

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1952

ANDRA KAMMAREN

Nr 14

19—23 april.

Debatter m. m.

Lördagen den 19 april.

Sid.

Interpellation av herr Hagård ang. framläggande för riksdagen av förslag till lag om socialnämnder m. m. 8

Tisdagen den 22 april.

Svar på dels interpellation av herr Ohlin ang. åtgärder för undvikande av att personer, som äro kända för kommunistisk inställning, placeras på ur försvarssynpunkt viktiga poster, m. m. dels ock fråga av herr Adolfsson med anledning av att vissa för spioneri åtalade personer varit statsanställda och utnyttjat denna sin ställning för att i främmande makts intresse utlämna upplysningar om den svenska försvarsmakten 10

Svar på fråga av herr Gustafsson i Borås ang. utredningen rörande vissa bristfälligheter i den gamla jordfästningslagen 46

Svar på interpellationer av:

Herr Lindberg ang. tillvaratagande av inom landet förefintlig reservarbetskraft 48

Herr Christenson i Malmö ang. meddelande av byggnadstillstånd för uppförande av badhus, m. m. 52

Interpellation av herr Svensson i Ljungskile ang. sammansättningen av arrendenämnderna enligt sociala arrendelagen och boställsnämnderna samt av värderingsnämnderna enligt 1934 års författning angående grunderna för förvaltning av viss kronoegendom, m. m. 55

Onsdagen den 23 april fm.

Svar på fråga av herr Antby ang. rätten att hålla grind över enskild väg, till vars underhåll statsbidrag utgår 58

	Std.
Konjunkturskatt	59
Prisutjämningsavgift m. m.	137

Onsdagen den 23 april em.

Prisutjämningsavgift m. m. (forts.)	137
Ändring i värnpliktslagen m. m.	161
Riksdagsmannapensionerna	164
Arbetsplena under höstsessionerna	165
Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel:	
Allmän översikt över beräkningen av väganslagen för budgetåret	
1952/53	169
Bidrag till byggande av enskilda vägar	179
Statliga farledsarbeten	183
Byggande av fiskehamnar	188
Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp	194
Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	196
Utrikeshandelns inriktning	202
Prisregleringslagen	205
Skydd för Smålands Taberg (tillika svar på interpellation ¹ av herr von Seth)	209
Anslag till hushållningssällskapen	212
Existensminimum	214
Förmåner för sockersjuka	216
Tillgodoräknande i merithänseende av militärutbildning för civil tjänst	217

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 23 april fm.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 22, ang. konjunkturskatt för år 1952 m. m.	59
— nr 23, ang. prisutjämningsavgift m. m.	137

Onsdagen den 23 april em.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 31, ang. ändring i värnpliktslagen m. m.	161
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. ändrad lydelse av lagen om församlingsstyrelse i Stockholm	164
— nr 14, ang. riksdagsmannapensionerna	164
— nr 15, ang. arbetsplena under höstsessionerna	165
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. utgifter under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	168
— nr 70, ang. anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet	202
— nr 71, ang. d:o (inrikesdepartementet)	202

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 72, ang. efterskänkande av staten tilldömd ersättning	202
— nr 73, ang. fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten	202
— nr 74, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	202
— nr 75, ang. betalningsskyldighet till kronan	202
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. priset för snabbprotokollen	202
— nr 12, ang. utrikeshandelns framtida inriktning	202
— nr 13, ang. lönegradsplaceringen för vaktmästarpersonalen i riksdagshuset	205
— nr 14, ang. bankväsendets strukturella förhållanden m. m.	205
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. motverkande av spridning av könssjukdomar	205
— nr 29, ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen	205
— nr 30, ang. fortsatt giltighet av utlänningslagen	209
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. skydd för Smålands Taberg	209
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. anslag till hushållningsällskapen	212
— nr 15, ang. anslag till kontrollföreningsverksamhet	214
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 15, ang. existensminimum	214
— nr 16, ang. förmåner åt sockersjuka	216
— nr 17, ang. tillgodoräkande i merithänseende av militärutbildning för civil tjänst	217
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. anslutning till konvention om samarbete på tullområdet m. m.	219
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 76, ang. anslag å kapitalbudgeten (socialdepartementet)	219
— nr 77, ang. anslag till statsverket åliggande ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.	220
— nr 78, ang. ersättning för olycksfall i arbete eller yrkessjukdom	220
— nr 79, ang. avstående av allmänna arvsfondens rätt till arv	220
— nr 80, ang. försäljning av en allmänna arvsfondens tillfallen fastighet	220
— nr 81, ang. rätten till tjänstledighet mot B-avdrag för arbete inom personalsammanslutning	220
— nr 82, ang. anslutning till konvention för samarbete på tullområdet m. m.	220
— nr 83, ang. verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden	220
— nr 84, ang. familjepension åt efterlevande till vissa polismän m. m.	220
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 28, ang. ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt m. m.	220
— nr 29, ang. bemyndigande för överlämnande av vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden, m. m.	220
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. fortsatt giltighet av lagen om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter	220

Lördagen den 19 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 167, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus; och

nr 170, med förslag till sjömanslag, m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 176, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 178, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 14 och 30 §§ förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt; och

nr 179, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

till bankoutskottet propositionen nr 180, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 181, med förslag till lag om skyldighet för civilförsvarspliktig att tjänstgöra vid krigsmakten; och

nr 182, med förslag till kungörelse med vissa bestämmelser om cyklar med hjälpmotor m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 183, med förslag till ändrad lydelse av 12 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen;

till behandling av lagutskott propositionen nr 184, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 och 28 §§ epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443) m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 185, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit; och

nr 186, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 187, med förslag till strandlag;

nr 188, med förslag till naturskyddslag m. m.; och

nr 189, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § c) lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207);

till statsutskottet propositionerna:

nr 190, angående efterskänkande av arvsskatt m. m. i vissa fall;

nr 191, angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan; och

nr 192, angående statens övertagande av Hjälmarens och Kvismarens sjösänkingsbolag åvilande förpliktelser i fråga om underhåll av farled m. m. i Hjälmaren;

till utrikesutskottet propositionen nr 193, angående godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Japan m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 194, angående bemyndigande för Kungl.

Maj:t att i vissa fall eftergiva kronan tillerkänd förmånsrätt beträffande genom löneavdrag innehållen skatt till förmån för anställdas lönefordringar;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 195, med förslag till lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar; och

nr 196, angående omreglering av vissa prästerliga pensioner;

till statsutskottet propositionen nr 197, med förslag till allmänt resereglemente m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 198, med förslag till ändrad lydelse av § 53 riksdagsordningen;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 199, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 28 och 38 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

nr 200, med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.; och

nr 201, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 202, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, angående inrättande och tillsättande av lärartjänster i folkskolan i vissa särskilda fall, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Vidare föredrogos var för sig följande

de propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 204, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.; och

nr 205, med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.;

till utrikesutskottet propositionen nr 206, angående inrättande av ett nordiskt råd;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 207, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § 4 mom. samt 59 och 79 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen ävensom till lag angående ändrad lydelse av 23 och 25 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) samt av det i 24 § samma lag angivna formuläret;

till bevillningsutskottet propositionen nr 208, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående Aktiebolaget Vin- & Spritcentralens tullnederlagsrörelse;

till statsutskottet propositionerna:

nr 209, angående eftergift i vissa fall av fordran på återbetalning av belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet;

nr 210, angående ersättning för skada å fiske på grund av militär verksamhet;

nr 211, angående ersättning till Rut Edit Bergström m. fl.; och

nr 212, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 213, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 214, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillnings-

avgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 215, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.; och

nr 216, med förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469);

till bevillningsutskottet propositionen nr 217, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § förordningen den 17 december 1948 (nr 766) angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal eller ecklesiastik indelning, m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 218, med förslag till ändring i grunderna för tilläggsbidrag till vissa statsunderstödda torrlägningsföretag;

till statsutskottet propositionerna:

nr 219, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken m. m.;

nr 220, angående studiehjälpverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter; och

nr 221, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande statsbidrag till enskild väghållning;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 222, med förslag till lag om ändring i 11 och 13 kap. giftermålsbalken samt lag om höjning av vissa underhållsbidrag; och

nr 223, med förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 224, med förslag till lag om särskild skolstyrelse i vissa fall;

till statsutskottet propositionen nr 225, angående befrielse från betalningskyldighet till kronan för G. M. Wadner m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 226, angående inleverans av tobaksskatt; och

nr 227, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 mom. och 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

till konstitutionsutskottet propositionen nr 228, med förslag till lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954, m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 229, angående fältflygarnas avlöningsförmåner m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 230, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382);

till statsutskottet propositionen nr 231, angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 232, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff, m. m.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksbanken om fastställande av ny avlönings- och pensionsstat för riksbanken.

§ 3.

Föredrogs var efter annan följande å kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 602 av herr *Hjalmarson*;

till bevillningsutskottet motionen nr 603 av herr *Sjölin*;

till konstitutionsutskottet motionerna:

Interpellation ang. framläggande för riksdagen av förslag till lag om socialnämnder m. m.

nr 604 av herr *Ohlin m. fl.*;
nr 605 av herr *Håstad m. fl.*;
nr 606 av herr *Andersson* i Malmö;
nr 607 av herr *Sjölin m. fl.*; och
nr 608 av herr *Karlsson* i Stuvsta
m. fl.; samt

till jordbruksutskottet motionen nr
609 av herr *Lundberg*.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 13—15, statsutskottet utlåtanden nr 6 och 70—75, bevillningsutskottets betänkanden nr 22 och 23, bankoutskottets utlåtanden nr 11—14, andra lagutskottets utlåtanden nr 28—30, tredje lagutskottets utlåtande nr 15, jordbruksutskottets utlåtanden nr 14 och 15 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 15 och 17.

§ 5.

Interpellation ang. framläggande för riksdagen av förslag till lag om socialnämnder m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGÅRD, som anförde: Herr talman! I den förteckning över propositioner, avsedda att föreläggas årets riksdag, som Kungl. Maj:t på ett tidigt stadium delgav riksdagen, meddelades bl. a., att en lag om socialnämnder m. m. eventuellt skulle komma att läggas på riksdagens bord. Under hand har vid förfrågan i socialdepartementet sedermera lämnats det besked, att av allt att döma proposition i ärendet skulle inom vederbörlig tid avlämnas. Så har emellertid icke skett. Detta har skapat besvikelse i de kretsar, som är intresserade och beroende av en rationell ordning och effektiv lagstiftning i fråga om den sociala hjälpverksamheten i kommunerna.

Frågan om den kommunala organisationen av socialvården är nu gammal. Organisationssakkunniga avgav

förslag redan år 1934 och socialvårdskommittén tog upp den bl. a. i sitt betänkande nr VI år 1942 (SOU 1942: 56), liksom i sitt betänkande nr XVII år 1950 (SOU 1950: 11) i sitt förslag till lag om socialhjälp m. m.

Spörsmålet om en modernisering och effektivisering av primärkommunernas sociala organisation har i våra grannländer Danmark och Finland redan fått sin lösning. Socialvårdskommittén, som enligt mångas uppfattning hade en av sina främsta uppgifter i detta avseende, kunde icke under tiden för sitt arbete vinna gehör för sina synpunkter i denna angelägenhet.

Den införda nyindelningen i storkommunerna har fört med sig viss förändring i läget genom att även i dessa hela raden av olika styrelser och nämnder på det sociala området i allmänhet blivit tillsatt. Detta har medverkat till att öka splittringen i organisatoriskt avseende, liksom det kan försvåra en önskvärd nyordning.

Detta oaktag framstår nödvändigheten av en förenkling och samordning i betydelsefulla delar i lika hög grad som tidigare. Såsom uttryck härför kan åberopas den sedan snart 20 år tillbaka pågående utvecklingen i stadskommunerna med socialvårdsbyråer och enhetlig ledning under en kommunalt utsedd socialnämnd eller delegerade för den samfälliga socialvården. Det är att märka att denna utveckling, som representeras i omkring 80 stadskommuner, saknar varje stöd i gällande lagstiftning. Att denna ordning kunnat så allmänt genomföras och att överklaganden endast kommit till stånd i enstaka fall visar tydligt hän på att den allmänna opinionen står bakom en anordning, som snarast borde erhålla stöd i lagstiftningen.

Nyorganisationen i landskommunerna med den sociala verksamheten förlagd till kommunalkontoren och dess tjänstemän i fråga om vissa arbetsuppgifter,

som tidigare enbart åvilat valda ledamöter i sociala styrelser och nämnder, pekar i samma riktning.

Det kan i detta sammanhang vara av betydelse att framhålla, att den sålunda pågående utvecklingen icke inskränkt det inflytande, som enligt gällande lagstiftning tillkommer de olika styrelserna och deras ledamöter.

På grund av de nuvarande bestämmelserna föreligger svårigheter i fråga om tillsättande av tjänstemän, som är gemensamma för två eller flera olika styrelser och nämnder. Ofta kan det i en kommun vara tillräckligt att anställa blott en gemensam arbetskraft att utföra vissa uppgifter. Lagstiftningen lägger formellt hinder i vägen härför.

Då det föreligger ett stort allmänt intresse att i denna för det sociala arbetet i kommunerna så betydelsefulla angelägenhet få ett klarläggande till stånd, får jag med åberopande av det anförda anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande frågor: 1. Vad är anledningen till att herr statsrådet frångått sin uppfattning, att proposition om socialnämnder m. m. borde framläggas vid nuvarande års riksdag? 2. När kan man vänta att proposition om kommunernas sociala organisation kommer att föreläggas riksdagen?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till en konvention angående upprättandet av ett råd för samarbete på tullområdet m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1952/53 till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. jämte i ämnet väckt motion m. m.;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet;

nr 81, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för statliga befattningshavare att åtnjuta tjänstledighet mot B-avdrag för arbete inom personalsammanslutning;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till en konvention angående upprättande av ett råd för samarbete på tullområdet m. m., såvitt propositionen avser medelsanvisning;

nr 83, i anledning av väckta motioner om en snabbtredning rörande verksläkarinstitutionen samt verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden; och

nr 84, i anledning av väckta motioner om beredande av familjepension åt efterlevande till vissa polismän m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1946 (nr 408) om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter;

andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 16, över motion om beredande av vissa förmåner åt sockersjuka personer.

§ 7.

Anmäldes och godkändes jordbruks-

utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 134, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 135, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.09 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 22 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Svar på dels interpellation ang. åtgärder för undvikande av att personer, som äro kända för kommunistisk inställning, placeras på ur försvarssynpunkt viktiga poster, m. m., dels ock fråga med anledning av att vissa för spioneri åtalade personer varit statsanställda och utnyttjat denna sin ställning för att i främmande makts intresse utlämna upplysningar om den svenska försvarsmakten.

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Ohlin under hänvisning till den på senaste tiden avslöjade kommunistiska spionverksamheten frågat mig:

1. om jag anser, att »allt gjorts som

rimligen kan göras för att undvika att personer, som är kända för kommunistisk inställning, placeras på ur försvarssynpunkt viktiga poster såväl inom statlig och kommunal förvaltning som annorstädes», och

2. om jag anser, »att den senaste tidens händelser har aktualiserat frågan om ytterligare förstärkning av säkerhetspolisens organisation.»

Som svar på dessa frågor ber jag att få anföra följande:

Herr Ohlin och jag diskuterade ungefär samma tema i en interpellationsdebatt under vårriksdagen 1950. Meningsutbytet blev den gången tack vare inlägg även av en rad andra talare mycket uttömmande. Vid tillfället torde det icke ha varit mera att säga vare sig om kommunisterna i allmänhet eller om deras eventuella spionverksamhet.

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

Men det har hänt åtskilligt sedan dess, som kan motivera att kammaren på nytt tar upp dessa utomordentligt viktiga frågor till debatt.

I mitt åberopade interpellations svar för två år sedan gav jag en karakteristik av det kommunistiska partiets medlemmar och medlöpare. Jag räknade då bl. a. med — jag citerar — »en grupp som representerar en ideologiskt övertygad, partidisciplinerad elit, vilken till det yttersta förhåller sig kompromissfritt lojal mot de direktiv utifrån, som bestämmer deras politik. De kommer icke att tveka att förråda demokratin, så som komintern en gång rekommenderade eller så som erfarenheten från andra länder visar».

Det redan utagerade fallet Andersson visade, att det fanns ett klart samband mellan hans politiska hemvist och hans spionverksamhet. När jag talar om politiskt hemvist, fäster jag mig mindre vid de motstridiga uppgifterna, under vilka perioder Andersson har varit formellt ansluten till den kommunistiska rörelsen, och mera vid det ovedersägliga faktum, att han har varit en starkt övertygad anhängare av den kommunistiska ideologin. Även om hans meningsfränder försökte att fria sig själva från samhörigheten med honom, kartlade hans bekännelser likväl den politiska förbindelseleden mellan honom själv och hans utländska uppdragsgivare.

Spionhärvan Enbom är under utredning av säkerhetspolisen. Om motiven till de inblandades gärningar är därför ännu icke något definitivt känt och icke heller om vidden av deras brottsliga handlingar.

Efter denna allmänna deklaration skall jag beröra herr Ohlins tvenne frågor.

Svaret på den första blir beroende på vad herr Ohlin lägger in i ordet »rimligen». Jag utgår från att herr Ohlin icke anser, att vi bör diskriminera de medborgare, som partianslutna eller icke har gjort en politisk ytterlighets-

åskådning till sin. Jag utgår också från att herr Ohlin icke vill ge begreppet »viktiga poster» en alltför extensiv innebörd. Vidare kan svarets giltighet icke gälla för den kommunala sektorn, där statsmakterna icke ens har formell möjlighet att ingripa. Om vi är överens om dessa distinktioner, anser jag mig kunna besvara den första frågan *jakande*, med en viss reservation vartill jag strax skall komma.

Beträffande försvarsmaktens personal kan jag nöja mig med att hänvisa till det svar, som försvarsministern för några månader sedan gav herr Lundgren i Umeå i första kammaren. Försvarsministern konstaterade, att »de som anställas vid försvaret måste vara kända för pålitlighet och medborgarsinne». I anslutning härtill meddelade han, att »förefintligheten av dessa egenskaper kontrolleras före anställningen». Försvarsministern fäste emellertid uppmärksamheten på att särskilda problem uppstår i fråga om redan tidigare anställda, vilkas pålitlighet kan ifrågasättas, och att hinder kan möta att förflytta kollektivavtalsanställda befattningshavare till mindre ömtåliga poster. Detta förhållande är föremål för regeringens uppmärksamhet.

Härtill kan fogas, att en liknande kontroll sker även inom vissa andra ur säkerhetssynpunkt särskilt sårbara förvaltningsområden samt — som en förutsättning för auktorisation — vid de enskilda vaktbolagen. Mera torde icke vara att säga om detta. Jag vidhåller den uppfattning, som jag gav uttryck åt i mitt svar till herr Ohlin för två år sedan, att det icke kan vara lämpligt att inför ett offentligt forum alltför utförligt redovisa vilka åtgärder, som har vidtagits för att skärpa vår beredskap på detta område. Sekretessen skall icke uppfattas som något hemlighetsmakeri. Om våra dispositioner bleve allmänt kända av dem, som har anledning att försöka dra sig undan varje uppmärksamhet från vederbörande myndighe-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

ters sida, skulle självfallet åtgärdernas effekt bli högst illusorisk. Någon sådan redovisning har interpellanten tydligen icke heller avsett, vilket jag med tillfredsställelse konstaterar.

Interpellanten önskar veta, om regeringen anser de vidtagna åtgärderna vara »tillfyllest». Det är mycket vanskligt att göra något definitivt uttalande på den punkten. Så länge man inte med bestämdhet vet, var de konspirativa krafterna finns eller vilken omfattning deras operationer har, kan man heller icke ha någon deciderad mening om åtgärdernas effektivitet. När jag säger att regeringen anser, att vad som »rimligen» kan göras också har blivit gjort, får detta inte uppfattas så, att de vidtagna åtgärderna innebär någon absolut garanti för att inte missöden kan inträffa. Jag känner inte till någon osviklig metod, om man samtidigt som man hävdar samhällets säkerhetsintressen också skall beakta, att man icke förgriper sig på den enskilde medborgarens rättssäkerhet. Om vikten av detta senare är vi överens. Summariska procedurer och administrativt godtycke låter sig icke förena med de krav på legalitet, som vi måste hävda och respektera även i detta sammanhang.

Interpellationens andra fråga kan jag också besvara jakande. Jag ber då att få hänvisa dels till den punkt under elfte huvudtiteln i årets statsverksproposition, som avser anslagen till kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m. — som är säkerhetstjänstens officiella titulatur — och dels till den förra månaden avlämnade propositionen om ytterligare medelsanvisning på en halv miljon kronor för samma ändamål. Den i dessa anslag beräknade personella och materiella förstärkningen av säkerhetstjänsten motsvarar i stort sett vad regeringen anser vara nödvändigt och möjligt att göra, bl. a. med hänsyn till den personalrekrytering för denna speciella verksamhet, som f. n. kan ske.

I ett avsnitt av sin interpellation framhåller herr Ohlin »vikten av allmänhetens solidariska medverkan vid bekämpandet av dessa företeelser», d. v. s. spionaget. I denna punkt är jag oreserverat överens med herr Ohlin. Jag är fullt medveten om att det i det enskilda fallet kan innebära en svår självövertvinnelse att polisanmäla någon, till vilken man har kamratliga, kollegiala, politiska eller andra relationer men som man misstänker för sådana brott, varom vi här talar. Det är emellertid en medborgerlig plikt att medverka till att en sådan trafik avslöjas. Gör man icke detta, kan tystlåtenheten få de mest ödesdigra följder. Polisen kan inte räkna till överallt. Den har varken den tillgång till personal eller den insyn på olika håll, som skulle behövas för att hålla sig underrättad om vad som sker.

Här liksom i fråga om andra brott gäller, att polisen måste räkna med bistånd av »den stora detektiven allmänheten». Att larma myndigheterna, om man på goda grunder tror sig ha kommit en stämpling på spåren mot rikets säkerhet, är inte något föraktligt angiveri. Man förringar inte värdet av polisens skickliga och ambitiösa arbete om man säger, att fallet Enbom säkerligen alltjämt skulle ha varit dennes egen och hans medsammansvarnas hemlighet, om icke de närmaste i hans omgivning, som hade fått kännedom om hans förflutna, hade brutit sekretessen och givit polisen möjlighet att koppla på sin spaningsapparat. En sådan medverkan från allmänheten är en väsentlig förutsättning för att polisen och andra myndigheter skall kunna lyckas i sina ansträngningar att effektivt bekämpa det spioneri, vars rätta namn är landsförräderi.

Jag ber slutligen att i anslutning till detta mitt svar på herr Ohlins interpellation få besvara en enkel fråga, som kammarens ledamot herr Adolfsson har ställt till justitieministern. Herr Adolfs-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

son vill veta, om justitieministern har »för avsikt att föreslå sådana lagstiftningsåtgärder, att för framtiden garantier skapas för att personer, som visar sig opålitliga ur landets säkerhetssynpunkt eller tillhör organisation, som mot det egna landet arbetar i främmande makts intressen, icke får inneha statstjänst».

Jag har redan i anslutning till herr Ohlins frågor framhållit, att åtgärder har vidtagits för en viss personalkontroll inom försvaret och inom andra förvaltningsområden, där säkerhetssynpunkten måste tillmätas särskild vikt. För polismän och åklagare finns sedan år 1946 bestämmelser om en avgångsstat för sådana befattningshavare, som med hänsyn till statens intresse icke längre anses böra utöva sin tjänst. I mitt svar till herr Ohlin utgår jag från att man icke genom en generellt verkande lagstiftning bör diskriminera de medborgare, som partianslutna eller ej bekänner sig till en politisk ytterlighetsriktning. Om det är en sådan lagstiftning som herr Adolfsson har avsett, blir svaret *nej*.

Härmed finner jag mig, herr talman, ha besvarat herr Ohlins interpellation och herr Adolfssons fråga.

Härefter anförde:

Herr OHLIN: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr statsministern få framföra mitt tack för det nyss upplästa svaret. Kanske kan jag få göra det lilla tillägget att det hade varit bra, om statsministern sört för att detta svar distribuerats i förväg på kammarens bänkar. Regeringens praxis härvidlag håller på att bli något ojämn. Härondagen, när fru Västberg fick en enkel fråga besvarad av socialministern, fanns ett långt svar utdelat på kammarens bänkar — som sedan icke fick dryftas i kammaren. Denna gång gäller det en interpellation i en central och viktig fråga, och jag förutser att åtskilliga ledamöter av kammaren skulle

vilja delta i debatten härom, varför det säkerligen varit bra om svaret delats ut. En mer enhetlig men gärna generös praxis härvidlag tror jag skulle vara motiverad.

Med denna lilla reflexion har jag inte på minsta sätt velat förta intrycket av att jag på det hela taget är mycket tillfredsställd men den belysning, som statsministern ger av regeringens syn på detta viktiga spörsmål. Det förefaller som om den syn, som jag i korthet antytt i interpellationen och den, som statsministern här företräder, skulle vara på alla väsentliga punkter densamma. Det må väl tillåtas mig att konstatera, att vi tydligen står långt närmare varandra härvidlag i dag än vi gjorde för två år sedan.

Jag vill först betona att vi nu liksom då är helt ense om att ingenting bör sägas eller göras, som kan hjälpa de landets och demokratiens fiender, som bedriver eller planerar spionage eller sabotage eller liknande handlingar. För att minska riskerna för sådana handlingar är det naturligtvis önskvärt att opålitliga inte arbetar på ur försvarssynpunkt ömtåliga poster inom statlig, kommunal och enskild tjänst. Jag tillåter mig att i detta sammanhang göra några reflexioner och börjar då liksom statsministern med den *statliga* tjänsten.

Vad först *nyanställning* av arbetskraft inom statlig tjänst beträffar svarar statsministern att regeringen anser, att vad som rimligen kan göras har blivit gjort. Han tillägger — jag skall be att få citera: »Jag känner inte till någon osviklig metod, om man samtidigt som man hävdar samhällets säkerhetsintressen också skall beakta, att man icke förgriper sig på den enskilde medborgarens rättssäkerhet. Om vikten av detta senare är vi överens. Summariska procedurer och administrativt godtycke låter sig icke förenas med de krav på legalitet, som vi måste hävda och respektera även i detta sammanhang.»

Jag ber att helt få ansluta mig till

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

detta statsministerns uttalande. Jag noterar med glädje hans omdöme om redan vidtagna åtgärder; jag har naturligtvis inte möjlighet att tillkännage så bestämda omdömen om dessa ting som han.

Beträffande sedan frågan om *förflyttning* av opålitliga, som redan sitter på känsliga poster i statlig tjänst, ligger det tydligen något annorlunda till än i fråga om nyanställning. Det måste ju erkännas att detta problem är ännu svårare och ännu ömtåligare än det andra. Det innebär därför inte i och för sig någon kritik om jag säger, att detta problem tydligen ännu inte är på ett tillfredsställande sätt löst. Det finns för tjänstemän möjligheter till förflyttning, men motsvarande handlingsmöjligheter för det allmänna i fråga om kollektivanställda synes inte föreligga, vilket bl. a. visas av ett för några månader sedan behandlat rättsfall.

Regeringen har detta spørsmål under behandling. Försvarsministern har nyligen upplyst i första kammaren, att man för försvarets del för förhandlingar med de anställdas organisationer. Jag tror att detta är ett klokt tillvägagångssätt och jag vill endast uttala min anslutning till försvarsministerns inställning, att man här bör gå fram med en viss försiktighet. Å andra sidan är det klart att det behövs ökade möjligheter till förflyttning i allvarliga fall.

Jag är glad, herr talman, att regeringen nu är ense med mig på denna punkt. För två år sedan verkade statsministern alldeles obenägen att gå in på detta spørsmål och från annat håll inom det socialdemokratiska partiet tog man här i kammaren bestämd ställning *mot* själva tanken. Jag uttalade då och fasthåller nu vid att personer som är aktiva kommunister inte kan ha några väsende krav på att få sitta på just det mindre antal poster i arbetslivet — det gäller här främst den statliga tjänsten — som ger särskilda möjligheter till spioneri och sabotage. Dessa kommu-

nisters sysselsättningsproblem kan lösas inom återstående delar av arbetsmarknaden, som omfattar det överväldigande antalet arbetstillfällen.

Åtgärderna behöver inte och får inte ges någon karaktär av kriminalisering av åsikter. Där om är jag helt och hållet överens med statsministern, och jag tror att alla andra inom de demokratiska partierna här i landet lyckligtvis är överens om den saken. Men sambandet mellan den kommunistiska åskådningen — vilket inte är detsamma som att vid något tillfälle ha röstat för det kommunistiska partiet — och benägenheten att stå främmande makt till tjänst med åtgärder till skada för det egna landet, detta sammanhang är så uppenbart att det måste få konsekvenser av angivet slag.

Jag övergår nu, herr talman, till *den kommunala och enskilda tjänsten*. Vad den förra beträffar hänvisar statsministern till att regeringen inte har formell möjlighet att ingripa, och det gäller naturligtvis även den enskilda tjänsten. Enligt min mening befriar emellertid detta inte regeringen från att intressera sig för dessa arbetsområden. Det gäller ju dock här en viktig försvarsfråga. Men regeringens åtgöranden får ta formen av vägledning och anvisningar snarare än av tvång. Jag tror t. ex. att regeringen kan i offentliga deklarationer uttala sig för vissa riktlinjer. Får jag ta ett exempel, vill jag framhålla att driftvärnen såvitt möjligt bör hållas fria från aktiva kommunister.

Jag kommer så till frågan om allmänhetens medverkan när det gäller kontrollen över opålitliga, som skäligen kan misstänkas för spionage eller benägenhet för framtida sabotage. Här vill jag med särskild tillfredsställelse ta fasta på statsministerns förklaring. Den ut säger bestämt, att det är en medborgerlig plikt för alla att medverka till avslöjande av spioner eller jämställda element. Statsministerns förklaring är

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

så viktig, att jag skall be att få läsa upp ett stycke av den en gång till. Statsministern säger, att det är »en medborgerlig plikt att medverka till att en sådan trafik avslöjas. Gör man icke detta, kan tystlåtenheten få de mest ödesdigra följder. Polisen kan inte räcka till överallt. Den har varken den tillgång till personal eller den insyn på olika håll, som skulle behövas för att hålla sig underrättad om vad som sker. Här liksom i fråga om andra brott gäller, att polisen måste räkna med bistånd av 'den stora detektiven allmänheten'. Att larma myndigheterna, om man på goda grunder tror sig ha kommit en stämpling på spåren mot rikets säkerhet, är inte något föraktligt angiveri.»

Sedan nämnes fallet Enbom, och statsministern fortsätter: »En sådan medverkan från allmänheten är en väsentlig förutsättning för att polisen och andra myndigheter skall kunna lyckas i sina ansträngningar att effektivt bekämpa det spioneri, vars rätta namn är landsförräderi.»

Jag vill helt och hållet ansluta mig till detta väl formulerade, kraftfulla och helt berättigade uttalande. Det var en allmän demokratisk samling kring en sådan vägledning som jag för två år sedan hoppades skulle bli resultatet av debatten i kammaren. Riksdagsman Waldemar Svensson i Ljungskile hade vid det tillfället det bästa uttrycket för denna tanke — praktiskt taget exakt detsamma som statsministern sade i dag. Men det kom tyvärr den den gången inga instämmanden, varken åt herr Svensson eller åt mig, som framfört en liknande tankegång. Statsministern hänvisar till att debatten 1950 var mycket uttömmande. Jag kan tyvärr inte instämma i det; det fanns tvärtom uppenbara luckor i den debatten, som jag här har något illustrerat. Den sysslade ju till övervägande delen med en annan fråga, nämligen det kommunistiska partiets allmänt odemokratiska karaktär. Så mycket gladare är jag

naturligtvis över att vi nu är helt och hållet överens på denna viktiga punkt. Jag får kanske läsa upp ett stycke ur Ny Tid för den 20 februari, där det meddelas följande:

»Det är också nödvändigt att vaksamheten ökas. De nu infångade spionerna har haft ett onödigt lätt arbete, därför att de kunnat profitera på den svenska godtrogenheten och beskedligheten.»

Ja, det är nog på det sättet, att om allmänheten hade fått tillräcklig vägledning tidigare och därigenom lättare kunnat övervinna uppenbara psykologiska hinder, så kunde kanske en del av de nu för spionage häktade ha avslöjats på ett tidigare stadium. Det har i pressen refererats, att en del medborgare haft allvarliga misstankar men har dragit sig för en anmälan. Jag kanske får nämna att det i Norrländska Socialdemokraten för några veckor sedan stod följande: »Droskägare Marcus Larsson förde flera gånger polisanmälan på tal med handlaren Joel Larsson, som kände Enbom mycket väl. Men man beslöt 'vänta och se'.» I varje fall har nog utvecklingen visat, att läget för två år sedan inte var tillfredsställande i dessa avseenden och att regeringen mycket väl hade haft anledning att på det sätt som skett i dag med förtroende vädja till allmänheten om dess medverkan. En viss offentlighet rörande huvudtanken i samhällets inställning är nämligen betydelsefull, dels ur effektivitetssynpunkt, dels åtminstone därför att den är ägnad att framkalla förtroende hos allmänheten för det som samhället gör och planerar på detta område. Jag avstår emellertid här från att diskutera den närmare vägledning, som enskilda och kommunala företagsledare kan ha behov av och som jag hoppas i växande utsträckning kommer dem till del.

Vad *säkerhetspolisens arbete* beträffar vill jag först påpeka, att jag naturligtvis har mycket begränsade möjlig-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

heter att bedöma det. I den mån jag har något intryck därav är detta gott. Jag är glad att statsministern anser sig kunna besvara min fråga så, att ytterligare anslag behövs och har begärts och att man därmed uppnår en förstärkning, som i stort sett motsvarar vad som är nödvändigt och möjligt. För två år sedan gav jag uttryck åt den meningen, att säkerhetspolisen och motsvarande myndigheter behövde ökade resurser. Men jag vågade inte göra något mycket bestämt uttalande. Regeringen hade då för budgetåret 1950/51 föreslagit ett anslag på 2 725 000 kronor; nu föreslås för nästa budgetår 5 020 000 kronor. Det är en mycket väsentlig ökning, även om hänsyn tas till penningvärdets fall. Det skulle inte förvåna mig, om fortfarande en viss ökning av resurserna behövs såväl för åklagarmyndigheten i dessa sammanhang som för säkerhetspolisen.

Sammanfattningsvis vill jag uttala, att ehuru det är ett oppositionspartis uppgift att kritiskt belysa regeringens politik, finner jag inte i år anledning att kritisera den allmänna inställning till frågan, som regeringen företräder. Och då finns det inte heller något behov för mig att mera ingående uppehålla mig vid det förflutna. Att regeringens åtgärder ännu lämnar en del av problemet olöst är vi överens om liksom, förmodar jag, att arbetet på en beredskapslagstiftning med tanke på krig bör fortsätta. Det gäller att gå vidare på de vägar, som det svenska samhället har beträtt och som överensstämmer med dess demokratiska karaktär. Enigheten mellan de demokratiska partierna på dessa punkter är, tror jag, mycket stor och väsentlig både för arbetets effektivitet och för allmänhetens förtroende. Att denna enighet, som jag hoppas, offentligt dokumenteras här i riksdagen och att regeringen därvid har gett en viktig vägledning åt alla lojala medborgare är säkert inte utan betydelse.

Herr ADOLFSSON: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr statsministern få framföra mitt tack för det svar som jag fått på min fråga.

Enligt min uppfattning är det demokratiens skyldighet att hålla mot demokratiens och samhällets fientliga personer under uppsikt och förhindra att det ges möjligheter för dem att skada landet. I fråga om kommunisternas inställning till demokratiens har ju herr statsministern klart sagt ifrån vad hans uppfattning är. Han förklarade redan år 1950, vilket återgavs som citat i dag: »De komma icke att tveka att förråda demokratiens såsom komintern en gång rekommenderade eller såsom erfarenheten från andra länder visar.» Detta är en mycket klar deklARATION, som tydligt säger ifrån, var kommunisterna hör hemma. De är beredda att förråda demokratiens då tillfälle bjuds. Det måste då vara en skyldighet för demokratiens att med varje till buds stående medel söka förhindra att sådana möjligheter beredes kommunisterna.

Det var också detta som gav mig anledning att ställa frågan för att efterhöra, vilka planer som man från regeringens sida har för att söka åstadkomma en bättre beredskap på detta område.

Herr statsministern tycks utgå ifrån att jag med min fråga menat att man bör tillgripa speciella lagstiftningsåtgärder. Detta var egentligen inte direkt min avsikt, även om jag medger att min fråga kanske var litet tillspetsad. Det är inte lagstiftningsåtgärder som här är det väsentliga, utan vilka andra medel det allmänna kan använda för att hålla de samhällsskadliga elementen under kontroll.

Det har ju redan tidigare i annat sammanhang klart sagts ifrån — och den principen tillämpas väl alltså — att personer som t. ex. har bekänt sig till nazismen icke bör erhålla offentlig tjänst. Jag har svårt att i detta sammanhang se någon skillnad mellan kommu-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

nism och nazism, utan samma princip bör gälla i båda fallen. Jag kan inte inse att kommunisterna är mindre opålitliga än vad nazisterna var. Jag tror att både kommunister och nazister i detta avseende är rätt lika.

Om det uttalande som försvarsministern gjort, vilket jag också citerar ur statsministerns svar, nämligen att »de som anställs vid försvaret måste vara kända för pålitlighet och medborgarsinne», finge vara ledstjärna inom hela vårt allmänna liv, så tror jag att man utan lagstiftning skulle kunna få till stånd en kontroll och en spärr, som förhindrar att samhällsskadliga och samhällsfarliga element kan komma in på viktiga poster. Det är inte bara försvaret som härvidlag är ett utsatt område. Jag vill peka på att i händelse av mobilisering eller vid ett krigsfall kan opålitliga element t. ex. inom transportväsendet, telegrafväsendet, elkraftförsörjningen och på många andra områden åsamka oss mycket stora skador. Det är därför angeläget att de synpunkter, som herr försvarsministern har framhållit i sitt svar till herr Lundgren i Umeå, blir gällande inte bara inom försvaret utan över huvud taget inom hela vår statsförvaltning. Jag hoppas också att om man inom statsförvaltningen drar en klar princip och säger ifrån, att personer som anställas i stats-tjänst måste vara kända för pålitlighet och medborgarsinne, så skall denna hållning också smitta av sig både på vår kommunala förvaltning och det enskilda näringslivet. Jag tror att vi över hela linjen har anledning att ha uppmärksamheten på helpänn och att vara på vakt mot demokratiens fiender.

Till sist vill jag, herr talman, som min uppfattning framhålla, att om man på detta område från olika instanser förklarar att de, som är beredda att förråda demokratin, också skall betraktas som demokratiens fiender och som icke önskvärda element, skulle detta för hela svenska folket innebära en värdefull

väckelse. Jag har nämligen svårt att tro att de till något hundratusental uppgående väljare, som vid val röstar med kommunisterna, i sitt innersta är medvetna om vilken handling de begå. De flesta av dem lägga säkerligen sin röst i okunnighet om innebörden av vad de röstar med. Många av dem röstar kanske som en demonstration av en eller annan orsak utan tanke på den verkliga innebörden. Ett klarare ställningstagande mot de samhällsskadliga individerna i vårt land skulle säkerligen också innebära en nyttigt utrensning i så måtto att vi finge till stånd den reduktion av de kommunistiska väljarskarnorna som motsvarar partiets verkliga kader. Om vi alla, var och en på sitt område, är medvetna om den mycket viktiga uppgift, som vi här ha, att bevara demokratin intakt, tror jag att vi har anledning att här uttala ett tack för svaret och för den vakthållning som statsmakterna nu visar att de upprätthåller på detta område.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Interpellanternas anföranden föranleder mig inte till någon polemik i egentlig mening. Jag vill emellertid för att det inte skall bli några missförstånd säga, att lika litet som herr Ohlin har anledning att ta tillbaka något av vad han sade i interpellationsdebatten för två år sedan, lika litet har jag anledning att ändra vad jag då sade. Det hade väl inte varit svårt, om det hade förelegat en vilja att nå en samlande deklaration, att redan då komma fram till en sådan.

Den enda punkt, där jag möjligen hade missuppfattat herr Ohlin år 1950, var när jag yttrade mig om den polisiära övervakningen av arbetsmarknaden. Det var väl den enda punkt i mitt interpellationssvar, där det fanns en annan mening antydd än den jag trodde att herr Ohlin företrädde. Jag sade, att jag för min del icke kunde leka med tanken att kriminalisera en åskådning

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

eller förbjuda på densamma grundade politiska partier. Så tillade jag — det är möjligen på denna punkt jag nu skulle ändra mina uttryck — att för min del tror jag dessutom, tydligen i motsats till herr Ohlin, att det ur olika synpunkter skulle vara ytterst betänkligt att lägga stora delar av vår arbetsmarknad under polisiär kontroll på sätt som interpellanten ifrågasatt. Mot denna tolkning av interpellationen vände sig herr Ohlin mycket bestämt och sade att det var en vantolkning. Han har aldrig, sade han, ifrågasatt en polisiär övervakning av arbetsmarknaden. På den punkten kan jag alltså tänka mig att ändra på mitt interpellationssvar pingstaftonen 1950, nämligen att jag icke vill tillskriva herr Ohlin den uppfattningen att arbetsmarknaden skall underkastas polisiär övervakning.

Jag använde huvudparten av mitt anförande 1950 till ett frontalt angrepp mot det kommunistiska partiet och den kommunistiska ideologien. Jag ansåg det nödvändigt att begagna tillfället till att genom citat ur kommunisternas skrifter och direktiv samt genom att tala om för kammaren vad man på kommunistiskt håll år 1950 ansåg om exempelvis den regim, som vi har i vårt land, visa vilken inställning kommunisterna har. Däri låg tyngdpunkten i mitt anförande.

Jag tror som sagt inte att det skulle ha mött några större svårigheter, om man då från oppositionens sida hade velat nå fram till den enighet som man tydligen kan nå i dag, att också uppnå en sådan utan att detta på någon punkt behövt innebära en ändring av vad jag då anförde.

Men vi skall väl inte bråka om vad den ene eller andre sade eller inte sade år 1950. Det är tämligen oväsentligt i dagens läge. Vad jag nu vill ta fasta på är, att vi tycks vara överens om — även om vi inte sagt så mycket därom — att kampen mot demokratiens fiender är en livsfråga för vår demokrati

liksom för alla demokratier. Vi är överens om att den kampen i första hand måste föras genom en uppfostrings- och upplysningsverksamhet som klarlägger för medborgarna vari skillnaden ligger mellan demokrati och diktatur.

Vi är väl också alla överens om att ett viktigt moment i kampen mot ytterlighetsriktningarna är att samla huvudmassan av landets befolkning kring positiva målsättningar och på det sättet använda samhällsmaskineriet för att skapa så goda samhällsförhållanden och levnadsförhållanden som möjligt för medborgarna. Genom att gå de vägarna har demokratin i vårt land blivit fast förankrad.

Vi kunna numera glädja oss åt att det är obetydliga minoriteter som leker med tanken att avskaffa demokratin och införa diktatur i stället. Men tyvärr har det visat sig att bland dessa numerrätt obetydliga minoriteter insmugit sig landsförrädiska element, som kan vålla betydande skadegörelse för just de intressen som den överväldigande folkmajoriteten sluter upp kring och anser vara värda att försvara. Det är detta förhållande som har gjort att vi med så mycket allvar fått diskutera polisiära åtgärder. Det dilemma, som präglar både mitt och herr Ohlins anförande, beror på att vi båda är anhängare av en demokratisk åskådning. Vi vill icke förfölja någon på grund av vederbörandes politiska uppfattning. Vi vill icke heller ha till stånd en polisövervakning över arbetsmarknaden, men vi vill samtidigt skydda oss mot landsförrädiska element och förhindra dem att begagna sin rörelsefrihet till skadegörelse. Här gäller det att försöka finna en lösning som icke innebär ett hot mot medborgarnas individuella frihet. Det är då jag säger, att om det skall lyckas oss att hävda samhällets intressen samtidigt med bevarandet av medborgarnas rörelsefrihet, måste vi ha en kontinuerlig medverkan och vaksamhet ifrån den stora folkmajoriteten, vars

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

intressen vi anser oss satta att bevaka. Det fordras att dessa medborgare hjälper samhällets myndigheter i deras ömtåliga uppgift.

Det var, herr talman, ingen polemik, det var bara en sammanfattning.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Den debatt, som vi har att föra här i dag, bör bli en manifestation av demokratisk enighet i kampen emot landsförrådiska element. Jag skall inte alls syssla med den snö som föll i fjol utan skall uppehålla mig vid själva diskussionsämnet här i dag.

Om man tar hänsyn till olika omständigheter så får nog statsministerns svar på de framställda frågorna anses ganska tillfredsställande. Vad beträffar speciellt en reservation som statsministern gjorde, hade jag dock för min del gärna sett att den blivit något annorlunda uttryckt. Jag skall strax återkomma här till. Först skall jag be att få göra ett par allmänna reflexioner.

Tydligt hyser de synliga och osynliga kommunistledare, som också talar svenska, en viss och stigande respekt för den svenska säkerhetspolisen. Sedan denna börjat få de resurser och den personal som är ofrånkomligen nödvändiga för kampen mot den organiserade illojaliteten, har spelet säkerligen blivit mera spännande men framför allt farligare. Offentlighetens klara och kalla ljus är inte välkommet i de skrymslen där man odlar förrådets mögelsvamp. Men de verkliga obehagen hotar från annat håll. De kommunistledare, som har sin tjänstgöring förlagd till vårt land, har varit oförsiktiga. De riskerar, att bli ställda till ansvar för tjänstefel.

Den svenska polisen har ovedersägligen kunnat påvisa förbindelser mellan avslöjade spioner och kommunistiska partiinstanser. Detta är något som ur de kommunistiska ledarnas synpunkt måste vara bra mycket värre än landsförräderi. Det är ett brott mot hela or-

ganisationens bärande princip — att absolut skilja på dess två huvudlinjer, den politiskt-ideologiska och spion-sabotagelinjen. Den kommunistiska världsorganisationens direktion är naturligtvis inte beredd att satsa ett öre eller rättare sagt en kopek på sin svenska filial i dess egenskap av politiskt revolutionärt kraftcentrum. Man vet lika bra i Moskva som här, att det svenska kommunistiska partiet räknar åtskilliga uppriktiga anhängare — människor som tror på Lenin, på Stalin, på Mao-tse-Tung, ja t. o. m. på Ny Dag. Men ledningen i Moskva vet också att längre än till apelsinkastning mot spanska legationen får man inte majoriteten av dessa människor.

Man vet säkert vem Hilding Hagberg är, men man inbillar sig inte ett ögonblick, att det skulle vara möjligt att få ut honom i något så obekvämt som en revolution. Av en revolutionär massrörelse kräver man i Moskva något annat än studiecirklar i marxism och klanglösa skällsord om dollarimperialism. Man nöjer sig inte ens med revolutionära oljemålningar. På de hängivna medlemskadreerna och sympatisörerna ser man alltså säkert med afärsmässigt lugn.

Sin huvuduppgift har dessa vilseledda och konsekvent felinformerade människor som rekryteringsbas. Sveriges kommunistiska parti är den stora silen, där ett par hundra tusen godtrogna kommunister silas igenom tills en bottensats på ett par tusen pålitliga moskvaagenter blir kvar, användbara för det ryska utrikesministeriets syften.

Hur blir dessa agenter omhändertagna, hur får de sin utbildning? Vi torde väl, herr talman, här i landet ha fyra till femhundra kvinnor och män, som har utbildats vid den internationella kommunismens revolutionära högskolor i Sovjet. Här får de inte bara lära sig, att Trotskij var en skurk, att alla Amerikas negrer i själva verket är övertygade marxister och att det var ryssarna som

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

uppfann tryckkokaren. Bland eleverna i dessa högskolor väljer man tydligen ut personer lämpliga för att organisera den spionage- och sabotageverksamhet, som ingår som ett led i den kommunistiska rörelsen i varje enskilt land. Vad de höga herrarna i Moskva är beredda att satsa på här i Sverige är uppenbarligen sabotage- och spionagelinjen, kompletterad med defaitistisk propaganda. Alla tecken tyder på det liksom på att man med hänsyn till vårt lands läge är beredd på att göra särskilt betydande ekonomiska uppoffringar just nu. Dessa avvägs dock säkerligen efter kallt affärsmässiga grunder. Man vet vad en bataljon, ett regemente och en division kostar i uppsättning och underhåll. Man kan, visserligen approximativt men ändå med en viss grad av säkerhet, räkna ut vad en välorganiserad spion- och sabotageliga kan vara värd. Den ekonomiska jämförelsepunkten ger sig själv.

Naturligtvis skulle det vara utomordentligt intressant att få två problem närmare belysta. För det första; på vilka vägar går pengarna från central-kassören i Moskva till de slutliga mottagarna i Stockholm? För det andra: på vilket sätt utövas kontrollen över verksamheten? Ingen kan leva i den tron, att de politiska affärsmännen skulle låta sin filial i vårt land eller i andra länder arbeta utan kontroll. Vad man med säkerhet vet är, att denna går på två linjer, dels mera reguljärt via en viss ambassad från Stockholm, där en representant för den hemliga polisen är ständigt stationerad, dels med hjälp av speciella emissarier av olika nationalitet, vilka utsändes direkt från centralbyråerna på andra sidan ryska gränsen. Hur samverkan organiseras är det ingen som vet, ingen utanför en mycket liten krets.

Att närmare utreda vägarna för penningleveranserna är i utpräglad grad en polisiär angelägenhet. Det är brottsligt enligt svensk lag att mottaga eller för-

medla pengar av detta slag. Förmodligen kommer vanliga metoder till användning: underhandstillskott från diverse mer eller mindre obskyra importföretag, direkta leveranser över legationer och smuggling på vanligt sätt. En omständighet som också skulle förtjäna en närmare undersökning är det plötsliga köpintresse för svenska svartabörs-kronor, som då och då dyker upp inte minst i Schweiz. Det finns tecken som tyder på att dessa illegala pengar återvänder till Sverige och där användes för illojal och illegal verksamhet.

Vad som, herr talman, hänt de senaste åren på spion- och sabotagefronten måste emellertid i högsta grad komma oss att uppmärksamma det sätt varpå sovjetambassaden och den närstående institutioner missbrukar den vidsträckt rörelsefrihet, som deras tjänstemän åtnjuter i Sverige, i bjärt kontrast till den kaserntillvaro, som de utländska diplomaterna i Moskva tvingas föra. Låt mig erinra om följande.

Det var legationssekreteraren Vinogradov som efter Ny Dag-redaktören Rogebys förmedling kontaktade marinspionen Andersson med för det svenska östersjöförsvaret så ödesdigra effekt. Vi ha den ryske diplomaten Slepencov, utvisad 1946 för marinspionage, Michailov, utvisad 1947 för olovliga upptäcktsfärder, bland annat i Tornedalen, Vasili Konnov, utvisad 1947 för spionage i Tornedalen, Alexis Bakourski, avslöjad som spion vid Tornö och Utö kustförsvarsområde i Stockholms skärgård, Karel Cirtek, utvisad 1948 för »studier» i Stockholms norra skärgård, Leonov och Brissov, svampplockare på Järvafältet, när ett militärförband mobiliserade, Orlov, uppdragsgivare för Hilding Andersson, Laritjev, hemskickad efter mystiska segelturer i inloppet till Stockholm. Vi har också andra: den i radiospionaget i Midsommarkransen inblandade Fomenkov, Sidorenko på Intourists turistbyrå, som organiserade pansarspionaget osv.

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

I Aten har en omfattande process ägt rum mot 39 kommunistiska spioner. Deras organisation har varit perfekt liksom deras utrustning. Stora summor har ställts till deras förfogande ur Kominformers kassor. Verksamheten organiserades under den tid då den ryske ambassadör och konteramiral, som nu sitter i Stockholm, var placerad i Aten. Denne torde alltså med en viss förvåning kunna konstatera, att Sovjetunionens vänner är ovanligt livaktiga både i söder och norr.

Tillåt mig, herr talman, att sammanfatta dessa reflexioner i några huvudpunkter. För det första! För dirigenterna i Moskva måste det klargöras, att det svenska folkets överväldigande flertal just nu ser med utpräglad misstro på den verksamhet som bedrivits av sovjetrepresentationen i Sverige. Det är verkligen inte alls svårt att förstå, att många människor för närvarande inte uppfattar dessa sovjetorgan som institutioner för utvecklande av vänskapliga och affärsmässiga förbindelser mellan Sverige och Ryssland utan som redskap för utforskande av de anordningar vi vidtagit för att försvara vår nationella och demokratiska frihet.

För det andra! Det måste nu definitivt bli slut på godtrogenheten och omisstänksamheten inför sabotage- och spioneririskerna. Den upplysningsverksamhet, som den svenska pressen bedriver mot dessa risker, är av ovärderlig betydelse för att hos allmänheten inskräpa nödvändigheten av vaksamhet och beredskap, men här måste självfallet även myndigheterna draga sitt strå till stacken, framför allt myndigheter och företag inom alla utsatta områden har en självklar skyldighet att inom den demokratiska rättsordningens ram vidtaga alla de mått och steg, som kan erfordras för att så långt möjligt skydda oss emot den kommunistiska femtekolonnverksamheten.

Frånvaron av uttryckliga och preciserade instruktioner härom kan aldrig ur-

säkt underlåtenhet att handla medan tid är. Detta gäller givetvis alldeles oberoende av om det rör sig om statliga eller kommunala myndigheter. Finns det bestämmelser i nuvarande instruktioner, som hindrar nödvändiga skyddsåtgärder, måste regeringen eller vederbörande kommunala ledning varskos härom, och det är deras sak att tillse att bestämmelserna blir ändrade. Regeringen har emellertid på detta område det primära ansvaret. Den måste naturligtvis stå i en sådan oavbruten kontakt med de kommunala myndigheterna, att den kan förvissa sig om att dessa gör vad på dem ankommer. Regeringen måste även i förhållande till enskilda företag med i detta sammanhang ömtåliga funktioner vara vägledande och rådgivande. Över huvud taget måste vi här över hela fältet eftersträva ett förtroendefullt samarbete mellan statsledningen å ena sidan och kommuner och privata företag å den andra.

Slutligen för det tredje! Det kommunistiska partiets otvetydigt landsförrådiska karaktär måste nu vara uppenbar för alla. När, herr talman, en av krigets största radiospionagehistorier avslöjades, fann man bl. a. en rulle koppartråd. Den ledde polisen så småningom till ett trådspinneri inne på gården till det hus, där Sveriges kommunistiska parti har sitt högkvarter. Det låg något djupt symboliskt i detta fynd. Trådarna från samma högkvarter till Moskva har under det senaste halvåret undan för undan nystats upp.

Inte kan bevisas mot de svenska kommunistledarna — säger dessa herrar själva med darr på stämman och med den trygghet, som i god tid vidtagna förberedelser skänker. För en kommunistledare är den tryggheten säkert både större och vanligare än den trygghet det goda samvetet kan ge vanliga människor. Så mycket har emellertid kommit fram på olika vägar och i olika sammanhang, att de ledande instanserna inom den kommu-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

nistiska rörelsen redan är svårt komprometterade. De vanliga enkla medlemmarna i partiet är varken spioner eller medvetna om spionaget. De är inte bedragare utan bedragna. Dessa människor har fått dela samma öde som de kommunistiska partimedlemmarna i alla övriga länder, ett öde, som fullt tydligt framstår först dagen efter maktövertagandet. I den stunden framstår de kommunistiska ledarna i sitt rätta ljus — som lydiga redskap för den sovjetryska imperialism, som hotar världens fred. Stalin säger i sina skrifter, band 10, s. 5: »Internationalist är den, som utan förbehåll, utan vankelmot och obetingat är beredd försvara Sovjetunionen, ty Sovjetunionen är den världsrevolutionära rörelsens bas; men att försvara, att föra denna revolutionära rörelse framåt är omöjligt utan att försvara Sovjetunionen».

Tydligare kan inte den kommunistiska internationalismens verkliga syften och verkliga mål angivas. Medlen i vårt land heter i första hand spionage och förberedelse för sabotage.

Herr talman! Den kommunistiska oskulden är vit som arsenik. Den är också farlig som arsenik.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Uppdagandet under den senaste tiden av omfattande spioneriverksamhet i vårt land har uppenbarligen verkat som en chock på allmänheten. Men man har också samtidigt fått upp ögonen. Den tämligen diffusa uppfattningen om vad kommunismen i vårt land innebär har ersatts av en väsentligt klarare syn på förhållandena. Många tror ju om kommunismen, att den i själva verket är bara en politisk meningsriktning, som socialist o. s. v. är synnerligen radikal. Andra med något klarare syn på saken vet ju, att här är det fråga om en helt annan ideologi än den vi i västerlandet bekänner oss till. Man vet att

här är fråga om en samhällsaskådning, som vi under inga förhållanden kan acceptera, en samhällsaskådning som i sig själv inrymmer praktiskt taget all den ofrihet som man kan tänka sig.

Detta har naturligtvis stått klart för många redan tidigare, men nu frågar man sig: Är inte möjligen kommunismen i vårt land ändå en rörelse, som är ännu farligare, en rörelse som på sina håll målmedvetet medverkar till att underminera vårt försvar? Det må ursäktas var och en som gör den reflexionen. Hur det kommunistiska partiet än bemödar sig att svära sig fritt från varje beröring med dessa spioneriföretag och med andra möjligen förekommande men ännu okända, så kan partiet aldrig värja sig för anklagelsen att genom sitt ständiga misstänkliggörande av den svenska demokratien och sitt samtidigt kritiklösa glorifierande av förhållandena bakom järnridån ge fanatiska bekännare av sin lära den föreställningen, att det för en klassmedveten arbetare är en berömvärd gärning att handla såsom Andersson, Enbom och co har gjort.

Till detta kommer faktiskt att de personer, som ingår i denna firma och som nu alltså ertappats med spioneriverksamhet, samt och synnerligen på olika sätt haft kontakt med den kommunistiska rörelsen i vårt land. En har varit platsredaktör i Norrskensflamman, en annan arbetade där som volontär, en tredje har varit medlem av en kommunistisk klubb, en fjärde har varit med om att bilda kommunistiska klubbar, och en femte har kandiderat på en kommunistisk valsedel. En sjätte har varit korrekturläsare och innehaft annan funktion i en kommunisttidning o. s. v., o. s. v. Den indignation, som nu uppenbarligen vänder sig mot de i spionaget direkt aktiva, drabbar därför också med rätta det parti, där dessa hör hemma. Den indignationen tycks dess bättre ha varit entydig hos alla de medborgargrupper, som i ett sådant

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

svek mot vår egen säkerhet ser ett det skändligaste brott av alla.

Nu gäller det alltså att se upp med en organisation, om vilken man på tämligen goda grunder kan säga, att många inom densamma bedriver en verksamhet, som äventyrar vårt försvar. Det gäller därför att till varje pris se till, att försvaret behålls vid sin fulla effekt. — Jag ber om ursäkt för att jag kommer att upprepa åtskilligt av vad som sagts tidigare, men för en viss fullständighets skull är det nödvändigt. I detta sammanhang spelar sekretessen en mycket betydande roll. Man bör inte tala om saker och ting för vänner och bekanta, om man har anledning misstänka att det gäller ömtåliga ting som bör hemlighållas och ömtåliga ting, beträffande vilka det skulle kunna leda till skada om de kommer till illvilliga människors kännedom.

Jag skall också ta mig friheten att i detta sammanhang rikta en maning till pressen att inte i otid blotta pågående undersökningar rörande olika fall. Det kan hända, och det har också på senare tid hänt, att genom sådana meddelanden vederbörande har fått en varning, vilket medför att polisens arbete väsentligt försvårats.

En kontroll av dem som innehar ömtåliga befattningar har vi redan talat om här liksom också om en intensifierad verksamhet för att uppdaga spionage.

Beträffande en viss detalj finns nu upprättat ett förslag, syftande till att försvåra pusselläggandet, försvåra samlandet av detaljer för att på det sättet få fram en bild av förhållanden i de hänseenden, som över huvud taget har betydelse i fråga om vårt försvar. Det gäller offentliggörandet av statistik och andra uppgifter från förvaltning och näringsliv. Det finns, som jag nämnde, upprättade förslag till vissa åtgärder i detta hänseende, närmast gående ut på att man vädjar till olika företag om sekretess samtidigt som man ger dem

en utväg att få klart för sig i vad mån uppgifterna i det hänseende jag här talat om kan betraktas som känsliga.

Den skärpning av tvångsmedelslagen, som riksdagen helt nyligen beslutade om, är säkerligen också av inte ringa betydelse i detta sammanhang, och densamma kommer naturligtvis att bli fallet, om riksdagen bifaller de krav på ökade anslag för den s. k. säkerhetstjänsten, som nu har ställts inför riksdagen.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga, att en organisation, syftande till att uppdaga och bekämpa spionage, bygger man ju inte upp på en dag, utan den är resultatet av flera års ansträngningar. Det gäller att få fram ur alla synpunkter lämpliga personer för denna mycket ömtåliga uppgift. Men en av de allra viktigaste sakerna i detta sammanhang är just den, som statsministern och efter honom andra talare så starkt har understrukt, nämligen att allmänheten gör klart för sig att dess medverkan är en nödvändig förutsättning för att man över huvud taget skall nå fram till ett resultat i detta hänseende, och jag tror att appellen från statsministerns sida i dag kommer vid ett psykologiskt synnerligen gynnsamt tillfälle.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det som har försiggått nu en stund här i kammaren skall väl ge en liten föraning om hur kommunistiska partiets motståndare tänker driva sin valrörelse. Det var ju i och för sig inte någonting nytt som här framkom. I de väsentliga dragen var det väl en repetition av de simplaste utfallen som gjordes för tio år sedan, medan ännu Hitlers stjärna stod i zenit och då han gav herr Hedlund i Rådombeslutet av uppgifter om kommunismens dåligheter, som herr Hedlund i dag tycks anse särskilt uppfriskande.

Innan jag går in på att granska en del av vad som har förekommit här

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

skulle jag emellertid vilja göra några reflexioner till utgångsläget, för att inte säga grundvalen för denna märkliga kampanj.

Det skulle väl i så fall vara ganska naturligt att knyta an till den nya vitalitet och kampvilja som herr statsministern har tillägnat sig under sin valfärd i västerled. Herr Erlander fick ju inte sina armar omvridna när han kom till Washington. Det skulle ha blivit fallet tre år tidigare, om man får tro Washington Post och dess talande beskrivning av den svenska utrikespolitiken, att alliansfriheten är en bättre beskrivning än neutraliteten på den svenska politiken.

Varför fick inte herr Erlander sina armar omvridna, för att använda den amerikanska terminologien? Var det på grund av vad han sade eller kanske på grund av vad han inte sade? Var det på grund av hans redogörelse för det svenska försvarets tillstånd? Var det för att han utnämnde de amerikanska dollarfurstarna till världens ledare, ett märkligt uttalande i en värld delad i två läger, där på tredjedelen av detta århundrade en tredjedel av mänskligheten slagit in på socialismens väg? Har det kanske någonting att göra med den demokratiska senatoren Warren Magnussons uttalande, han som presenterade herr Erlander för senaten och sedan offentligt förklarade, utan att dementeras av herr statsministern, att flera diskussioner med herr Erlander gett honom övertygelsen att — jag citerar Morgon-Tidningen — »Sveriges kurs är den att det kommer att inlemmas i Atlantpakten»? Herr Erlander vill gärna att vi skall tro hans neutralitetsdeklarationer samtidigt som han enligt Morgon-Tidningen på god engelska och med äkta amerikansk politisk accent förklarar: »Man kan inte bygga en tillräckligt stark militär mur mot aggressionen på bekostnad av den ekonomiska muren mot en kommunistisk infiltration. Man måste ha bägge.» Vi

förstår att herr Erlander kunde mottas som en ärad gäst och jämföra sitt mottagande med mottagandet av drottning Juliana.

Jag skulle här vilja göra en erinran om vad som förekom i riksdagens utrikesdebatt den 27 februari. Åras den som äras bör, först högerledaren herr Hjalmarson, som tidigare förgäves kämpat med herr Ohlin om rätten att spela första fiolen i den antikommunistiska orkestern. Så här hette det: »Vi har ingen egen linje... vi kan inte stå neutrala i ett krig mellan västmakterna och Sovjetunionen... vi bekänner oss till västerlandet och vi är beredda att ta konsekvenserna därav.» Eller herr Ohlin: »Västmakternas upprustning är enda räddningen... den svenska upprustningen är ett stöd åt västmakternas utrikespolitik... Sverige får inte stå neutralt i Förenta Nationerna utan måste ta ställning för västmakterna.» Herr statsministern förklarade sedan, att regeringen och den borgerliga oppositionen var överens i de utrikespolitiska frågorna.

De män som talat på detta sätt ogillar kommunisterna och med all rätt. Vi fördömer och bekämpar hela den politik som uttryckes i de av mig här angivna satserna. Vi förstår väl att folk som genomfört en sådan utrikespolitik har behov av avreageringsmedel. Det förs ett dubbelspel med Sveriges fred. Under neutralitetens mask har vårt land kopplats in i en politisk ekonomisk blockbildning med Atlantpaktstaterna. Att detta har ett samband med den antikommunistiska kampanjen är lika naturligt som att hitleristerna på sin tid förberedde det andra världskriget under antikommunistiska paroller.

Den antisovjetkampanj som utvecklats började redan vid krigsslutet. Den fördes från början bara av några borgerliga tidningar. Det som är illavarslande är särskilt att denna kampanj nu övertagits av den svenska regeringen,

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

och därför kan vi inte underlåta att ställa in denna kampanj i dess utrikespolitiska sammanhang. Jag kan försäkra, att det inte är av omtanke om vårt personliga välbefinnande som vi är oroadade över densamma.

Nej, mina damer och herrar, dessa metoder kan inte skada kommunistiska partiet. Polisfantasier, även när de framförs av högsta polischefen, kan inte kompromettera den kommunistiska åskådningen, som herr Ohlin i dag vill sätta på de anklagades bänk. Bara att försöka att snudda med kriminalitetens stämpel vid den åskådning, som accepterats av mer än halva mänskligheten och som leder folken i en tredjedel av världen, bl. a. i världens största stater, är så grönköpingsmässigt småsint och inskränkt, att det kräver en självutplåning av upphovsmännens eget förstånd. Kanhända kan ni göra det politiska klimatet litet frostigare en tid, men sådant är tillfälligheter. Med sådana metoder kan ni bara svetsa ihop kommunistiska partiet och stärka dess medlemmar i övertygelsen att de kämpar för en rättfärdig sak, att deras sköld är blank, att deras partis avsikter och metoder är hederliga och fullt försvarliga. — Det kan hända att denna glada uppsyn plötsligt stelnar i en grimas.

Sveriges kommunistiska parti har snart verkat i 35 år. Det mötte från första dagen reaktionens hat. Det har genomgått förtigandets och förlöjligandets perioder liksom tider av förtal, beskyllningar och repressalier av skiftande slag. Dess medlemmar har ömsevis framställts som osjälvständiga medlöpare och som medvetna skadegörare. Dess ledning har överösts med anklagelser och gemenheter. En hel armé av skickliga polismän, av fala angivare, av tjallare och provokatörer har anställts av staten för att kompromettera partiet och dess ledning. Ingen människa tror väl att det är av brist på skicklighet, ekonomiska och personel-

la resurser som man hittills förgäves har ansträngt sig för att få tackning för anklagelserna om landsförrädisk verksamhet. Alla vet att det inte saknas ond vilja. Alla vet också, att våra fiender inte skulle ha tvekat att slå till mot vårt parti om de funnit en formell grund härför. Men, mina damer och herrar, varför har man inte under dessa 35 år kunnat ställa en enda av partiets ledande män eller kvinnor inför rätta för sådana straffbara landsförrädiska handlingar som man har försökt anklaga oss för? Jo, helt enkelt därför att kommunistiska partiet inte sysslar med sådan verksamhet.

Den interpellation och den enkla fråga som statsministern i dag har besvarat har inte med omsorg om lagen och rikets säkerhet att göra. Den måste i dag ställas in i sambandet med den utrikespolitiska orientering som jag redan har talat om. Den har också ett samband med den ekonomiska politiken, vars målsättning, för att erinra om ett statsministerord, är att dämpa konjunkturen, att framkalla som han sade »lokal» arbetslöshet, och det har också med våra medborgerliga fri- och rättigheter att göra, med frågan om Sverige i den inre politiken skall strunta i sans, hänsyn och iakttagande av demokratiska och parlamentariska former. Så ser jag denna interpellation.

Herr Ohlin har inte ställt sina frågor därför att han svävar i okunnighet om regeringens åtgärder eller innebörden i dess väntade svar. Det finns alltför många kända fakta om hur regeringspartiet tagit Enbomshistorien på entreprenad för att några tvivel skulle kunna uppstå i den frågan.

Regeringschefen kan med viss tillförsikt peka tillbaka på den krokiga väg, som han tillryggalagt sedan 1948, när krigsårens försök att kriminalisera den kommunistiska rörelsen återupptogs, denna gång med Bertil Ohlin som pådrivande kraft. Det är inte bara en krokig väg, det är rena kräftgången

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

regeringen vandrat från en viss då deklarerad vakthållning kring de demokratiska spelreglerna och anständigheten vid bedömningen av politiska motståndare till ett polistänkande av det mest primitiva och reaktionära slag. Visst, herr Erlander står stark inför den amerikanska opinionen nu. Han har äran av att en politisk åskådning officiellt svartprickas, att hederliga arbetare jagas från sitt arbete, berövas sin försörjning och sitt hederliga rykte på misstanken att vara kommunister. Han kan, om han så vill, med beklagande peka på arbetsdomstolens konservatism, då den underkänt hans regerings handlingssätt med hänvisning till vår grundlagsmässigt garanterade åsiktsfrihet, till kollektivavtalens bestämmelser, till föreningsrätten och till facklig praxis.

När herr Ohlin frågar, om vår politiska polis har tillräckliga resurser, kan herr Erlander också peka på kända fakta av stor slagkraft för det s. k. västerländska polistänkandet. Hans regering har gjort en stor konst i Sandlerkommissionens avslöjande. Han har uppväckt Gestapo från de döda. Under tal om att man måste minska tryggheten för medborgarna för att kunna öka den för riket, har han återinfört krigsårens tvångsmedel: rätten till telefonavlyssning, brev- och telegramspionage, rätten till husrannsakingar, rätten att anhålla folk upp till trettio dagar utan åtal, rätten... nej, vad säger jag, herr talman, krigsårens rättslöshet och polisgodtycke. Under regeringens beskydd har en ny häxbrännarkampanj satts i gång i pressen. Försvarsministern låter fotografera sin trumpna och trevliga nuna i sällskap med Fantomen och de nakna flickorna i den pornografiska Vecko-Revyn och ger indirekt auktorisation åt de dumaste lögner och en antikommunistisk propaganda, vars höjdpunkt och — jag tror jag gott kan säga — avsikt framgår av följande citat: »Hade det varit i Finland, skulle

Flamman ha brunnit för länge sen, sa man.» Man gjorde ju så för tolv år sedan också, när en liknande förgiftad och förljugen propaganda marsnatten 1940 förde in mördarbandet i Norrskensflammans hus i Luleå, varvid fem oskyldiga människor mördades.

Regeringens partidistrikt i Norrbotten författar polis pamphletter mot kommunismen och åstadkommer alltid en välvillig applåd i Radiotjänst, för att inte tala om det alldeles särskilda utbrott av Forrestalsjuka, som en kalixbo drabbades av i samband med den senaste pamphletten. Man känner sig hågad att fråga: Kan detta verkligen vara gamla sansade Sverige? Finns det inga hämningar, inget sinne för proportioner, finns det ingen nobless?

Det finns också andra resultat, som statsministern kunde anföra för att lugna den Ohlinska oron. Jag har talat med en partimedlem i Norrbotten. Han har hållits av polisen i sex dagars förhör, och han har sedan presenterats i hela pressen som spion på den obevisade misstanken, att han skulle ha räknat de tyska trupptransporttågen på våra järnvägar under kriget. En annan häktades mot sitt nekande, därför att Enbom påstår, att han räknat dessa tysktåg. Om en av de häktade påstås det, att han har berättat om Kalixlinjen för Enbom. Jag kan säga lika bra här som annorstädes, att i Norrbotten talar var och varannan människa om Kalixlinjen. Det var där, brukar man säga, som de finska och tyska officerarna sprang ut och in som barn i huset. En av de häktade påstås till och med ha berättat om driftvärnet, en organisation, vars existens ju är fullt öppen.

Och så konstrueras det, medan våra bästa polishjärnor här i landet arbetar dag och natt. Vår politiska polis sliter i allt, som är inom räckhåll, anhåller och häktar på en misstanke eller Enboms påstående, allt i skydd av hemligstämpeln.

Det har tydligen skett vissa föränd-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

ringar beträffande de ursprungliga dispositionerna för behandlingen av den s. k. Enbomsaffären. Får man tro det som skrivits på sistone, har polisen nu försökt ta upp de tyska trupptransporterna på våra järnvägar under krigsårens tidigare skeden för att därigenom tvinna en snara mot det kommunistiska partiet.

I ett fall — och det gäller den man som nyss här har talats om — tycks det vara fullt klart, att han nu skulle ha suttit häktad i stället för att vara på fri fot, därest polisen hade kunnat leda i bevis, att han för den norska motståndsrörelsen räknat Hitlers trupptåg på våra järnvägar.

Var det kanske detta herr Ohlin tänkte på, när han i sin interpellation talade om den senaste tidens avslöjanden om kommunistisk spionverksamhet i landet? Nej, herr talman, det är inte möjligt, säger jag, att ens herr Ohlin skulle vara så omdömeslös, att han inleder en politisk process i riksdagen på sådan grundval och att han skulle anse, att dessa olycksaliga tyska trupptåg kunde användas som motivering för att beröva, som han själv säger, »personer, som äro kända för kommunistisk inställning» både sitt dagliga bröd och personliga heder.

När han den 19 februari läste upp sin interpellation i riksdagen skymtade de tyska trupptågen i långt avlägset fjärran. Enbomshistorien lovade någonting helt annat. Han hade klätts upp av polisen, och från samma källa hade det meddelats, att han var i färd med att skriva en bok, vari han skulle avslöja, vilka gruvliga konspiratörer mot rikets säkerhet som döljer sig i det kommunistiska partiets ledning. Hans bikt-fader in spe hade tillåtits beljuga Bodens officerare och för hela det svenska folket presentera dem som oansvariga människor, vilka utan vidare låt sig fyllas med alkohol av Enbom medan densamme tappar dem på militära hemligheter om fästningen. Man hade

frammanat bilden för folket av Enbom som en man, vars karaktär bör motsvara statsministerns krav, eftersom han anger sin egen bror. Man har presenterat honom som en fantomspion, vilken från Finland fraktar amerikanska atomhemligheter till ryssarna och som en ledig stund i den gråtande familjens åsyn enleverade en finsk spion från Kemi och fraktade honom till sovjetgränsen. Det var stora bragder av en man, som därtill inte skaffat utlandspass. Det kanske kan förklara de förväntningar herr Ohlin knöt till denna historia.

På detta byggde i vart fall pressen sin förtalskampanj mot det kommunistiska partiet. Enskilda regeringsmedlemmar blamerade sig, medan herr Ohlin hade mage att tala om »den senaste tidens avslöjanden om kommunistisk spionverksamhet».

De s. k. tysktågen var samlingsregeringens värsta belastning, och den våldade den värsta samvetsnöden hos vårt folk. Nästan alla svenskar hatade hitlerismen och avskydde nazitrupporna. Ännu mer: nästan alla kände sig solidariska med norska folkets hjältekamp. Men redan när kampen om Narvik rasade våren 1940 och tyskarna en tid var underlägsna, började dessa trupptransporter.

General Douglas, som då var chef för övre Norrlands försvar, skriver i sin bok »Jag blev officer» om »transporten på svenska järnvägar av tysk s. k. sjukvårdspersonal»: »Regeringen hade tillåtit att sådan personal och material överfördes till Dietl. Att det rörde sig om utlärld militärpersonal stod fullt klart, och det retade mig att se denna transport passera genom området.» Ja, det retade många, många flera än Douglas. När norska folkets bödlar genom Sverige växlades i olika riktningar grodde en folkvrede fram, som skulle ha kunnat resultera i nästan vad som helst, om inte känslan av disciplin och osäkerhet hade tyglat förbittringen. Och

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

det blev inte bättre, när våra järnvägar kopplades in för att mata den tyska fronten mot Sovjetunionen. Fjorton månader tidigare, den 15 april 1940, hade den svenska regeringen framfört vårt folks tack till sovjetregeringen, därför att den genom sitt ingripande hade räddat vårt land från krig och tysk ockupation. Regeringen påstod om genomfarten av den s. k. division Engelbrecht, att detta svek och brott mot neutralitetsrätten var nödvändigt. Det var den iskalla egoismens politik, som man sade, medan dess anhängare teg och led. Jag tror att vi är ense i en sak, både de som försvarar och de som bekämpar denna politik, nämligen att någon heder vann inte regeringen på densamma. Den har sedan tröstat sig med att tyskarna förlorade i alla fall. Ja, det gjorde de trots regeringens hjälp, trots dess ansträngningar, trots den politiska polisen, trots allt.

När Sveriges dåvarande utrikesminister den 7 maj 1945 i radio framförde svenska folkets tack till de allierade för att deras seger även räddat Sverige, underkände regeringen i verkligheten sin hjälp åt hitleristerna.

Under denna tid fanns det en del svenskar, som ville skada hitleristerna genom att meddela deras fiender vad som försiggick på de svenska järnvägarna. Några av dessa svenskar fångades in av polisen och fick hårda straff. Hade Sverige varit ett krigförande eller ockuperat land, skulle de vid krigsslutet ha belönats som nationalhjältar. De fick nu i varje fall vara i fred några efterkrigsår, medan Sandlerkommissionen tog itu med att tvätta polisens smutsiga byk.

Nu reser Sveriges konung till Danmark och hyllar i sköna och riktiga ord sabotörerna, de kämpande antinazisterna. Under tiden tar vår politiska polis, regeringen, dess press och övriga amerikanska krafter krafttag mot de danska frihetskämparnas svenska motsvarigheter.

Jag vill göra ytterligare några erinringar till dessa s. k. spionaffärer. Det är väl få som vet vad den s. k. marinspionen kunnat avslöja, eftersom det viktigaste av rättegången hemligstämplades. Han hade enligt en stockholms-tidning genom sin verksamhet åsamkat försvaret skador, som det skulle kosta en miljard kronor att avhjälpa. Det har förväntat en del, att regeringen i årets budget inte begärt ett enda öre för att reparera dessa påstådda skador. Så mycket tror jag mig kunna säga till regeringens försvar som att detta inte beror på bristande intresse eller ansvarskänsla. Följaktligen måste det bero på att påståendet var en bluff. I fråga om Enbom har propagandan gjort gällande, att han avbetat och utlämnat resten av Bodenfästningens hemligheter. Men hur kan då kommandanten för Bodens fästning den 14 mars låta genom T. T. utdistribuera det uttalandet att inte en enda strategisk hemlighet om Bodens fästning kommit i otaka händer? Och hur kan statsministern inför New York-journalisterna förklara, att dessa historier skadat kommunisterna mer än det svenska försvaret? Han utgår alltså från att propagandan om skadegörelse mot det svenska försvaret är en bluff och ingenting annat. Regeringen uppmuntrar och deltar i denna verksamhet av helt andra skäl. Och att dessa skäl bl. a. har att göra med behovet av att skada den kommunistiska rörelsen behöver man väl inte betvivla.

Herr Erlander har i mer än två månader dröjt med svaret på interpellationen. Varför svarar han nu? Känner regeringen nu till mer om saken än den 27 februari, då utrikesministern gav sin förklaring till att inte regeringen ingripit mot Sovjetambassaden? Efter detta datum har i vart fall regeringen vägrat följa det dåliga rådet, som gavs, att placera Sovjetambassaden i stryk-klass.

Man tycker förstås, att om en interpellant åberopar en konkret händelse

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

som motivering för vissa frågor, borde regeringen finna det angeläget att avvakta polisutredningen om denna händelse och nogta pröva vad som är fakta och vad som är förtal. Det går väl inte gärna att skylla ifrån sig med att ärendet dragit ut på tiden och att datum för polisrapporten redan framflyttats ett halvt dussin gånger.

Nåja, herr statsministern avstår från att ingå på affären Enbom med hänvisning till att den ännu inte är utredd. I stället stöder han sina oerhörda påståenden och sina rekommendationer på processen mot den s. k. marinspionen. Hur litet vi på grund av hemligstämplandet än känner till om denna sak, vet vi dock tillräckligt för att kunna stämpla hans påståenden i denna fråga som ovederhäftiga. Herr Erlanders tal om att det råder ett klart samband mellan marinspionens »politiska hemvist och hans spionverksamhet» må jämföras med fakta i målet. Och faktum är, herr statsminister, att processen fullt klarlade, att marinspionen Andersson icke någon gång tillhört den kommunistiska rörelsen, vare sig partiet, ungdomsrörelsen eller den kommunistiska internationalen, såsom åklagaren i sista stund blamerade sig med att påstå. Faktum är vidare, att den s. k. marinspionen motiverade sina handlingar med amerikanska och absolut inte med kommunistiska påståenden. I motsats till marinspionen bestrider vi tesen om ett tredje världskrigs oundviklighet, ett bestridande som icke är en proformasak utan som utgör själva grunden för vår fredspropaganda, för den verksamhet som vi i nuvarande läge anser vara den viktigaste av all politisk verksamhet, nämligen försvaret av fredens sak. Och detta kan ju inte gärna vara någon hemlighet för herr statsministern. Han grundar alltså de rekommendationer, som han tidigare här i dag avgivit, på ohållbara påståenden.

Herr Erlander erinrar om att han

två år tidigare tröstat herr Ohlin med påståendet, att »det finns en kommunistiskt ideologiskt övertygad, partidisciplinerad elit, som inte tvekar att förråda demokratien». En osanning blir inte, herr statsminister, bättre därför att den upprepas. Det är och förblir en osanning, att kommunisterna skulle vilja förråda demokratien. Det är lika orimligt som de socialdemokratiska försöken att framställa socialismen såsom, om inte demokratiens motsats så dock någonting vilket inte behöver ha med demokrati att göra. Vi känner inte till någon socialism utan demokrati. Socialismens seger kan inte minska demokratien, än mindre avskaffa densamma; den kan endast utveckla demokratien. Socialism betyder för oss folkstyre i den djupaste demokratiska mening, men det betyder också, att de rikas demokrati, penningmaktens demokrati, utvecklas till en folkets demokrati.

När statsministern förklarar, att det kan innebära »en svår självövertvinning» att polisanmäla någon, till vilken man har kamratliga, kollegiala, politiska eller andra relationer», så vet vi vad som ligger bakom. Det är ett försök att utnyttja den sunda avskyn mot spionage för att luckra upp solidariteten och kamratskapet bland arbetarna, för att skapa tvedräkt och misstro. Regeringschefen har tidigare talat om en åskådning, som kan animera till spioneri. Nu tycks han vilja göra socialdemokratiska partiet till en organisation för spioneri på arbetsplatserna och den socialdemokratiska åskådningen till ett tvång till spionage och angiveri.

Ännu så sent som den 27 februari, när våra motståndare här i riksdagen — jag undantar inte något av de fyra partierna — förvandlade utrikesdebatten till en debatt om kommunistiska partiet, erkände både statsministern och herr Ohlin, att detta parti icke bedriver någon påstådd landsskadlig

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

verksamhet eller kan göras ansvarigt för enskilda medlemmars handlingar. Detta var ett avpressat medgivande. Jag vill därtill säga: Kommunistiska partiet tar ansvar för sina medlemmar, i den mån dessa följer de förslag och riktlinjer, som antagits på partiets kongresser och utformats av dess ledning. Medlemmar, som icke gör detta, ställs utanför rörelsen.

Men i stället för att stå fast vid dessa medgivanden och ingripa mot den svindelpropaganda, som bedrivs av pressen, försökte både herr Ohlin och herr statsministern göra gällande, att framställningen av Sovjetunionen som ett socialistiskt föregångsland, rekommendation av dess fredspolitik och socialistisk propaganda i vårt land kan animera till landsskadliga handlingar. Så långt har reaktionen aldrig vågat gå tidigare, inte ens när den stämplade Karl Staaff och Hjalmar Branting som betalda ryssagenter, när den inspärade Zeth Höglund och Ivan Oljelund som landsförrädare eller när den på tysk order jagade kommunisterna under det andra världskriget.

Måste våra motståndare verkligen tillgripa så primitiva metoder för att kunna övertyga »världens ledare» om hur litet allvar som ligger i deklARATIONERNA om neutraliteten?

Kommunistiska partiet behöver inte freda sig för anklagelser om spionage. Arbetarklassen och dess kommunistiska parti sysslar inte med spionage eller annan landsförrädisk verksamhet, allra minst sådan som är riktad mot vårt eget land. Lika litet behöver vi värja den kommunistiska åskådningen, som herr Ohlin nu försöker placera på de anklagades bänk. Den kan inte komprometteras av »Amerikas röst», lika litet som av dess svenska ekon. Vi tillbakavisar varje försök att koppla in kommunistiska partiet i några påstådda landsförrädiska manipulationer, av vad slag det vara må. Vi känner inte någon viktigare sak i dagens si-

tuation än försvaret av Sveriges oavhängighet och fred. Hela vår politiska åskådning är förankrad i vår solidaritet med vårt eget folk, vår omsorg om ett fritt Sverige, både i nutid och framtid. Vår patriotism tillåter oss inte att utnämna de amerikanska dollarfurstarna till världens ledare. Vi kan inte såsom herr Hjalmarson göra Atlantblockets väg till Sveriges väg. Vi kan inte godkänna herr Ohlins huvudet, att det svenska försvaret skall vara ett stöd åt Atlantblockets utrikespolitik. Det är inte vi som har gjort politiskt block med Atlantpaktens länder, inte vi som i Marshallplanens namn införskrivit amerikanska fogdar till Sverige, inte vi som bundit den svenska kronan vid dollarn och på amerikansk order skrivit ned dess värde med en tredjedel. Det kommer inte att lyckas för dem, som bär ansvaret för en sådan politik, att kamouflera sina handlingar med patriotiska talesätt.

Det var en ledamot här som nyss talade om gott samvete. Jag vill sluta mitt anförande med att säga, att det kommunistiska partiet och dess medlemmar i dessa frågor har någonting som saknas av en hel del av våra motståndare men som är en stor och värdefull tillgång, nämligen ett rent och gott samvete.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! I slutet av sitt anförande anslog herr Hagberg starkt nationella tonfall. Jag tycker att en av de satsar som ingick i slutorden borde ha fastnat honom i halsen. Han sade att inga patriotiska fraser skall kunna dölja vårt verkliga handlingssätt. Det är en replik av herr Hagberg som han gärna kan begrunda.

Herr Hagberg började sitt anförande med att göra en del uttalanden om min amerikaresa. Han återopade en senator Magnusson, som enligt uppgift till Morgon-Tidningens korrespondent skulle ha sagt att han efter samtal med mig

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

hade kommit till den uppfattningen, att Sverige förr eller senare skulle ansluta sig till Atlantpakten. Jag har inte observerat detta uttalande. Jag är glad åt att ha fått uppmärksamheten fäst vid det. Det finns, herr talman, självfallet icke ett spår av sanning i det. Jag kan icke erinra mig att jag över huvud taget diskuterat vare sig Atlantpakten, utrikespolitik eller militärpolitik med senator Magnusson då vi talade om Sverige och svensk hembygd. Det måste föreligga en komplett missuppfattning av någon som har förmedlat intrycken. Jag är som sagt glad, herr talman, att ha fått min uppmärksamhet riktad på detta och kan kategoriskt dementera påståendet.

Herr Hagberg uppehöll sig rätt utförligt vid vad som skulle ha förekommit under min amerikaresa. Jag vill säga till herr Hagberg, att det för mig är ofattbart att herr Hagbergs uppdragsgivare kan finna det med sina intressen förenligt att ge herr Hagberg order att framställa den svenska utrikespolitiken som beroende av och knuten till den ena stormaktsgruppen. Det är för mig obegripligt, att det kan finnas något intresse hos den andra stormaktsgruppen att ge sitt eget folk och andra den föreställningen.

Vad som har inträffat, herr talman, är att det har blivit möjligt, inte för mig, ty mina möjligheter i den vägen var väl inte så stora, men för representanter för den svenska utrikespolitiken att övertyga den amerikanska pressen och den amerikanska opinionen om att vi ämnar driva en fri och självständig utrikespolitik och att vi ämnar försvara oss mot angrepp mot landets oberoende. Man har förstått att räkna med detta som ett faktum, att det bakom denna regeringens linje inte står bara en hopkrafad majoritet utan en folkmening så starkt rotad att man måste ta hänsyn till dess existens.

Jag tror att herr Hagberg icke skulle ha någon angelägnare uppgift än att i

stället för att sprida felaktiga föreställningar om Sveriges utrikespolitik och innebörden av vårt handlande klarlägga samma förhållanden för sina uppdragsgivare. Jag tror det vore en gärning i fredens tjänst, att båda stormaktsblocken fick klart för sig hur fast bestämd den svenska folkmajoriteten är att fullfölja vår traditionella utrikespolitik. I stället gör herr Hagberg sitt yttersta för att lämna skildringar som måste komma att föranleda missuppfattningar. Detta är inte någonting som har inträffat efter min amerikaresa.

Den 20 maj 1950 skildrade den ryska radion den svenska regeringen som en samling små imperialistiska odjur som samarbetar med den mest aggressiva staten under den skyddande s. k. neutralitetens färger. Den 20 maj hördes följande i den ryska radion: »Erlanders namnteckning på Atlantpakten behövs inte åt USA-bossen. De föredrar Sveriges formella skenbara neutralitet, denna prövade metod hos högersocialisterna att bedra massorna.»

Vid den tidpunkten var min resa varken diskuterad eller beslutad. Det eko som den har gett i herr Hagbergs uppdragsgivares hemland är alltså bara ett fullföljande av en systematisk felaktig framställning om vari Sveriges utrikespolitik består. Jag upprepar än en gång, att lika många missförstånd om vår ställning som det varit i väster men som vi hoppas nu skall vara skingrade, lika många missförstånd tycks kvarstå i öster. Det skulle vara en verklig uppgift för den som har möjlighet att tala att klarlägga hur det härmed förhåller sig. Det skulle betyda en ökad respekt för vår neutralitetspolitik.

Jag vill fästa uppmärksamheten vid ett karakteristiskt drag i herr Hagbergs framställning. Han säger: Hur kan man beskylla kommunismen för kriminalitet, när den omfattas av så många hundra miljoner människor? Vi har inte beskyllt kommunismen för någon kriminalitet. Vi har sagt att det inom

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

det svenska kommunistiska partiet finns landsförrådiska element, och det tillåter vi oss att fortfarande säga. Men det är en intressant reflexion: makten har rätt; om en åskådning bara omfattas av tillräckligt många hundra miljoner, kan man inte beskylla den för någonting oriktigt. Hitler höll på att slå under sig hela Europa. Uppenbarligen var det enligt herr Hagberg så att för varje landvinning han gjorde och för varje tiotal miljoner människor han slog under sig, desto mer rättfärdig blev hans åskådning, och desto mer avlägsnade han sig från kriminalitet. Vi tror inte på det där. Vi tror att det finns vissa grundläggande principer som är riktiga och vissa som är felaktiga, oavsett mängden av anhängare som dessa principer drar till sig.

Sedan vill jag påpeka herr Hagbergs dialektiska metod. Herr Hagberg skildrar inför kammarens ledamöter spionaffärerna närmast så som om spionerna vore andliga bundsförvanter till den danska och norska motståndsrörelsen. Han skildrar dem som människor, vilkas huvudsakliga uppgift var att försöka hindra de tyska trupptransporterna genom Sverige under krigsåren. Detta är en ren undanmanöver från herr Hagbergs sida.

Det kan väl hända att det fanns unga pojkar som har lämnat uppgifter om trupptransporterna genom Sverige i god tro — men det är ju inte det allvarligaste. Det är ju inte de ting, som nu huvudsakligast tilldragit sig herr Hagbergs dialektiska funderingar, som är avgörande för att dessa människor sitter häktade.

Jag vill inte föregripa polisrapporten. Inom parentes vill jag säga, att anledningen till att vi tagit denna interpellationsdebatt nu och inte avvaktat polisrapporten, vilket självfallet hade varit fördelaktigt ur många synpunkter, är den, att det, enligt de uppgifter vi har fått, kommer att dröja ännu några veckor innan polisrapporten kommer att

vara i vår hand. Jag vill då fråga kammaren, om det skulle vara klokt att belasta riksdagens slutspurt med en stor politisk debatt. Jag tror att det av praktiska skäl är lämpligt att ta debatten nu, även om det varit bättre om vi hade haft polisrapporten i vår hand. Men utan att föregripa polisrapporten vill jag säga, att det icke kommer att lyckas herr Hagberg att genom tal om att spionaget huvudsakligast rört sig om de tyska trupptransporterna förringa vad som här har inträffat. Det är inte för den skull som dessa människor i dag sitter häktade utan för andra, mera allvarliga ting.

Jag skall inte gå in på en allmän diskussion om de nu aktuella problemen, men jag vill än en gång göra klart för kammaren och om möjligt för herr Hagberg vad det är som gör att vi betraktar det kommunistiska partiets fostringsverksamhet som riskabel ur många synpunkter både för landets säkerhet och för många av de unga människor som i god tro ansluter sig till det kommunistiska partiet.

Jag har, herr talman, aldrig sagt, att den omständigheten, att man betecknar Sovjetunionen som socialistiskt, eller den omständigheten, att man prisar Sovjetunionen som en fredsfaktor, skulle innebära några risker, vare sig för landets säkerhet eller för förförelser. Vad jag har sagt är följande: »Man har ett parti, det kommunistiska, som konsekvent smutskastar det egna landets politiska ledning, som konsekvent underkänner vad vi menar med demokrati, som kallar oss dollarlakejer, som kallar oss och vårt samhällsskick en penningens demokrati och begagnar uttryck om oss, som måste ge den okritiske åhöraren och läsaren den föreställningen att vi är en samling lakejer, som kan köpas med dollar. Samma kommunistiska parti skildrar ett annat land som ett land, där ett politiskt misstag aldrig kan begås, ett land som varken i sin utrikespolitik eller inrikespolitik kan

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

begå ett fel, ett land som det enda säkra värnet för freden, som det enda säkra värnet för socialismen. För det tredje säger kommunistiska partiet, att de, som har köpt Sveriges styresmän, förbereder ett krig emot fredens och socialismens hemland. Man har inpräntat detta hos unga människor — icke ett år utan år efter år. Man har förklarat »tro icke vad de demokratiska ledarna säger, ty de ljuger, de är köpta». Om man då ställer dessa unga inför följande situation: edra ledare är förrädare, de är köpta av dollarkapitalismen, de är köpta för att förbereda ett krig mot fredens och frihetens enda stamort på jorden. Vill ni tjäna dessa ledare eller vill ni tjäna fredens och frihetens försvarare? Är det då så konstigt att en del unga människor säger sig: Det är klart att vi skall ställa oss på fredens sida, inte skall vi följa dessa ledare, som går emot massornas intresse, som går emot arbetarnas väl? När man kan välja, väljer man det som är bättre. Och så blir förräderiet mot det egna landet naturligt.

Jag ställde den frågan till herr Hagberg i debatten för två år sedan, då han mycket riktigt svarade: »Det är klart att man väljer det bättre.» Men om man nu menar att Sverige är en lumphög, vad är det i så fall för mening med patriotismen? Vad ligger det för mening bakom, när ni säger: »Vi skall försvara denna skrothög?» Hur skall man begära att en ung man eller flicka, som tror på er, skall försvara vårt land om det blir angripet av ett land, som ni fostrat era partimedlemmar att tro inom sig rymma praktiskt taget alla värden?

Däri ligger problemet, herr Hagberg. Det går det inte att komma förbi. Vad ni har ansvaret för, det är ansvaret för en systematisk vilseledning av ett stort antal unga och gamla partimedlemmar.

Vi vill visst inte bestrida att det inom varje parti kan finnas brottslingar. Det är självklart, att inte heller det socialdemokratiska partiet, bondeförbundet,

folkpartiet eller högern kan stå upp och säga: Vi har inga brottslingar i våra led. Det kan mycket väl hända, att här dyker upp både förskingringshistorier och spionerihistorier. Där om vet man ingenting. En sådan garanti kan ingen partiledare ge. Men vad vi andra partiledare kan garantera är, att vi aldrig har försökt bibringa våra partianhängare och dem, som litat på vårt ord, den föreställningen, att det egna landet representerar praktiskt taget höjdpunkten av all uselhet och att en främmande makt representerar all godhet, all rättfärdighet och all vishet i världen. Det är här, herr talman, kommunismens ansvar i den nuvarande situationen ligger.

Herr ADOLFFSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast till herr Hagberg säga, att när han i slutet av sitt långa anförande yttrade att kommunisternas samvete är rent och lugnt, utgör detta en bekräftelse på vad vi länge trott, nämligen att kommunisterna inte har något samvete, när det gäller vårt land och vår demokrati. Där inget samvete finns, där kan det inte heller göra sig påmint.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte spilla många ord på den kommunistiska argumentationen. Den har på ett utmärkt sätt nyss blivit bemött av statsministern. I själva verket har man ju på kommunistiskt håll inte något annat försvar att ta till än det enfaldiga argumentet om provokation för att komma undan det faktum att personer, som nu har ertappats som spioner, har varit goda kommunister ända fram till avslöjandet. Men varför, herr Hagberg, skall man vara så generad för denna samhörighet, som det ju ändå ideologiskt är så lätt att förklara?

Herr Hagberg erinrar sig säkerligen, att i kominterns program 1928 hette det: »Kominterns segerrika kamp för den proletära diktaturen förutsätter i

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

varje land tillvaron av ett slutet, i kamp stålsatt disciplinerat kommunistiskt parti.» För att nå det målet beslöt man i samma veva att tillsätta en rad terror-, sabotage- och spionierorganisationer.

Tillåt mig bara här att friska upp herr Hagbergs minne med en liten detalj. Under kriget avslöjades bl. a. den s. k. Rohm-Liebersonska ligan i Stockholm, som tillhörde organisationen »Kamp mot krig och fascism». Till år 1935 leddes den av Bela Kuhn. Efter 1935 leddes den av herr Gottwald, alltså mannen som gjorde slut på Tjeckoslovakiens existens som en fri demokrati. Det intressanta är att denna organisation hade kongress här i Stockholm år 1930. Det var denna organisations första skandinaviska kongress. I den deltog bland andra herrar Hugo Sillén, Sven Linderoth och Robert Samuelsson, vilken senare som alla vet var en känd kommunistpamp, järnvägsman och inblandad i den stora Wollweberligans sabotageverksamhet i norra Sverige. Nej, herr Hagberg, det finns alltför många fakta att peka på för att herrarna i kommunistiska partiet skall kunna undgå den obehagliga verkligheten.

Herr Hagberg sade med stort patos, att det kommunistiska partiet är ett svenskt parti och att ni är solidariska endast med ert eget land. Ja, herr Hagberg, jag undrar ändå om inte vad herr Hagberg sade här i riksdagens andra kammar den 17 januari 1934 är ett bättre uttryck för herr Hagbergs inställning. Han yttrade vid det tillfället: »Vi förklara att Sovjetunionen är arbetarrörelsens enda fosterland, som för en politik som arbetarklassen kan försvara och offra liv och blod för...»

Till sist, herr talman, skulle jag vilja fästa uppmärksamheten också på en annan liten detalj. Herr Hagberg påstod att jag i utrikesdebatten skulle ha yttrat att vi inom högern inte har någon egen linje. Vi skall inte stå neutrala

i ett krig emellan Sovjetunionen och den övriga världen. Men vad var det, herr talman, jag yttrade? Det var följande: »Sverige är ett litet land. Vår ton är lågmäld. Men det är utomordentligt viktigt att vår stämma, när den gör sig hörd, talar det språk, som faller sig naturligt för de folk, vilka hylla sig till människovärdets, frihetens och rättens ideal. Att ärligt och öppet bekänna sig till västerlandet, det är inte att följa med strömmen, inte om man är beredd att ta konsekvenserna. Vi ha ingen egen linje i dessa ting, därför att det bara finns två linjer, för eller emot — för eller emot det, som gör livet värt att leva för en västerländsk människa.»

När det gäller konsten att förvanska innebörden av dokument är herr Hagberg obestriddligen en god lärjunge till sina framstående uppdragsgivare.

Herr HAGBERG i Luleå (kort gemäle): Herr talman! I anledning av herr Hjalmarsons replik vill jag bara erinra om att den uppläsning, som han gjorde, täckte innebörden av mitt referat. När han sedan namngav vissa medlemmar i en föregiven spionorganisation, borde han inte ha glömt att nämna att ingen av dessa namngivna personer har blivit åtalad eller dömd för något brottsligt.

Vad herr statsministerns anförande beträffar, som kanske var litet viktigare, vill jag bara göra några erinringar. Han passade på tillfället att dementera den amerikanske senatorn Magnussons förklaring om hur herr Erlander hade talat. Jag vet inte om Magnusson hörde på svenska, men jag iakttaget återigen hur svårt det är för folk, som intervjuar eller refererar statsminister Erlander att verkligen riktigt uppfatta vad herr Erlander har sagt när herr Erlander kommer i kläm för det samma. Hans ord må naturligtvis få gälla. Han känner alltså inte till ett meddelande från en så pass framskjuten ciceron, ett meddelande som distribue-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

rats genom United Press och som publicerats i hans egen tidning. Det har varit fördolt för honom ända till dess Hilding Hagberg två veckor efteråt talar om det för honom. Det finns de, som brukar säga: »Tro aldrig ett rykte förrän det dementeras.» Jag vill inte vara så oartig, herr statsminister. Jag vill utgå från att han vill dementera detta rykte, som har spritts genom hans egen tidning och genom United Press. Det kanske blir flera anledningar längre fram för herr statsministern att dementera.

Herr statsministern sökte vidare framställa saken på det sättet, att Hagberg borde ta till sin uppgift att klargöra den svenska folkmajoritetens vilja och beslutsamhet att genomföra en alliansfri kurs och att i händelse av ett nytt stort krig beträda neutralitetens linje. Jag har inte ett ögonblick betvivlat det svenska folkets bestämda mening i det avseendet. Tvärtom knyter vi an till det, och herr Erlander skall förgäves i vår propaganda finna någonting om att vi ifrågasatt svenska folkets beslutsamhet i detta avseende. Däremot har jag sagt, att regeringens deklaration i fråga om alliansfrihet och neutralitet är behäftad med den svagheten, att den inte motsvaras av handlingar. Jag har inte anklagat den svenska regeringen för att den skulle ha kopplat in Sverige i ett militärblock med atlantpaksstaterna, men jag har sagt, och det står jag för, att Sverige är med i ett politiskt och ekonomiskt block med dessa stater. Jag står fast vid hela den kritik, som vi riktat mot den svenska utrikespolitiken på konkreta punkter och som visar hur falskt detta tal om neutralitet är, sett i belysning av sådana handlingar.

Det var en mycket intressant sak, som herr Erlander försökte klara ut, nämligen vad det egentligen är i den kommunistiska propagandan, som kan uppfostra våra medlemmar felaktigt och som kan animera dem till brottsliga gärningar. Jag skall inte ta upp det. Det

är nästan en mani hos herr statsministern att påstå, att vi skulle ha använt så grova ord som att Sverige är en skrot hög och att regeringen består av dollarlakejer, landsförrådare o. s. v. Jag vill därom bara säga, att det måste vara på grund av att ni har sjukt samvete som ni gång på gång talar om det. Var god och se igenom den kommunistiska propagandan under många år, och jag försäkrar att ni förgäves skall finna ord, som svarar mot den framställning, som ni här försöker ge i dessa avseenden. Därmed uttalar jag mig inte om huruvida vissa sådana beteckningar kan vara berättigade i en viss situation. Men det är en sak för sig. Vi använder oss inte av desamma.

Nej, det är verkligen inte på det sättet att man uppfostrar folk till en landsförrådisk inställning, om man bekämpar denna regering. Det är klart att vi bekämpar den. Det gör vi exempelvis på grund av en massa saker i fråga om den ekonomiska politiken. Vi anser att åtskilligt av vad regeringen gör är felaktigt. Jag måste emellertid säga: Är det verkligen inte märkligt att påstå, att varje kritik av regeringens politik på olika punkter innebär uppmuntran eller uppfostran till landsförräderi? Statsministern sitter fast, när han skall försöka visa det.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Så fast tycker jag inte, att jag sitter, när jag skall försöka visa det. Jag vill bara till herr Hagbergs begrundan framställa följande. Vilka ord ni använder kanske inte spelar så stor roll. Bland de adekvata uttryck kommunisterna om oss använder är »små imperialistiska odjur» och »dollarlakejer». Det är alltså sådana saker som förekommit i den ryska propagandan mot oss. Men vad som är det avgörande, herr Hagberg, är inte om kommunisterna kritiserar vår politik. Vi är kritiserade för vår ekonomiska politik av högern och folkpartiet. Det fostrar

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

säkert inga landsförrådare. De önskar naturligtvis en annan regering än den som sitter, men de accepterar otvivelaktigt spelets regler. Skillnaden är, att kommunisterna konsekvent framställer den sittande regeringen såsom lögnaktig, såsom förande en politik som är annan än den vi uppger att vi för, som en regering som ingenting menar när den säger att den vill föra en neutralitetspolitik och som har helt andra avsikter för sin politik än dem som den presenterar för väljarna, avsikter som bl. a. innebär, att landet skall förvandlas till uppmarschområde för ett kommande krig. Det är däri skillnaden består. Det är en skillnad, som jag föreställer mig är ganska lätt att förstå, om bara herr Hagberg gör sig mödan att försöka tänka efter.

För övrigt föreligger ju fakta. Vi vet att en massa unga pojkar och flickor har låtit sig förledas att bedriva spionage mot Sverige för främmande makts räkning. Tror herr Hagberg att det är en tillfällighet? Tror herr Hagberg inte att det tyder på att denna uppfostran har luckrat upp motståndskraften hos dem? Jag tror inte man kan komma förbi vare sig ideologien eller de fakta som spirat upp ur denna ideologis jordmån.

Herr FAST: Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag har i samband med utrikesdebatten i år liksom vid tidigare tillfällen sagt min mening om det svenska kommunistiska partiet och dess verksamhet och vart dess uppfostran av medlemmar och sympatisörer leder fram. Jag har ingen anledning att i detta avseende ändra mening. Jag skulle bara i anledning av herr Hagbergs i Luleå anförande i dag vilja säga ett par ord.

Han ställde frågan: Finns det ingen nobless kvar i gamla Sverige? Efter att ha hört herr Hagbergs anföranden, både det första och det sista, blev för mig frågetecknet oändligt mycket större än

det som herr Hagberg satte dit. Herr Hagberg gjorde egentligen ingenting annat än talade om annat än vad denna interpellationsdebatt avser. Jag vill säga herr Hagberg, att jag allra minst skulle vilja angripa kommunismen som sådan för dess ideologi eller för dess politiska verksamhet. Det är inte detta slag av kommunism vi i dag diskuterar, utan vi diskuterar den svenska kommunismen, som inte blivit något annat än ett lydigt redskap för de direktiv, som ges ifrån komintern och från andra ledande organ i ett annat land. Det är det som är den verkligt stora skillnaden i detta sammanhang.

Jag skulle vilja säga till herr Hagberg, såsom statsministern utförligt varit inne på, att när herr Hagberg här försöker göra gällande, att de svenska demokratiska partierna och då givetvis i första hand socialdemokratiska arbetarpartiet inte har folkmassorna med sig bakom sin utrikespolitik och att dessa inte tror på ärligheten av den deklarerade politiken, så har herr Hagberg, även sett ur sitt partis egen synpunkt, därmed agitatoriskt huggit i sten. Jag erinrar om vilket utomordentligt grundmurat förtroende socialdemokratiska partiet erhöll under kriget för den utrikespolitik, som då fördes, även under samlingsregeringens tid. Det är visserligen sant, att vissa avvikelser måste göras från den strikta neutralitetens väg, men de svenska medborgarna förstod varför vi gjorde detta, nämligen därför att Sverige var ett litet land och därför att vi ansåg att i det läget var freden för vårt vidkommande det första och mest värdefulla.

Herr Hagberg söker i sin propaganda intala svenska folket, att den deklarerade utrikespolitiska linjen om konsekvent alliansfrihet, vilken deklaration allvarligt givits vid varje tillfälle, inte kommer att följas. På rysk sida har man nog en annan uppfattning än herr Hagberg. Jag tror att vi skall göra klart för oss att vad det kommunistiska partiet i Sverige har order att säga och den

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

verksamhet det har order att bedriva är *en* sak; en *annan* sak är den bättre information som den ryska statsledningen besitter, även om den ryska radion i sina uttalanden många gånger kan låta ganska hemsk och hotfull. Jag är övertygad om att man mycket bättre på såväl östsidan som västsidan vet var den svenska kursen går. Det är inte tu tal om den saken. En annan historia är den roll, som det kommunistiska partiet spelar i detta land.

Jag skulle vilja tillägga några ord om dessa frågor. Det är klart att i ett demokratiskt styrt land är det oerhört mycket svårare än i en diktaturstat att komma till rätta med sådan verksamhet, som vi här har fått bevittna även i vårt land, nämligen spionage och även sabotageverksamhet. Anledningen till våra svårigheter är ju, att vi inte vill kränka de demokratiska frihetsvärden, som ligger i hela vårt demokratiska statsskick. Det innebär en betydande begränsning, särskilt om man inte vill gå fram på lagstiftningens väg. Men å andra sidan skall man göra klart för sig, att vi har en bestämd fördel i det demokratiska samhället, nämligen att vi bör ha och har också oändligt mycket lättare att få folkmassorna med oss när en verklig vädjan riktas om att iaktta varsamhet och försiktighet.

Jag vill stanna vid den saken ett ögonblick. Jag är fullt medveten om de svårigheter, som kan torna upp sig både beträffande den kommunala och den enskilda verksamheten, men man kan vara övertygad om att trots alla bortförklaringar från herr Hagbergs sida har man observerat vad det gäller och är nog också beredd att med rimligt hänsynstagande till alla de demokratiska frihetsvärdena iaktta varsamhet och aktsamhet. Att därvidlag också den svenska fackföreningsrörelsen kan spela en betydande roll är ganska självklart.

Jag skulle i det sammanhanget vilja säga en sak till herr Ohlin med anledning av att han visserligen inte gjorde

någon anmärkning men i alla fall framhöll, att det kanske hade varit bättre, om denna vädjan och denna klara deklaration kommit vid ett tidigare tillfälle, då vi diskuterat denna sak. Jag har för min del den bestämda meningen, att om man skall göra en sådan deklaration som gjorts här i dag av statsministern och om man skall räkna med att den skall ha någon effekt och vinna svenska folkets öra, så skall det ha hänt något, som gör klart för medborgarna, att det är nödvändigt att iaktta aktsamhet och varsamhet. Därför tror jag, att ingenting har blivit försummat i detta sammanhang. Jag tror emellertid, att det skulle ha varit en försummelse, om man i dagens läge inte vågat tala ut och säga sin mening. Och jag är övertygad om att svenska folket nog var och en på sitt håll, där man vill bevara vår frihet och demokrati, vilken är så att säga själva livsnerven och utgångsläget för en fortsatt omvandling av det svenska samhället, kommer att visa både den fasthet och den varsamhet som är erforderlig. Därför tror jag också, att vi vunnit vad som varit avsett med dagens debatt.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag har begärt ordet inte för att ta upp någon polemik med statsministern utan närmast för att säga några ord med anledning av herr Hagbergs i Luleå anförande. Men innan jag kommer till det vill jag med anledning av statsministerns replik bara konstatera en enda sak.

Det är inte så mycket det som statsministern sade för två år sedan som behöver ändras — jag fäster mig inte vid hårda ord och sådant — utan vad jag påpekade var att åtskilliga viktiga saker saknade man för två år sedan, men de fanns glädjande nog med i dag.

Jag konstaterar detta och avstår i övrigt från att närmare utveckla detta tema. Det väsentliga resultatet av dagens debatt efter herrar Hedlunds och

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

Hjalmarsons yttranden är, som herr Fast nyss underströk, en demokratisk enighet om att vårt samhälle måste arbeta vidare på de vägar som det har beträtt. Jag vill bara göra det tillägget, att regeringen inte får vila och tycka att nu är allting bra, utan det måste innebära att man arbetar vidare.

Till hans excellens statsministern skulle jag emellertid vilja säga en sak. Han förvånade mig en liten smula, när han uppmanade herr Hagberg i Luleå att resa till Moskva och klargöra den svenska utrikespolitiken, någon sorts parallell till vad som antagits, måhända utan grund, att statsministern har gjort i Amerika, i varje fall i vissa uttalanden till pressmännen. Jag vet inte om herr Hagberg har några kusiner i Ryssland, men nog är väl ändå ett sådant uppdrag att överskatta både herr Hagbergs vilja och förmåga. Som Sveriges sändebud tror jag inte att han är vidare lämplig. Det bleve nog, fast i annan mening än uttrycket nyligen använts i pressen, ett sändebud »i särklass».

Herr Hjalmarson underströk med rätta, att pressens verksamhet har varit betydelsefull för att klargöra för hela svenska folket hur de behandlade problemen ligger till. Jag instämmer till fullo i det. Jag konstaterar också med glädje, att herr Hjalmarson delar min uppfattning, att statsmakten bör ha ett förtroendefullt samarbete med ledarna för kommunala och enskilda företag i och för vidtagande av lämpliga åtgärder.

Efter det statsministern så utförligt klargjort vad det är i det kommunistiska partiets verksamhet, i dess sätt att predika en kommunistisk åskådning, som gör att man uppfostrar människor till benägenhet för sådan tjänstaktighet åt utlandet som t. ex. spioneri, behöver jag inte säga så många ord om den saken. Jag vill bara med anledning av herr Hagbergs replik ytterligare understryka en sak. Det är inte

bara så, att kommunisterna säger att den svenska demokratien alltid har fel och den ryska diktaturen alltid har rätt, utan man talar ju också ständigt om att vi måste visa solidaritet med Sovjetunionen, tydligen även när denna solidaritet kommer i konflikt med solidariteten med Sverige. Jag har här ett papper med en appell, som herr Senander i Göteborg utfärdade i november 1947. Där heter det bl. a.: Nu mer än någonsin: solidaritet med Sovjetunionen. Alla partikamrater till Mässhallen den 7 november. Reaktionen rasar mot arbetarnas och böndernas land. Det är en bjudande plikt för alla kommunister att manifesteras sin solidaritet med Sovjetunionen. Ingen partikamrat får utebli. Partiet fordrar att var man gör sin plikt.

Denna åskådning, denna speciella solidaritetsförpliktelse med Sovjetryssland som det enda verkligt socialistiska landet har naturligtvis vuxit fram ur den gamla socialistiska marxistiska åskådningen. Denna iakttagelse bör kanske inte utelämnas i dagens debatt. Det är ur detta evangelium »proletärer i alla länder förenen eder», det är ur den internationella proletära unionen som det enda sanna fosterlandet, det är ur denna idé, som vid sekelskiftet predikades även på många håll i de socialdemokratiska partierna, som föreställningen har vuxit fram om en större solidaritetsförpliktelse mot den internationella socialismen än mot det egna fosterlandet. Det socialdemokratiska partiet har för länge sedan här i landet fullständigt frigiort sig från alla sådana föreställningar. Jag nämner inte heller synpunkten för att i minsta mån ge belysning åt den svenska socialdemokratien här i landet. Men det kan ha sitt intresse att konstatera, att det är inte någon lös ur luften uppfångad solidaritet med Sovjetunionen som kommunisterna predikar, utan det är en socialistisk föreställning, som bottnar i den gamla marxistiska socia-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

lismen och som kommunisterna har *hållit fast vid*. Jag tror att detta konstaterande är ägnat att påvisa, hur fast förbindelsen är mellan den kommunistiska ideologien och denna deras inställning till solidaritet med Sovjetunionen. Förbindelsen skulle varit vida mindre fast, om det vore någonting som man funnit på under senare år.

När kommunisterna diskuterar Sovjetrysslands politik finner de ju alltid att Sovjetryssland har rätt. När Sovjetryssland lägger under sig de baltiska länderna, Tjeckoslovakien, Polen och andra — jag kan ta särskilt de baltiska länderna som exempel — då är det alltid »en befrielse» av dessa länder som äger rum. Det är kanske också logiskt att kalla det på det sättet med utgångspunkt från den kommunistiska ideologien. Men jag frågar just därför: Vilken anledning har man att tro att inte kommunisterna i ett givet läge skulle precis på samma sätt tala om »befrielse», ifall den olyckan inträffade, som vi alla hoppas inte skall inträffa, att Sovjetryssland skulle få makt över ytterligare något demokratiskt land, t. ex. Sverige? Man har all anledning tro att de svenska kommunisterna vare sig det gäller Sverige eller något annat land skulle kalla det för en verklig befrielse och skulle kalla den diktatur, som då skulle införas, för den enda sanna demokrati. Det är därför som herr Hagbergs tal här betyder ett slag ut i tomma luften. När herr Hagberg säger att det är osanning att kommunisterna vill förråda demokrati, så vill jag säga att det kan han påstå därför att han betecknar den ryska diktaturen som demokratisk. Men om han med demokrati menade verklig demokrati, skulle det vara aldeles omöjligt för honom att säga detta.

När herr Hagberg sedan bestrider att det kommunistiska partiet bedriver någon spionverksamhet och säger, att man inte har kunnat fastslå att någon enda ledare av partiet ägnat sig däråt

och att därmed alla beskyllningar borde falla, så vill jag hänvisa till att denna hans invändning redan är bemött med vad som sagts om partiets ansvar för utbredning av en ideologi, som predestinerar till spionage för främmande makt. Herr Hagberg har visligen aktat sig för att gå in på de förbindelser med det kommunistiska partiet, som kunnat konstateras i en lång rad av fall genom att vederbörande personer på olika sätt har varit verksamma i partiet. Att man inte ordnar det på ett sådant sätt, att de ledande i partiet övertar även dessa funktioner vid sidan av alla andra, det kan ju betraktas såsom en naturlig arbetsfördelning.

När kommunisterna nu försöker i varje nytt spionfall säga, att detta är en ny provokation, den och den, som bedrivit spionage och varit medlem av partiet är provokatör, så skulle jag vilja göra en liten fråga. Är det inte märkvärdigt att när Sovjetryssland tar förbindelse med och anställer spioner, träffar de ständigt och jämt på provokatörer? Det är en nästan enastående träffsäkerhet. Närhelst de får kontakt med någon medlem av det kommunistiska partiet och får honom till spion, så leder det till provokation. Kunde inte herr Hagberg, om jag nu skulle ge honom ett uppdrag, som han är mera kvalificerad för än att klargöra den svenska utrikespolitiken i Moskva, tala om för de bestämmande på detta område för Sovjetrysslands räkning, att de skadar det kommunistiska partiet genom att i så hög grad använda sig av personer med kommunistisk anslutning och kommunistiska åsikter! Då skulle herr Hagberg uppnå något för kommande debatter.

När man på kommunistiskt håll talar om »spionfabriker» och säger, att detta är vad som sker i det demokratiska Sverige, vill jag säga att det är tydligen så, att spionfabriksverksamheten äger till stor del rum inom det kommunistiska partiet. De människor,

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

som avslöjats såsom bedrivande spioneri samtidigt som de varit kommunistiskt verksamma, är ännu betrodda medlemmar av partiet tills den dag kommer, då de avslöjas. Det är först med avslöjandet, som de enligt herr Hagberg och hans kamraters mening upphör att vara kommunister och i stället blir provokatörer.

Jag konstaterar sedan, herr talman, bara att herr Hagbergs referat från den utrikespolitiska debatten var mycket vanställande. Han försökte ge intryck av att han läste upp ordagrant vad jag sade, men det gjorde han inte, utan det var en alldeles hemmagjord framställning. — Herr Hagberg säger att den munterhet, som det framkallade i kamraren, när han gjorde några av sina mest halsbrytande påståenden, kan komma att stelna i en grimas. Alla förstår nog att herr Hagberg därvid inte tänker på att han och hans parti snart skall förvärva mer än hälften av rösterna i det här landet. När han uttalar denna glada förvissning om att leendet skall stelna till en grimas, då är det tydligen ett helt annat slag av »maktövertagande», som han har i tankarna och hoppas på.

Herr Fast har redan kort kommenterat ett av herr Hagbergs mest putslystiga yttranden, som skulle varit utslutande putslystigt, om det inte samtidigt hade vittnat om i vilken fantastisk grad man kan ha färgade glasögon, även när man är svensk medborgare. Herr Hagberg sade om kritiken mot kommunisterna: Kan detta vara det gamla sansade Sverige? Finns det ingen nobless här i Sverige längre? Nej, herr Hagberg, vi har inte det, om man mäter med kommunistisk måttstock. Vi har inga slavläger. De som har andra åsikter än regeringen försvinner inte ut i det ovissa. Partier som kritiserar regeringen blir inte förbjudna. Vem som helst kan ge ut tidningar och verka för en förändring av statsskicket, även kommunisterna. Nej, vi har ing-

en kommunistisk nobless här i Sverige, lyckligtvis. Men vi har, och det gäller alla svenska medborgare, hundra gånger mer frihet än som finns i Österns diktaturer, och det är den friheten som vi alla, som tillhör de svenska demokratiska partierna, vill vara med om att försvara.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort, ty partiledaren, herr inrikesministern, har ju deklarerat vår uppfattning, och likaså den ene interpellanten, herr Adolfs-son. Jag var betänkt på att stryka mig på talarlistan, men jag ändrade mig sedan jag hade hört herr Hagberg i Luleå. Jag får säga inte bara som herr statsministern, att jag tycker, att det borde stocka sig i halsen på herr Hagberg, när han här kan lämna denna deklARATION, utan också att det inte kan hjälpas att denna deklARATION tyder på en fullständig brist på hämningar och att det förefaller som om herr Hagberg talade mot bättre vetande. Herr Hagberg säger här, att inga kommunister, ingen enda ledande kommunist, har kunnat ställas inför rätta för att han har handlat oriktigt i detta avseende. Ja, tillåt mig, herr Hagberg, att fråga hur det var med Arthur Karlsson i Halmstad. Det är ju så, att spioneri bedrivs inte bara i Boden och uppe i de trakterna utan det är tyvärr så att det också har kommit ned till våra landamären. Då det gäller Arthur Karlsson i Halmstad har i varje fall jag aldrig hört att han tagit avstånd från det kommunistiska partiet. Han är fortfarande av det kommunistiska partiet förtroendevald ledamot i stadsfullmäktige i Halmstad. Han har tidigare varit landstingsman men har nu blivit utslagen. Men det kan väl inte förnekas att han ändå får anses vara en av de ledande kommunisterna. Han är också anställd på Ny Dag i Stockholm.

Det är väl också så, att här kan herr Hagberg i Luleå lämna vilken deklARATION han vill, men vi har nog i alla fall

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

en annan uppfattning om denna verksamhet och den spioneriaffär, som nu har blivit uppklarad. Alla dessa spioneriaffärer visar väl ändå hur allvarligt hela detta problem är. Jag satt bara och väntade att herr Hagberg skulle sluta med att säga, att här skulle göras en anmälan mot polisen för att den häktat oförvittliga medborgare.

För att helt kort återgå till interpellationen och det svar statsministern har lämnat, så sade han ju, att man ser till att åtminstone vid försvaret anställs endast människor, som är kända för pålitlighet och medborgaranda. Jag tror att vi kan vara tillfredsställda med att man försöker följa denna linje. Men en sak, som inte berörts i denna debatt, är frågan om dem som fullgör uppgifter inom civilförsvaret. Det är ju erkänt att civilförsvaret och vårt vanliga försvar är sammanflätade, och i ett kritiskt läge är det lika allvarligt om ansvarsfulla poster inom civilförsvaret innehas av personer, som med all säkerhet är kommunister, och måhända landsförrädare. Det gäller alltså inte bara driftvärdet som här nämnts utan också rent allmänt om civilförsvaret.

Sedan har det sagts här av herr Ohlin att det är bra att inte aktiva kommunister är anställda i försvaret o. s. v. Tyvärr är det väl så, att man skenbart försöker att rangera ut dem som har de flesta och farligaste uppgifterna ur det kommunistiska partiet, men saken blir ju ändå allvarligare och farligare därigenom. Dessa personer har ju tidigare varit aktiva och nu kanske man på kommunistiskt håll tror, att kommunistpartiet inte skall bli misstänkt därför att de skenbart tagit avstånd från partiet på ett eller annat sätt.

Jag tror att det är riktigt som här sagts, att det är värdefullt att det göres en enhällig samhällelig manifestation emot dessa företeelser, och det har väl också skett i dag i denna debatt.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att det parti, som jag företräder,

helt sluter upp kring regeringens skärpta inställning till dessa ting, och jag vill till sist framhålla vad jag har sagt en gång förut, nämligen att för dem som är saker till dessa spioneribrott kan straffet säkert inte bli för strängt.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! När jag lyssnade till debatten slog det mig: Det här är bara en svag repris på en misslyckad propagandaföreställning från år 1940. Det är nämligen bara 12 år sedan samma Hestapo jagade en medlem av Sveriges riksdag över hela landet bara för att en viss Heinrich Himmler hade sagt att Sven Linderot motarbetat honom i vårt land. Det är inte längre sedan Norrskensflamman sprängdes och sedan Gustav Möller gjorde sin razzia med 3 000 poliser i aktion. De nuvarande Enbom- och marinspionaffärerna är rätt små, jämförda med den långa rad av polishistorier, som dukades upp den gången.

Herr Ohlin stod nyss och talade om, att vi har inte någon »kommunistisk nobles», vi har åsiktsfrihet här i landet. Den ene efter den andre har varit uppe och vittnat om att här i landet bestraffar man inte åsikter. Har herrarna och damerna glömt att man år 1940 på samlingsregeringens initiativ hade en beredskapslag klar, antagen och redo att användas mot vårt parti för medlemmarnas åsikters skull? Att den icke kom till användning berodde uteslutande på att högerpartiet inte ville ha det största nazistiska partiet indraget, »Nationella förbundet», en organisation, där en viss Jarl Hjalmarson gjorde sina första politiska lärospån.

Vi har fria tidningar, sade herr Ohlin. Ja, men den gången var de tidningar transportförbjudna, som vågade företräda kommunistiska åsikter. Och vad beträffar koncentrationsläger: Har arrangörerna glömt Storsien, Sveg och

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

Öxnered? Vi skall nämna sakerna vid deras rätta namn. Det är inte till skydd för demokratin ni är ute. Det är helt andra grunder för denna offentliga process.

Herr Hjalmarson har demonstrerat sin beläsenhet i den billigaste politiska kriminallitteraturen ifrån Amerika och samtidigt demonstrerat sitt reaktionära sinnelag genom att applådera det av Amerika beordrade mordet på en av de tappreste antifascister som någonsin funnits, greken Beloyannis, den man som rev ned hakkorsflaggan från Akropolis och som dömts och skjutits utan en skugga av någon bevisföring. Så är det med herr Hjalmarsons demokratiska sinnelag. Det är en skillnad till graden men icke till arten, när man skjuter Beloyannis för hans antifascistiska kamp och samtidigt ställer till en process för att en viss Enbom har påstått, att några svenskar räknade Hitlers trupptåg genom Norrbotten.

Förra gången fälldes en serie domar, som jag gärna skulle gå igenom, men det behöver jag inte göra, ty jag har redan infört dem i riksdagens protokoll vid det tillfälle, då vi sysslade med dem mest. Jag tvekar inte att beteckna de flesta av de domar, som under de åren riktades mot kommunister och antifascister, som justitieförbrytelser, som en skam för Sverige. Vissheten om att så var fallet blev till sist så klar, att polisen verkligen, herr Pettersson i Dahl, blev angiven för att den häktat oskyldiga människor. En riksdagskommission under herr Sandlers ledning samlade tre band med bevis på säkerhetspolisens övergrepp. Det är tydligt att polisen i dag håller på att meritera sig på nytt och att samma män är i farten.

Sedan skall vi bara ställa frågan: Vad blev det av allt detta? Några år senare insattes en av de män, som kritiserats mest, som utsatts för de värsta hetskampanjerna, såsom medlem av den svenska försvarskommissionen.

Den man, som jagats land och rike runt, blev medlem av civilförsvarskommissionen. Behöver vi ett bättre vittnesbörd om att ni aldrig ett ögonblick trodde på er egen propaganda om att kommunistpartiet var ett »spionparti»? Ni tror det inte nu heller. Det var helt enkelt så, att hela denna politik gjort bankrutt efter Stalingrad och att kommunisterna, som utpekats som dåliga fosterlandsförsvarare och opålitliga, i varje enskilt land stått i ledningen för kampen mot den nazistiska okupationen och för sina länders frihet. Och detta, herr Erlander, samtidigt som herrar Tanner och Fagerholm kämpade på Hitlers sida och som det franska socialdemokratiska partiet fick utesluta 115 parlamentsledamöter av 170 för samarbete med Hitler. Den gången drevs spionerikampanjen därför att den svenska regeringen, för att använda herr Severins terminologi, hade Hitlers seger som arbetshypotes. Jag erinrar om hur man den gången inom den socialdemokratiska och borgerliga pressen fröjddes över Hitlers första inledande segrar på sitt korståg österut, att man den gången i denna kammare kunde höra en av herr Erlanders förutvarande regeringskolleger säga, att om Hitler hade den ambitionen, att han ville skapa ett bättre Europa än vad demokratin kunde göra, så var detta tacknämligt att konstatera.

Vad är det som gör att man nu börjar om igen? Är det så, att man plötsligt upptäckt en viss Enbom? Å nej, det har nog mera sammanhang med att de, som efter Hitler förbereder ett korståg österut, har skapat sig mycket starka baser i Norge, i Sveriges rygg, och i Danmark, och att de pressar hårt på vårt land. Det är i samband därmed som man söker skapa en psykos mot det land, som man hetsade mot förra gången, ett land, som aldrig hotat Sverige men som den amerikanska dollarimperialismen har mycket

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

bråttom att få i gång ett anfallskrig emot.

Herr Erlander skall fåfängt försöka komma bort från sammanhanget mellan hans amerikaresa och det faktum att den socialdemokratiska pressen inledde och hela tiden har sökt hålla sitt försprång i denna hetskampanj med att göra gällande något annat än att den illustrerar en påtaglig förändring i Sveriges utrikespolitik, en förändring där det gäller att skapa en psykos mot Sovjetunionen och mot de krafter i Sverige, som motarbetar Amerikas krigspolitik.

Ett lands alliansfrihet, d. v. s. dess verkliga neutralitet, kan också avläsas i bedömningen av de eventuella spionerifall som dyker upp. Det är ju inte obekant för någon, varken för regeringsmedlemmarna eller riksdagsledamöterna, att uppammandet av en spioneripsykos alltid har varit ett omtyckt medel att förbereda krigsstämningar mot ett visst land. Vi kommer ihåg när en gång Sven Hedin beskrev, hur de ryska kosackerna skulle vattna sina hästar i Kungsträdgården, och i sina »Varningsord» talade om de ryska sågfilarna, som utspionerade Sverige, hur arbetarrörelsen då gemensamt kämpade emot honom. Det är ganska dystert att nu, 35—40 år efteråt, finna hur Tage Erlander, en av den tredje generationens män, och hela hans press klampar omkring i Sven Hedins avlagda stövlar.

Vi skall inte leka kurragömman med varandra. Vi vet att alla länder, även Sverige, har sitt underrättelseväsende. Jag läste häromdagen att statsrådet Torsten Nilsson hade varit på middag hos ÖB, sedan han grundligt genomgått det svenska underrättelseväsendet. Han hade sålunda inspekterat det svenska spioneriväsendet, det Petersénska hemlighushets moderna efterträdare.

Jag behöver inte upprepa vad jag tidigare sagt om de moträkningar, som

eventuellt kan komma att framställas i detta fall. Jag vill erinra om att vid den tidpunkt, då herr Tanners krigsäventyr vid Hitlers sida slutade, rådde det kaotiska förhållanden i Finland. Då passade våra svenska statliga myndigheter på att köpa in hela det finska spioneriväsendets arkiv, som huvudsakligen rörde Sovjetunionen. Det var en mycket större — hundra gånger större — affär än Enboms- och marin-spionaffärerna tillsammans. Vi kan ju passa på att fråga herr Erlander, vad våra svenska myndigheter skulle använda det materialet till?

Jag har redan förut i denna kammarerininrat om den order, som under andra världskriget utfärdades, när det gällde den tyska spionagedaren von Uthmann: »Håll honom för f—n på gott humör!» Jag skulle inte behövt upprepa orden nu, om det inte varit för att jag slogs av herr Hjalmarsons ord om att vissa av Sovjets diplomater hade betraktats som persona ingrata, för att en del av dem hade plockat svamp på ett ställe, för att några rest ut till skärgården samt ett par andra gästade Överkalix. Även jag har varit i Överkalix, där jag inte lagt märke till några militära hemligheter. Dessa diplomater är inte heller anklagade för någonting. Men tänk om vi här i kammaren skulle ställa oss att räkna upp alla amerikaner och engelsmän, som farit omkring på sådana orter och som fullkomligt öppet umgåtts med de allra högsta cheferna och säkerligen fått lika goda upplysningar som general von Uthmann på sin tid fick! Då skulle vi få ta hela morgondagens plenum i anspråk. Det är inte minst i denna dubbla bokföring som den bristande neutraliteten kommer till synes.

Just Tage Erlanders försök att stämpla sovjetvänligheten, solidaritet med Sovjet och försvar för Sovjets fredspolitik såsom något, vilket ger anledning till kriminalitet, visar vad man här är ute på för vägar. Nu har statsminis-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

tern i dag försökt att rätta till sina yttranden litet. Han sade, att det inte var detta som hade påtalats, utan det var i stället att kommunisterna alltid hade kritiserat den svenska regeringens politik men aldrig sett några fel på den sovjetryska, med vilken de alltid deklarerat sitt samförstånd. Statsminister Erlander har fel i samtliga fall. Vi kritiserar inte alltid den svenska regeringens politik. Det har funnits tider, då vi mycket energiskt understött en rad åtgärder, som Sveriges regering vidtagit, och vi skulle gärna ha velat fortsätta med det, om det inte varit så att det numera så sällan ges tillfälle att instämma med herr Erlander, därför att han så sällan driver en politik, som ligger i linje med det arbetande folkets intressen. Vi skulle mycket hellre se att Sverige dreve en verkligt ärlig och uppriktig alliansfri politik än det samröre med atlantmakterna som bedrivs i dag.

Det är heller inte sant, herr statsminister, att vi onyanserat beskriver vad som sker i Sovjetunionen. Jag har själv rest omkring både i Sovjet och i folkdemokratierna i sällskap med framstående tidningsmän från såväl herr Erlanders som herr Ohlins partier. Vi har därvid alla gjort samma iakttagelser, när det gällt att återge fakta, och ofta dragit samma slutsatser. Vi hade exakt samma siffror på vad t. ex. smöret och chokladen kostade; båda delarna var dyra. Mina reskamrater såväl som jag konstaterade, att det var mycket knappt med maten omedelbart efter kriget och att det var ganska mycket sönderskjutet. Varför skulle vi inte göra det? Det är bara det att vi kommunister inte glömmet att tala om, att det strax förut hade rasat ett krig i landet. Vi gav inte sovjetregimen skulden för den förstörelse, som kriget åstadkommit. I den mån brister förekom, kunde man också läsa om dem i Ny Dag. Men här i Sverige har man nu nått fram till en sådan Lappo-be-

dömning, att man betraktar en objektiv redogörelse från Sovjetunionen med både ljus- och skuggsidor som propaganda. Sovjetresenärer blir ofta trakasserade av sina egna partier, om de vågar säga någonting, som går den sovjetfientliga propagandan emot.

Statsministerns påståenden håller alltså inte. Varken i fråga om den svenska regeringen eller Sovjetunionen har vi kommit med några onyanserade framställningar, och jag bestrider bestämt att vi sagt att Sovjetunionen är den enda fredskraften i världen. Så illa är det gudskelov inte. Dels finns det många regimer utöver de nämnda, som står på samma sida, dels finns det här i Sverige, herr Erlander, och i Amerika och överallt annorstädes en verkligt stark fredsvilja bland folket, vilken herr Erlander nog kommer att få kännning av. Dess existens bevisas bl. a. av att regeringen tänker uppskjuta lagförslaget om att svensk ungdom skall kunna skickas ut i Amerikas krig till efter valet. Det är just vår stora förhoppning inför läget i världen i dag, att fredskrafterna skall visa sig så starka också i de kapitalistiska länderna, att det blir svårt för Amerika att börja krig. Då skapar man denna spionpsykos i Sverige förgäves.

Så några repliker! Herr Hjalmarson talade om det »enfaldiga argumentet om provokation». Den svenska riksdagens egna organ har ju visat att vår politiska polis använde provokation som kampmedel mot kommunisterna. De mest kända exemplen anförde jag, när vi behandlade frågan om tvångsmedelslagen, men jag kan ta ett annat, som är nytt. Det hände för några månader sedan att någon stack en ritning i handen på en kommunistisk arbetare i Karlskoga, vid Bofors stora vapenfabriker. Det stod på brevet att det skulle överlämnas till Stalin eller något i den stilen. Nämnde arbetare begrep genast vad det var fråga om, varför han ögonblickligen anmälde det in-

Svar ang. kommunismen och den svenska försvarsmakten.

träffade för verkets polis, överlämnade brevet och begärde att en undersökning skulle göras om vem som smusslat till honom brevet. Denna undersökning har nu pågått i flera månader utan resultat. Morgon-Tidningen kom med den utsökt enfaldiga förklaringen att någon försökt »skämta» med denne arbetare. Om det bara var fråga om ett oskyldigt skämt, varför kan då inte Morgon-Tidningen uppge namnet på den eller de personer, som mot sina arbetskamrater bedriver sådana »skämt», som kanske kan medföra 10 års straff för de utsatta, om de någon timme senare påträffas med ritningen i fickan? Vi har ställt denna fråga till Morgon-Tidningen upprepade gånger, men vi har ännu inte fått svar. Jag ställer den därför på nytt i dag från riksdagstribunen: Vad heter de människor, som »skämtar» på detta sätt?

Vi har i stället all anledning hävda, att det inträffade ligger i linje med den verksamhet, i vilken denna debatt utgör ett led, nämligen att få i gång tjalvarverksamheten ordentligt, att främja samarbetet med Hestapo och att försöka värva svenska arbetare för denna smutsiga verksamhet. Vi känner igen kommissarien Lönnns metoder. Vi har inte glömt att svenska försvarsstaben hjälpt till att sammanställa dokument, som skulle smugglas till några kommunister, för att man sedan skulle kunna bygga en spionaffär på detta. När vi talar om provokation, så kan vi visa att de metoder jag nämnt förekommit i en lång rad andra fall.

Det skall bli mycket intressant att höra, om någon vill tala om vem det var som smusslade med ritningen i Karlskoga. Förfarandet tillhör hemliga polisens metoder i detta land, vilket i dag beskrives som ett land, där åsiktsfriheten inte naggas i kanterna, trots att denna debatt tillkommit för att kriminalisera just åsikterna. Om det vore fråga om att på arbetsplatser och annorstädes skapa ett skydd mot

spioneri och sabotage, så vet vi allihop, att om arbetarna fick se någon figur som sysslade med sådan verksamhet, som tänkte spränga maskiner eller tända eld på hus eller som gick och samlade in viktiga uppgifter, så skulle den kommunistiske arbetaren lika väl som den socialdemokratiska eller den partilöse anmäla detta för myndigheterna.

Det har lyckligtvis inte förekommit så många sådana fall. Under hela kriget förekom just inga sabotagehandlingar i Sverige. Den största som förbereddes var den som en engelsk organisation, Rickman-ligan, planerade, nämligen att spränga malmkajen i Oxelösund. Om något sabotage förberedes, så nog kommer arbetarna att se upp med det!

Det är emellertid inte den saken det är fråga om nu. Det är fråga om att skapa en kunskaparorganisation på arbetsplatserna, som skall registrera, förfölja, trakassera och förflytta människor med misshagliga åsikter — just det ni försökte förra gången, när järnvägsmän i Norrbotten förflyttades hundratals mil från sina hemorter. Vad blev resultatet då?

Jo, det blev det resultat som jag talat om: man fick ta tillbaka alltihop. Det hela var misslyckat. När herr Hagberg i Luleå framhöll att det inte lönar sig att stämpla en rörelse, som på få år vunnit seger bland en tredjedel av mänskligheten, som kriminell, sökte statsministern vrida det till att Hagberg därmed förfäktade tesen: Makt är rätt. En fullkomlig förvanskning av vad Hagberg yttrade!

Vi kan gärna fortsätta med vad Hagberg sade. I alla dessa länder var för några år sedan, i varje fall för nio, tio, elva år sedan, de kommunistiska partierna strängt förbjudna. Det kostade minst sex års tukthus, i de flesta fall döden, att bli avslöjad som kommunist. Trots dessa stränga straff är i dag ett mäktigt folkstyre under kom-

Svar på fråga ang. utredningen rörande vissa bristfälligheter i den gamla jordfästningslagen.

munistisk ledning vid makten i alla dessa länder.

Vad hjälper alla provokationer och all Gestapos verksamhet och alla Henning Karlssons cirkulärartiklar till tidningarna, vad hjälper hela den organisation som skämmer ut namnet »Folk och försvar» men som inte har något med ett folkligt försvar att göra? Det hjälper inte ett dugg, och det var det herr Hagberg ville säga.

Innan vi lämnar Henning Karlssons verksamhet och socialdemokratiens medverkan som ledande kraft i denna kampanj, vill jag också återge ett citat ur just den tidning som skriker värst om spioneri, men lovsjunger spionage och sabotage, när det riktas mot socialistiska länder. Ur Norrländska Socialdemokraten för den 2 juni 1951 återger jag följande betecknande formulering — det gäller Östtyskland: »Hemliga tidningar smugglas in mitt framför näsan på ryssarna och hemmakommunisterna. Mystiska explosioner skakar fabriker. Det kommunistiska angivarsystemet sätts ur spel. Bakom detta står den välorganiserade östtyska socialdemokratiska motståndsrörelsen.»

Här i Sverige har det inte förekommit några sabotage, men en av den svenska socialdemokratiens tidningar erkänner, att socialdemokraterna bedriver sabotage i ett land, där man börjat bygga socialismen på hitlerdömet ruiner.

Förra gången man förde en kampanj av denna art lyckades man t. o. m. få arbetare att hetsa mot kommunisterna. Dessa uteslöts ur fackföreningsstyrelser, trakasserades, och man gick även på sina håll till handgripligheter. Efter några månader skändes dessa socialdemokratiska arbetare för vad de gjort, ty de insåg att de hade blivit lurade. Nu gör man ett nytt försök under större motstånd, och nu går man längre — nu tänker man bygga ut en stor tjallarorganisation för trakasserier

mot hederliga arbetare för deras åsikters skull. När socialdemokratien var ung, när den också hade parollen »proletärer i alla länder, förenen eder», när den kämpade för den socialistiska omdaning, som den i dag sviker överallt i världen, då gav den ett namn på sådana figurer som sprang till basen eller ingenjören eller polisen, och det namnet har stått sig sedan dess. De kallades för »limstångsbärare» och betecknades med rätta som mycket skumma figurer. Så mycket klassmedvetande och så mycken heder finns i Sveriges arbetarklass, att det kommer att gå likadant nu. Några kanske låter värva sig, men jag tror att den organisation ni i dag tänker bygga upp kommer att få samma dåliga anseende som borgarnas spioner fick den gången. Sveriges arbetare räknar alltjämt hestapotjallaren och bolagsspionen som en lika skabbig figur som strejkbyrtaren.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Svar på fråga ang. utredningen rörande vissa bristfälligheter i den gamla jordfästningslagen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat mig, när den förebådade utredningen angående en ny jordfästningslag kan väntas bli tillsatt.

Såsom kammarens ledamöter väl känner till, förhåller det sig så, att både riksdagen och kyrkomötet i samband med behandlingen av religionsfrihetslagen förra året uttalade sig för att jordfästningslagen borde omarbetas. Jag anslöt mig redan då till samma uppfatt-

Svar på fråga ang. utredningen rörande vissa bristfälligheter i den gamla jordfästningslagen.

ning. Därför har också inom justitiedepartementet gjorts förberedelser för att tillsätta en utredning härom. Beslut i frågan kan väntas inom den närmaste framtiden.

Vidare anförde

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få fram-bära mitt tack för att statsrådet så snabbt velat svara på min fråga såväl som för svaret som sådant. Jag skall inte missbruka frågeinstitutet med att hålla något längre anförande, men jag ber ändå att till svaret få foga några enkla reflexioner.

Paragrafen om kyrkas upplåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans har tolkats mycket olika. De flesta prästmän har lagt i dagen en tolerans och en vidsyn som är berömvärd. Man kan även säga att detta gäller i stort. Andra återigen visar en snävhet som är häpnadsväckande och som är tillräcklig för att vålla djup beklämning och irritation. Jag tror jag kan säga att ingen frikyrklig församling torde ett enda ögonblick begära, att en kyrka skall upplåtas för jordfästning i andra fall än då särskilda skäl föreligger. Vi håller hellre till i våra egna, relativt enkla lokaler. I städer och samhällen, där gravkapell finns, blir denna fråga inte alls aktuell.

Emellertid trodde man att den nya lagen, vars hela andemening på denna punkt går ut på tolerans och vidsyn, skulle förstås, om man över huvud taget vill förstå. Särskilda utskottet ansåg att det skulle räcka med att säga, att olämplig väderlek var ett reellt skäl för kyrkans upplåtande samt att lagens bokstav skulle tolkas i generös anda. Många tyckte nog att redan detta var något av magisterns pekpinne, men det synes också finnas sådana som endast godtar det som är satt på pränt.

Departementschefen synes ha velat göra sig till tolk för den uppfattningen, att inte endast jordfästning som sker i evangelisk anda och ritual skall tänkas få äga rum i kyrka utan även annan begravningsakt. I Kungl. Maj:ts proposition nr 100 säger nämligen departementschefen på s. 105, som jag tar mig friheten citera:

»I vissa yttranden har föreslagits att en särskild, strängare bestämmelse skulle införas för sådana fall, då den tillämnade begravningsakten icke skulle följa någon bestämd religiös ritual. Ett sådant förslag kan jag emellertid inte biträda. Att betrakta en sådan begravningsakt som en kränkning av kyrkorummet även då den sker på ett värdigt och allvarligt sätt är uppenbart oriktigt.» Vad justitieministern här sagt gäller givetvis medlemmar av svenska kyrkan.

Den 20 februari i år gav justitieministern en auktoritativ tolkning av lagen angående klockringning vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Spörsmålet får väl anses ligga i linje med det här berörda, men kanske med en viss skärpning därför att det då gällde personer som utträtt ur svenska kyrkan. Justitieministern yttrade då i sitt svar till herr Ståhl:

»Här bör man märka att den begränsning, som ligger i lagbestämmelsens formella tillämplighet, icke är ett uttryck för något sakligt övervägande. Det synes mig vara rimligt att man icke vägrar begravningsringning i något fall då det begäres, inte heller i det fall, då den avlidne står utanför kyrkan.»

Det är berömvärdt att landets justitieminister här givit en auktoritativ tolkning av hur det bör förfaras i fall som dessa. Men denna generösa vidsyn synes en del befattningshavare inom kyrkan vilja hänföra till justitieministerns lilla privata uppfattning. Jag vet väl att en ministers ord inte är lag, men söker man få fram en auktoritativ tolkning,

Svar på interpellation ang. tillvaratagande av inom landet förefintlig reservarbetskraft.

så borde väl i alla fall dessa justitieministerns ord få vara vägledande.

Så vill man tydligen inte fatta saken. Hur skall man annars kunna förstå vad som skett i det nu aktuella fallet i Gällared, som i viss mån är orsaken till att jag framställt denna enkla fråga. Kvinnan som avlidit tillhörde kyrkan — jag ber att få poängtera detta. Hon hade dock uttalat önskemål om frikyrklig jordfästning. Liksom sin förut avlidne make tillhörde hon baptistsamfundet. Skälet till att man begärt att få använda kyrkan var det stora begravningsföljet, där bl. a. även mycket gammalt folk skulle vara med samt att ingen annan lokal stod att få, och dessutom riskerade man att få olämpligt väder. Kyrkoherden sade nej med hänvisning till att han inte ansåg de särskilda skäl föreligga som lagen föreskrev. Biskopen i Göteborgs stift ansåg att kyrkoherden handlat rätt. Man måste fråga: Skall man vänta till några minuter före själva akten och med blicken mot skyn avgöra om risk för störtregn eller snöbyar föreligger? Var det meningen?

Första lagutskottet ansåg 1950 att domkapitlet eller biskopen var den instans, dit man kunde vända sig för besvär. Därav blev tydligen intet i de fall, då pastors och biskopens syn sammanfaller. Besvärsinstitutet synes därför vara i hög grad otillfredsställande. Kyrkorummet är kyrkoförsamlingens gudstjänstlokal, och att vederbörande prästman står ansvarig för att där intet förekommer som stör rummets helgd, det är som det bör. Men härifrån och till att handla som ibland sker, då man vägrar att öppna kyrkan för en kristlig begravning, där ej präst officierar, är steget mycket långt. Skäl till avvisande går ju *alltid* att få fram, om man vill det.

Inte är det väl så underligt om man på många håll ute i landet frågar sig: Var det verkligen statsmaktens mening att den ökade religionsfriheten skulle i praktiken verka så, att man med den

nya lagen i sin hand skulle kunna tala om att man på grundval av »de nya bestämmelserna» bör veta — som biskopen i Göteborg säger — att »återhållsamhet är i hög grad påkallad» när det gäller kyrkans upplåtande för jordfästning, som förrättas av annan än präst i svenska kyrkan? Samtidigt försäkrar biskopen att »det skall vara svårt att finna något kyrkosamfund som är mer tillmötesgående än den svenska kyrkan».

Herr talman! Vad som skett i Gällared och på flera andra håll, som jag här inte skall trötta med, må vara nog skäl för min fråga och min vädjan till justitieministern att snarast låta verkställa den utredning, som aviserats och som skulle ta sikte på att få till stånd en bättre tingens ordning i de hänseenden det kan bli fråga om. Försöket att lappa på den gamla jordfästningslagen i stället för att skriva en helt ny har ju statsrådet själv betraktat som mindre lyckat.

Jag ber att få tacka statsrådet för att han så snabbt lämnat detta svar liksom för svaret i dess helhet. Jag är säker på att detta ärende intresserar många i vårt land, inte minst beträffande direktiven för den kommande utredningen. När nu justitieministern i sitt svar meddelar, att man i departementet redan har vidtagit förberedelser för att tillsätta en utredning i ärendet och att beslut härom kan väntas inom den närmaste framtiden, så är detta för mig ett mycket tillfredsställande svar på min fråga. Jag ber än en gång att få tacka för detsamma.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. tillvaratagande av inom landet förefintlig reservarbetskraft.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på interpellation ang. tillvaratagande av inom landet förefintlig reservarbetskraft.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade: Herr talman! Herr Lindberg har till mig riktat följande frågor:

1) Har herr statsrådet uppmärksammat att det finnes en stor reservarbetskraft, särskilt äldre, i landet, vilken reserv icke till fullo utnyttjas?

2) Är herr statsrådet villig vidtaga sådana åtgärder att denna reservarbetskraft kan tillvaratas på ett sätt som är till fromma för pensionärerna och till gagn för samhället?

3) Anser herr statsrådet att åtgärder i berört syfte kan vidtagas utan dröjsmål, således utan att frågan göres till föremål för utredning?

Med anledning härav vill jag anföra följande.

Det torde vara en väsentlig vinning av den fulla sysselsättningen, att tidigare outnyttjade arbetskraftsreserver kommit att utnyttjas. Under de senaste åren har det visat sig möjligt att placera ett stort antal partiellt arbetsföra i produktionen. Bland dessa befinner sig inte så få äldre personer, vilka i ett annat arbetsmarknadsläge skulle mött betydligt större svårigheter att finna sysselsättning.

Viktigare torde emellertid vara, att de äldre i större utsträckning än tidigare kvarstanna i sina gamla arbeten. Enligt 1945 års folkräkning var av männen i åldern 65—70 år nära 60 procent förvärvsarbetande och i åldrarna över 70 år ungefär 28 procent. I jämförelsevis stor utsträckning rör det sig här om arbetskraft inom jordbruket. Siffrorna kan nog sägas visa, att den äldre arbetskraften i ganska betydande utsträckning tillvaratas i våra dagar. 1945 års siffror visar också en markant ökning — nära 11 procent — i jämförelse med 1940. Vissa förhållanden tala för att denna ökning fortsatt även efter 1945.

Hur stor arbetskraftsreserven bland de gamla är torde vara svårt att säga. I dagens arbetsmarknadsläge torde

emellertid flertalet helt eller delvis arbetsföra funnit någon form av sysselsättning. För några år sedan gjorde arbetsmarknadsmyndigheterna en undersökning i ett mellansvenskt län och kom till det resultatet, att av de icke förvärvsarbetande överåriga mindre än 5 procent kunde anses utgöra en arbetskraftsreserv.

Å andra sidan torde arbetsförmågan numera kvarstå till högre ålder än tidigare. Livslängden har undergått en markant stegring, och framstegen på det medicinska området samt den högre levnadsstandarden över huvud har medfört att de gamlas arbetsförmåga ökat. Man bör samtidigt komma ihåg, att större arbetshets och förbättrad ålderdomsekonomi samverkar till att i högre grad nu än förr göra en arbetsfri tid mot levnadens slut angelägen och möjlig.

Att man från statsmakternas sida varit angelägen att icke visa bort den äldre dugliga arbetskraften torde framgå bl. a. av förra årets beslut om nya bestämmelser rörande avgångsåldern för civila statstjänstemän.

Om en positiv inställning vittnar även den utredning, som verkställdes av 1951 års folkpensionsrevision i fråga om generösare avdragsregler för folkpensionärer med egen inkomst. En proposition i anslutning till folkpensionsrevisionens utredning har framlagts för årets riksdag.

Interpellanten har uttalat att arbetsförmedlingarna är ovilliga att anvisa anställning åt äldre. Arbetsmarknadsstyrelsen däremot har uttalat att någon sådan ovillighet inte förekommer. Styrelsen har också med anledning av vad interpellanten anfört meddelat, att det endast är i mycket få fall som arbetsförmedlingarna i sina rapporter ifrågasatt, om äldre arbetslösa kassamedlemmar är understödsberättigade och står till arbetsmarknadens förfogande. Under 1951 avgavs dylika rap-

Svar på interpellation ang. tillvaratagande av inom landet förefintlig reservarbetskraft.

porter beträffande endast ett 30-tal personer i åldern över 67 år. Enligt kassornas egna beslut var ungefär hälften av dessa att anse som arbetsförmögna.

Även om det icke finns någon stor arbetskraftsreserv bland åldringarna är det helt naturligt ett samhällsintresse, att de gamlas arbetsförmåga och arbetslust tillvaratas så långt som möjligt. Det bör vara arbetsförmedlingen angeläget att på allt sätt genom att försöka förmedla vanliga arbeten i öppna marknaden även åt den åldriga arbetskraften tillgodose detta samhällsintresse. Särskilt stora krav kommer härvidlag att ställas på förmedlingen, om situationen på arbetsmarknaden skulle förändras mot en minskad efterfrågan på arbetskraft.

För den överåriga arbetskraft som inte kan placeras i den öppna arbetsmarknaden står arbetsvårdsexpeditionerna för partiellt arbetsföra till tjänst. Under år 1951 utgjorde de överåriga arbetssökande vid dessa expeditioner 568. Av dessa anvisades 275 platser, 21 placerades i skyddad sysselsättning, 2 i arbetsträning, varjämte 7 blev föremål för andra åtgärder. Av de återstående torde flertalet få anses icke placerbara på arbetsmarknaden.

Vid de träningsverkstäder, som närmast landsting och en del större kommuner i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna har inrättat, samt vid de s. k. arbetscentralerna, där man tar hand om särskilt svårt arbetshindrade och distribuerar hemarbete, beredes jämväl arbete för inte så få överåriga. Av 800 sysselsatta vid dessa institutioner är ungefär 30 procent över 50 år. I den nyligen avlämnade propositionen angående anslag för budgetåret 1952/53 till arbetsmarknadsstyrelsen m. m. föreslås bl. a. att en särskild arbetsvårdsbyrå skall inrättas inom arbetsmarknadsstyrelsen. Detta innebär en organisatorisk förstärkning, som bör öka styrelsens möj-

ligheter till insatser på det här berörda området.

Det är möjligt, att invanda föreställningar om åldringarnas arbetsförmåga hindrar att denna förmåga rationellt utnyttjas. Endast noggranna undersökningar av kompetenta forskare samt ytterligare erfarenheter av praktiska försök att sysselsätta åldringarna kan undanröja eventuella missuppfattningar härvidlag. Jag har i ett nyligen avgivet interpellationssvar i första kammaren uttalat mitt intresse för dessa problem och vill även i detta sammanhang understryka vikten av fortsatta undersökningar rörande åldringarnas arbetsförmåga.

I den mån samhällsorganen sålunda inte redan har sin uppmärksamhet riktad på de frågor herr Lindberg berört i sin interpellation, tror jag, att problemen är av den art att de kan komma att närmare skärskådas av den utredning rörande vissa frågor inom åldringsvården, som jag har för avsikt att föranstalta om.

Härpå anförde

Herr LINDBERG: Herr talman! Jag anhåller att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Jag är så mycket mera tacksam som svaret andas ett positivt intresse för såväl åldringarnas som den partiellt arbetsföra arbetskraftens problem.

Jag vill emellertid i detta sammanhang beröra ett par saker, som det synes mig nödvändigt att framföra för diskussion och eventuellt för undersökning. När det gäller pensionärerna är frågan, om man inte dels ser en smula för ensidigt på förhållandena sådana de för dagen är, dels gärna vill se dem sådana de var för ett par tiotal år sedan eller längre tillbaka i tiden. I och för sig är detta inte alls märkvärdigt, men det hjälper oss knappast till en lösning av problemet för framtiden. I nuvaran-

Svar på interpellation ang. tillvaratagande av inom landet förefintlig reservarbetskraft.

de situation torde det vara så, att många pensionärer — kanske rent av de flesta — själva kan skaffa sig ett arbete, en möjlighet som minskar, när strävare tider inträder på arbetsmarknaden.

Problemet blir allt allvarigare ju längre fram i tiden vi kommer. För närvarande torde det vara cirka 56 000 personer om året som blir sextiofem år, vilket gör något mer än 1 000 personer per vecka. Statsrådet har i sitt svar omnämnt femtioåringar såsom överåriga. Jag har därför nämnt sextiofemåringarna, ehuru väl jag anser att överåriga knappast finns, enär man inte har någon fastställd gräns för vad som kan vara överårigt i samband med arbete utan endast i fråga om pensionering. Jag har också räknat med 65 år därför att den amerikanske arbetsministern Maurice Tobin framfört en del synpunkter rörande åldringarnas problem, som jag tänkte tillåta mig att citera. Han skriver i en artikel, som refererats i livsmedelsarbetarnas organ Mål och Medel nr 4 för april 1952:

»Ett av de allvarligaste problemen för de gamla är att hålla sig kvar i sitt arbete eller hitta ett nytt. Det problemet blir ständigt allt svårare. År 1890 tillhörde nära 70 procent av männen över 65 år arbetsstyrkan. De hade antingen arbete eller väntade sig att få arbete inom en kortare tid. Men i dag är endast 45 procent av männen över 65 år i arbete eller söker anställning. Fastän således det ökade antalet pensionärer i och för sig är ett framsteg, är det inte alla av de äldre — vilka nu sitter hemma — som verkligen skulle vilja det. De skulle vilja ha ett arbete — om näringslivet blott ville acceptera dem. Varje dag blir 2 700 amerikaner 65 år. Antalet fortsätter att växa och antalet personer, som inte arbetar eller söker efter arbete, växer samtidigt. Om inte landet snabbt sätter i gång att lösa problemet kommer bördan av sysslösa, improduktiva medborgare att öka.

Och det faktum att livslängden ökar, kommer även att öka bördan.»

Så långt den amerikanske arbetsministern. Citatet visar att man i USA har samma problem att brottas med som vi här i Sverige.

När det gäller våra pensionärer — de må vara 67 år eller yngre — så har de, enligt vad som framkommit vid samtal, sam jag haft med en del pensionärer den uppfattningen, att de inte är riktigt välkomna vare sig till förmedlingen eller till arbetsplatsen. De har med rätt eller orätt, en känsla av att de är överflödiga, och de har också, likaledes med rätt eller orätt, en känsla av att förmedlingstjänstemannen känner sig besvärad, om han skall erbjuda en arbetsgivare deras arbetskraft. Detta förhållande skulle måhända kunna ändras dels genom att de äldre arbets sökande bibringas den uppfattningen — vartill vi alla måste medverka — att de är välkomna såväl till förmedlingen som till arbetsplatsen, dels genom att förmedlingstjänstemännen känner att de är i sin fulla rätt, då de erbjuder arbetsgivarna den äldre arbetskraften. Den bestämmelse, som förmedlingstjänstemännen nu har att följa och som går ut på att arbetsgivaren skall »erhålla bästa möjliga arbetskraft», kan inte behöva tolkas mer extremt än bestämmelsen att arbetaren skall ha det arbete, för vilket han bäst lämpar sig. Eftersom arbetaren inte är någon maskin kanske man skulle kunna ändra bestämmelsen om lämpligt arbete därhän, att det blir fråga om »det arbete, som är det bästa för arbetaren».

Det alltjämt kvarstående betraktelsesättet rörande pensioner och pensionsåldrar samt den uppfattningen, att en pensionerad helst skall avhålla sig från att uppträda konkurrerande på arbetsmarknaden, vållar säkerligen de största bekymren. Dessa bekymmer har kanske förmedlingstjänstemännen trots allt att brottas med, och härtill kom-

Svar på interpellation ang. meddelande av byggnadstillstånd för uppförande av badhus, m. m.

mer inställningen hos arbetsgivarna och hos arbetskamraterna. Det var närmast med tanke på dessa problem som jag i motiveringen för min interpellation förordade att överenskommelser skulle träffas mellan arbetsgivarna och arbetstagarnas organisationer å ena sidan samt myndigheterna å den andra, så att man på den vägen skulle kunna lösa hithörande problem. Visserligen kan det synas som om dessa frågor löser sig själva under de förhållanden, som nu råder på arbetsmarknaden. Så är emellertid inte förhållandet, och i vart fall är det endast tillfällighetslösningar.

Den amerikanske arbetsministern vill i sin förut återopade artikel i följande åtta punkter för arbetsgivarna tala om sanningen rörande de äldre arbetarna:

1. Äldre arbetare är mer stabila, har större ansvarskänsla och en lugnande inverkan på sina arbetskamrater;

2. äldre arbetare är mer försiktiga och mera aktsamma om verktyg och arbetsmaterial samt har mindre olycksfallsfrekvens;

3. äldre arbetare uppvisar lägre frånvarosiffror och mindre rörlighet på arbetsmarknaden än yngre arbetare;

4. äldre arbetare kan vara mindre starka och smidiga än yngre, men deras fysik är dock sällan sämre än vad som krävs i de flesta arbeten;

5. äldre arbetare har större tålamod med långvariga arbeten och distraheras mindre och deras fasthet och goda omdöme kompenserar mer än väl en långsammare arbetstakt;

6. äldre arbetare har bättre bakgrund och mer yrkeserfarenhet och kan använda dessa yrkeserfarenheter i nya situationer mycket senare i livet, än vad som vanligen förmodas;

7. försäkringsgivare intresserar sig inte för åldersfördelningen inom arbetsstyrkan när premierna skall bestämmas;

8. vissa arbetare har vid 65 års ålder större andlig och fysisk kapacitet än arbetare som är många år yngre. Därför är åldern inte av betydelse, när det gäller att fatta beslut om anställning.

Skulle vi icke även här i landet vara i behov av samma slags upplysning rörande våra äldre arbetare?

Många av de gamla mötas nu av frågan: Varför arbetar du som har pension? Det är nog icke alldeles utslutet att det är detta som gjort det svårt att med fördel kunna höja pensionsåldrarna för statens civila tjänstemän. Många av dessa har svårt att begära sig kvar över pensionsåldern därför att de därmed känner sig gå i vägen för den yngre arbetskraften, som helt naturligt vill ha en förbättrad tjänsteställning.

Det skulle vara önskvärt att de frågor som jag påtalat, trots att en del av dem synes ligga något vid sidan av de problem som skulle komma att tagas med i den av socialministern bebadade utredningen, ändock kunde komma med i denna utredning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. meddelande av byggnadstillstånd för uppförande av badhus, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Christenson i Malmö frågat mig *dels* om jag vore villig att medverka till en ökad tillståndsgivning för badhusbyggen och *dels* om jag ville lämna närmare upplysningar, huruvida byggnadstillstånd för en etappvis utförd badhusanläggning i Malmö kunde förväntas under den närmaste tiden.

Med anledning härav vill jag meddela följande.

Svar på interpellation ang. meddelande av byggnadstillstånd för uppförande av badhus, m. m.

Den av Kungl. Maj:t för innevarande år fastställda tillståndsbudgeten för byggnads- och anläggningsarbeten upptager för badhus och tvätterier samt idrotts- och andra fritidsanläggningar en byggnadskvot av 10 miljoner kronor, vilket i förhållande till 1951 innebär en ökning med i runt tal 2 miljoner kronor. Det synes för närvarande icke föreligga någon anledning att företaga en omprövning i syfte att öka årets byggnadskvot för speciellt denna kategori av anläggningar. Frågan om möjligheten att nästa år höja denna kvot kan icke nu bedömas. Den torde få prövas i samband med upprättandet av investeringsbudgeten för det kommande året.

Malmö stad anhöll den 8 april 1946 om byggnadstillstånd för uppförande av ett badhus med simhall i staden. Ansökningen avsågs av Kungl. Maj:t redan den 17 maj samma år. Ärendet har därefter vid olika tillfällen aktualiserats hos Kungl. Maj:t genom uppvaktningar från kommunala myndigheter och organisationer i Malmö hos de statsråd, som vid skilda tider fungerat som ordförande i byggnadsberedningen. Den senaste uppvaktningen i ärendet ägde rum den 27 februari detta år. Med hänsyn till projektets storleksordning — kostnaderna beräknas i dagens prisläge till omkring 5,7 miljoner kronor — har det icke ansetts möjligt att inrymma det inom den kvot, som anvisats för dylika investeringar.

Beträffande möjligheten att bevilja byggnadstillstånd etappvis för badhusanläggningen i Malmö vill jag nämna, att byggnadsberedningen vid behandlingen av dylika framställningar — som inom parentes är ytterst vanligt förekommande — tvingats till en mycket stark restriktivitet. Principen mera allmänt tillämpad innebär, att man förhandsinteknar ett kommande års byggnadskvot i en utsträckning, som förhindrar den fria disposition av våra

resurser på byggnadsområdet, vilken sett ur det helas synpunkt är nödvändig. Någon byggnadstillståndsgivning etappvis för ifrågavarande badhusanläggning kan f. n. icke ställas i utsikt.

Härefter anförde:

Herr CHRISTENSON i Malmö: Herr talman! Jag får tacka herr statsrådet för svaret. Det är ett ganska pessimistiskt meddelande herr statsrådet lämnat. En ökad allmän tillståndsgivning för byggande av badhusanläggningar i landet synes således inte vara möjlig inom den närmaste tiden. Det är beklagligt att statsmakterna tvingats till en mycket stark restriktiv begränsning av badhuskvoteringen. Man kan ifrågasätta om inte en omprövning av byggnadskvoten för dylika anläggningar borde göras.

Det kan fort inträffa omslag på byggnadsmarknaden. En avsevärd minskning av byggnadsinvesteringen kan befaras med hänsyn till konjunkturomslaget och införandet av investeringsavgifter. Det har redan förekommit att byggnadstillstånd för egnahemsbyggen och liknande arbeten har återlämnats. Att det är oro inom byggnadsbranschen framgår bl. a. av att det här i landet fanns 5 000 arbetslösa byggnadsarbetare i mars månad. Vid samma tidpunkt fanns det 200 arbetslösa byggnadsarbetare i Malmö. Myndigheterna i Malmö fick därför i hast ompröva planeringen och påskynda byggnadsarbetena.

Tendensen till minskad byggnadsintensitet inom näringslivet och beträffande egnahemsbyggena har föranlett mig att ta upp denna fråga. De sökta byggnadstillstånden från de kommunala myndigheternas sida bör, då ett omslag inträffar, vara en god reservtillgång inom byggnadsbranschen, men det är viktigt med planering. Man har ifrågasatt om regeringen inte borde lägga upp en särskild »depressionskvot» att använ-

das vid eventuell arbetslöshet inom byggnadsbranschen.

Vad badhusbygget i Malmö beträffar, utfördes det senaste badhusbygget för cirka 40 år sedan, och sedan dess har bad- och bastumöjligheterna i staden genom olika åtgärder minskats i betydande omfattning, medan befolknings-siffran under denna period har ökats med över hundra tusen.

Av de upplysningar som i dag lämnats synes framgå att bad- och simhallsfrågan i Malmö knappast kan lösas under den närmaste framtiden. Badhusbyggandets genomförande etappvis, som drätselkammaren i Malmö föreslagit i sin skrivelse till statsrådet av den 27 februari, verkar vara en både förnuftig och praktisk lösning. I interpellationssvaret omnämner herr statsrådet att kostnaderna för badhusanläggningen i Malmö i dagens läge skulle komma att uppgå till 5,7 miljoner kronor, men det är tydligen ett misstag. Den ursprungliga kostnadsberäkningen, som gjordes 1941, uppgick till 2,42 miljoner kronor, och med ett index på 80 procent skulle byggnadskostnaderna uppgå till 4,3 miljoner kronor enligt dagens penningvärde.

Till sist vill jag framhålla att — vilket framgår av min interpellation — Malmö stad sökte byggnadstillstånd redan den 9 december 1944 och inte den 8 maj 1946 som det sades i interpellationssvaret.

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag skall be att få understryka de synpunkter som herr Christenson i Malmö framfört.

Jag tror att man utan att göra sig skyldig till någon lokalpatriotism kan konstatera att det inte finns någon så stor stad eller ens betydligt mindre, som har det så pass illa ställt vad gäller badmöjligheter som Malmö. Det är inte för mycket sagt att man inom vida kretsar är av den uppfattningen, att statsmakterna här måste gripa in för att tillgodose en så pass stor stad som Malmö med badmöjligheter. Gör man jämfö-

relser med andra städer, finner man att Malmö är mycket illa lottat.

Man förstår visserligen till fullo de besvärligheter ett statsråd måste ha när det gäller kvotfördelningen, och det är klart att läget nu är bekymmersamt. Jag tror emellertid inte att man tar fel om man säger, att det i Malmö finns en mycket stark opinion som skulle anse det beklagligt, om inte rikets tredje stad inom en mycket snar framtid får de möjligheter till bad som ett välordnat samhälle bör ha.

Härmed förklarades överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 6, statsutskottets utlåtanden nr 76—84, bevillningsutskottets betänkanden nr 28 och 29, första lagutskottets utlåtande nr 14, andra lagutskottets utlåtande nr 31 och andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 16.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Hagård* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående framläggande för riksdagen av förslag till lag om socialnämnder m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren, att å morgondagens föredragningslista bevillningsutskottets betänkanden nr 22 och nr 23 samt andra lagutskottets utlåtande nr 31 skulle i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 16 närmast efter samma utskotts utlåtande nr 15.

§ 8.

Interpellation ang. sammansättningen av arrendenämnderna enligt sociala arrendelagen och boställsnämnderna samt av värderingsnämnderna enligt 1934 års författning angående grunderna för förvaltning av viss kronoegendom, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Ljungskile, som yttrade: Herr talman! I olika sammanhang har statsmakterna ingripit i förhållandet mellan jordägare och arrendatorer i syfte att stödja de senare mot åtgärder, vilka ansetts innebära övergrepp eller varit kränkande för den allmänna rättskänslan.

Sålunda har genom 1943 års arrendelagstiftning rörande s. k. sociala arrenden brukaren i vissa fall erhållit optionsrätt och förköpsrätt samt tillförsäkrats rättsskydd mot orimligt uppskruvade arrendevillkor. Sedan den 1 juli 1946 gäller med smärre avvikelser denna sociala arrendelag även för jordbruk tillhöriga landskommuner, köpingar, städer, församlingar, municipalsamhällen, landsting och andra borgerliga eller kyrkliga, kommunala förvaltningsenheter. *Däremot gäller den icke statens egna jordbruk.* Utarrenderingen av dessa regleras genom 1934 års författning angående grunder för förvaltning av viss kronoegendom. Denna visar åtskilliga avvikelser från de författningar, som skyddar övriga arrendatorer, avvikelser som obestriddigt ställer en kronoarrendator i ett sämre läge än en arrendator av enskild eller kommunal jord.

Den sociala arrendelagen tillerkänner sålunda arrendatorn förnyat arrende för 5 år på oförändrade villkor, därest icke senast 8 månader före arrendetidens utgång endera parten påkallar ändring. Motsvarande bestämmelser för kommunala arrenden är 1 år resp. 6 mån. I 1934 års författning, som reglerar kronoarrendatorernas ställning, synes motsvarande bestämmelser helt saknas.

Vid tvist om arrendevillkoren bestäms dessa enligt den sociala arrendelagen av en arrendenämnd, i vilken arrendatorernas intressen är tillgodosedda genom att en ledamot skall vara arrendator av jordbruksfastighet. På samma sätt skall en ledamot av bostadsnämnd alltid vara arrendator. Med avseende på kronoegendomar saknas motsvarande föreskrift. Uppenbarligen måste förtroendet för nämndens värderingar bli lidande härpå.

Man styrkes i denna uppfattning då man tar del av dessa nämnders värderingar *vid försäljning* av kronoegendomar. I ett antal fall vid 1951 års riksdag vägrades tillstånd till försäljning emedan värderingen ansågs alltför uppsveendeväckande låg. Detta torde i själva verket inte vara så ovanligt då det gäller en del större välbelägna egendomar. Men det finnes också exempel av rakt motsatt innebörd, varav här skall anföras ett.

Vid 1949 års riksdag behandlades frågan om försäljning av kronoegendomen Röinge 2¹ i Snötörps socken Hallands län. Egendomen i sin helhet omfattade 30,74 ha åker, 4,74 ha hagmark och mosskifte samt 0,55 ha impediment, inklusive tillräckliga och i gott stånd varande byggnader. Den hade då värderats till 64 500 kr. Dåvarande arrendatorn av egendomen hade vid denna tidpunkt innehaft arrendet endast tvenne år. I samband med försäljningen förelåg ansökan från småbrukaren Kurt Nilsson att som tillskottsjord få köpa 5,5 ha åker jämte en del utmark. Detta småbruk utgör ett från Röinge 2¹ avsondrat torp med registerbeteckningen 2². Torpet arrenderades av den nuvarande innehavarens morfar, som odlat, stenröjt och dikat större delen av dess åkerjord. Huvudgårdens arrendator höjde arrendet allt efter som torpet förbättrades. När arrendet på nytt utgick 1909 krävde kronoarrendatorn 200 kronor i arrende för de 7 tunnland åker, som torpets innehavare själv odlat, samtidigt som han själv

Interpellation ang. sammansättningen av arrendenämnderna enligt sociala arrendelagen och boställsnämnderna samt av värderingsnämnderna enligt 1934 års författning angående grunderna för förvaltning av viss kronoegendom, m. m.

för hela gården, torpet inräknat, skulle betala 600 kronor. Genom domänstyrelsens tillmötesgående fick emellertid torparen efter långvariga förhandlingar år 1912 friköpa stället. *Därvid reglerades gränsen så att 1,25 ha av torpets areal delvis odlad återfördes till huvudgården.*

I proposition nr 39 vid 1949 års riksdag ansåg dåvarande jordbruksministern att »en utökning av lägenheten Röinge 2^a med det öster därom belägna området av kronoegendomen Röinge 2^a icke torde vara tillräddig, då egendomen därigenom skulle frånhändas sitt enda betesområde. Ett tillskott åter av kronoegendomens norr om lägenheten befintliga åkerareal torde, såsom överlantmätaren framhållit, verka till försvagning av kronoegendomen.» Departementschefen föreslog därför att Röinge 2^a skulle säljas till den högstbjudande för en köpeskilling icke understigande 64 500 kronor.

Jordbruksutskottet tillstyrkte i sitt utlåtande nr 42 att egendomen skulle säljas i sin helhet på auktion till den högstbjudande, men att endast arrendatorn och småbruksägaren skulle äga rätt att bjuda. Mot detta utlåtande anförde jag i en reservation bl. a. följande:

»Med hänsyn till storleken av de båda fastigheternas sammanlagda åkerareal, de goda avsättningsmöjligheterna i orten och byggnadsförhållandena på fastigheten Röinge 2^a synes det likväl utskottet icke uteslutet att av de båda fastigheterna bilda två bärkraftiga jordbruk ehuru av olika storlek. Utskottet finner därför, att ärendet i denna del bör visas åter till vederbörande myndighet för förnyad prövning. I avvaktan på resultatet av denna prövning bör försäljningen av kronoegendomen anstå.»

Någon försäljning har icke kommit till stånd. Vid närmare eftertanke kom tydligen vederbörande myndigheter un-

derfund med, att om småbrukaren köpte hela fastigheten, kunde han erhålla avstyckning av önskad areal och sedan sälja huvudgården. En uppdelning gick sålunda icke att hindra.

Efter diverse skriftväxling har nu ny värdering skett dels av huvudgården om ca 25 ha åker jämte samtliga åbyggnader, dels av tillskottsajorden om 5,56 ha. De åsatta värdena äro resp. 50 000 och 24 750 kronor. Värderingsinstrumentet visar att man av småbrukaren för odränerad åkerjord utan byggnader begärt 4 000 kronor pr ha. Detta är enligt min mening i hög grad uppseendeväckande.

Enligt 1947 års principbeslut om jordbrukspolitiken skall i fråga om ofullständiga jordbruk eftersträvas en rationalisering bl. a. genom förstärkning med tillskottsajord. För detta ändamål har riksdagen beslutat dels en utvidgning av expropriationslagstiftningen, dels en lag om kronans förköpsrätt och dels att lantbruksnämnderna skola bedriva en aktiv inköspolitik. Möjlighet föreligger även för lantbruksnämnderna att när så anses ändamålsenligt sälja tillskottsajord för ett lägre pris än det de själva betalt för att på så sätt främja de mindre jordbrukens komplettering. Under de sista åren har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beviljat stora belopp för dessa ändamål. Så mycket märkligare är det då, att lantbruksnämnden i Hallands län i uppenbar strid mot dessa principer söker förhindra en förstärkning i nu ifrågavarande fall. Anmärkningsvärt är också, att statens egna organ, domänstyrelsen och värderingsnämnden gör gemensam sak med lantbruksnämnden genom att åsätta jorden ett orimligt högt pris.

Med hänvisning till vad jag nu anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har statsrådet observerat olikheten i sammansättningen av arrendenämnerna enligt sociala arrendelagen och boställsnämnderna å ena sidan samt å andra sidan värderingsnämnderna enligt 1934 års författning?

2. Om så är fallet, ämnar statsrådet överväga att få till stånd en ändring härutinnan?

3. Anser statsrådet att frågan om förstärkning av småbruket Röinge 2^a handlagts i överensstämmelse med de riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken, som beslutats av statsmakterna?

4. Om så icke är fallet, ämnar statsrådet föreslå riksdagen att med ändring av riksdagens beslut 1949 bemyndiga Kungl. Maj:t att från kronoegendomen Röinge 2³ försälja föreslagen tillskottsjord till småbruket Röinge 2^a för rimligt pris?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 136, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående placering i lönegrad av tingsdomartjänsterna och anslag för budgetåret 1952/53 till Häradsrätterna: Avlöningar.

§ 10.

Anmälades, att till herr talmannen un-

der sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

nr 610, av herrar *Jacobson* i Vilhelmina och *Nilsson* i Varuträsk, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 176, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52; och

nr 611, av herr *Johansson* i Torp m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 187, med förslag till strandlag.

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens Andra Kammare.

I och för utrikes resa får undertecknad härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 23 april—7 maj 1952.

Stockholm den 19 april 1952.

Manne Ståhl.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.15 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 23 april.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Adolv Olsson i Gävle är på grund av sjukdom (Hypertoni + Cardioscleros med misstanke på hjärtinfarkt), för vilken han vårdas på Södersjukhusets hjärtklinik, förhindrad att fullgöra sitt riksdagsmannaskap, såvitt man nu kan bedöma under minst 2 veckor framåt. Vilket härmed på heder och samvete intygas.

Stockholm den 22. 4. 1952.

Karl Erik Grewin.
Med. Dr.

Kammaren beviljade herr Olsson i Gävle ledighet från riksdagsgörömlen fr. o. m. den 22 innevarande april tills vidare.

§ 3.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid sammanträdet onsdagen den 30 innevarande april företa val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige.

§ 4.

Svar på fråga ang. rätten att hålla grind över enskild väg, till vars underhåll statsbidrag utgår.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet HJALMAR NILSON, som yttrade: Herr talman! Herr Antby har till kommunikationsministern, statsrådet Andersson, ställt följande fråga: Är statsrådet villig att med anledning av riksdagens beslut år 1948 snarast vidtaga åtgärder för att frågan om rätten att hålla grind över enskild väg, till vars underhåll statsbidrag utgår, får en rationell lösning?

Enligt gällande arbetsfördelning mellan statsrådet Andersson och mig hör frågor rörande vägar närmast till mitt ämbetsområde, och det ankommer därför på mig att besvara den framställda frågan.

Den 9 juli 1948 förordnade Kungl. Maj:t en särskild utredningsman att verkställa ifrågavarande av riksdagen begärda utredning angående reglering av rätten att hålla grindar över enskild väg, till vilken statsbidrag utgår. Under utredningsarbetet har det, enligt vad utredningsmannen meddelat, visat sig att ett förverkligande av syftet med utredningen nödvändiggör dels en ändring av bestämmelserna om grindar i lagen om enskilda vägar och dels införande av möjlighet att lämna statsbidrag i vissa fall då stängselskyldig fastighetsägare betages rätt att hålla grind över enskild väg. Med hänsyn härtill har den fortsatta utredningen av föreliggande fråga på förslag av utredningsmannen överlämnats till 1948 års vinterväghållningsutredning, vilken utredning har att överväga vissa andra frågor rörande ändringar i lagen om enskilda vägar, bl. a. ett förslag om revision av lagbestämmelserna rörande grindar.

Enligt vad jag under hand inhämtat från vinterväghållningsutredningen har

dess arbete framskridit så långt att förslag till betänkande utarbetats och att detta kommer att bli föremål för slutligt ståndpunktstagande under den närmaste tiden, varför utredningsresultatet kan förväntas föreligga färdigt i god tid före nästa års riksdag.

Härpå anförde

Herr ANTEY: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min fråga. Det kan ju synas som om frågan är av liten betydelse, men för de många, som bor avlägset från bygden och som har att kanske flera gånger dagligen trafikera en väg med trafikhindrande grindar, ter sig saken mången gång ganska stor.

Det är säkerligen många i detta land som ivrigt väntar på att detta problem skall få en tillfredsställande lösning. Jag vill livligt hoppas att regeringen till nästa års riksdag skall lägga fram ett förslag som, när det är genomfört, kommer att ge de många avsidens boende lättnader i deras mången gång besvärliga trafikförhållanden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogs var efter annan följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 610 av herrar *Jacobson* i Vilhelmina och *Nilsson* i Varuträsk; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 611 av herr *Johansson* i Torp m. fl.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Svensson* i Ljungskile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående sammansättningen av arrende-

nämnderna enligt sociala arrendelagen och boställsnämnderna samt av värderingsnämnderna enligt 1934 års författning angående grunderna för förvaltning av viss kronoegendom, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Konjunkturskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 22 februari 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 79, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om konjunkturskatt för år 1952; samt

2) förordning med tillfälliga föreskrifter om begränsning av skatt i vissa fall.

Till utskottets behandling hade hänvisats ett antal i anledning av propositionen väckta motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952 med de ändringar av 4 § 2 mom., 7, 8 och 9 §§ samt anvisningarna till 4 §, som framginge av utskottets hemställan;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med tillfälliga föreskrifter om begränsning av skatt i vissa fall;

B) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att från skattskyldighet enligt förordningen om konjunkturskatt

Konjunkturskatt.

för år 1952 undantaga de företag, som i enlighet med riksdagens skrivelse den 30 juni 1948 (nr 405) erhållit utfästelse om befrielse från skyldighet att erlægga krigskonjunkturskatt eller därmed jämförlig skatt; samt

C) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 380 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 504 av herr Hjalmarson m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 381 av herr Ivar Nilzon och II: 505 av herr Johansson i Mysinge,

3) de likalydande motionerna I: 383 av herr Ohlon m. fl. och II: 508 av herr Ohlin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 384 av herr Näslund och II: 509 av fru Sandström,

5) motionen I: 382 av herr Magnusson,

6) motionen II: 501 av herr Fagerholm,

7) motionen II: 502 av herr Edström,

8) motionen II: 503 av herr Ståhl,

9) motionen II: 506 av herr Hagberg i Luleå m. fl., och

10) motionen II: 507 av herr Nilsson i Svalöv,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkan det anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Hagberg* i Malmö, vilka hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79;

II) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Hagberg* i Malmö, vilka — därest den av dem avgivna, med I) betecknade reservationen icke skulle vinna riksdagens bifall — hemställt, att riksdagen — utöver av utskottet förordade ändringar i propositionens förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952 — måtte besluta, att sista stycket av anvisningarna till 6 § måtte utgå samt 4 § 2 mom. c) andra stycket, 5 §

1 mom. och 6 § tredje stycket måtte erhålla av reservanternas angiven lydelse;

III) av herrar *Petrén*, *Kristensson* i Osby, *Persson* i Svensköpp och *Sjölin*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 383 av herr Ohlon m. fl. och II: 508 av herr Ohlin m. fl.,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952 med den ändring av rubriken, att förordningen angäves gälla konjunkturskatt för år 1953, samt med de ändringar, att i 1, 13, 16, 21 och 23 §§ angivna tidpunkter skulle framskjutas ett år, ävensom med de ändringar, att 3 § tredje stycket, 4 § 2 mom. c), d) och e), 6, 7, 8 och 9 §§ samt anvisningarna till 4 § skulle erhålla av reservanternas angiven lydelse;

2) anhålla i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville, då prisläget å skogsprodukter under år 1952 kunde överblickas, för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser enligt 6 § om procentsatser för under år 1952 slutna avtal angående försäljning av skogsprodukter och upplåtelse av avverkningsrätter;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med tillfälliga föreskrifter om begränsning av skatt i vissa fall med de ändringar, att i förordningen angivna tidpunkter skulle framskjutas ett år;

B) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att från skattskyldighet enligt förordningen om konjunkturskatt för år 1953 undantaga de företag, som i enlighet med riksdagens skrivelse den 30 juni 1948 (nr 405) erhållit utfästelse om befrielse från skyldighet att erlægga krigskonjunkturskatt eller därmed jämförlig skatt;

C) att följande motioner, nämligen

Konjunkturskatt.

1) de likalydande motionerna I: 380 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 504 av herr Hjalmarson m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 381 av herr Ivar Nilson och II: 505 av herr Johansson i Mysinge,

3) de likalydande motionerna I: 384 av herr Näslund och II: 509 av fru Sandström,

4) motionen I: 382 av herr Magnusson,

5) motionen II: 501 av herr Fagerholm,

6) motionen II: 502 av herr Edström,

7) motionen II: 503 av herr Ståhl,

8) motionen II: 506 av herr Hagberg i Luleå m. fl., och

9) motionen II: 507 av herr Nilsson i Svalöv,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

IV) av herrar *Petrén, Kristensson* i Osby, *Persson* i Svensköpp och *Sjölin*, vilka ansett — för det fall den med III) betecknade reservationen icke skulle antagas av riksdagen — att utskottet bort hemställa, att riksdagen, utöver av utskottet förordade ändringar i förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952, mätte besluta, att 4 § 2 mom. c) andra stycket i förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952 skulle erhålla viss ändrad lydelse;

V) av herrar *Niklasson, Fritiof Karlsson* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottet i punkten A) bort hemställa, att riksdagen mätte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952 med vissa av reservanterna angivna ändringar av 1 §, 4 § 2 mom., 7, 8 och 9 §§ samt anvisningarna till 4 §.

Enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag skulle 1 § förordningen

om konjunkturskatt för år 1952 erhålla följande lydelse:

För inkomstökning, som uppkommit under det beskattningsår, för vilket taxering till statlig inkomstskatt verkställs av beskattningsnämnd i första instans år 1952 (*beskattningsåret*), skall erläggas konjunkturskatt till staten under förutsättning att den som åtnjutit inkomstökningen är skattskyldig år 1952 till statlig inkomstskatt för den ifrågakvarande inkomsten.

Skattskyldig, för vilken i föregående stycke avsett beskattningsår utgått före den 1 november 1951, skall, därest han så påfordrar, i stället erlægga konjunkturskatt för inkomstökning under beskattningsår, för vilket taxering till statlig inkomstskatt i första instans verkställs år 1953. Såsom förutsättning härför skall gälla, att sistnämnda beskattningsår omfattar minst tolv månader *samt att* den skattskyldige gjort anmälan som i 13 § 1 mom. sista stycket sägs. Beträffande skattskyldig, som skall erlægga konjunkturskatt för inkomstökning under beskattningsår, för vilket taxering till statlig inkomstskatt i första instans verkställs år 1953, skall sistnämnda beskattningsår anses såsom beskattningsår enligt denna förordning.

Från skattskyldighet som i denna förordning sägs undantagas systembolag, som avses i förordningen angående försäljning av rusdrycker, Aktiebolaget Vin- och spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet.

I den av herr *Petrén* m. fl. avgivna, med III) betecknade reservationen hade såsom ovan anförts föreslagits, att de i paragrafen angivna tidpunkterna skulle framskjutas ett år.

I den av herr *Niklasson* m. fl. avgivna, med V) betecknade reservationen hade hemställts, att 1 § tredje stycket skulle avfattas sålunda:

Från skattskyldighet som i denna förordning sägs undantagas systembo-

Konjunkturskatt.

lag, som avses i förordningen angående försäljning av rusdrycker, Aktiebolaget Vin- och spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, ävensom s. k. besparingssskogar, häradsallmänningar, skogsallmänningar och andra likartade samfälligheter, å vilka avverkning allenast företagits för att tillgodose delägarnas behov av husbehovsvirke och -bränsle.

2 § hade i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag erhållit denna lydelse:

Skattepliktig enligt denna förordning är inkomstökning hänförlig till inkomst av rörelse eller av skogsbruk. Sådan skatteplikt föreligger dock ej när fråga är om inkomst av vetenskaplig, litterär, konstnärlig eller därmed jämförlig verksamhet eller om intäkt genom avyttring av skog i samband med avyttring av marken.

I fråga om 3 § hade Kungl. Maj:ten och utskottet föreslagit följande lydelse:

Fråga huruvida inkomstökning föreligger skall bedömas på grundval av en jämförelse mellan inkomstförhållandena under, å ena sidan, beskattningsåret och, å andra sidan, det beskattningsår som gått till ända närmast före den 1 mars 1950 eller, om den skattskyldige så yrkar, det beskattningsår som gått till ända närmast före den 1 mars 1949 (*jämförelseåret*).

För verkställande av sådan jämförelse skall nettointäkten av rörelse omräknas, för såväl beskattningsåret som jämförelseåret, på sätt i 4 § närmare anges. Efter omräkningen framkommet belopp utgör *omräknad nettointäkt*.

För jämförelseåret fastställes *jämförelseinkomst*. Denna beräknas på grundval av den omräknade nettointäkten för jämförelseåret på så sätt att tilllägg göres med 25 procent för penningvärdets försämring och med 15 procent för normal utveckling o. d. i rörelsen. Jämförelseinkomsten utgör sålun-

da 140 procent av den omräknade nettointäkten.

Har verksamhet påbörjats efter utgången av år 1946, må utan hinder av vad i nästföregående stycke sägs jämförelseinkomsten fastställas efter vad som finnes skäligt med hänsyn till bland annat verksamhetens art och omfattning. Vad nu sagts skall även gälla, därest den omräknade nettointäkten icke för något av de beskattningsår, som gått till ända närmast före den 1 mars under ett vart av åren 1949 och 1950, utvisar överskott eller — om sådant framkommit — detsamma uppenbarligen avsevärt understiger vad som för rörelsen kan anses normalt.

I motionen II:506 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. hade föreslagits, att 3 § skulle lyda:

Fråga huruvida — — — 1949 (jämförelseåret).

För verkställande — — — omräknad nettointäkt.

För jämförelseåret fastställes jämförelseinkomst. Denna beräknas på grundval av den omräknade nettointäkten för jämförelseåret på så sätt att jämförelseinkomsten utgör 100 procent av den omräknade nettointäkten.

Har verksamhet — — — anses normalt.

I utskottets förslag hade 4 § 2 mom. c) erhållit denna avfattning:

Har avdrag vid taxeringen till statlig inkomstskatt medgivits för avsättning till pensions- eller andra personalstiftelser, skall det belopp, varmed avdrag medgivits, upptagas såsom tillkommande post.

Vad nu sagts skall dock, såvitt avser den del av avsättningen till pensionsstiftelse under beskattningsåret, som överstiger 140 procent av avsättningen under jämförelseåret, gälla endast om och i den mån stiftelsens förmögenhet efter den under beskattningsåret gjorda avsättningen överstiger 80 procent av det belopp, vartill stiftelsens förmö-

Konjunkturskatt.

genhet beräknats med ledning av de i 6 § förordningen angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringskatt) angivna bestämmelserna.

Med pensionsstiftelse likställes i denna förordning särskild pensionsfond hos Svenska personal-pensionskassan.

I motionen II: 506 hade hemställts, att andra stycket i detta mom. skulle lyda på följande sätt:

Vad nu sagts — — — som överstiger 100 procent av — — — angivna bestämmelserna.

I den av herr Velander m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen ävensom i den av herr Petré n m. fl. avgivna, med IV) betecknade reservationen hade alternativt föreslagits följande lydelse av andra stycket:

Vad nu sagts skall dock, såvitt avser den del av avsättningen till pensionsstiftelse under beskattningsåret, som överstiger 140 procent av avsättningen under jämförelseåret, gälla endast om och i den mån stiftelsens förmögenhet efter den under beskattningsåret gjorda avsättningen överstiger det belopp, vartill stiftelsens förmögenhet beräknats med ledning av de i 6 § förordningen angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringskatt) angivna bestämmelserna.

5 § 1 mom. skulle enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag erhålla följande avfattning:

Det belopp, varmed omräknad nettointäkt för beskattningsåret överstiger jämförelseinkomsten, utgör *uppskattad merinkomst* av förvärvskällan.

Det belopp, varmed omräknad nettointäkt för beskattningsåret understiger jämförelseinkomsten, utgör *uppskattad inkomstminskning* av förvärvskällan.

Uppskattad merinkomst eller, om skattskyldig haft mer än en förvärvskälla, för vilken uppskattad merin-

komst fastställts, summan av uppskattade merinkomster, i förekommande fall efter avdrag för uppskattad inkomstminskning i en eller flera förvärvskällor, skall utgöra *taxerad merinkomst av rörelse*, där icke annat följer av bestämmelserna i fjärde stycket här nedan.

Har rörelse avsevärt utvidgats genom utbyggnad av produktionsapparaten eller utökning av antalet anställda eller därmed jämförliga åtgärder, må vid fastställande av taxerad merinkomst avdrag från uppskattad merinkomst ske för vad som av den skattskyldige visas utgöra inkomstökning genom utvidgningen, i den mån denna inkomstökning kan anses överstiga den gottgörelse för naturlig utveckling o. d., som givits vid fastställande av jämförelseinkomsten.

I den av herr Velander m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen hade föreslagits denna lydelse av 5 § 1 mom.:

Det belopp, varmed omräknad nettointäkt för beskattningsåret överstiger summan av jämförelseinkomsten och ränta å ökning av eget kapital i rörelsen, utgör *uppskattad merinkomst* av förvärvskällan.

Det belopp, varmed omräknad nettointäkt för beskattningsåret understiger summan av jämförelseinkomsten och ränta å ökning av eget kapital i rörelsen, utgör *uppskattad inkomstminskning* av förvärvskällan.

Vad ovan stadgats om ränta å ökning av eget kapital i rörelsen äger dock tillämpning allenast om tillskott av nytt kapital skett under tiden från utgången av jämförelseåret till ingången av beskattningsåret med minst 50 000 kronor. Ränta beräknas efter sex procent.

Uppskattad merinkomst eller, om skattskyldig haft mer än en förvärvskälla, för vilken uppskattad merinkomst fastställts, summan av uppskattade merinkomster, i förekommande fall efter avdrag för uppskattad in-

Konjunkturskatt.

komstminskning i en eller flera förvärvskällor, skall utgöra *taxerad merinkomst av rörelse*, där icke annat följer av bestämmelserna i femte stycket här nedan.

Skattskyldig må vid fastställande av taxerad merinkomst åtnjuta avdrag från uppskattad merinkomst för vad som visas hava uppkommit oberoende av den under beskattningsåret rådande internationella konjunkturen, i den mån denna inkomstökning kan anses överstiga den gottgörelse för naturlig utveckling o. d., som givits vid fastställande av jämförelseinkomsten.

Beträffande 6 § hade utskottet i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag hemställt om följande lydelse:

Beträffande skogsbruk skall såsom *taxerad merinkomst* upptagas 40 procent av köpeskillingen för skog, som avyttrats genom upplåtelse av avverkningsrätt, 20 procent av köpeskillingen för avyttrade skogsprodukter och 20 procent av saluvärdet av skogsprodukter, som under beskattningsåret uttagits för förädling i egen rörelse; dock att i fråga om köpeskillning, varom avtal träffats före den 1 juli 1951, eller uttag, som skett före denna tidpunkt, procentsatserna skola utgöra allenast hälften av de nu nämnda. Kan skattskyldig visa, att köpeskillning härrör från försäljning, varom avtal träffats före den 1 september 1950, skall sådan köpeskillning, under förutsättning att jämväl försäljningspriset slutgiltigt fastställts före nämnda dag, icke medtagas vid beräkning av taxerad merinkomst.

Visar skattskyldig att för honom sådana förhållanden rått, att, i jämförelse med det beskattningsår, som gått till ända närmast före den 1 mars 1950, eller, om den skattskyldige så yrkar, det beskattningsår, som gått till ända närmast före den 1 mars 1949, prisstegringen utöver omkostnadsökningen å samtliga under beskattningsåret gjorda

försäljningar eller uttag uppgår till lägre belopp än vad som föranledes av i nästföregående stycke angivna bestämmelser, skall detta lägre belopp utgöra taxerad merinkomst. Skattskyldig må därvid erhålla gottgörelse för penningvärdets försämring med 25 procent å priser och kostnader under det år, varmed jämförelse sker.

Kan den skattskyldige visa, att hans nettointäkt av skogsbruk varit mindre än det belopp, som erhålles vid tillämpning av bestämmelserna i första eller andra stycket här ovan, må den taxerade merinkomsten icke bestämmas till högre belopp än det, vartill nettointäkten uppgått.

I motionen II: 506 hade föreslagits, att 6 § skulle få denna lydelse:

Beträffande skogsbruk skall såsom *taxerad merinkomst* upptagas 50 procent av köpeskillingen för skog, som avyttrats genom upplåtelse av avverkningsrätt, 25 procent av köpeskillingen för avyttrade skogsprodukter och 25 procent av saluvärdet av skogsprodukter, som under beskattningsåret uttagits för förädling i egen rörelse; dock att i fråga om köpeskillning, varom avtal träffats före den 1 juli 1951, eller uttag, som skett före denna tidpunkt, procentsatserna skola utgöra allenast hälften av de nu nämnda. Kan skattskyldig visa, att köpeskillning härrör från försäljning, varom avtal träffats före den 1 september 1950, skall sådan köpeskillning, under förutsättning att jämväl försäljningspriset slutgiltigt fastställts före nämnda dag, icke medtagas vid beräkning av taxerad merinkomst.

Visar skattskyldig — — — jämförelse sker.

Kan den — — — nettointäkten uppgått.

I den av herr Velander m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen hade hemställts, att 6 § tredje stycket skulle få denna lydelse:

Konjunkturskatt.

Därest den skattskyldiges nettointäkt av jordbruksfastighet, varom här är fråga, varit mindre än det belopp, som erhålles vid tillämpning av bestämmelserna i första eller andra stycket här ovan, må den taxerade merinkomsten icke bestämmas till högre belopp än det, vartill nettointäkten uppgått.

Anvisningarna till 6 § hade i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag avfattats på följande sätt:

Grunder till ledning för skattskyldigs utredning om prisstegring utöver omkostnadsökning fastställas av riksskattenämnden.

Då fråga är om uttag av skogsprodukter till egen rörelse, skall alltid saluvärdet av dessa produkter läggas till grund för beräkning av skattepliktig inkomstökning av skogsbruk, således även i det fall skattskyldig företer utredning om prisstegring utöver omkostnadsökning.

Vid beräkning av nettointäkten av skogsbruk skall från bruttointäkterna av skogsbruk under beskattningsåret avdrag göras för därpå belöpande omkostnader. För beräkningen erfordras alltså i regel att nettointäkten av jordbruksfastighet såvitt angår beskattningsåret uppdelas mellan skogsbruk och jordbruk, så att till nettointäkt av skogsbruk hänföres intäkter av skogsbruk enligt 21 § c) kommunalskattelagen med avdrag för därpå belöpande omkostnader, medan till nettointäkt av jordbruk hänföres övriga enligt nämnda paragraf till intäkter av jordbruksfastighet hänförliga intäkter med avdrag för därpå belöpande omkostnader. Avdrag enligt 22 § 1 mom. andra och tredje styckena kommunalskattelagen må ej upptagas som omkostnad för skogsbruket.

I den av herr Velander m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen hade som ovan anförts föreslagits, att sista stycket i anvisningarna till 6 § skulle utgå.

Utskottet hade beträffande 8 § föreslagit följande lydelse:

För konjunkturskatten fastställs ett grundbelopp, som skall utgöra 40 procent av den beskattningsbara merinkomsten; dock att för ägare av för gemensamt behov avsatta s. k. besparingskogar, häradsallmänningar och andra likartade samfälligheter, som förvaltas självständigt för delägarnas gemensamma räkning, grundbeloppet skall utgöra allenast 20 procent av den beskattningsbara merinkomsten.

Konjunkturskatten skall utgöra grundbeloppet efter avdrag för det belopp, varmed statlig inkomstskatt för den skattskyldige skulle hava minskats, om konjunkturskattens grundbelopp avdragits från den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten och det där efter återstående beloppet utgjort taxerad inkomst.

Det belopp, varmed grundbeloppet sålunda skall minskas, må icke understiga den statliga inkomstskatt, som skulle hava beräknats för den skattskyldige, därest den till dylik skatt beskattningsbara inkomsten motsvarat grundbeloppet.

För skattskyldig, som visar sig vid beräkning av nettointäkt av rörelse vid 1952 års taxering till statlig inkomstskatt hava erhållit avdrag för belopp, som skola inbetalas enligt särskilda mellan staten, å ena, samt Svenska trävaruexportföreningen, Svenska pappersbruksföreningen, Svenska cellulosaföreningen och Svenska trämasseföreningen, å andra sidan, träffade avtal av den 5 och 8 december 1950 samt tilläggsavtal den 15 november 1951 och den 1 februari 1952, skall den enligt ovan uträknade konjunkturskatten nedsättas med ett belopp, motsvarande 6 procent av nyssnämnda avdrag.

I motionen II:506 hade hemställts, att 8 § skulle lyda:

För konjunkturskatten fastställs ett grundbelopp, som skall utgöra 50 procent av den beskattningsbara merin-

Konjunkturskatt.

komsten; dock att för ägare av för gemensamt behov avsatta s. k. besparings-skogar, häradsallmänningar och andra likartade samfälligheter, som förvaltas självständigt för delägarnas gemensamma räkning, grundbeloppet skall utgöra allenast 20 procent av den beskattningsbara merinkomsten.

Konjunkturskatten skall — — — taxerad inkomst.

13 § 1 mom. tredje stycket hade i Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag erhållit följande lydelse:

Skattskyldig är icke pliktig att utan anmaning avlämna deklARATION om, såvitt angår inkomst av rörelse, hans i deklARATIONEN till statlig inkomstskatt upptagna sammanlagda belopp av inkomster från olika förvärvskällor (sammansräknad inkomst) understiger 10 000 kronor och omsättningen i rörelsen icke uppgår till 300 000 kronor eller, såvitt angår inkomst av skogsbruk, bruttointäkten av skogsbruk icke uppgår till 25 000 kronor.

I motionen II: 506 hade föreslagits, att detta författningsrum skulle lyda:

Skattskyldig, för vilken för beskattningsåret av taxeringsnämnden fastställts en till statlig inkomstskatt taxerad inkomst understigande 10 000 kronor, är icke skyldig att utan anmaning avlämna deklARATION.

Det av Kungl. Maj:t framlagda, av utskottet tillstyrkta förslaget till förordning med tillfälliga föreskrifter om begränsning av skatt i vissa fall var av följande lydelse:

Avkortning av påförd skatt och restitution av erlagd skatt enligt förordningen den 26 juli 1947 (nr 584) med provisoriska bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall skola — oavsett vad i 2 § 1 mom. första stycket nämnda förordning stadgas — såvitt angår den skattskyldige på grund av taxering år 1952 eller 1953 påförd statlig inkomstskatt och förmögenhetsskatt samt all-

män kommunalskatt, landstingsmedel och tingshusmedel avse det belopp, varmed nämnda skatter sammanlagt överstiga 80 procent av den för honom samma år enligt förordningen om statlig inkomstskatt taxerade inkomsten ökad med det belopp, varmed avdrag för allmänna skatter jämlikt 4 § sistnämnda förordning må hava vid taxeringen medgivits, men minskad i förekommande fall med den skattskyldige för samma år påförd konjunkturskatt, dock att avkortningen och restitutionen sammanlagt icke må överstiga den statliga inkomstskatten.

I motionen II: 507 av herr Nilsson i Svalöv hade hemställts, att förordningen, därest icke propositionen avslöges, skulle få följande lydelse:

Avkortning av påförd skatt och restitution av erlagd skatt enligt förordningen den 26 juli 1947 (nr 584) med provisoriska bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall skola — oavsett vad i 2 § 1 mom. första stycket nämnda förordning stadgas — såvitt angår den skattskyldige på grund av taxering år 1952 eller 1953 påförd statlig inkomstskatt och förmögenhetsskatt samt allmän kommunalskatt, landstingsmedel och tingshusmedel ävensom konjunkturskatt avse det belopp, varmed nämnda skatter sammanlagt överstiga 80 procent av den för honom samma år enligt förordningen om statlig inkomstskatt taxerade inkomsten ökad med det belopp, varmed avdrag för allmänna skatter jämlikt 4 § sistnämnda förordning må hava vid taxeringen medgivits, dock att avkortningen och restitutionen sammanlagt icke må överstiga det sammanlagda beloppet av statlig inkomstskatt och konjunkturskatt.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning begärdes, beträffande föredragningsättet, ordet av

Herr KRISTENSSON i Osby, som yttrade: Herr talman! I avseende å före-

Konjunkturskatt.

dragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 22 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A) på det sätt, att först föredragas utskottets däri förordade författningsförslag, förslaget till förordning om konjunkturskatt, paragrafvis, i den mån så erfordras, styckevis eller momentvis, varvid först föredrages 2 §, därefter 1 § 1 och 2 styckena, 1 § 3 stycket och därefter i tur och ordning 3 och följande paragrafer samt slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av det författningsrum, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna anhållan bifölls.

I enlighet härmed föredrogs först punkten A, 1) utskottets förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952, 2 §; och anförde därvid:

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! När man ställs inför detta förslag om konjunkturskatt, har man, enligt min mening i varje fall, ganska svårt att undertrycka den reflexionen, att vi här erhållit ännu ett ganska märkligt vittnesbörd om hurusom än-si-än-så-handlandet numera upphöjts till något av en princip i vår ekonomiska politik.

Vi har två gånger tidigare haft konjunkturskatter i vårt land, nämligen under de båda världskrigen. Även på högerhåll var vi då med om att genomföra dessa skatter. Vi ansåg det nämligen självklart att man under ett världsomfattande krig kunde vara nödsakad att vidtaga åtgärder, som under normala förhållanden fick anses helt utslutna — som vi då trodde.

Den konjunkturskatt, vi hade under senaste världskriget, var, som säkert

många av kammarens ledamöter, som var med på den tiden, kommer ihåg, ganska ofullkomlig till att börja med. Det skedde emellertid varje år ändringar i beskattningsbestämmelserna för att man på det sättet skulle kunna få skatten mera likformig. Jag vill gärna erinra om att bevillningsutskottet den gången för sin del lade ned ett erkännansvärt och betydelsefullt arbete för att få till stånd en sådan ordning att skatten inte skulle träffa andra inkomster än dem, som var föranledda av krigskonjunkturen. En ökning av inkomsten från ett år till ett annat kan — det är ju ganska uppenbart — uppstå av många olika anledningar. Den kan uppstå på grund av upptagande av ny tillverkning, bearbetning av nya marknader o. s. v. Den kan också vara beroende av att inkomsten under jämförelseåret var särskilt låg på grund av importrestriktioner. Den kan vara beroende på konkurrensförhållanden eller tillfälligheter av vitt skilda slag, som inte har något som helst sammanhang med konjunkturen såsom sådan. Vi gjorde alltså enligt min mening vissa framsteg under krigsåren, när det gällde en skattetyper av denna art, men jag måste tyvärr säga att dessa framsteg inte i nämnvärd grad fått komma till sin rätt vid utarbetandet av det förslag till konjunkturskatt, som föreligger till avgörande i dag här i kammaren.

Den skattskyldiges möjligheter att söka bevisa, att en eventuell merinkomst under 1951 inte är föranledd av konjunkturen är, det måste man nog i rättvisans namn säga, i hög grad beskurna. Det är därför, menar jag, i själva verket felaktigt att här över huvud taget tala om en konjunkturskatt. Terminologien skulle enligt min uppfattning vara inte konjunkturskatt utan mervinstskatt; jag tror att det är det adekvata uttrycket för vad det här är fråga om. Det är från den utgångspunkten man alltså, såvitt jag förstår, borde bedöma detta förslag. Allt tal om att det här är fråga om en

Konjunkturskatt.

rättvis åtgärd måste därför falla platt till marken. Några principiella skäl att beskatta en under ett visst år framkommen mervinst hårdare än enligt nu gällande ordinarie beskattning kräver, såvitt jag kan se, ingalunda rättvisan. Med åberopande av rättviseskäl, om man nu skall driva dem hårt, kommer man snarare till den uppfattningen, att åtminstone vad fysiska personer angår progressionen i sådana fall kan behöva mildras.

Som vi alla vet är ju beskattningsåret i detta land slutet. På grund av beskattningsårets slutenhet blir ju tillfälliga mervinster i många fall onekligen för hårt beskattade, och jag måste säga att detta är en synpunkt som kammaren i höstas syntes vara väl medveten om och gärna ville beakta. Vi hade denna fråga till behandling i höstas, och då antog vi förslag till förordning angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst. Jag antar att kammarens ledamöter kommer ihåg det beslut vi då var ense om. Det kan kanske vara av intresse att i dag mot bakgrunden av det avgörande, som nu skall träffas, erinra om att riksdagen i höstas beslöt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst vid avyttring av skog utan samband med avyttring av mark. I fullt medvetande om att den nuvarande ordningen kunde leda till för hård beskattning i samband med avyttring av skog eller tillgodogörande av skogsprodukter på annat sätt, ville alltså riksdagen få till stånd en lindring av skattebördan i sådana sammanhang.

Allt detta var riksdagen ense om i höstas, men det var som sagt i höstas. I dag är situationen den alldeles motsatta. I dag föreligger ett förslag, som syftar till en skärpning av skatten för precis samma personer, som man i höstas ville lindra skatten för. Man kan naturligtvis invända, att detta inte gäl-

ler alla, och det är riktigt, men jag vill gärna påpeka att en hel del av dem som skulle ha fått skattelättnad, om Kungl. Maj:t redan i år hunnit, eller kanske jag skulle säga velat, framlägga ett förslag i enlighet med 1951 års riksdags skrivelse, som jag här talat om, får enligt detta förslag, som kammaren nu skall anta, en hårdare skatt. Jag skulle vilja fråga kammarens ledamöter: Var finns konsekvensen i ett sådant tillvägagångssätt? För ett par månader sedan ville man lindra skatten för dessa skattskyldiga, och i år vill man skärpa skatten för samma skattskyldiga. Är det någon linje mellan dessa tvenne ståndpunkter? Jag tycker inte man behöver säga mer för att visa, att det endast är svepskäl, när man talar om rättvisa. Det är, jag tvekar inte att säga det, än-si-än-så-politiken i dess prydno.

Men, herr talman, det finns en viktigare anmärkning. Det mest betänkliga i detta förslag är otvivelaktigt att skatten skall göras retroaktiv. Vi måste dock erinra oss vad som har hänt i detta sammanhang. Praktiskt taget hela 1951 hade gått, innan det över huvud taget blev något som helst tal om att en sådan konjunkturskatt skulle införas här i landet. Det kan nog inte vara ur vägen att påpeka för kammarens ledamöter att de sakkunniga, som skulle utreda denna oerhört betydelsefulla fråga, tillkallades först den 16 november i fjol, och först den 21 december, alltså blott några dagar innan inkomståret gått till ända, offentliggjordes deras promemoria. De intäkter, som man avser att med skatten reducera, har självfallet under sådana omständigheter till stor del hunnit disponeras.

Så långt promemorian. Men var stod finansministern? Skulle finansministern acceptera de sakkunnigas förslag eller inte? Därom visste man ingenting förrän långt fram på nyåret 1952. Jag erinrar mig ett stort s. k. skattemöte i Malmö, där framstående ämbetsmän i finansdepartementet höll mycket in-

Konjunkturskatt.

tressanta och utredande anföranden om en del aktuella skatteproblem. Det var ju naturligt, att man från näringslivets sida frågade dessa initierade personer offentligt, huruvida verkligen något förslag om konjunkturskatt kunde föreläggas riksdagen. De svarade, givetvis alldeles sanningsenligt, att därom visste de ingenting. Sedan kom ju så småningom propositionen. Den är dagtecknad den 22 februari. Långt in på detta år kommer alltså ett förslag om en retroaktiv beskattning av inkomster, som intjänats under 1951.

Nu har vi i riksdagen hunnit så långt att vi skall fatta beslut, och då har ungefär en tredjedel av 1952 gått till ända. Företagen har redan gjort sina bokslut, och de har även haft ett enligt gällande aktiebolagslag göra erforderliga avsättningar bl. a. för skatter. Jag tycker det är ganska anmärkningsvärt, att regering och riksdagsmajoritet anser sig kunna behandla de skattskyldiga på detta sätt. Jag är ingen vän av överord, och jag tror inte heller, att det är något överord, om jag betecknar det tillvägagångssätt, som här har tillämpats, såsom ett oskick.

Det borde dock, ärade kammarledamöter, vara ett oeftergivligt villkor, att de skattskyldiga skall ha full vetskap om vilka konsekvenser ur beskattningssynpunkt deras dispositioner kan leda till. Det är ju ganska onödigt att utveckla detta för kammarens ledamöter, men jag vill säga att resultatet i annat fall ju inte blir någonting annat än en rättsosäkerhet, vars följder vi inte kan överblicka. Jag skulle vilja fråga kammarens ledamöter följande: Hur skall den omistliga känslan av rättsäkerhet kunna vidmakthållas inom näringsliv och företagsamhet om *i efterhand* avtal och dispositioner kullkastas genom lagstiftningsprojekt, tillkomna genom politiska vindkast?

Jag skulle i detta sammanhang vilja erinra om ytterligare något som före-

var under höstriksdagen 1951, alltså för bara några få månader sedan. Strax efter regeringsombildningen genomfördes, som kammarens ledamöter väl kommer ihåg, här i riksdagen på ett kuppstatat sätt — bevillningsutskottets ledamöter tillkallades ju en söndagseftermiddag per iltelegram — en särskild skatt på tillverkning och import av personbilar m. m. Ett av skälen för denna anmärkningsvärda snabbbehandling var enligt regeringens och riksdagsmajoritetens uttalanden, att man inte rimligen kunde utsträcka den retroaktiva verkan av den då föreslagna skatten med en eller annan vecka — observera en eller annan vecka — som hade erfordrats för att medge riksdagsledamöterna deras hävdvunna motionsrätt. Rädslan för retroaktiviteten var så stark, att den ansågs motivera ett så anmärkningsvärt avsteg från en gammal praxis här i riksdagen som att man berövade riksdagens ledamöter deras motionsrätt. Från riksdagsmajoritetens sida hävdades då i olika sammanhang såsom motiv för denna mycket omtalade blixtoffensiv mot riksdagen, att skatter inte fick göras retroaktiva.

Ja, det var för några månader sedan. Då hade riksdagens majoritet denna oförgripliga mening; i dag har man en alldeles motsatt uppfattning. För ett par månader sedan var man rädd för en retroaktivitet, som på sin höjd kunde gälla en eller annan vecka; i dag finner man en skatteretroaktivitet på mer än ett år vara alldeles i sin ordning, den reduceras helt enkelt till en »avvägningsfråga» för att citera ett uttryck av finansministern i propositionen.

Jag skulle än en gång vilja fråga: Var finns linjen mellan dessa tvenne ståndpunkter? I höstas sade man absolut nej till någonting som hade ens den avlägsnaste doft av retroaktivitet; i år, några månader senare, är man alldeles övertygad om att denna retro-

Konjunkturskatt.

aktivitet inte är någonting att särskilt förfasa sig över. Än en gång, herr talman: Detta är ett ytterligare uttryck för denna nya princip »än si, än så», som jag tidigare talat om. Man silar mygg och sväljer kameler.

Som kammarens ledamöter väl kommer ihåg, har en stor del av remissinstanserna antingen kategoriskt uttalat sig mot denna retroaktivitet eller uttalat starka betänkligheter. Jag vet, herr talman, att det kan ha sina risker att här citera socialdemokratiska länschefer — det ger ju ofta anledning till vissa spekulationer — men jag kan inte underlåta att i alla fall ur dessa remissyttranden framplocka ett enda, ty det kommer från en länsstyrelse vars chef inte bara är en framstående jurist utan även länge intog en prominent ställning i den nuvarande regeringen. Jag syftar på länsstyrelsen i Kopparbergs län — namnet på dess chef är ju allmänt känt — som skriver följande: »Länsstyrelsen i Kopparbergs län finner det rent principiellt vara ett avsteg från gällande rättsgrundsatser att ge lagstiftningen tillbakaverkande kraft. Den skattskyldige har otvivelaktigt», fortsätter länsstyrelsen, »sådant vårt skattesystem är uppbyggt ansett sig med fog kunna räkna med att skattskyldigheten för 1951 års inkomster redan blivit slutgiltigt bestämd. Länsstyrelsen är väl medveten om att invändningarna mot en retroaktiv skattelagstiftning icke kunna upprätthållas i alla lägen, men länsstyrelsen hyser den meningen, att en lagstiftning med sådan verkan icke bör tillgripas annat än under mera skärpta förhållanden än dem som nu föreligga.»

Detta är, ärade kammarledamöter, en helt annan uppfattning än den som tar sig uttryck i finansministerns karakteristik av problemet, då han betecknar detsamma såsom en avvägningsfråga.

Om jag skulle välja bland remissvaren, kanske jag skulle ta ett som bär

adress till den andra delen av vår nuvarande regering. Det är uttalandet av Riksförbundet Landsbygdens folk i precis samma angelägenhet. Denna organisation, vars betydelse väl inte behöver särskilt understrykas, skriver: »Det kan icke annat än väcka allvarliga betänkligheter, att man åsidosätter en i rättsmedvetandet djupt rotad princip, att en lagstiftning på skatteområdet icke får ha tillbakaverkande kraft. Utan tvekan har i stor utsträckning de personer och företag, som skulle bli berörda av den föreslagna lagstiftningen, redan disponerat de medel, som återstår sedan nu utgående skatter avdragits.» Det är ju en uppfattning som på ett markant sätt skiljer sig från den uppfattning som regeringen har gjort till sin.

Jag skulle också, innan jag lämnar frågan om retroaktiviteten, mera som ett pikant inslag i detta ämne vilja fästa uppmärksamheten vid den nyansskillnad — den har kanske inte observerats tidigare — som föreligger vid bedömningen av detta problem mellan å ena sidan departementschefen och å andra sidan utskottsmajoriteten. Det har sitt lilla intresse att studera bevillningsutskottets betänkande i detta speciella hänseende.

Departementschefen framhåller, att svensk grundlag icke innehåller förbud mot att lag gives tillbakaverkande kraft och att lagstiftning med retroaktiv verkan icke är någon nyhet för svensk lagstiftning vare sig det gäller skattelag eller civillag. Efter detta konstaterande är alltså departementschefen redo att presentera sitt förslag.

Bevillningsutskottets majoritet skriver något annorlunda, och jag kan inte neka mig nöjet att fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet vid hur utskottsmajoriteten formulerar sin uppfattning i denna fundamentala punkt. Majoriteten säger: »Utskottet är medvetet om att den omständigheten, att grundlagen icke innehåller förbud mot

Konjunkturskatt.

retroaktivitet i lagstiftningen, eller att lagstiftning med retroaktiv verkan ofta förekommit, i och för sig icke utgör ett försvar för införande av en konjunkturskatt med tillbakaverkande kraft.» Observera nyansskillnaden här mellan finansministern och utskottsmajoriteten! Men när majoriteten på detta sätt, om jag vågar säga så, i någon mån räddat sin själ, så sjunker man lättad tillbaka i finansministerns trygga famn och gör följande uttalande: »Däremot synes det utskottet, att dessa omständigheter giva vid handen, att konjunkturskattens retroaktivitet icke är en rättsfråga utan en avvägningsfråga.»

Sedan inträffar det kuriösa, att majoriteten får ett återfall i vad jag skulle vilja kalla tvivelsjuka. Majoriteten fortsätter omedelbart på följande sätt: »Utskottet, som på det kraftigaste vill understryka, att utskottet i princip är av den uppfattningen, att retroaktivitet icke utan alldeles särskilda skäl bör tillgripas, anser sig därför låta avgörandet om konjunkturskatt bör införas å 1951 års inkomster bero på i vad mån den speciella situationen påkallar en sådan åtgärd och om situationen är sådan att samhällets intresse av beskattningen överväger de nackdelar, den kan medföra för den enskilde.» Och så kommer naturligtvis majoriteten fram till den uppfattningen, att situationen är sådan, och så är man tillbaka på fast mark. Så är ringen åter sluten, frid och fröjd har återinträtt, och full samstämmighet råder.

Jag talade för en stund sedan om de sakkunnigas bekanta promemoria. Om någon till äventyrs erinrar sig densamma — den publicerades ju i december i fjol — finner man där att de sakkunniga själva har framhållit, att skatten har erhållit »en i viss mån konfiskatorisk karaktär», en konfiskation inte blott av »oförtjänta» konjunkturvinster, utan också av vinster som hade sin grund i att företagarna hörsammat

statsmakternas propaganda för exportoffensiv och för ökad produktion. Nu blir belöningen, som statsmakterna tilldelar dem för att de hörsammat dessa anmodanden om en exportdrive, om uppsökande av nya marknader etc., etc., denna nya skattebelastning.

Till slut, herr talman, skulle jag kanske ha rätt att rikta kammarens ledamöters uppmärksamhet på ett kanske för en och annan en smula oväntat utslag av generositet från finansministerns sida. Rätt skall vara rätt. Det är ju som kammarens ledamöter vet så, att denna skatt är avsedd att träffa 1951 års mervinster. Dessa skall tagas till taxering i år, och skatten skall betalas nästa år, alltså 1953. Då som sagt 1951 års vinster redan disponerats, ligger det i sakens natur att mer än en, kanske åtskilliga företagare, särskilt om konjunkturen skulle komma att svänga nedåt, skulle råka i likviditetssvårigheter 1953, när de skall betala skatten på 1951 års mervinster. De har disponerat sina medel och har svårt att betala denna skatt. Hur skall de gå till väga? Jag vill ge finansministern det erkännandet, att han har tänkt även på den sidan av saken. Finansministern har ordnat det så — och jag skulle gärna vilja, att kammarens ledamöter observerade hur finansministern hade tänkt sig denna anordning för att lätta bekymren för dem som komma i likviditetssvårigheter — att dylika företag medges rätt att räntefritt *efter Kungl. Maj:ts prövning få låna av sina egna hos riksgäldskontoret inestående räntelösa medel för att därmed betala skatten*. Denna anordning, herr talman, be-tecknas i propositionen med det enligt min mening i detta sammanhang något egenartade ordet »gottgörelse» åt de skattskyldiga.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här har anfört hemställer jag om bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen nr I, som innefattar avslag på propositionen.

Konjunkturskatt.

Tanken på en särskild konjunkturskatt kom fram i något, som jag skulle vilja kalla en höstlig yra. När man nu har hunnit sansa sig en smula och sinena kanske något mera kommit i balans, undrar jag, om inte ökad förståelse skulle kunna vinnas för ett avslagsyrkande. Därest detta avslagsyrkande inte kommer att vinna kammarens bifall, har jag för avsikt att hemställa om bifall till den av samma ledamöter framförda alternativa reservationen nr II. I denna reservation föreslås bland annat, i likhet med flertalet remissinstanser, bl. a. TCO och Kooperativa förbundet, att bestämmelserna rörande avsättning till pensionsstiftelser inte bör utformas på ett för de skattskyldiga ofördelaktigare sätt än vad som gäller i fråga om investeringsskatten.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Den föregående ärade talaren vände sig mot konjunkturbeskattning över huvud i nuvarande läge. Tidigare har i vårt land rått samling kring konjunkturbeskattning i krigstider. För mig är det inte något stötande i tanken på sådan konjunkturbeskattning i en rustningskonjunktur av nuvarande omfattning, en rustningskonjunktur, som har medfört stora prisstegringar på den internationella marknaden, en konjunktur, som är beroende av det kalla krig, som pågår i världen. De konjunkturvinster, som under denna rustningskonjunktur uppstått i vårt land är för övrigt, enligt mitt förmenande, större än de konjunkturvinster, som uppstod under det senaste världskriget.

Jag vill gärna medge, att konjunkturvinsterna i och för sig är glädjande. De har till stor del uppkommit genom bättre bytesförhållanden i vår utrikeshandel. De har medverkat till att nationalinkomsten vuxit och valutareserven stärkts — den var mycket svag för något år sedan, och en förstärkning var välbehövlig, och även om läget ännu inte är tillfredsställande, är förbättring-

en avsevärd. Men samtidigt måste jag tillägga, att dessa konjunkturvinster har skapat en del fördelningsproblem.

Beskattning efter bärkraft är en av principerna för svensk skattelagstiftning. Dessa konjunkturvinster bör ha större skattekraft än vinster, som uppstår mera som resultat av ett hårt arbete, av sparande och initiativkraft. Jag har därför svårt att förstå varför man skall införa konjunkturskatten uteslutande i krigstider och inte under en konjunktur sådan som denna. Jag kan inte finna annat än att kravet på konjunkturbeskattning är rättvist.

Om man då säger att detta medför en orättvis särbeskattning på vissa delar av svenskt näringsliv, skulle jag vilja svara, att priskontrollen förhindrar konjunkturvinster inom vissa och stora delar av svenskt näringsliv, framför allt inom dem som arbetar på hemmamarknaden. Det svenska järnet betingar högre pris på exportmarknaden än på den svenska marknaden. Är det en orimlig tanke att lägga konjunkturskatt på konjunkturvinster, som inte har förhindrats av priskontrollen? Jag tänker då framför allt på exportföretag, som arbetar på marknader, där den svenska priskontrollen givetvis inte har något inflytande.

Jag vill understryka, att detta krav på konjunkturbeskattning är väl förenligt med kravet på en allmän skattelättnad. I den mån man får in medel genom konjunkturbeskattning, underlättas i viss mån denna skattelättnad. Men vi knyter inom folkpartiet vårt krav på allmänna skattelättnader ingalunda till de medel, som kan komma in genom konjunkturbeskattning. Vi menar att det finns plats för allmänna skattelättnader genom en reducering av budgetöverskottet. Och dessa skattelättnader är synnerligen angelägna.

Det har under vinterns lopp i samhällets intresse riktats en uppmaning till löntagarna, att de skulle visa återhållsamhet vid uppgörelserna om löne-

Konjunkturskatt.

avtalen för innevarande år. Är det då inte ganska rimligt, att man från deras sida kräver uppoffringar från de företagare, som har haft konjunkturvinst, alltså vinster utöver vad som är motiverat genom penningvärdets fall och naturlig utveckling? Det är svårt att mäta det inflytande, som planerna på konjunkturskatt haft på denna återhållsamhet, men man bör inte underskatta den psykologiska betydelsen härav. I den mån dessa planer har inverkat, har deras verkan varit i rätt riktning.

Då man nu i princip är för konjunkturbeskattnings, bör det inte vara något märkligt, att vi från folkpartiets sida anser att den bör utgå på 1952 års inkomster. Vi anser nämligen, att skatten inte bör göras retroaktiv, inte bör drabba 1951 års och motsvarande räkenskapsårs inkomster. I regel söker man i svensk skattelagstiftning undvika retroaktivitet. Som herr Hagberg nyss erinrade om kom denna fråga före i riksdagen vid behandlingen av skatten mot tillverkning och import av personbilar. Bevillningsutskottets högt ärade ordförande varnade då för en retroaktivitet, som dock sträckte sig över bara ett par veckor. Han sade att det var en farlig lära, som inte borde få någon efterföljd. Men här gäller det en retroaktivitet som avser betydligt längre tid. Företagen bör under 1951 ha räknat med skattetrycket som slutgiltigt, alldeles särskilt sedan i oktober avtal träffats om konjunkturutjämningsavgifter. Som herr Hagberg erinrat om, har flertalet remissinstanser vänt sig emot retroaktivitet. Kommerskollegium erinrar därvid om att företagarna inte haft anledning räkna med denna skatt och att det är naturligt att antaga, att de skattskyldiga i betydande omfattning redan hunnit disponera de vinster, som enligt förslaget skulle utgöra skatteunderlaget. Sveriges industriförbund har flera anmärkningar mot att skatten skulle avse 1951 års inkomster och så-

ger bl. a. att i aktiebolagslagen föreskrives att som skuld skall upptagas även det beräknade beloppet av de skatter, som därutöver belöper på tiden före balansdagen och att boksluten genom denna skatteläggning kan bli missvisande för 1951. Riksförbundet Landsbygdens folk har varnat för denna retroaktiva beskattning och sagt: »Det kan inte annat än väcka allvarliga betänkligheter, att man åsidosätter en i rättsmedvetandet djupt rotad princip, att lagstiftningen på skatteområdet icke får ha tillbakaverkande kraft.» Man tillägger: »Utan tvekan har i stor utsträckning de personer och företag, som skulle bli berörda av den föreslagna lagstiftningen, redan disponerat de medel, som återstår sedan nu utgående skatt avdragits.» Dessa medel kan ha disponerats på olika sätt. Det kan ha skett genom förvärv av tillgångar, genom skuldbetalning, genom utfästelser i fråga om pensioner eller också genom ny kredit.

Jag finner alltså att starka skäl talar mot denna retroaktivitet. Då man nu i princip är för en konjunkturskatt under nuvarande konjunkturförlopp, men inte vill att den skall drabba 1951 års inkomster, är det helt naturligt, att man vill lägga den på de konjunkturvinst, som uppstår under 1952. Men då möter invändningen, att en sådan skatteläggning är verkningslös. Till detta vill jag svara, att konjunkturutvecklingen under 1952 är oviss. Man gör klokt i att inte uttala sig för säkert om framtida konjunkturer. Fortfarande finns det konjunkturvinst i vårt land i förhållande till jämförelseåren 1948 och 1949. Under första kvartalet i år har konjunkturvinst uppstått.

För övrigt är det delvis en bokföringsfråga, om vinsten skall räknas till 1951 eller 1952. Det kan ju i hög grad vara beroende på de avskrivningar på lager och kontrakt man gör vid 1951 års bokslut.

Det förhållandet att vi har i hög grad

Konjunkturskatt.

en splittrad konjunktur och att konjunkturen är ganska svag inom vissa områden av näringslivet, bör inte hindra att man lägger en konjunkturskatt på de delar av näringslivet, där konjunkturvinster av större mått uppträder. Nu kan det naturligtvis hända att det under 1952 sker en allmän konjunkturförsvagning av stora mått som sträcker sig över vida delar av svenskt näringsliv, men för dagen vet vi ingenting bestämt därom, och man skall inte med ens utesluta möjligheten av att det uppkommer konjunkturvinster också under detta år. Men skulle en sådan allmän försvagning ske, kan man ju minska det administrativa arbetet i samband med beskattningen därigenom att höstriksdagen beslutar att fritaga vissa ytterligare branscher från deklarationsplikt.

Jag erkänner gärna, herr Hagberg, att en konjunkturbeskattning är förenad med nackdelar, och dit räknar jag framför allt det arbete som kommer att uppstå för enskilda och för taxeringsmyndigheterna. Men det finns också andra nackdelar, och det gör att man bör vara ganska försiktig vid utformandet av linjerna för denna beskattning, även om de övervägande synpunkterna enligt min mening talar för införandet av en konjunkturskatt.

Som en följd av folkpartiets yrkande, att 1952 års konjunkturvinster skall bli föremål för en särskild beskattning, har partiet hemställt, att jämförelseinkomsten skall höjas med 30 procent med hänsyn till naturlig utveckling och 20 procent med hänsyn till penningvärdets fall. I folkpartiets motion i denna fråga ingår också ett förslag om att man vid lagervärdering skall få taga hänsyn till anskaffningsvärdet, då man brukat följa denna princip vid boksluten. Detta gäller ju framför allt handeln, där anskaffningsvärdet ofta kommer till användning, och det skulle medföra en avsevärd förenkling, om denna princip finge tillämpas vid sidan av prin-

cipen om att återanskaffningsvärdet skall användas.

Dessutom ingår som en väsentlig del i folkpartiets motion det förslaget, att i fråga om pensionsstiftelser skulle reglerna göras något mer generösa än enligt Kungl. Maj:ts förslag och att man i stället skulle följa de regler som i detta avseende är uppgjorda beträffande investeringsskatten.

I den folkpartimotion, som jag här åsyftar, yrkas också att om mot folkpartiets önskan beskattningen av konjunkturvinsterna skulle komma att gälla 1951 års inkomster, skulle man företaga den ändring i fråga om lagervärderingsprincipen, som vi angivit, och också följa investeringsskattens regler i fråga om avsättningar till pensionsstiftelser. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att utskottet för sin del har anslutit sig till det förslaget, att för den händelse man använder och under jämförelseåret har använt anskaffningsvärdet vid lagervärderingen, skall man också under beskattningsåret få tillämpa denna princip. Det sker därigenom inte några större lättnader i beskattningshänseende, men hela deklarationsproceduren kommer att förenklas, särskilt för handels folk.

Däremot måste jag beklaga att utskottets majoritet inte velat ändra reglerna i fråga om pensionsstiftelser. Jag medger gärna att det därvidlag bör finnas en schablonregel, då det skulle föra alltför långt om man i de olika företagen skulle behöva räkna ut pensionsstiftelsens förmögenhet med ledning av de verkliga anställningsåldrarna. Men denna schablonregel bör vara så generös att beskattningen inte i något fall drabbar annat än konjunkturvinster. Detta skulle kanske kunna bli förhållandet i ett företag som bland sina pensionsberättigade har många kroppsarbetare, vilka vunnit anställning i företaget redan vid exempelvis tjugo års ålder.

För en större generositet i detta av-

Konjunkturskatt.

seende än den utskottet och Kungl. Maj:t har presterat talar också den omständigheten, att vinstår kan förbytas i förlustår, då det kan vara omöjligt för företagen att avsätta medel till sina pensionsstiftelser. Detta är ju en sak som är av betydelse inte bara för de anställda utan också för företagen, ty det gäller ju för dem att kunna trygga de anställdas ålderdom. Dessutom kan penningvärdets fall medföra att det måste ske en förhöjning av pensionerna, och detta gör det också befogat med en viss generositet på detta område. Många remissinstanser har också uttalat sig för att man därvidlag bör följa de regler som gäller beträffande investerings-skatten.

Kungl. Maj:t har nu framlagt en proposition som går ut på en tillfällig inskränkning i den fria avskrivningsrätten. Det är uppenbart att denna fråga äger samband med frågan om företagsbeskattningens storlek över huvud taget. Jag anser för min del att det är mer rättvist med en konjunkturskatt, som drabbar de verkliga konjunkturvinsterna, än med åtgärder i avsikt att tillfälligt begränsa den fria avskrivningen. Medan den förra åtgärden drabbar konjunkturvinsterna, går den andra åtgärden även ut över företag som behöver öka sin likviditet eller på annat sätt konsolidera sin ställning.

I motionen från folkpartihåll har framhållits att man vill ha eu konjunkturskatt på 1952 års inkomster hellre än prisutjämningsavgifter under återstoden av detta år och även hellre än en inskränkning av avskrivningsrätten. Jag finner det inte rimligt att den ena bördan skall staplas på den andra när det gäller näringslivet. Om riksdagen i dag skulle besluta införa en konjunkturskatt för 1951 och senare även skulle besluta om en inskränkning av den fria avskrivningen, måste jag säga att hela frågan om konjunkturskatt för 1952 kommer i ett annat och förändrat läge.

Jag vill, herr talman, bestämt vända

mig emot en konjunkturskatt för 1951. Jag anser att konjunkturbeskattningen bör gälla 1952 års inkomster.

Med stöd av de synpunkter, som jag sålunda anfört, yrkar jag bifall till den reservation som är avgiven av herr Petré n m. fl.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Den bärande motiveringen för det förslag om konjunkturskatt, som nu ligger på riksdagens bord för avgörande, har varit att förslaget är ett led i en serie av åtgärder som har vidtagits för bekämpande av den inflationistiska utvecklingen. Vad beträffar de reservationer, som har bifogats utskottets betänkande, har denna motivering — såsom också framgick av det anförande herr Hagberg här nyss hållit — underkänts i högerreservationen. I folkpartireservationen erkännes däremot att motivet för en konjunkturbeskattning just måste vara att beskattningen utgör ett led i bekämpandet av en inflationistisk utveckling. Det heter i reservationen »att en konjunkturbeskattning bör av såväl samhällsekonomiska som psykologiska skäl ingå som ett led i en politik, som äsyftar att motverka en inflationistisk utveckling». Herr Kristensson har ju också här mycket entusiastiskt motiverat behovet och riktigheten över huvud taget av en konjunkturbeskattning. Jag måste säga att hans uttalanden på denna punkt kom mig att vänta på ett klart yrkande om bifall till utskottets förslag, ty, herr Kristensson, om man är så entusiastisk i fråga om målet, brukar man också vara det i fråga om medlen, och det är ju just medel för att träffa konjunkturvinsterna som utskottet här har anvisat.

Jag tror att det är en hopplös möda att i detta avseende försöka överbrygga klyftan mellan de ståndpunkter som intagits av oppositionens båda huvudpartier. Var och en får väl bli salig på sin tro beträffande verkningarna av konjunkturskatten. Det finns inte någon

Konjunkturskatt.

anledning att i detta fall lösa tvisten på annat sätt än genom att tillgripa den vanliga utvägen och låta majoriteten bestämma hur det hela skall ordnas.

Högern står ensam vid sitt underkännande av vinstkonjunktorens betydelse för bekämpande av inflationen. Huruvida den dessutom står stark tror jag att man på goda grunder kan betvivla. De betydande, att inte säga enorma konjunkturvinster, som uppstod under 1951 och som konjunkturinstitutet har uppskattat till omkring två miljarder kronor, måste ovillkorligen ha verkat inflationsdrivande. Och även om man har anledning att med en nypa salt ta de livfulla skildringar, som folkpartiets ledning har bestått oss med då man har beskrivit hurusom de miljardbelopp som har tagits från folkpensionärer, tjänstemän och arbetare, har hamnat i ett fåtals fickor, så ligger det obestriddigen någonting i påståendena om att konjunkturvinsterna har bidragit till att snedvrída samhällsekonomin.

Folkpartiets framstöt i november 1951 för att medelst en viss konjunkturskatt vinna rättelse därvidlag är enligt mitt förmenande värd allt erkännande, även om det väl var alltför optimistiskt att tro, att det förslag till vinstkonjunkturskatt, som motionsledes framfördes av folkpartiet, skulle kunna sväljas utan vidare. Det har emellertid, med hänsyn till de behjärtansvärda insatser som folkpartiet sålunda tidigare gjort i denna fråga, åtminstone hos mig väckt mycket stor undran att folkpartiet nu motsätter sig en retroaktiv konjunkturskatt. Det var väl ingen här i riksdagen som var i tvivelsmål om att när man på folkpartihåll så livligt skildrade det ohägn som de, om jag så får säga omkringspringande stora vinsterna åstadkommit i samhällsekonomin och när man så ivrigt yrkade på åtgärder för indragning av dessa vinster i form av konjunkturskatt, så var det 1951 års vinster som man hade i tankarna. Det kunde omöjligt då ha varit fråga om

konjunkturvinsterna under 1952, ty det ligger ju ännu i vida fältet om några sådana kommer att uppstå.

Jag kan därför inte förstå annat än att folkpartiet borde, om partiet varit konsekvent i sin politik, ha anslutit sig till den ståndpunkt utskottsmajoriteten intagit i fråga om skattens retroaktivitet. Detta borde man ha kunnat göra, så mycket mer som det för folkpartiets räkning inte föreligger samma svårigheter som för högern. Högern har tillkännagivit, att den ståndpunkten skulle innebära ett avsteg från allmänt erkända rättsprinciper. Folkpartiet har inte hyst några sådana betänkligheter — i varje fall inte uttalat dem. Sålunda borde svårigheterna åtminstone på den punkten kunnat övervinnas.

Högerns anmärkning — att retroaktiviteten skulle strida mot allmänt erkända rättsprinciper — tror jag man kan ta med ro. Denna verkligt allvarliga förebräelse tror jag inte har någon verkligt säker grund. Jag vill erinra om att det till Industriförbundets yttrande, som utarbetats av näringslivets skattedelegation, har fogats ett yttrande av en verklig expert på detta område, professor Seve Ljungman. Han förklarar att den rättsliga sidan av retroaktiviteten inte är alldeles klarlagd och att det inte finns några bindande rättsgrundsatser i det avseendet. Han refererar en rad experter och kommer själv till följande slutomdöme: »Om det sålunda kan påstås att en retroaktivt verkande skattelagstiftning icke automatiskt kommer i konflikt med allmänna rättsprinciper, betyder detta dock icke att lagstiftaren kan handla helt obunden i dessa hänseenden.

Detta uttalande är ganska märkligt. Först klarlägger det att en retroaktivitet icke behöver strida mot några rättsprinciper men att man självfallet måste ta vissa hänsyn. Vilka hänsyn måste man då ta? Jo, professor Ljungman kommer till det resultatet, att man i det enskilda fallet måste väga nackdelar

Konjunkturskatt.

mot fördelar och på det sättet avgöra, huruvida retroaktiviteten kan vara berättigad. Han kommer för sin del till den slutsatsen, att beträffande vinstkonjunkturskatten är nackdelarna övervägande. Detta måste dock under alla omständigheter vara en omdömesfråga. Utskottet har för sin del kommit till den slutsatsen, att när man väger alla de i denna fråga avgörande synpunkterna mot varandra, då talar de flesta skälen för den retroaktiva lagstiftningen. Det är på grund av detta och inte i avsikt att trampa några rättsprinciper under fötterna som utskottet kommit till den slutsatsen, att denna lagstiftning bör göras retroaktiv.

Nu förstår jag att det är en söt lukt för herr Hagberg i Malmö att kunna anföra socialdemokratiska länschefer som kronvittnen för sina ståndpunkter. Det yttrande som länsstyrelsen i Kopparbergs län avgivit stöder sig på den uppfattningen, att här skulle föreligga ett avsteg från gällande rättsgrundsatser. Men även om länsstyrelsen i detta län företrädes av en framstående jurist, kan det ju tänkas, att han ändå inte har penetrerat denna fråga så i botten, att hans vitsord kan ha verkligt avgörande betydelse.

Den påstådda skillnaden mellan utskottets ståndpunkt och statsrådets ståndpunkt i denna fråga torde vara fullkomligt mikroskopisk. Jag tror att man får se utskottets ståndpunkt sammanträngd till en enda sats, där utskottet säger, att hela problemet om retroaktiviteten är en avvägningsfråga. Här gäller det att göra en avvägning mellan olika ståndpunkter. Denna avvägning måste självfallet bli beroende av de enskilda människornas syn på frågorna. Jag tror att det är svårt att säga, att den ena ståndpunkten i detta fall skulle vara absolut förkastlig men den andra ståndpunkten absolut riktig. Här gäller det en avvägning och ett bedömande, som självfallet måste bli individuellt betonat.

Det skall naturligtvis inte förnekas, att retroaktiviteten medför vissa olägenheter. Jag tror dock inte att det med fog kan göras det påståendet, att man var alldeles oförberedd på denna fråga och att alla vinster var disponerade. Denna fråga hade ändå diskuterats så pass mycket på senhösten att man i alla fall hade på känn, att det skulle komma en konjunkturskatt och att denna med tämligen stor säkerhet skulle komma att innefatta 1951 års vinster.

De detaljyrkanden som framförts i reservationerna är i handlingarna redovisade på ett sådant sätt, att det är tämligen obehövt för mig att gå närmare in på dessa frågor. Jag vill dock beröra ett par av dem. Herr Kristensson i Osby har mycket starkt understrukit behovet av att ha en högre procentberäkning för penningvärdeförsäringen och den naturliga utvecklingen. Ja, detta är naturligtvis också avvägningsfrågor. Vi har emellertid sagt oss i utskottet, att om man skall ha en sådan här konjunkturbeskattning, då kan man inte genom alla möjliga uppmjukningar gå så långt, att hela lagstiftningen blir mer eller mindre illusorisk eller t. o. m. verkningslös. Vi har ansett det vara bättre att säga att det vore lika bra att låta bli att lagstifta, om man på alla möjliga sätt skall göra denna lag till ett sken.

Avsättningsmöjligheterna till pensionsstiftelser är naturligtvis en känslig och ömtålig sak. Många goda sociala skäl kan förvisso anföras för en kraftig avsättning till pensionsstiftelserna. Utskottet har inte tagit lätt på den saken, utan vi har mycket noga övervägt huruvida de avsättningsmöjligheter, som propositionen ger, är betryggande. Jag kan försäkra kammaren att det inte föreligger någon risk på den punkten. Försäkringstekniskt sett ligger avsättningsmöjligheterna för vinst betydligt över vad som behövs för att göra pensionsavsättningarna betryggande. Jag kan sålunda med full

Konjunkturskatt.

uppskattning av pensionsstiftelsernas betydelse rekommendera kammaren att ta den avsättningsprocent som föreslås av utskottet.

Herr Kristensson i Osby har ansett, att skatten endast bör komma i fråga på 1952 års vinster. Jag undrar om herr Kristensson tror, att vi har så särskilt stora vinster att beskatta under 1952. Herr Kristensson berörde en proposition, som ligger på kammarens bord, där man avser vissa inskränkningar i den fria avskrivningsrätten för 1952. Det är väl ingen som tar misste på att denna proposition måste betraktas såsom en ersättning för den konjunkturbeskattning, som nu skall ske för 1951 års vinster. Skulle man få en konjunkturskatt för 1952, då skulle väl denna avskrivningsinskränkning bli överflödig. Jag tror emellertid att det är lyckligare, att man tar konjunkturvinstskatten allenast för år 1951 och söker bemästra de eventuella konjunkturvinster, som kan uppstå under 1952, med denna inskränkning i den fria avskrivningsrätten. Jag tror att denna metod är fördelaktigare för näringslivets del och för övriga, som berörs av denna skattelagstiftning. Jag kan således inte finna annat än att det är mera ändamålsenligt och praktiskt att taga vinstkonjunkturskatten för 1951 och ordna det på annat sätt för 1952.

Alla sådana här tillfälliga skatter är naturligtvis svåra att utforma så att de tillfredsställer kravet på millimeter-rättvisa. Detta förslag kan naturligtvis inte göra anspråk på att hundra procentigt fylla ett sådant krav. Å andra sidan tror jag emellertid att jag med erfarenheterna från krigskonjunkturskattens tider vågar säga, att den utformning, som denna konjunkturskatt har fått, är förvånansvärt bra. Jag är förvissad om att den med avseende på både tillämpningen och själva resultatet skall visa sig slå ganska bra ut, ja, så bra som man över huvud taget kan begära av en dylik lagstiftning.

Det är ju klart att det för näringslivets del kommer att bli vissa påfrestningar. Om det emellertid är riktigt, att det under 1951 uppstått så väldiga vinster — de uppskattas till mellan 2 och 2,5 miljarder kronor — då måste den vinstkonjunkturskatt, som här föreslås och som är avsedd att inbringa endast 150 miljoner kronor, betecknas som mycket modest. Jag tror inte att den kommer att få några ödesdigra verkningar för näringslivet. I varje fall kommer denna skatt endast att drabba sådana företag, som måhända fått fullkomligt oberäknade vinster. Vinsterna har ramlat ned över dem utan deras egna ansträngningar, ja, kanske utan att någon ens drömt om att de skulle uppstå. Jag tror därför att det skall vara möjligt att genomföra denna lagstiftning och ta in dessa 150 miljoner utan att det skall åstadkommas några allvarigare störningar inom produktionslivet.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kommer sedermera att framställa yrkanden på de olika punkterna.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag betonade i mitt föregående anförande riskerna av att citera uttalanden av socialdemokratiska länschefer, då dessa uttalanden icke korresponderar med den officiella politiken. Det föregående anförandet visar, att denna farhåga ingalunda var oberättigad. Jag har nu fått veta, att det uttalande, jag uppehöll mig vid, måste karakteriseras som en söt lukt för mig och den uppfattning jag företräder. Detta vill jag, herr talman, ingalunda neka till.

Men, herr talman, är det dock inte ganska egendomligt, att man ofta kan göra följande observation beträffande socialdemokratiska länschefer, som tidigare antingen varit statsråd eller beklätt andra prominenta befattningar här uppe i Stockholm? När dessa herrar

Konjunkturskatt.

kommer ut i landsorten och såsom länschefer har att avge remissutlåtanden i skilda ämnen, visar det sig inte så sällan, att de i betydelsefulla ting företräder en uppfattning, som väsentligt skiljer sig från de uppfattningar som är dominerande på Helgeandsholmen. Vad detta kan bero på vet inte jag. Möjligen är anledningen den, att luften i landsorten är något mindre bemängd med politiska baciller än den är i detta hus eller i den pelarprydd byggnaden på andra sidan Stallkanalen. Jag vill endast konstatera, att dessa remissyttrandena ofta skiljer sig från de linjer, som vi brukar kalla för regeringens politik. Att detta är en söt lukt för mig, vill jag, som sagt, inte bestrida.

Herr Sundström framhöll som en antagbar förklaring till uttalandet från länsstyrelsen i Kopparbergs län att länschefen, ehuru en framstående jurist, måhända inte penetrerat frågan i boten. Men, herr Sundström, är detta inte rätt oartigt sagt mot denne framstående länschef?

Till slut vill jag gärna, för att förhindra eventuella missförstånd i den följande debatten, framhålla, att man beträffande den senaste konjunkturskatten vid en mycket tidig tidpunkt var fullt informerad om att en sådan skulle träda i kraft. Jag vill erinra om att riktlinjerna för utformningen av en statlig krigsvinstskatt under andra världskriget offentliggjordes redan den 15 september 1939. Beskattningen fick retroaktiv verkan fr. o. m. den 1 september samma år, således 14 dagar. Här är det fråga om en retroaktivitet, mina damer och herrar, på över ett år!

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Herr Sundström gjorde i sitt anförande gällande, att folkpartiets motion i fjol höst i denna sak gällde 1951 års inkomster. Jag skulle vilja nämna, att i denna motion nämndes ett alternativ angående sterilisering av skogsvinster. Detta alternativ

gällde 1952 års inkomster på det området. Då ligger det ju nära till hands att mena att huvudalternativet också skulle gälla 1952 års inkomster. Jag ber få understryka, att när frågan sedan aktualiserades under debatten, då lämnades den 11 december ett svar av folkpartiets ledare. Det förklarades då här i riksdagen, att folkpartiet icke ville ha en retroaktiv konjunkturskatt för 1951, vilket också vid detta tillfälle motiverades av folkpartiledaren. En av huvudledningarna till att jag icke vill ha en sådan retroaktivitet är den, att den skapar osäkerhet inom näringslivet. En sådan osäkerhet inom näringslivet uppstår också genom förslaget om en tillfällig inskränkning i den fria avskrivningsrätten. Det finns givetvis också principiella synpunkter som talar emot en sådan retroaktivitet.

I fråga om pensionsstiftelserna säger herr Sundström, att majoritetens linjer i detta fall ger betydligt mera än vad som behövs. Men, herr Sundström, om det gäller ett företag, som anställt många av sina kroppsarbetare i 20-årsåldern, är det då säkert att majoritetens linje är tillräcklig? Jag skulle vilja att herr Sundström gav svar på den frågan. Så är emellertid ingalunda fallet.

Jag vill i samband med frågan om reglerna för pensionsstiftelserna erinra om att TCO, KF och Sveriges lantbruksförbund, alla dessa anser, att reglerna i Kungl. Maj:ts förslag, som också blivit utskottets, inte är tillräckligt generösa. De vill, att de regler skall tillämpas, som gäller för investeringskatten.

Till slut säger herr Sundström, att 1952 ju inte kan ge några konjunkturvinst. I detta sammanhang ber jag att få återge vad som står i Kungl. Maj:ts proposition nr 200, som gäller tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning. Där skriver departementschefen: »Det dominerande draget är dock en fortsatt och väl hävdad högkonjunktur inom många områden av företagarsektorn, som skapar risker för en inflatio-

Konjunkturskatt.

nistisk utveckling. De avmattningstendenser som framträtt ha icke varit av den styrka och omfattning att de kunna sägas innebära att överkonjunkturen inom näringslivet allmänt sett brutits. Konjunkturbilden är sålunda splittrad.» Jag vill med stöd av detta endast säga, att man inte med ens skall utesluta möjligheten till konjunkturvinster för 1952.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Till herr Hagberg i Malmö vill jag endast säga, att när jag förmenade att länschefen i Kopparbergs län inte tillräckligt penetrerat denna sak, gällde det uteslutande den rättsliga sidan av densamma. Jag tror förvisso, att han penetrerat själva skatteförslaget. Om jag själv skulle ge en förklaring till de remissvar, som ofta kommer från socialdemokratiska länschefer, i vilka anmäles avvikande mening från vad som föreslås från regeringens sida, är detta inte någonting i sig självt onaturligt, utan det är klart att en länschef skall se på saken från sina synpunkter och anföra de anmärkningar, som han anser vara nödvändiga. Jag måste tillägga, att det ju i viss mån kan bero på att det i länsstyrelserna finns några befattningshavare som kallas för landskamrerare.

Beträffande herr Kristenssons anmärkning att jag skulle ha gjort gällande att folkpartiets motion avsåg 1951 års vinster, så vill jag bara säga, att jag icke har påstått, att det i denna motion på något sätt framgick att det skulle gälla 1951. Vad jag velat göra gällande är att de, som läst motionen, och de, som hört debatterna här från folkpartihåll om vinstkonjunkturskatten, måste ha fått det intrycket, att det var fråga om 1951 års och icke 1952 års vinster.

Vad beträffar påståendet att en sådan här skatt kunde verka som ett osäkerhetsmoment måste jag säga, att jag tror att så är förhållandet även om den är känd på förhand och om lagstiftningen varit gällande under årtal, ty under

den tid vi diskuterade krigskonjunkturskatten framfördes varje år den anmärkningen mot den, att den skapade osäkerhet, trots att den hade varit i funktion under flera år.

Angående otillräckligheten i avsättningarna till pensionsstiftelser vill jag säga, att jag icke är någon försäkringsexpert, som kan avgöra huruvida den avsättning, som sker i extrema fall, där det mest är fråga om anställda 20-åringar, kan vara tillräcklig. Men inom utskottet har det upplysts att den avsättningsprocent som föreslås försäkringstekniskt sett är tillfredsställande, och det är detta vi anfört till vårt stöd.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag måste nog säga, att herr Sundström förvånar mig allt mer och mer. Han har nu försökt förklara sitt uttalande om länsstyrelsens i Kopparbergs län remissvar på det sättet, att hans påstående att vederbörande länsstyrelsechef inte penetrerat frågan i botten avsåg endast den rättsliga sidan av saken men inte problemet i övrigt. Jag undrar, herr Sundström, om detta verkligen är sannolikt. Är det sannolikt att en länsstyrelsechef, som samtidigt är hög jurist, fullständigt skulle ha förbisett den helt dominerande frågan i detta sammanhang, nämligen den rättsliga sidan av saken, och endast yttrat sig om problemets utanverk? Det tror jag inte på. Ett sådant påstående skulle förvisso göra vederbörande en betydande orättvisa.

Nu är det emellertid så, och det är väl en sak, som kommer att beröras under den fortsatta debatten, att även regeringen har en juridisk expert att åberopa. Denne är ganska utförligt omnämnd i propositionen; det är numera professor Knut Rodhe. Jag antar att finansministern möjligen kommer att referera till honom.

Jag vill emellertid redan nu påpeka, att den PM, som här avses, är författad år 1943 i samband med ett då aktuellt

Konjunkturskatt.

lagförslag, och vid närmare granskning befinnes denna utredning utgöra en redogörelse för vissa företeelser inom civiltrettens område, främst angående ingrepp som kan inverka på fullföljandet av redan ingångna avtal. Jag måste säga, att såsom expertstöd för den ståndpunkt, som departementschefen ansett sig böra intaga, synes denna utredning icke vara av alltför övertygande karaktär.

Herr **SUNDSTRÖM** (kort genmäle): Att länschefen i Kopparbergs län — om vi skall diskutera honom i fortsättningen — inte tillräckligt penetrerat den rättsliga sidan av saken, anser jag mig i mitt första anförande ha motiverat genom att citera vad en person som obestridligen är expert på detta område, nämligen professor Ljungman, anför. Jag skall emellertid passa på att använda tiden att säga till herr Kristensson i Osby, att 1952 års vinster ännu är ovissa och att det förslag, som framlagts om avskrivningsbegränsning, enligt mitt förmenande är ett bättre sätt att möta de eventuella vinster, som nu kan uppstå, än att fortsätta att ha denna konjunkturvinstbeskattning.

Herr **HENRIKSSON**: Herr talman! Frågan om konjunkturskatt har vid olika tillfällen diskuterats i riksdagen, de olika ståndpunkterna har ventilerats och klarlagts, och därför är det kanske inte så mycket nytt att tillägga, när frågan nu kommer upp till avgörande.

Bakgrunden är alldeles klar. Det är ingen som förnekar att 1951 var ett onormalt år med mycket betydande vinster, vilka i den proposition, som ligger till grund för utskottets utlåtande, har uppskattats enbart för exportindustriens del till mellan 2 och 2,5 miljarder kronor och för skogsägarnas del till omkring 500 miljoner kronor. Om man till dessa siffror lägger de konjunkturvinsten industrien i övrigt haft under

1951, kommer man fram till ännu mer betydande belopp.

Men det är ju inte bara detta som inträffat under förra året — det skulle i och för sig vara tillräckligt skäl för att införa en konjunkturskatt — utan också att man fick en inkomstfördelning, som blev långt ifrån rimlig. Hade man haft möjlighet att på förhand åstadkomma en fördelning av de vinster som förra året uppstod inom industrien, är det sannolikt, att resultatet skulle blivit helt annorlunda än vad det nu kommer att bli. Företagarna har gjort stora vinster, och skogsägarna har också gjort stora vinster, medan löntagarna har fått sitta i klämna. Det är därför naturligt, att man från de fackliga organisationernas sida i höstas förde fram tanken, att man skulle vidta åtgärder av något slag för att åstadkomma en viss förändring. Att de åtgärderna skulle gälla 1951 års inkomster måste ju betraktas som självklart, eftersom man i samband med de lönerörelser, som blir aktuella under 1952, hade möjlighet att påverka fördelningen av de vinster, som kunde uppstå under 1952. Så långt man kan bedöma, kommer det detta år att bli en annan utveckling än den vi hade under 1951. Jag menar alltså, att frågan om 1952 är ett betydligt mindre problem än frågan om 1951.

Emellertid säger man från både högers och folkpartiets sida, att man inte kan vara med om en beskattning som är retroaktiv. Man hänvisar till principiella skäl som talar emot det. Det hänvisas också till uttalanden, som har gjorts i kammaren bland annat av bevillningsutskottets ordförande i annat sammanhang. Slutligen hänvisar man till yttranden från olika håll, där man ställt sig avvisande till retroaktivitet. Men man glömmer tydligen bort att nämna något om att det bland remissyttranden också förekommer en positiv inställning till retroaktiviteten. Bland de remissinstanser, som uttalat sig för retroaktiviteten, finns det flera länssty-

Konjunkturskatt.

relser. Jag vet inte om det bland dessa länsstyrelser kan finnas någon som har en borgerlig landshövding, som inte har funnit anledning att rikta någon erinran mot en retroaktivitet av detta slag. Till sådana remissinstanser hör också två betydande folkrörelser. De anse, att om man bör genomföra en konjunkturskatt, och det har de ansett att man bör göra, så bör den gälla för 1951. Det är Kooperativa förbundet och LO som har givit sin fulla anslutning till förslaget om retroaktivitet.

Då man säger, att retroaktivitet i skattelagstiftningen ur principiella synpunkter inte är önskvärd, vill jag säga, att man väl i detta fall får göra på samma sätt som man brukar göra, om de praktiska skälen talar emot principerna. Man brukar ju då vid bedömningen ta hänsyn till båda dessa omständigheter och välja det som kan anses lämpligt i det speciella fallet. Och i denna fråga är det väl uppenbart att det lämpliga är att låta beskattningen gälla för 1951.

Vidare anför man också vissa praktiska invändningar mot att skatten skall gälla för 1951 års inkomster. Högerens representanter säger, att företagen redan har disponerat 1951 års vinster. Det skulle föra med sig allvarliga olägenheter, om de skulle göra en omdisposition med hänsyn till den här skatten. Detta uttalande stämmer inte överens med vad högern givit uttryck för i sin motion. Där har man framställt läget så, att företagarna visst inte har gjort av med 1951 års vinster, utan man säger, att de i stället har sparat dem och sålunda inte ställt till med några besvärligheter när det gäller förra årets inflationistiska utveckling. Är det på det senare sättet, kan det inte gärna vara förenat med några bekymmer för företagen, om skatten blir retroaktiv, särskilt med de i jämförelse med vinsten ringa belopp, som det här i alla fall kommer att bli fråga om. Jag tror att man innerst inne inte har några be-

tänkligheter för att det skulle bli några svårigheter för företagen att klara den här saken.

Man har så också diskuterat om den här skatten över huvud taget kan få någon betydelse i en inflationsbekämpande politik. Det är klart att om det vore en isolerad åtgärd, så komme den väl att få mycket liten betydelse, men i samband med de ytterligare åtgärder, som har vidtagits av regeringen, tror jag att konjunkturskatten har sin betydelse. Den har den betydelsen, att företagarna har fått mindre vinster att disponera än de skulle ha haft, om man inte hade skatten. Därutöver har den obestriddigen spelat en psykologisk roll i samband med årets lönerörelse. Den har gjort det tillsammans med de övriga åtgärder, som regeringen vidtagit för att nå fram till en kraftfull inflationsbekämpande politik.

Det kan finnas anledning att uttala förvåning över folkpartiets politik i den här frågan. Jag har gjort det i andra sammanhang och kan göra det ännu en gång. Vi minns alla, hur man förra hösten slog på stora trumman och menade, att nu skulle man visa, vilka åtgärder som borde genomföras för att få ett slut på de inflationistiska tendenserna. Det skulle ske genom att man genomförde en konjunkturskatt av detta slag. Sedan har man sagt att man redan då menade, att skatten skulle utgå på 1952 års inkomster. Jag förstår inte hur herr Kristensson i Osby under sådana förhållanden kan uttala, att detta skulle ha någon betydelse för löntagarna eller för inkomstutvecklingen i de lönerörelser, som nu förekommit. Det är väl alldeles uppenbart att löntagarna inte skulle ha fäst något avseende vid en åtgärd, om det hade sagts ut att detta kommer inte alls att ha någon betydelse för de stora vinster, som gällde 1951, utan detta är något som vi skall genomföra men om vars betydelse i praktiska återverkningar vi, som herr Kristensson uttalade, egentligen inte vet någon

Konjunkturskatt.

ting. Blir det över huvud taget några konjunkturvinster under 1952? Herr Kristensson i Osby säger, att man inte skall utesluta möjligheten. Det är ju ett oerhört negativt uttryck. Naturligtvis kan man inte utesluta möjligheten att det kan bli övervinster även detta år, men det är åtskilliga skäl som talar för att dessa vinster kommer att bli bra mycket mindre än de 3 miljarder, som man fick i övervinster 1951. Och varför? Jo — och det vet herr Kristensson mycket väl — därför att man inte har möjlighet att ta ut lika höga priser på den svenska exporten som under förra året, därför att företagen har betydligt högre råvarukostnader i år än 1951 och därför att lönerna och övriga omkostnader är högre under 1952 än de var under 1951. Då är det sannolikt att basen för en konjunkturskatt under 1952 måste bli bra mycket mindre än om skatten lägges på 1951 års inkomster.

Därtill kommer att företagen, om de blir varskodda i så god tid som de skulle bli nu, om det skulle gälla 1952 har stora möjligheter och även stor önskan att se till att det inte blir några mervinster under detta år. Då betyder det att man i stället riskerar att en konjunkturvinstbeskattning för 1952 kommer att verka i motsatt riktning mot det man önskar, att den kommer att verka inflationsdrivande i stället för inflationshämmande.

Det har givetvis för kammaren ett mycket stort intresse att veta, hur mycket det blir i konjunkturvinstskatt, om man lägger den på 1952 års inkomster på det sätt som folkpartiet föreslagit. Frågan har väl ställts någon gång förr, huruvida man i folkpartiet har gjort någon beräkning av hur stor inkomsten för staten skulle bli, om man väljer ett annat år än det som majoriteten av bevillningsutskottet förordar. Det har sitt intresse därför att man brukar vilja veta det, innan man genomför en åtgärd av detta slag. Att det blir mindre än 1951 håller väl herr Kristensson

med om. Det är sannolikt. Men då borde herr Kristensson tala om, hur mycket man räknar med att denna skatt kommer att inbringa enligt folkpartiförslaget. Det vore bra att veta, ty de pengarna skulle enligt vad man sagt i folkpartiet tidigare, inte minst i deras tidningar, användas till så mycket, bl. a. till subventioner av olika slag.

Nu säger man i reservationen, att de pengar som man får in på konjunkturskatten med 1952 som basår, skall användas för att sänka den direkta skatten. Då måste man veta ungefär hur mycket pengar det blir som kan disponeras för detta ändamål. Det har inte sagts någon gång tidigare, hur mycket det kan bli, och vi väntar att herr Kristensson eller t. o. m. herr Ohlin skall tala om, hur mycket det hela skulle gälla.

Herr talman! Jag skall till detta bara lägga, att man brukar då och då säga att man gör en höna av en fjäder. Om man tar folkpartiets uppträdande ifrån början i den här frågan och fram till slutet, kan man säga att vi nu stå i det läget att av den stora höna, som konjunkturskatten var för folkpartiet i höstas, har det blivit en väldigt liten fjäder i den reservation, som nu folkpartiets representanter har fogat till utskottsutlåtandet.

Herr talman! Jag tror att en konjunkturvinstbeskattning på det sätt, som majoriteten här har förordat, redan har fyllt och kommer att fylla en uppgift, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Det är värdefullt när herr Henriksson säger, att planerna på konjunkturvinstbeskattningen haft betydelse för avtalsrörelserna under den gångna vintern. Men herr Henriksson uttalade också förvåning över folkpartiets ställning.

Jag vill erinra om att denna lönerörelse gällde 1952 års inkomster i stort

Konjunkturskatt.

sett. Då är det väl ganska rimligt att man säger till löntagarna: Om vi nu lägger konjunkturvinstbeskattningen på 1952 års inkomster, får ni ta hänsyn till det. Å andra sidan, om jag vänder på saken är det ganska rimligt att man från löntagarnas sida vill ha en konjunkturskatt på 1952 års inkomster, under vilket år man själv skall vara återhållsam.

Vi lägger alltså skatten på senare delen av denna konjunktur, därför att vi av skäl som här redovisats inte vill ha retroaktivitet.

Jag har nämnt i mitt första anförande, att det delvis är en bokföringsfråga, om vinst uppstår 1951 eller 1952, ty en avskrivning i 1951 års bokslut på lager och kontrakt kan ha inverkan på 1952 års vinst.

Det är inte möjligt, herr Henriksson, att göra någon prognos för vad konjunkturskatten skulle ge för 1952, men jag vill understryka att om man i princip går in för en konjunkturskatt — och det menar jag att man har goda grunder att göra — och vidare säger att den inte bör vara retroaktiv — och där menar jag också att man bygger på goda grunder — blir följdén givetvis den, att när planerna aktualiserats strax före årsskiftet, bör man lägga skatten på 1952 års inkomster.

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Stockholms hamnstyrelse godtog för någon tid sedan ett tyskt anbud på stålöverbyggnaden till den nya Liljeholmsbron i Stockholm. Det tyska anbudet var lägst. I Amerika, i Turkiet, i Brasilien, i Indien, i Belgien har möjligheterna för den svenska bultindustrin att konkurrera på senare tid allvarligt försämrats. Vattenfallsstyrelsen såg sig nyligen tvungen godtaga ett stort utländskt anbud. Det svenska låg för högt. Isolerade exempel — säger någon. Nej, tyvärr. Inte bara isolerade exempel utan tydliga uttryck för en allmän

tendens till hårdnande konkurrens på väsentliga svenska exportmarknader.

Den svenska exportindustrin glider in i ett utomordentligt allvarligt läge med sin ur konkurrenssynpunkt alltför höga kostnadsnivå. I praktiken finns det bara en väg ut ur detta svåra dilemma. Avkastningen per arbetad timma måste ökas. Detta förutsätter rationaliseringar och fortsatt mekanisering. Den interna kostnadsutvecklingen i vårt land samt pris- och konkurrensutvecklingen utomlands har alltså dragit ett kraftigt rött streck under kravet på en politik, som så snabbt som möjligt skapar utrymme för nödvändiga kostnadssänkande investeringar.

Socialdemokratisk ekonomisk politik har alltid varit stel och svårrörlig. Den har sannerligen inte blivit smidigare sedan bondeförbundet försåg den med sin borgen. Fortfarande arbetar denna politik med direkta ingripanden som huvudbeståndsdel. Fortfarande kännetecknas den av tvära omkastningar och en bristande insikt om tidsmomentets betydelse i en verksam och stimulerande politik. Den kommer sent och ofta för sent. Fortfarande utgår den från vanföreställningen att det skulle gå att dirigera landets ekonomi med skatter och avgifter. Fortfarande är den missrädd mot de enskilda företagen och deras förmåga att till fördel för hela samhället använda sina ekonomiska resurser.

Företagsamheten behöver liksom enskilda människor en viss trygghet — en viss säkerhet mot plötsliga ingripanden från det allmännas sida, arbetsro, möjlighet att kalkylera för framtiden, att lägga upp en plan för utbyggnad och konsolidering. Vill man ha ett starkt och expanderande näringsliv får man avstå från att betrakta det som ett passande objekt för ekonomisk vivisektion. Det brukar anses som en stor lycka att bli upphöjd till statsråd, särskilt för en politiker. Ingen har väl i dag anledning att i så hög grad prisa denna lycka

Konjunkturskatt.

som min högt ärade vän, bondeförbundets ordförande, statsrådet Hedlund, som jag tyvärr inte för ögonblicket ser här i kammaren. Det är denna upphöjelse, som befriat honom från den samvetsnöd han eljest måste ha råkat ut för, när han fått höra, hur man inom hans egen organisation sett på frågan om konjunkturskatten.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund anför i sitt utlåtande över förslaget till konjunkturskatt följande: »De merinkomster, som denna högkonjunktur tillfört skogsbruket, borde, enligt riksförbundets mening i första hand betraktas som en välmotiverad kompensation för de lågkonjunkturer, som skogsbruket måst tåla under de sista årtiondena. Den direkta konfiskering av högkonjunkturinkomster, som nu föreslås, borde rättvisligen också motivera en utfyllnad från statens sida av de sänkta och otillräckliga inkomster från skogen, som skogsbruket under en lågkonjunktur har att räkna med.»

För sin speciella näring har herr Hedlunds organisation med dessa ord givit uttryck åt någonting som är karaktäristiskt för varje näring som arbetar på världsmarknaden. Alla dessa stå inför nödvändigheten att ta stora risker, att göra stora förluster. På ett mera påtagligt sätt än övriga näringar träffas de omedelbart av konjunktursvängningar. Växlingen mellan goda tider och dåliga tider är snabb, skillnaden är stor. Därför måste risktagandet ha en motsvarighet i vinstchanser. Förnekar man vinstchansernas nödvändighet tar man också bort grunden för risktagandet och därmed för exportindustriernas existens över huvud taget.

Herr talman! Högerpartiet avvisar hela den politik, för vilken konjunkturskatten, begränsningarna i den fria avskrivningsrätten och systemet med exportavgifter är ett uttryck, därför att denna politik är farlig och skadlig för hela vårt samhälle. I dess ställe sätter vi en sparstimulerande, arbetsbefräm-

jande och automatiskt verkande politik, som skapar förutsättningarna för snabbast möjliga rationalisering — för den i dag mer än någonsin nödvändiga konsolideringen av det svenska välståndet.

Överst på sidan 125 i propositionen om skattelindringar har en som man trodde i kanslihuset okänd person — Tryckfelsnisse — sökt överträffa till och med finansminister Sköld genom att göra promille till procent och på så sätt tiodubbla förmögenhetsskatten. Tryckfelsnisse är alltså tydligen också anhängare av de höga skatternas politik och kan väl snart påräkna anbud om att få vara med och »bredda regeringsunderlaget». Han försöker ju bidra till budgetens överbalansering.

Tydligen i samma syfte uppger sig finansministern ämna beskatta oförtjänta vinster — man kan väl i detta slitna uttryck sammanfatta hans resonemang om vinstutvecklingen under 1951 och dess oberoende av företagens åtgärder. Den skatt han föreslår, konjunkturskatten, drabbar i själva verket merinkomster under 1951, oavsett hur dessa uppkommit. Någon objektiv bedömningsgrund för att klargöra vad som är oförtjänta vinster eller förtjänta vinster föreligger inte. Någon sådan torde ej heller nu kunna konstrueras.

Konjunkturskattens uppgift anges vara att låta konjunkturvinsterna komma folkhushållets gemensamma behov till godo. Skulle alltså inte de medel som användas för att konsolidera företagen komma »folkhushållets gemensamma behov till godo»? Jo naturligtvis. Hela folkhushållet har fördel av ett väl konsoliderat företag, inte bara alla de anställda, inte bara den kommun, där företaget råkar ligga, utan hela landet. Det är ingalunda säkert att man bättre gagnar folkhushållet genom att förvandla företagssparandet till statsinkomster. Statsinkomsterna förvandlas antingen till direkt konsumtionskraft, eller också användas de för s. k. överbalansering av budgeten. Den skepsis

Konjunkturskatt.

mot hela överbalanseringstekniken, åt vilken högern hela tiden givit uttryck, sammanfattade riksgäldsfullmäktiges ordförande Anders Örne på ett utmärkt sätt i sitt yttrande till fullmäktiges protokoll den 6 mars i år, till vilket jag ber att få hänvisa.

Konjunkturskatten påstås vara nödvändig för att samhället skulle få del av vissa företags extraordinära vinster. Den svenska devalveringen 1949 får väl anses vara en extraordinär omständighet. I anledning av denna funderade ett parti — den gången var det utan tvekan det kommunistiska som kom först — på en devalveringskonjunkturskatt. Herr Persson i Landafors interPELLERADE finansministern, som bl. a. svarade: »Jag har i stället måst resonera så, att om det nu blir sådana extravinster komma de ju i toppen så att säga på företagsvinsten, och denna topp måste ju under alla förhållanden bli fullt ut beskattad. Man kan resonera hur mycket man vill om avdrag, avskrivningar och allt sådant, men toppen måste under alla förhållanden bli fullt ut beskattad. Då veta vi, att av en sådan extravinst, som ligger i toppen på ett företags hela samlade vinst, går först 50 procent till stat och kommun i skatt. Delar man sedan ut från bolaget kan man beräkna, att med hänsyn till aktieägarnas genomsnittliga inkomst- och förmögenhetsställning går minst hälften av utdelningen till skatt. Man kommer alltså faktiskt att till staten draga in större delen av denna extravinst. Då menar jag, att det kan väl icke sedan vara någon anledning att försöka att fundera ut några invecklade, svåröverskådliga och svärgenomförbara system för att införa en särskild beskattning, när man ändå ser, att man i praktiken får till samhället indraget mer än hälften av vinsten».

Herr finansminister! Var detta uttalande av den 9 december 1949 som så många av regeringens olika fullmaktslagar bara ett provisoriskt uttalande

med tidsbestämd giltighetstid, eller gäller det fortfarande?

Ur rättvisesynpunkt skulle det vara speciellt motiverat att beskatta just under år 1951 uppkomna merinkomster. Såvitt jag förstås kan det här endast vara fråga om någon säregen kalenderårsrättvisa för 1951 eller 1952, som endast gäller vissa skattskyldiga. Alla får vi säkert frågor från undrande människor ute i landet. Jag har fått en från en innehavare av en mindre importfirma. 1948 och 1949 var hans varor importreglerade. Han hade 1949 endast en inkomst på 6 746 kronor; så ljusnade det, och 1951 kom han upp till en god omsättning och en vinst på ca 50 000 kronor. Först får han nu betala en skatt på något mer än 18 000 kronor. Men därutöver får han nu en konjunkturskatt på ungefär 7 000 kronor; och nu frågar han: »Varför skall jag betala dessa 7 000 när finansministern slipper bara därför att han redan 1949 hade ungefär samma inkomst som jag fick först i fjol?» Är detta rättvist, undrar interpellanten. Han frågar också om det inte hade varit naturligare att granska konjunkturskatten ur rättvisesynpunkt än inkomsterna ur rättvisesynpunkt. Vad skall jag svara honom, hr Sköld?

Skogsägareföreningarnas riksorganisation säger i sitt yttrande över konjunkturskatten: »Varje retroaktivt verkande beskattning innebär enligt riksförbundets uppfattning en för det allmänna rättsmedvetandet i hög grad stötande och orättvis belastning så snart de skattskyldiga helt ovetande därom redan vidtagit sina ekonomiska dispositioner av havda inkomster i förlitande på gällande skattelagars giltighet.» Vad säger man inom bondeförbundet om ett sådant principiellt ställningstagande! Grundlagen innehåller inte något förbud mot retroaktiv lagstiftning. Lagstiftning med retroaktiv verkan har ofta förekommit i vårt land, säger bevillningsutskottet men tillägger, att i och för sig utgör icke detta något försvar

Konjunkturskatt.

för en retroaktiv konjunkturskatt. Därpå följer en upprepning av påståendet att det hela är en avvägningsfråga. Kan man på ett tydligare sätt säga: Härtill är vi nödda och tvungna? Skulle den principen tillämpas att allt som icke är i lag uttryckligen förbjudet därmed skulle få anses vara tillåtet, så vet jag inte hur samlevnaden människorna emellan skulle vara möjlig. I alla samhällen finns det vissa regler, som inte finns skrivna någonstans men som man icke för den skull ostraffat överträder: regler för vårt dagliga liv, för våra förbindelser med andra människor, enkla och självklara förpliktelser, som vi känner med oss att vi inte vill eller kan bryta. Att även staten måste känna sig bunden av en dylik oskriven rätt är åtminstone för mig någonting självklart, och det förefaller mig också vara något självklart för en västerländsk samhällsuppfattning. Jag hävdar med bestämdhet att det finns ett förbud mot retroaktiv lag och mot retroaktiv beskattning, även om det inte finns någon paragraf därom.

Bevillningsutskottet kan inte uttala sig om i vad mån planerna på en konjunkturskatt verkat dämpande på löntagarnas krav på högre löner men vågar antaga, att dessa planer icke varit utan verkan. Folkpartiet å andra sidan konstaterar t. o. m. i sin vårmotion kategoriskt, att medvetandet om att företagen skulle få göra en uppoffring i form av en konjunkturskatt har utövat en gynnsam psykologisk inverkan och därigenom synes ha bidragit till att kraven på konjunkturvinsternas partiella utdelning till löntagarna genom mycket stora lönehöjningar i de av konjunkturen gynnade näringsgrenarna dämpats.

Herr Henriksson uttalade sig nyss för den uppfattningen att konjunkturskatten har haft en viss inverkan på löneförhandlingarna. Han förklarade dock, att det endast var den retroaktiva konjunkturskatten som kunnat ha denna

inverkan. Däremot har folkpartiets förslag omöjlig kunnat ha någon betydelse för löntagarnas ställningstagande. Herr Henriksson aktade sig emellertid visligen för att i detta sammanhang göra några som helst preciseringar, därför att han här i kammaren givetvis talar som politiker och inte som den realistiske fackföreningsman han i andra sammanhang förvisso är.

Det förefaller mig som om det i denna situation inte skulle återstå någonting annat än att konjunkturskattens vänner i de olika vänsterpartierna bildar en delegation, som söker kontakt med dem som aktivt medverkat i årets löneförhandlingar, för att få reda på vilken hänsyn man i dessa förhandlingar har tagit till de lösa planerna på konjunkturskatt. Gå t. ex. till Svenska transportarbetareförbundet och fråga, om dess förhandlare har avstått från möjliga löneförhöjningar, därför att ett antal svenska rederier i en framtid skall betala en särskild straffskatt. Ställ frågan i två avdelningar, en utskottsavdelning, där man talar om en skatt som skall betalas 1953, och en folkpartiavdelning, där man resonerar om en skatt, som skall erläggas 1954. Svaret kommer att bli, att det finns tre faktorer som påverkar utgången av avtalsförhandlingar: branschens lönsamhet, knappheten på arbetskraft och organisationernas styrka. Att tro att en konjunkturskatt skulle i nämnvärd grad kunna inverka på någon av dessa är att tro på storken.

Härmed är jag inne på folkpartiets uppträdande i denna skattefråga. Efter att ha hört de folkpartistiska uttalandena i debatten, kan jag inte underlåta att göra en liten reflexion. Tänk så mycket som hade kunnat vara annorlunda, om folkpartiet redan för flera månader sedan hade anfört alla de betänkligheter i konjunkturskattefrågan, som har anförts här i dag. Då hade vi kanske inte alls behövt diskutera denna olycksaliga skattefråga. Men i stället var

Konjunkturskatt.

man i höstas så het på gröten, att man krävde att skatten skulle beslutas redan i december 1951. Det har dröjt ganska länge med detta skattebeslut, men jag vill inte lägga lök på laxen, herr talman, utan jag skall gärna erkänna att folkpartiet har burit det långa uppskovet med beundransvärd självbehärskning. Folkpartiets olika framstötter till förmån för en extraskatt på vissa svenska företag och vissa svenska inkomsttagare har kännetecknats av en tvärsäkerhet i formuleringen, som står i skarpaste kontrast till osäkerheten i det sakliga underlaget. Det är väl också denna osäkerhet som ligger bakom det förhållandet att motiveringarna — som också herr Henriksson var inne på — ständigt har skiftat. I partiets höstmotion fanns icke ett enda ord om konjunkturskattens nödvändighet som förutsättning för en allmän skattesänkning. I dag spelar detta huvudrollen. Man för ett invecklat resonemang, vars sakliga innehåll helt enkelt är att de subventioner, som redan utgår, skulle kunna betalas med hjälp av en konjunkturskatt, som börjar flyta in på våren 1954, och att detta på något mystiskt vis skulle frigöra ett budgetöverskott för en skattelindring, som skulle träda i kraft den 1 januari 1953. Det lär ju finnas en man, som har sålt tomter på en sjö, när isen låg och var täckt av ett tjockt snötäcke. Han fick bra betalt, men det enda tomtköparen fick var rätten att meta abborre.

En strömlinjeformad konjunkturskatt av socialliberal modell på exportindustrierna är berättigad, därför att hemmamarknadsindustrien har priskontroll, sägs det i folkpartiets motion. Påståendet har sedan upprepats i en artikel, som professor Bertil Ohlin skrivit i en officiell folkpartipublikation. I denna artikel illustreras exportindustriens situation genom en teckning av en fet man i frack och hög hatt, som med en rykande cigarr i ena handen lutar sig mot en säck, i vilken det ligger

100 miljoner kronor. Ett långt större belopp har enligt artikeln ett begränsat antal företag kammat in i extraordinära konjunkturvinster — per månad.

En och annan socialdemokrat i kamraren skulle säkerligen le ett igenkännande leende, om han fick se teckningen. Den sortens bilder brukade pryda hans ungdoms hetsiga stridskrifter mot kapitalismen — mot penningpåsen, som det då hette. Folkpartilinjen mot exportindustrien är alltså att man skall ha konjunkturskatt, eftersom hemmamarknadsindustrien har priskontroll. Och jag som trodde, herr talman, att det inte bara var vi, som hade priskontroll, utan att den också fanns i flertalet av de länder, dit vi exporterar våra varor! Får jag ge folkpartiet ett litet råd. Sök upp de människor, som just nu är intensivt sysselsatta med att klara den järnhårda priskontroll, som konkurrensen håller på att skapa på världsmarknaden. Säg till dem så här: »Ni, som slipper svensk priskontroll, skall ha svensk konjunkturskatt. Ty ni behöver något annat att göra än att röka cigarr i hög hatt.» Så många motiveringar för ett så begränsat förslag som folkpartiet nu har åstadkommit med sina konjunkturskatteförslag har jag för min del aldrig upplevt. Personligen tycker jag att det är både angenämt och stimulerande att åka berg- och dalbana — men på nöjesfältet. Jag måste dock vidhålla att en berg- och dalbana är ett opraktiskt sätt att förflytta sig mellan två platser. Folkpartiets politiska berg- och dalbana förefaller mig dessutom vara en ganska ranglig tillställning. Yrkesinspektionen skulle bestämt aldrig godkänna den.

I veckopressen har publicerats en annons med en vädjan till husmödrarna att stödja förslaget om konjunkturskatt. Den husmoder som fick illustrera bilden var till hälften svart och till hälften vit. Kanske skulle hon vara en symbol för det parti som publicerade annonsen. Vilket detta parti var skall jag inte av-

Konjunkturskatt.

slöja. Den saken bör förbli en hemlighet, liksom också att folkpartiet argumenterar på två diametralt motsatta linjer i sitt konjunkturskatteresone-mang.. Allting skall ju, herr talman, val-männen inte veta.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Herr Hjalmarson frågade, om konjunkturskatten hade spelat någon roll i lönerörelserna, och han undrade som exempel om transportarbetarna verkligen skulle ha avstått från några löneförmåner, som de hade möjlighet att vinna, bara därför att det fanns ett förslag om beskattningen. Jag tror att detta är att förenkla frågeställningen något. När jag har sagt att man inte kan förneka att konjunkturskatten har spelat en viss roll i samband med den allmänna återhållsamhet, som vi ändå haft i årets lönerörelser, så har jag betonat att den gjort det dels därför att den nu fått retroaktiv verkan, och dels därför att den ingår i ett vidare ekonomiskt program, där alla andra faktorer har ett och samma syfte, nämligen att få ett stopp på den inflationistiska utveckling, som vi hade under 1951. Man kan alltså inte säga att den som isolerad företeelse har varit av så avgörande betydelse, utan den har varit betydelsefull tillsammans med andra åtgärder.

Så vill jag begagna tillfället att också säga några ord till herr Kristensson i Osby. Herr Kristensson sade, att frågan om skatt på 1951 eller 1952 års inkomster egentligen inte är något annat än en bokföringsfråga. Det är ju ganska orimligt att påstå detta, ty om man tar undan 1951 års inkomster, så har man tagit undan dem inte bara för det tillfället utan också för framtiden. Då blir det aldrig möjligt att komma åt de vinsterna. Om man däremot lägger skatt på 1951 års inkomster, så har man möjlighet — på sätt som vi vet att det nu föreligger förslag om — att reglera hur man skall förfara med 1952 års vinster.

Sedan efterlyser jag fortfarande svaret på min fråga hur mycket folkpartiets förslag skulle komma att inbringa i inkomster för staten. Herr Kristensson i Osby har inte lämnat något sådant svar. Kanske han håller på att räkna ut den saken nu, så att vi så småningom under dagens lopp kan få höra svaret på den frågan.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Gentemot herr Henriksson vill jag säga, att det väl ändå ligger i sakens natur att man, när man står inför en oviss konjunkturutveckling, inte kan göra någon prognos på detta område. Vad beträffar bokföringen och dess roll vill jag göra gällande, herr Henriksson, att om man skriver av på kontrakt och råvaror det ena året, så kan detta, i den mån avskrivningen blir mindre året därpå, inverka på bokslutet. Med andra ord, om 1951 års avskrivningar har varit stora, och 1952 års blir mindre, så kan detta inverka på 1952 års bokslut.

Sedan sade herr Hjalmarson att folkpartiet hyser betänkligheter emot konjunkturskatten. Men, herr Hjalmarson, våra betänkligheter riktar sig mot retroaktiviteten, och när den frågan blev aktuell, lämnade folkpartiets ledare besked om partiets ställning. Detta skedde här i kammaren i debatten den 11 december 1951, vilket jag nyss nämnde.

Vidare gjorde herr Hjalmarson gällande, att vi inom folkpartiet knyter det skattelättnadskrav, som vi med skärpa under flera år drivit, och som vi var ensamma om i denna kammare under 1950, nu till konjunkturskatten. Så är ingalunda förhållandet, herr Hjalmarson. Vi säger, att det som kommer in genom konjunkturskatten underlättar att genomföra skattelättnader, men vi knyter vårt krav på allmänna skattelättnader till en minskning av budgetöverskottet.

Så sade herr Hjalmarson att folkpartiet åker berg- och dalbana. Detta om-

Konjunkturskatt.

döme är inte riktigt. Men har inte högern ändrat uppfattning i fjol höst beträffande subventionerna?

Konjunkturvinster har inte, menar jag, den stora produktiva uppgift eller det sociala berättigande, som andra vinster har. Det är därför rent principiellt riktigt att ta upp frågan om konjunkturvinster. Så skedde i vårt land under världskriget. Jag vet inte, herr Hjalmarson, varför man skulle behandla konjunkturvinster i en rustningskonjunktur annorlunda än vinsterna i konjunkturerna vid ett världskrig eller vid ett krig över huvud taget. Jag vill erinra om att man har konjunkturskatter i Amerika, och att man hyser planer på att införa en sådan beskattning även i det konservativt styrda England. Jag medger, herr Hjalmarson, att man här inte kan draga alldeles strikta gränser emellan konjunkturvinster och andra vinster, men å andra sidan gör man klokt i att inte helt utsudda dessa gränser.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Till herr Henriksson skulle jag bara vilja säga: När man nu talar om konjunkturskattens inverkan på löntagarna, då menar man alltså att utan konjunkturskatt skulle svenska folket inte ha nöjt sig med att i år höja sina nominella inkomster, sina inkomster i pengar med åtminstone 12 procent eller tre gånger så mycket som herr Sköld bara för några månader sedan betecknade som gränsen för en återhållsam lönepolitik. Man skulle inte ha nöjt sig härmed utan krävt en ytterligare påspädning — och en ytterligare penningvärdeförsämring. Å nej, herr talman, man skall inte underskatta det sunda förnuftet hos svenska folket och framför allt inte underskatta sinnet för ekonomiska realiteter hos de hårdföra män och kvinnor som sköter avtalsförhandlingarna här i landet.

Och så ett litet ord till herr Kristensson i Osby. Han framhöll att folkpar-

tiet inte yttrat sig om retroaktiviteten förrän den frågan blev aktuell, nämligen den 12 december 1951. Tänk, herr talman, jag trodde att det var aktuellt att redan från början i en så här viktig rättsfråga klargöra att man inte vill vara med om en retroaktiv skatt, detta i synnerhet som man hela tiden talat om vinsterna 1951.

Slutligen frågade herr Kristensson i Osby, om inte högerpartiet ändrat inställning i fråga om subventionspolitiken. Nej, herr Kristensson, det är ett minnesfel herr Kristensson råkat ut för. Det är inte högern som övergivit sin ståndpunkt i subventionsfrågan från i höstas. Det var folkpartiet som lät sitt stora subventionsprogram i höstas hastigt och lustigt åka under bordet.

Eftersom det talas om de engelska förhållandena kan jag inte underlåta att erinra om hur folkpartiet i den ekonomiska debatten här i kammaren för kort tid sedan på ett utmärkt sätt klargjorde skillnaden mellan situationen i England och i vårt land. Då sade nämligen herr Gustafson i Göteborg — det var som svar till finansministern — att man kan väl inte jämföra vårt nuvarande ekonomiska läge med Englands, detta land som befinner sig i en utomordentligt svår krissituation, i vilken man givetvis måste tillgripa åtgärder, som äro betydligt kraftigare än som är nödvändiga hos oss. Det förefaller mig som om mina ärade vänner inom folkpartiet skulle ha anledning att erinra sig även den saken när man diskuterar den engelska konjunkturskatten. Jag är övertygad om att om en Winston Churchill varit i Sverige och haft att ta ställning till våra ekonomiska problem så skulle han inte ett ögonblick ha reflekterat varken på konjunkturskatt eller på den inkomststerilisering folkpartiet föreslog som alternativ.

Herr **HENRIKSSON** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga att herr Hjalmarson förbiser vad jag sade i mitt

Konjunkturskatt.

tidigare anförande, nämligen att konjunkturskatten ingår i ett samlat ekonomiskt program, som medverkar till att vi nu tycks få ett stopp på den inflatoriska utvecklingen och som därmed också haft en gynnsam inverkan på de lönerörelser som nu är slutförda.

Sedan sade herr Kristensson i Osby att det ligger i sakens natur att man nu inte kan göra en uppskattning av hur mycket en konjunkturskatt på 1952 års inkomster kan ge, därför att läget är så ovisst. Jag förstår att man från folkpartiets sida har anledning att uttala sig med litet försiktighet om hur mycket den kan ge. Det är synd bara att man inte tidigare hyst samma försiktighet i fråga om det som dessa pengar skall användas till: ekonomiska subventioner och en sänkning av den direkta beskattningen o. s. v.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Får jag bara med anledning av herr Hjalmarsons många egendomliga uttalanden konstatera, att när han säger att folkpartiet har två diametralt motsatta linjer men att det inte skall talas om för väljarna, så bidrar han med att hålla detta dolt för väljarna genom att i sitt anförande inte tala om vari linjerna består. Det är alltså sådana löst utkastade påståenden som är herr Hjalmarsons melodi och sakliga underlag.

Sedan säger herr Hjalmarson att om Churchill varit här i landet och haft att ta ställning till denna fråga, skulle han ha intagit en ställning motsatt den han gör i England. Tänk, vilket förtjusande sakligt underlag herr Hjalmarson har genom sådana påståenden om Churchills förmenta handlings sätt i Sverige. Ja, man kan ju inte annat än skratta när sådant framföres som argument i en allvarlig politisk debatt.

Sedan påtalade herr Hjalmarson utan att kunna påvisa något om det, att folkpartiet ändrat sin allmänna inställning i konjunkturskattefrågan. Får jag bara

påpeka rörande högern — jag tar bara i luften några konkreta exempel — att högerns motion i november varnade bestämt för subventionspolitiken. Högerpressen tog detta till utgångspunkt för kommentarer i mycket varnande syfte. Redan några dagar därefter förklarade herr Hjalmarson, att man skulle vara med om subventioner för den dåliga skördens skull och sådant. Och för det andra: i bostadsfrågan, som herr Kristensson i Osby nämnde, har högern gjort allehanda uttalanden mot subventioner men inte vetat på vilket ben man skulle stå. Sedan har man accepterat bostadssubventionen. Nu har vi fått nya sådana exempel. Det står i högerreservationen om bolagsbeskattningen att den är principiellt omotiverad. Har vi sett att högern lagt fram förslag om att avskaffa bolagsbeskattningen? Det borde ju ha varit konsekvensen, men det har vi inte hört ett ord om.

Till sist framhöll herr Hjalmarson mycket patetiskt: Vi avvisar hela den politik som tar sig uttryck bl. a. i exportavgifterna. Men herr Hjalmarson förklarade lika patetiskt här i kammaren i december, att indragningen av de stora skogsvinsterna på tusen miljoner kronor, eller hur mycket det var fråga om, godkändes. Jag tror det vore lämpligt att herr Hjalmarson i sina utsagor sparade på sitt patos men ökade konsekvensen.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Vad herr Ohlin anförde i fråga om subventionspolitiken blev fullständigt bemött redan i höstas i den ekonomiska debatten då, och det är väl onödigt att ta kammarens tid i anspråk med en upprepning av vad som då sades.

Herr Ohlin har känt sig illa berörd av mitt uttalande om att folkpartiet åkt berg- och dalbana i konjunkturskattefrågan. Låt mig bara få göra en liten sammanfattning. Första fasen, vad var den? Jo, då förde folkpartiet en hetsig

Konjunkturskatt.

agitation om konjunkturvinstmiljonerna och ställde i utsikt en omfattande subventionsutdelning åt löntagarna. Och alternativet var en omfattande tvångsindragning till det allmänna av medborgarnas inkomster i förening med straffränta på sådana egna sparmedel, som man under vissa förutsättningar skulle få använda. Den andra fasen: folkpartiet blåste upp konjunkturskatten som ett verksamt medel att underlätta en efterlängtd sänkning av inkomstskatten. Tredje fasen: folkpartiet vill inte ha en retroaktiv skatt utan en skatt som skall drabba 1952 års inkomst, men för att få in den i förskott 1953 skall företagen få s. k. favörränta. Här var det alls inte fråga om någon straffränta. Fjärde fasen: folkpartiet bevisar att i och för sig är det samhällsekonomiskt likgiltigt om konjunkturskatten inflyter 1953 eller 1954. Och femte fasen: folkpartiet konstaterar att det kanske inte alls uppkommer några konjunkturvinster 1952; varför skall då näringslivet kritisera det stackars misskända folkpartiet, ty då slipper man ju ifrån hela konjunkturskatten. Att hela det program, som man anknutit till konjunkturskatten, därmed också försvinner, det talar man inte om. Och nu, herr talman, väntar vi på nästa ståndpunkt från detta de tusen ståndpunkternas parti.

Herr Ohlin frågar mig, varför jag inte närmare klagjort, vari dubbelheten i folkpartiets linje består. Ja, herr talman, man vill ju i det längsta vara hänsynsfull. Låt mig nu bara i korthet rekapitulera: Å ena sidan söker man inom folkpartiet inge människorna föreställningen att något väsentligt skulle vara att vinna med folkpartiets konjunkturskatteförslag, att här finns miljonernas mångfald att hösta in i skatter; man skall ta från storkapitalisterna och de rika företagen och låta oss alla få fördelar därav. Å andra sidan säger man, att läget är mycket ovisst, ingen människa vet om det blir någon

vinst att tala om 1952. Men blir det inga vinster, blir det inte heller några skatter. Varför skall man då bråka om folkpartiets konjunkturskatteförslag. Detta är ju då alldeles ofarligt.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Får jag bara säga till herr Hjalmarson en sak, nämligen att hans konstruktioner av olika faser är i hög grad en frihandsteckning, då han tar sådant som folkpartiet framförde redan i början av debatten och kallar det för fjärde och femte fasen för att få en sådan där verklig fiktiv indelning. Men nog förstår väl ändå herr Hjalmarson, vilket betonades på ett mycket tidigt stadium, om jag får använda hans egna ord, att om man inte vill ha skatten retroaktiv, så får man bestämma den innan man vet hur stora vinsterna blir. Vi har betonat att om det är så, att priserna faller på svenska produkter, så faller de sannolikt också på en del utländska produkter, och att det är därför som det i det läget blir inte bara mindre möjligheter utan också mindre behov av att ta ut en konjunkturskatt. Och det är väl ingenting egendomligt i det.

Sedan konstaterar jag till sist, att herr Hjalmarson inte känt sig hågad att i sin replik ta upp till bemötande vad jag sade om högerns verkligt imponerande berg- och dalbana.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Herr Henriksson har två gånger riktat en besvärande fråga till folkpartiet beträffande hur mycket man väntar sig att en konjunkturbeskattning av 1952 års vinster skall kunna komma att ge. Han har inte fått något svar därpå. Vi har också från vårt håll inom bevillningsutskottet riktat en liknande fråga till samma håll, men icke heller vi har fått något svar på denna dock ganska väsentliga punkt.

Nu förklarade herr Kristensson i Osby i sin replik till herr Henriksson, att det är mycket svårt att göra en prognos.

Konjunkturskatt.

I och för sig kan jag vara med om detta, men dessa svårigheter har ingalunda avhållit folkpartiet från att göra en mycket bestämd prognos i den propaganda, som herr Hjalmarson omnämnde för en stund sedan, denna propaganda som av någon anledning är riktad till landets husmödrar och yrkeskvinnor. I den omtalade annonsen, som vunnit en vidsträckt publicitet, krävs att »en tillfällig skatt tas ut av årets stora konjunkturvinster». Dessa vinster uppges »samlas på ett fåtal händer». På så sätt skulle man kunna »öka möjligheterna till en allmän skattesänkning».

Är detta icke en prognos från folkpartiets sida, förstår jag inte vad som menas men en prognos. Till yttermera visso uppmanas publikum att med anledning av all den manna, som sålunda kan förväntas regna från himlen och användas på av folkpartiet angivet sätt, göra »gemensam sak med folkpartiet — för stabila priser och rimliga skatter». Varför vill man inte stå för detta i dag här i kammaren?

Vad sedan den här i debatten tidigare omnämnda berg- och dalbanan beträffar, tycker jag det skulle vara onödigt att erinra kammaren därom att folkpartimotionen av den 13 november 1951 omöjligt kan tolkas på annat sätt än att den avsåg en retroaktiv beskattning. Först den 12 december, alltså efter fyra veckors betänketid, tog folkpartiets ordförande och folkpartiet avstånd från retroaktiviteten. Vad som hände på morgonen den 12 december här i huset vet jag inte, men jag har viss anledning misstänka, att det var först då man fixerade sin ståndpunkt i denna fråga. Hur förtjust man var på många håll inom folkpartiet dagarna kring den 13 november inför det uppslag, som då lanserats, framgår till övermått av uttalanden i folkpartitidningarna från den tiden. Jag skall bara, herr Ohlin, göra ett citat ur en enda inflytelserik folkpartistisk tidning. Den förklarade sin glädje över detta uppslag från folkpartiets sida

på det sättet, att en beskattning av angiven art är sådan, att den kommer att »knäcka ryggen på inflationen».

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Efter den senaste fasen av debatten, som ju närmast varit en uppgörelse mellan högern och folkpartiet, kan det kanske vara lämpligt att jag nu så att säga utifrån ägnar frågan en smula uppmärksamhet med hänsyn till dessa båda partiers inställning. Högern säger i sin reservation att partiet delar alls icke den mening rörande konjunkturskattens betydelse för den ekonomiska politiken, som regeringen har uttryckt och som bevillningsutskottets majoritet har ställt sig bakom.

Jag måste säga att det är alltid väldigt svårt att över huvud taget komma till någon klar uppfattning om vad högern egentligen har för ståndpunkt till frågan om bekämpande av den inflationsdrivande överkonjunkturen. Jag vet inte om vi ens har några gemensamma utgångspunkter därvidlag. Jag vill i alla fall försöka finna åtminstone något varom vi kan vara överens. Högern går väl ändå med på att den inhemska inflationsdrivande faktorn framför allt varit den stora efterfrågan på arbetskraft.

Vill man vidta åtgärder för att bromsa en överkonjunktur med sådana verkningar, får väl dessa vara så beskaffade att det blir svårare för folk att efterfråga arbetskraft. Härvidlag får man gå fram på två vägar. Man får rikta sig mot dem som lånar pengar för att skapa ännu fler arbetstillfällen. Så långt är ju högern med på noterna, att man skall hålla efter dem som vill låna pengar för att blåsa under konjunkturen.

I själva verket förhåller det sig så att alla företagare inte behöver låna pengar. Somliga, framför allt de som har de stora konjunkturvinsterna, som är utomordentligt likvida och har bety-

Konjunkturskatt.

dande banktillgodohavanden, kan efterfråga arbetskraft utan hänsyn till den kreditpolitik som man vill driva. Man måste sålunda för det andra ställa den frågan: Skall man inte sätta någon broms på den sidan av vinstkonjunkturrens verkningar?

Men, ärade kammarledamöter, vår erfarenhet säger oss att på den punkten, att när det gäller att försöka skydda kapitalägarna för varje inflationsbekämpande ingrepp, är högern faktiskt den pålitligt slitstarka gamla högern. Det är denna tendens vi möter här i dag, när högern går emot konjunkturskatten såsom ett inflationsbekämpande medel: det gäller här en åtgärd som drabbar kapitalägarna, de som har stora vinster, och därför skall en sådan åtgärd icke tillgripas. Men, herr Hjalmarson, när man har den ståndpunkten är det rätt onödigt att diskutera så mycket om konjunkturskattens retroaktivitet eller ej. Herr Hjalmarson har ju ändå sina skäl för att säga nej, och dem ha vi hört här.

Beträffande folkpartiet är det alldeles tvärtom. Folkpartiet delar vår uppfattning om konjunkturskattens gynnsamma inverkan inom den ekonomiska politikens system, och jag får medge att det är ju alltid något som utvunnits av folkpartiets yviga gester på detta område. Vi upplevde här ett par debatt-dagar den 30 och 31 oktober förra året, då herr Ohlin framträdde. Jag har efteråt läst vad han sade, men det är mycket svårt att veta vad han menade. Om det var någon mening i herr Ohlins tal den gången var det detta: man måste dra in skogsägarnas stora vinster till samhället och använda dessa vinster för att subventionera livsmedlen. Ja, herr Ohlin tog inte någon absolut ståndpunkt, men detta var tendensen i anförandet.

Den 13 november hade herr Ohlin och hans parti kommit dithän, att man väckt en motion om konjunkturst beskattning för att topphugga de stora vin-

sterna och dra in dessa pengar till det allmänna, där de skulle användas till en ofantlig rad av viktiga ändamål. Jag skall inte gå in därpå; herr Hjalmarson gav ju i höstas en utomordentlig exemplifiering av hur långt folkpartiet trodde att dessa konjunkturvinsterna skulle kunna beskattas.

I dag kommer det att hända, som Dagens Nyheter för en tid sedan karakteriserade så att herr Ohlin i konjunkturskattefrågan kom att försvinna i kullissen. Och det gör han och hans parti därför att dess förhållande till konjunkturskatten numera är av platonisk natur. Det föreslår en skatt som är hypotetisk. Huruvida det kan finnas någonting att hämta i fråga om statsinkomster genom ett bifall till folkpartiets förslag skall jag inte yttra mig om nu. Det kan råda delade meningar om den saken, och jag skall be att litet senare få belysa det spörsmålet.

Här kryper alltså folkpartiet bakom frågan om konjunkturskattens retroaktivitet. Därför att skatten blir retroaktiv kan folkpartiet icke följa oss längre utan går över på en annan linje. Man föreslår en konjunkturskatt som skall falla på konjunkturvinsterna för 1952, som vi nu inte vet något om. Jag undrar emellertid om det är möjligt att använda konjunkturst beskattningen såsom ett konjunkturst jämnande medel utan att göra den retroaktiv. Det är en sak att införa en krigskonjunkturst beskattning. Våra erfarenheter säger att nutida krig blir långvariga och att nutida krig leder till en fortsatt, väldig kraftansträngning, som medför att knappheten på varor blir bestående och ökar samt att priserna därför får en tendens att drivas uppåt.

I en högkonjunktur under fredsförhållanden framkommer dessa konjunkturst toppar oförmodat, men därför att de uppträder plötsligt är det inte säkert att de blir bestående för lång tid framåt. Ty så länge världen är i fred och produktionen utvecklas är alltid utjäm-

Konjunkturskatt.

nande krafter i verksamhet, som gör att topparna kanske bryts. Om man då vill använda konjunkturskatten som ett konjunkturbekämpande medel, har man all anledning tro att man kommer för sent, om man inte vågar och vill låta skatten bli i viss mån retroaktiv.

Detta gör att jag ingalunda är den som anser konjunkturskatten vara ett idealiskt medel i den ekonomiska politiken. Det är en skatt som har många nackdelar. Antingen blir den retroaktiv på det sätt som vi här i dag diskuterar eller också, om man gör så som folkpartiet nu tänker sig, skapar man en frestelse för företagen att under det kommande året minska sina vinster på alla möjliga sätt för att slippa konjunkturskatten. Man lockar dem till att företa åtgärder som ofta är mycket ekonomiska. Det är därför som vi inom regeringen under rätt lång tid var mycket frågande inför tanken att man skulle tillgripa en konjunkturvinstbeskattning. Det var inte så att vi icke observerade konjunkturvinsterna.

Alla vet att vi mycket tidigt, redan i augusti i fjol, tog upp förhandlingar med skogsindustrierna om prisutjämningsavgifter och jämsides med de förhandlingar som där fördes pågick inom kansliet arbete på att kartlägga de områden, inom vilka det fanns konjunkturvinster. Vi fann, att det var framför allt inom exportnäringarna. Vi satte i gång ett arbete på att försöka utforma ett system av prisutjämningsavgifter, som gick långt utöver skogsindustriernas produkter och som syftade till att till det allmänna dra in det väsentligaste av överkonjunktursens vinster. Det var den linje, efter vilken vi arbetade, och det är en linje, om vilken jag fortfarande säger, att hade vi kunnat fullfölja den så hade det haft sina fördelar. Men nu inträffade den omständighet, som vi alla känner till och som fick herr Ohlin att hålla sitt tal här den 30 oktober, nämligen den våldsamma prisstegringen på virke i skogarna. Den blottade två ting,

som jag tidigare har talat om. För det första visade det sig, att de prisutjämningsavgifter, som vi hade avtalat med skogsindustrierna om, inte var tillräckligt stora för att åstadkomma den topphuggning av konjunkturvinsterna, som vi hade räknat med att göra. Och för det andra gjorde oss denna erfarenhet i sin tur uppmärksamma på det förhållandet, att det nu hade skapats en intern fråga, nämligen den om skogsvinsterna, som man inte gärna kunde komma åt genom några prisutjämningsavgifter. Därigenom ställdes vi i den situationen att vi måste säga oss: Det går inte att klara detta problem enbart med prisutjämningsavgifter. Vi måste, hur ogera vi än ser det, komplettera åtgärderna med en konjunkturskatt. Och det har vi ju också gjort.

Nu vill jag säga, att konjunkturskatten framför allt motiveras av de höga konjunkturvinsterna under 1951. Den är det enda medel som vi kan använda för att komma åt dessa toppvinster och ta bort den del av företagsamhetens förmåga att efterfråga arbetskraft, som ligger i dessa toppvinster. Jag vill inte påstå att det inte kan bli konjunkturvinster under 1952. Men jag har förelagt riksdagen ett förslag om att man för nästa år i stället för beskattning av konjunkturvinster skulle ta och göra en bindning av företagens avskrivningsrätt. Det medför också en indragning till det allmänna av vinster, men den beskattningen har den fördelen, att den lockar företagen till sparsamhet och inte till slösaktighet. Den ligger så till att den inte blåser under deras önskan att expandera, utan den verkar tvärtom återhållande. Vill man alltså i den nuvarande överkonjunkturen dra in toppvinsterna till det allmänna, såsom regeringspartierna och folkpartiet i princip vill, så får man rikta sig mot 1951 års vinster, och då måste man räkna med att skatten får en viss grad av retroaktivitet. Men nu säger man här att det är alldeles orim-

Konjunkturskatt.

ligt att införa en retroaktiv beskattning, och jag skall kanske säga några ord om den saken också.

Jag har i propositionen redogjort för vad som finns eller rättare sagt vad som inte finns i lagstiftningsväg och vad som finns i praxis när det gäller retroaktiv beskattning. Man kan utan vidare konstatera, att det inte finns någonting som kan sägas vara en fastslagen rättsgrundsats. Om man därför talar om rättsgrundsatser kan man inte mena någonting annat än detta att man skall vara försiktig med att använda en retroaktiv beskattning. Det är en form av beskattning, som man skall tillämpa endast när det är oundgängligen nödvändigt.

Man har i debatten här på nytt gjort en jämförelse mellan bilaccisen i höstas och förslaget till konjunkturskatt, men man vill inte medge att man därvid rör sig med helt olika ting. Vad bilaccisen beträffar gällde det en varus katt, som om den inte trädde i tillämpning ögonblickligen efter det att förslaget lagts fram skulle leda till att en stor mängd av de varor, som var avsedda att beskattas, rann undan och inkomsten för staten minskades och att man dessutom skulle skapat en stor orättvisa. Man fick lov att säga, att den och den dagen skall det läggas en särskild accis på bilarna. Men man kunde ju inte tillämpa bestämmelsen förrän riksdagen fattat sitt beslut, och i avvaktan därpå fick man stanna hela maskineriet. Att man inte kan förstå att det där förelåg en teknisk nödvändighet att handla snabbt, det är underligt.

Men det kan ju inte ha någon relevans till det förhandenvarande fallet, där vinsterna är intjänade under 1951 och framgår av de uppgjorda boksluten över 1951 års verksamhet. De finns där, och ingenting annat händer än att man kan säga: Ja, men dessa människor och dessa företag, som skall betala denna skatt, borde väl vetat vad

de skulle betala i skatt, medan de ännu hade dessa vinster. Jag tror för min del att dessa människor och dessa företag visste vad som skulle ske. Ty vi skall komma ihåg att företag, som gör sina bokslut före den 1 november, får lov att om de så vill flytta över konjunkturskatten på nästföljande verksamhetsår. Konjunkturskatten behöver därför inte drabba några andra än dem som gjort bokslut före den 1 november 1951. Jag tror inte att det var några andra företag som hade hunnit göra bokslut under tiden från den 1 november fram till mitten av månaden. Men det kan inte gärna vara någon företagare i Sverige, som inte kunde så att säga slå sig i backen på att det skulle komma att bli en konjunkturskatt. Tänk bara på detta: Den 10 november, om jag inte minns fel, håller inrikesministern ett föredrag, där han säger att en specialbeskattning av skogsvinster vill han inte veta av men att man mycket väl kan diskutera en allmän konjunkturvinstbeskattning. Nästa dag håller statsministern ett föredrag, där han säger detsamma. Den 13 november lägger folkpartiet fram en motion, i vilken det kräver en konjunkturvinstbeskattning. Den 16 november tillkallar jag sakkunniga för att utarbeta förslag. Det kan inte gärna ha funnits någon företagare, som under dessa omständigheter kunde vara okunnig om vad som sålunda var att vänta, och eftersom ingen bolagsstämma vid den tidpunkten kunde ha fattat beslut om vinstens disponering kan det inte vara så, att ett företag, om det ville sätta undan pengar till konjunkturskatten, inte hade möjlighet till det. Det är för den skull inte säkert att man gjorde det, utan man menade kanske att den skatten betalar vi med kommande års inkomst.

Jag skulle därför vilja säga att de praktiska olägenheterna av detta förslag inte är så stora att de på något sätt borde kunna leda till att man i

Konjunkturskatt.

dag säger: Vi kan inte vara med om att beskatta de verkliga storkonjunkturvinster, som framkom 1951, därför att det strider mot en princip. Det gäller dock här en princip av den naturen, att man i nödfall kan gå ifrån den. Och har man den uppfattningen, som regeringspartierna har och som folkpartiet säger sig ha, att denna konjunkturvinstbeskattning är ett naturligt och viktigt led i den ekonomiska politiken, så betraktar jag det som en förevändning när man säger, att man på grund av retroaktiviteten inte kan stödja förslaget.

Herr Ohlin och hans parti vill som sagt att beskattningen i stället skall avse år 1952. Det är klart att man kan ställa frågan om det finns någon anledning att räkna med att en sådan beskattning skulle vara till nytta och att den skulle vara nödvändig. Jag skall kanske i all korthet ange min syn på konjunkturutvecklingen. Den överensstämmer betydligt mera med den bild, som herr Kristensson i Osby gav, än med den bild, som herr Hjalmarson tecknade. Ty om man skall tro herr Hjalmarson — nu vet jag inte vad han egentligen menade med sin lilla rundmålning — så får man närmast den uppfattningen, att vi inte längre har någon överkonjunktur utan att vi rent av befinner oss på en svindlande färd utför depressionens bana. Men han kanske inte menade det. Läget är väl i alla fall att Amerikas förenta stater även under detta år och därefter kommer att ställa medel till förfogande för en fortsatt upprustning av stora mått. Enär denna upprustning har vuxit allt eftersom de tekniska förutsättningarna skapats, så får man räkna med att rustningarna i världen under detta och nästa år kommer att sluka mera material och mera personal än hittills. Denna rustningsverksamhet måste mänskligt att döma komma att utgöra en fast grund för en högkonjunktur. Det kan man inte se bort ifrån.

Att det sedan i den högkonjunkturen inmänger sig depressionsartade företeelser, såsom den konsumtionsvarukris, som för närvarande håller på att gå fram över världen, en tilltagande konkurrens och allting sådant, det är sant. Men om grunden för högkonjunkturen står, så kommer ju dessa tendenser att steg för steg jämnas ut. Därför talar väl ändå det mesta för att vi under resten av innevarande år och under nästa år kommer att ha en god konjunktur här i vårt land med hög sysselsättning. Men det är lika uppenbart att det säkerligen inte blir samma konjunkturvinster som under föregående år, ty dels har priserna redan sjunkit ganska kraftigt inom de områden, där konjunkturvinsterna starkast har framträtt, dels har omkostnaderna sedan förra året ökat rätt väsentligt. Det kommer nog att bli goda bokslut för många företag, men det blir knappast sådana toppvinster som det var 1951. Jag tror därför att en viss begränsning av bolagens avskrivningsrätt kommer att vara mera rationell och alldeles tillräcklig för att fylla den uppgift, som vi för 1951 vill tillägga konjunkturskatten på detta års vinster.

Jag vill sluta med att säga att det är rätt intressant att förslagets detaljer inte rönt mycken kritik. De ändringsförslag som har framkommit rör ju i det stora hela oväsentliga punkter och är ganska få. Det är egentligen bara en punkt som man talat om i diskussionen och det är frågan om avsättningen till pensionsstiftelserna. Där går regeringsförslaget ut på att man skall sätta taket 20 procent under det tak, som har framräknats för investeringskatten. För investeringsskatten har medgivits ett avdrag som motsvarar 100 procent av den avsättning, som behövs göras för att tillgodose företagens betalningsskyldigheter, under förutsättning att pensionen bestämts och tillförsäkrats redan då den anställde fyllde 25 år. Det är alldeles uppenbart,

Konjunkturskatt.

att det inte i verkligheten förekommer företag, där dylika förutsättningar finnes utan medelåldern för anställdas anslutning till pensioneringen är nog väsentligt högre. Herr Hagberg talade något om 20 år, men jag undrar vad det är för slags företag han i så fall tänker på. Sådana lär väl inte finnas. Vi har låtit försäkringsmatematiker se på dessa problem, och de har kommit till att 80 procent av det tak som fastställts för investeringsskatten är ett liberalt förslag, som icke på något sätt läderar vare sig företagens eller personalens intresse av att pensionsfonderna skall tillföras tillräckliga belopp.

För övrigt har det inte rests några större invändningar. Jag vill bara sluta med att säga, att det är klart, att högern röstar emot detta förslag, eftersom det inte stämmer med högerns profil att vara med om en skatt, som på det sättet drabbar de stora vinsterna. Men att folkpartiet kan krypa bakom frågan om retroaktiviteten för att därigenom komma ut genom kulissen tycker jag är ganska uppseendeväckande. Det blir faktiskt inte mycket kvar av de yviga gester, som vi under det senaste halvåret fått uppleva från det hållet.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag börjar med att konstatera, att finansministern icke gav mig något som helst svar på två konkreta frågor. Den första gällde hur han ville förena sitt mycket klara och kategoriska avståndstagande från en konjunkturbeskattning hösten 1949 med den ståndpunkt som finansministern i dag intar. Jag måste också till min stora ledsnad säga, att finansministern inte hade någon som helst vägledning att ge i fråga om vad man bör svara alla de människor, som i vårt land undrar vad det ligger för rättvisa i en beskattning, som drabbar dem därför att de rent tillfälligtvis har kommit upp till en inkomst, som andra människor under flera år i följd har åtnjutit.

Finansministern var inne på högerns ekonomiska program. Är det ändå inte så, att man inom socialdemokratien måste bestämma sig för vilken linje man skall fullfölja. Det ena ögonblicket vill man göra gällande, att vi i själva verket inte har något effektivt antiinflationprogram. Nästa ögonblick säger man, att om man följer våra intentioner skulle de visa sig så effektiva, att de kunde medföra risk för depression och arbetslöshet. Vi lade fram ett utförligt ekonomiskt program så sent som för några månader sedan. Det var i den ekonomiska debatten den 12 december 1951, och jag ber att få hänvisa till den.

Jag vill med anledning av ett yttrande av finansministern erinra om att vi för vår del inte har godkänt den nuvarande riksbankspolitiken. Det är inte med oss, som överenskommelse träffats om hur man skall genomföra kreditåstramningen. Vi har anvisat en annan väg. Vi är överens, herr Sköld, om att vi måste åstadkomma jämvikt mellan sparande och investeringar. Finansministerns linje är den, att man framför allt skall begränsa investeringarna för att åstadkomma jämvikt. Vår linje åter är den, att vi bör lägga en helt annan kraft i strävandena att öka sparandet, både det enskilda och det offentliga, för att skapa balans i samhällsekonomien.

Finansministern sade att det ju är ganska naturligt, att högerpartiet inte går med på en konjunkturskatt, som skulle drabba de stora kapitalägarna. Om herr finansministern med ordet »kapitalägare» syftar på enskilda rika människor, tror jag vi alldeles kan bortse ifrån dem i detta sammanhang. De klarar sig nog och kommer inte att beröras av denna konjunkturskatt i någon nämnvärd mån.

Det är en annan synpunkt som är mycket väsentligare, nämligen att denna skatt kommer att drabba stora och väsentliga kapitalvärden. Det rör sig här inte om pengar som man tager från

Konjunkturskatt.

människor, som lever i sus och dus, utan man tager investeringsmedel, som skulle kunna användas för att sänka produktionskostnaderna. Det är väl ändå, herr finansminister, så att vi alla tillägnat oss den uppfattningen, att de bördor som läggas på arbetet i produktionens tjänst inte bara och kanske inte ens främst drabbar de s. k. kapitalisterna, utan de drabbar i sista hand oss allesammans.

Jag har för min del inte svartmålat det ekonomiska läget, herr finansminister, men såvitt jag vet är den uppfattning, som jag här gav uttryck åt när det gäller exportindustriens möjligheter att hävda sig, allmänt omfattad av representanter för denna industri. Vi måste få ned kostnaderna, eljest kan vi inte hävda oss på den internationella marknaden.

Med herr talmannens tillstånd skulle jag här vilja begagna ett par minuter för att ge ett litet svar till herr Ohlin, som jag inte hann med förra gången. Jag hoppas, att herr Ohlin överser med att jag gör det i detta sammanhang.

Herr Ohlin, det är ett gammalt knep att börja tala om någonting annat när man har blivit utsatt för kritik. Herr Ohlins påstående om högerns inkonsekvenser skall vi ta upp, när de olika frågorna kommer upp här i riksdagen. Då skall vi om så erfordras bemöta dem i den mån detta inte redan har skett. Men, herr talman, det var sannerligen inte någon frihandskonstruktion, när jag här påtalade de olika faserna i folkpartiets argumentation. I den ekonomiska debatten den 12 december 1951 var den naturliga kombinationen för folkpartiet en konjunkturskatt för att underlätta en skattesänkning. Denna omnämndes icke med ett enda ord i folkpartiets motion i höstas. Där var den naturliga kombinationen konjunkturskatt för subventioner, så att löntagarna skulle få lägre levnadskostnader och företagen lägre lönekostnader, en kombination som ganska fort genom-

skådades både av löntagare och företagare, vilket jag betraktar som ett sundhetstecken.

Herr talman! Jag läste i påskas Bertrand Russells senaste till svenska översatta bok »Mänskligheten vid skiljevägen». Där finns ett uttalande — jag kan inte citera ordagrant — vars formulering var ungefär följande: Den nationalekonomiska vetenskapen har av sina teoretiska utövare insvepts i så många slöjor, att menige man rent av börjat misstänka, att det är något oanständigt med den i naken gestalt. Jag skulle, herr talman, vilja säga: Riv bort slöjorna kring folkpartiets argumentation i konjunkturskattefrågan! Vad står kvar? Jo, en häpnadsväckande partitaktisk spekulation och en rent av oanständig politisk opportunist.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle vilja göra gällande, att herr Hjalmarsons häftiga utfall mot folkpartiet i denna fråga är taktiskt betingat.

Herr Sköld återförde debatten till vad som hände i denna kammare den 24 oktober i fjol. Det gällde då bilaccisen, d. v. s. skatt vid tillverkning och import av personbilar. I debatten angående den retroaktivitet, som vi hade önskat gälla ett par veckor, därför att riksdagsmännen skulle få tillfälle att motionera och frågan kunna behandlas på lugnare sätt än vad som skedde, yttrade herr Adolv Olsson i Gävle följande: »På det håll, som reservanterna företräda, har man ju alltid — jag vill säga lyckligtvis — hävdad den mening, att skatter icke skola uttagas retroaktivt. Herrarna i den socialdemokratiska riksdagsgruppen och bondeförbundets riksdagsgrupp ha haft precis samma uppfattning. Jag säger lyckligtvis, ty vart skulle det bära hän, om vi

Konjunkturskatt.

plötsligt knäsatte den princip, som reservanterna och många med dem i pressen gjort sig till tolk för, nämligen att man vid skattebeläggningen kan använda retroaktiviteten alldeles som det passar en. Det är en farlig lära, mina herrar, en lära som jag hoppas inte skall vinna någon efterföljd i stil med vad som predikats vid detta tillfälle.»

Jag vill understryka, att om man då hade gått den väg vi önskat från folkpartiets och oppositionens sida, hade det inte öppnats några vägar, herr statsråd, för skatteflykt. Jag nämnde i den debatten, att man i fråga om importerade bilar tog upp denna skatt för deponering, redan när man lämnade ut bilarna vid hamnarna. Försäljning och leveranser behövde alltså inte avstanna för den skull. När det gällde företag, som tillverkar bilar och motorcyklar inom landet, erinrades om deras bokföringsplikt. Man behövde sålunda inte befara någon skatteflykt, om man hade gått den väg vi då anvisade. Denna retroaktivitet på ett par veckor är inte jämförbar med den som här föreslagits ifrån koalitionsregeringens sida.

Herr statsrådet säger, att när företagen gjorde bokslut för 1951 visste de om denna skatt. Men, herr finansminister, man kan träffa dispositioner innan man gör bokslut. Förvärv av tillgångar, lämnande av krediter, återbetalning av krediter, som man har fått, är dispositioner, som ju kan vara träffade långt före november månad, då planerna på denna skatt blev kända.

Herr statsrådet säger vidare, att de ändringar som föreslås i regeringens förslag inte är så stora. För min del måste jag säga, att när vi yrkar på generösare regler i fråga om pensionsstiftelserna är detta en väsentlig sak. Jag tror att med de regler Kungl. Maj:t föreslagit kommer en del företag, som anställt kroppsarbetare i tjugoårsåldern, i det läget, att avsättningen blir för liten till dessa pensionsstiftelser.

Vi har stöd av Tjänstemännens centralorganisation, som säger, att det är angeläget att dessa regler inte blir ofördelaktiga. Kooperativa förbundet hänvisar till reglerna för investeringskatten och vill ha dem tillämpade och Sveriges lantbruksförbund säger, att i dagens läge torde det inte vara lämpligt att försämra företagens möjligheter att ordna pensionsfrågorna för företagets personal.

Herr talman! Jag anser detta viktigt, och jag anser, att Kooperativa förbundet har rätt, då det säger, att man inte bör ha olika regler för investeringskatten och denna skatt utan reglerna bör vara utformade på samma sätt. Man bör vara generös när det gäller avsättning till pensioner. Det gäller ju ändå att trygga de anställdas ålderdom.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag har begärt ordet för att svara på ett par frågor, som herr Hjalmarson skulle ha ställt till mig och som jag inte skulle ha svarat på.

På den första frågan vill jag svara, att alla våra uttalanden måste på det sättet vara tidsbegränsade, att de hänföra sig till den situation, i vilken vi faller uttalandena. Om förhållandena har blivit i väsentlig mån förändrade, kan man väl inte säga, att det man sade vid ett visst tillfälle skall vara absolut bindande för alla tider. Jag tror inte att någon uppfattade vad jag den gången yttrade på det sättet, att jag då förklarade, att man aldrig skulle kunna ändra den beskattning, som då gällde för företagen. Det är svaret på den första frågan.

Den andra frågan är ju litet mera undersam. Om man har den uppfattningen, som herr Hjalmarson tydligen har, att alla slags inkomster är alldeles likvärdiga och bör beskattas på samma sätt, om man har den uppfattningen, att om en person så att säga utan varje egen förskyllan på grund av konjunk-

Konjunkturskatt.

turutvecklingen har fått en väsentligt ökad inkomst, så skall den inte kunna behandlas på annat sätt än annan inkomst, då är det klart att det kan ligga någonting i vad herr Hjalmarson säger. Nu har jag inte den meningen, att man på det sättet skall göra alla inkomster likvärdiga. Hade jag haft det, skulle jag inte kunnat lägga fram förslaget om konjunkturskatt. Jag skulle dessutom vilja säga, att den företagare, som för 1951 skulle komma upp till samma inkomst som en privatperson har — det var ju det herr Hjalmarson talade om — han skulle se ganska underlig ut, om han skulle få någon konjunkturskatt. Det skall ligga en hund begraven någonstans för att det skall kunna bli någon skatt i det fallet.

Till sist vill jag bara säga: När jag talade om högerns ekonomiska politik, fann jag det rätt onödigt att uppehålla mig mycket vid denna. Den som liksom jag har varit med i det politiska livet under lång tid, har inte kunnat undgå att göra sina reflexioner. Och jag måste säga, att det är en förfärlig skillnad, herr Hjalmarson, mellan högerns handlande och högerns deklamationer.

Herr VIGELSSBO: Herr talman! Jag kan inte ge mig in på alla de högtflygande teoretiska deklamationer, som har gjorts i samband med behandlingen av detta utskottsbetänkande. Nu har emellertid herr Hjalmarson citerat Bertrand Russel och av det citat han gjorde framgick det, att det inte alltid är säkert, att det är de lärda herrarnas utläggningar som på alla punkter är det väsentliga, utan det kan kanske komma en del värdefullt även ifrån annat håll. Med hänsyn härtill, herr talman, har jag också vågat att ta till orda för att anföra några synpunkter.

När det gäller frågan om den konjunkturskatt, som vi diskuterar här i dag och som inom en stund skall avgöras, så är det ju inte den första åtgärd som vidtagits för att åstadkomma

stabilisering av det ekonomiska läget. Vi har tidigare i riksdagen avgjort frågan om sterilisering av skogsvinsterna. Vi har behandlat investeringsskatten och ränteregleringslagen, och vi har fattat en hel del andra beslut för att försöka råda bot på en fortsatt ekonomisk utveckling sådan som den som har ägt rum under de närmast föregående åren. Om jag inte är alldeles fel underbyggd har alla partier varit överens om *en* sak, nämligen att vi skulle försöka åstadkomma stabilitet i det ekonomiska livet. På denna punkt tror jag att samtliga partier har varit överens, högern, folkpartiet, bondeförbundet och socialdemokraterna.

Sedan är det fråga om vilka vägar man skall följa för att åstadkomma den önskade stabiliseringen. Från regeringens sida har därvidlag förslag framförts i olika avseenden. Vi beslöt investeringsskatten, vi beslöt om sterilisering av skogsvinster, om ränteregleringslagen och vi har fattat beslut om en hel del andra saker. Men jag kan inte komma ihåg, att vi i något fall kunnat vara överens om att den och den åtgärden borde ha vidtagits och skulle såsom sådan ha varit ett led för att uppnå det eftersträfvade målet, en ekonomisk stabilisering.

Det är ju alldeles uppenbart att samma diskussion skulle uppstå även omkring frågan om konjunkturbeskattningen. Vi har på vårt håll den uppfattningen, att konjunkturbeskattningen har sin betydelse då det gäller att skära av toppvinsterna, som man säger. Varför vill man nu komma åt dessa toppvinster?

Det är ett par omständigheter som ofta framhållits och som påståtts ligga till grund för den ekonomiska utveckling som har ägt rum, nämligen att det finns så mycket pengar i landet och en överfull sysselsättning, som medfört en stark konkurrens om arbetskraften. Denna konkurrens har tagit sig uttryck i en löneglidning, som man icke har

Konjunkturskatt.

kunnat behärska vare sig ifrån fackföreningarnas eller ifrån arbetsgivarnas sida. Det har framhållits — och det sades också i bevillningsutskottet vid behandlingen av hithörande frågor — att denna löneglidning ju är ett resultat av att man har måst anskaffa arbetare till de olika företagen. Men en sak torde vi väl ändå vara överens om, nämligen att denna löneglidning, dessa överbud på löne marknaden, inte har bidragit till att skapa mera arbetskraft utan i stället skapat en ständigt alltmer oreglerad utveckling på löne marknaden. Man har sålunda inte kunnat behärska denna löneglidning.

Man frågar sig då: Hur skall man komma till rätta med den? Genom de åtgärder som tidigare har föreslagits och de åtgärder som nu föreslås har man tänkt, att man skulle draga in en del av vinstmedlen till staten, man skulle beskatta toppvinsterna för att på det sättet beskära näringslivets möjligheter att ge denna överbetalning och på det sättet motverka den löneglidning, som äger rum och som i hög grad har bidragit till den utveckling som nu försiggår.

Sedan är det ytterligare en annan fråga, som varit föremål för diskussion, och det är frågan om skatten skall vara retroaktiv eller inte. Från folkpartiets sida väcktes ju i fjol i samband med frågan om sterilisering av skogsvinsterna en motion om en konjunkturbeskattning, där man satte frågan om steriliseringen som ett alternativ. Konjunkturbeskattningen var likväl det väsentliga; steriliseringen var alternativet. Nu hänvisar man i den reservation från folkpartiets sida, som är fogad till utskottsbetänkandet, till att gängse praxis i svensk skattepolitik är att undvika retroaktiva skatter. Det är följaktligen en vedertagen rättsuppfattning, på vilken folkpartiet i dag bygger sin ståndpunkt att gå emot skattens retroaktivitet.

Om man nu tittar litet på den mo-

tion, som från folkpartiets sida väcktes i samband med propositionen om sterilisering av skogsvinsterna, så finner man i denna motion bland annat följande uttalande: »Det är beklagligt, att regeringen inte har utarbetat förslag om en praktisk metod att indraga en viss del av de extraordinära konjunkturvinsterna till det allmänna. Vi anse oss därför inte kunna räkna med såsom säkert, att sådana åtgärder komma till stånd i år eller i början av nästa år. Dessutom möter det viss betänklighet att uppskjuta alla inbringanden på detta område till nästa år.»

Denna motion är daterad den 13 november i fjol. Man ansåg sig då inte kunna skjuta på vidtagandet av åtgärder till nästa år. Under sådana förhållanden måste jag fråga mig: Vad menar man egentligen med det, om man inte då avsåg att göra skatten retroaktiv?

Längre ned på samma sida står följande: »Skulle detta inte inträffa, bör man emellertid ha vidtagit åtgärder för en längre gående sterilisering av själva skogsvinsterna än propositionen föreslår. Detta framstår så mycket mera motiverat som vinsterna på 1951 års skogsförsäljningar icke drabbats av sterilisering.» Följaktligen ansåg man, att man skulle ha konjunkturskatt på 1951 års vinster, då dessa icke drabbades av sterilisering. Och det resonemanget är ju riktigt, ty beslutet om sterilisering avsåg ju att gälla endast för 1952 års inkomster.

Det är klart att man kan ha betänkligheter både mot konjunkturskatten som sådan och även i fråga om skattens retroaktivitet. Men vi måste väl ändå — och det är vi väl överens om allesammans — när nu folkpartiet föreslog en konjunkturbeskattning att gälla för år 1951, ursäktat finansministern, om han i dagens läge med tacksamhet effektuerar den gjorda beställningen, vilket han ju också gjort. Och det är ju den beställningen vi diskuterat här i dag — det kan vi väl ändå inte komma

Konjunkturskatt.

ifrån. Ifrån bondeförbundets sida anser vi oss höra stödja även denna konjunkturskatt såsom en av de åtgärder, som föreslagits för att åstadkomma en stabilisering av det ekonomiska läget. Jag ber sålunda att i det fallet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan har det emellertid även från vårt håll avgivits en reservation till utskottets betänkande med anledning av motionen i denna kammare nr 505, som är avgiven av herr Johansson i Mysinge och där han hemställer att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 79 måtte besluta att värdet av skogsprodukter, uttagna för delägarens behov i häradsallmänningar och andra likartade samfällighetsskogar, skola lämnas helt fria från beskattning. Det är alldeles uppenbart att skäl kan föreligga att gå med på en undantagsbestämmelse i det fallet, eftersom det här endast gäller små uttag, varvid delägaren ur en allmänning tar ut värke till bränsle och till reparationer för eget behov. Det blir följaktligen inga försäljningssummor i vanlig mening som uppkommer, då delägarna gemensamt fördela allmänningens avkastning. Följaktligen ansåg vi att det låg något berättigat i denna motion, och vi har därför reserverat oss på denna punkt. Jag skall därför be, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Niklasson m. fl. till utskottsbetänkandet fogade reservationen.

I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande i dess helhet.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Till herr Vigelsbo vill jag säga att vi inom folkpartiet aldrig har beställt någon konjunkturskatt att gälla 1951 års inkomster. I motionen talades — det är riktigt — om det läge, som då rådde, och det är ju ganska rimligt att man gör på det sättet, när man lägger fram en motion. Men, herr Vigelsbo, observera att denna motion var ett alternativ till regeringspropositionen,

och denna proposition gällde ju 1952. Det är då också ganska rimligt att man utgår från att folkpartiets motion gällde 1952. Jag har förut här i debatten erinrat om att när frågan sedan aktualiserades genom den allmänna debatten, lämnades i december månad här i kammaren besked på den punkten.

Jag har svårt att förstå bondeförbundets inställning till retroaktivitet på detta område. Jag tycker nog att man på det håll, som herr Vigelsbo representerar, borde lyssna på den betänksamhet som gör sig gällande i uttalandet från Riksförbundet Landsbygdens folk. Jag har citerat det förut, och jag tycker det är starkt motiverat. Man säger där, att man från företagets sida kan ha gjort dispositioner, som gör retroaktiviteten i hög grad besvärande. Vill herr Vigelsbo förneka detta?

Jag skulle vidare vilja fråga herr Vigelsbo, om det inte är så, att retroaktivitet i skattelagstiftning lätt skapar mindre respekt för skattelagstiftningen? Är det inte vidare så, att det skapar en osäkerhet, som ingalunda är bra? Jag vore tacksam om herr Vigelsbo i sin replik ville svara på dessa frågor.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Det är klart att det kan finnas vissa skäl för den reservation, som herr Vigelsbo yrkade bifall till. Jag vill emellertid klargöra utskottets ställning till denna fråga.

Det gäller här besparingsskogar, häradsallmänningar och skogsallmänningar, som är att betrakta som juridiska personer och som drivs på det sättet, att delägarna får utdelning från allmänningen, och då är det svårt att undantaga dessa juridiska personer när man inför en dylik beskattning. Utskottet har emellertid tillmötesgått önskemålet att inte onödigtvis belasta dessa skattedragare genom att i detta fall sätta skatteprocenten till allenast 20 procent, medan däremot 40 procent gäller för andra juridiska personer och

Konjunkturskatt.

över huvud taget andra skattskyldiga enligt denna lag.

Omöjligheten att beskatta detta hos de enskilda delägarna ligger i öppen dag. Det skulle vara en alltför besvärlig och tillkrånglad metod. Jag ber, herr talman, att på den punkten få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VIGELSBO (kort genmäle): Herr talman! Herr Kristensson i Osby försökte påstå att folkpartiet inte beställt denna konjunkturskatteproposition, men i den mån som jag åtminstone kan läsa svenska kan jag inte komma till något annat resultat. Där står nämligen upprepat 1951 och 1951 och 1951 på praktiskt taget varje sida, och 1952 står endast i det fall då det gällde sterilisering av övervinsterna, och det sammanföll ju i så fall med den proposition som framfördes från regeringens sida.

Ärendets gång var ju, att motionen lämnades här den 13 november. Den behandlades i bevillningsutskottet och man krävde där att bevillningsutskottet skulle skriva en lagtext, som skulle vara färdig att expedieras till riksdagen för antagande och tillämpning fr. o. m. den 1 januari 1952. Om man vill vara elak kan man säga: Under 1952 års första hälft föreligger inte inkomsterna annat än för 1950, nämligen de som angivits på 1951 års deklARATION. 1951 års inkomster blir kända först någon gång fram i sommar, då taxeringsresultaten föreligger färdiga. Man måste draga den slutsatsen att folkpartiet i motionen velat sträcka retroaktiviteten t. o. m. till 1950, därför att det var så bråttom med att få motionen och konjunkturskattelagen antagna redan vid 1951 års riksdag. Man får väl utgå från att det ändå måste grunda sig på detta. Jag kan inte finna annat än att det är 1951 års inkomster som man har siktat på tidigare, och man har ändrat uppfattning nu först senare.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Till herr Vigelsbo vill jag bara säga en sak. Om man inte vill ha denna beskattning retroaktiv, är det naturligtvis värdefullt att kunna antaga en lagtext redan under 1951 att gälla 1952. Om man nu skulle följa folkpartiets linje här i dag, har det ju ändå varit ett känt förhållande under de månader som gått på 1952, att en konjunkturskatt är övervägd, och det är ju stor skillnad på detta mot att lägga en konjunkturskatt på 1951, som omfattar större delen av ett år då inte dessa planer var kända.

Herr VIGELSBO (kort genmäle): Herr talman! Jag kan ändå aldrig komma ifrån att en skattelag, som man antar vid årsskiftet 1951/52, kan tillämpas 1952, men inte på andra inkomster än 1950 års. Det finns inga andra möjligheter.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Då det gäller högerns allmänna inställning till en konjunkturskatt framgår denna klart i den reservation, som avgivits av högerrepresentanterna i bevillningsutskottet. Den har också lika klart framgått av herrar Hjalmarsons och Hagbergs i Malmö anföranden. Jag skall därför inte på nytt här framföra ytterligare argument, som talar mot en konjunkturskatt, utan jag vill bara med ett par ord beröra en detalj i det framlagda lagförslaget om konjunkturskatt.

Den detalj som jag syftar på har anknytning till 6 § i förordningen. Paragrafen behandlar inkomst av skogsbruk. Såsom 6 § har utformats i propositionen skall förvärvskällan jordbruk uppdelas på två skilda delar, d. v. s. man föreslår att intäkterna från skogsbruket skall renodlas från intäkterna av den egentliga jordbruksdriften. Detta kan få till följd att om den samlade förvärvskällan jordbruk lämnar ett underskott och följaktligen ingen inkomstskatt utgår för innehavaren, så

Konjunkturskatt.

kan denna förvärvskällas innehavare ändå drabbas av en konjunkturskatt. Ett sådant förhållande verkar egendomligt. Jordbrukarna måste fråga sig: Hur kan man ha en skattelagstiftning, som i ett visst fall ej ger inkomstskatt men som ger konjunkturskatt för merinkomster? Jag kan inte komma ifrån att en sådan lagstiftning är mindre tilltalande. Jag har därför också i en motion, nr 507 här i kammaren, framfört, att om förslaget om konjunkturskatt antas, en ändring av 6 § måste komma till stånd, så att den taxerade merinkomsten av skogsbruk icke må bestämmas till högre belopp än det, vartill nettointäkten av hela jordbruksfastigheten uppgår.

Mången anser kanske att denna fråga är obetydlig och att det endast blir ett fåtal jordbrukare som kommer att drabbas av denna bestämmelse. Ja, även om det endast skulle vara ett fåtal jordbrukare som få kriskonjunkturskatt utan att ha haft någon verklig nettointäkt av sitt jordbruk så borde väl ändå denna orättvisa bort ur lagstiftningen. Antalet jordbrukare som drabbas av denna bestämmelse kommer emellertid enligt min uppfattning att bli större än vad man i allmänhet tror. Svartrost, mul- och klövsjuka och andra saker har nämligen medfört, att många jordbrukare har rena förluster på sin jordbruksdrift, som de täcker med inkomster från skogsuttag. Dessa personer bör fritagas från konjunkturskatt, och därför yrkar jag, herr talman, i den händelse kammaren beslutar att konjunkturskatt skall införas, bifall till reservation II av herr Velanders m. fl., vilken reservation också innebär ett bifallsyrkande till min motion i berörda avseende.

Herr JANSSON i Aspeboda: Herr talman! När jag avlyssnat den snart fyra timmar långa debatten, har jag hela tiden väntat att jag åtminstone skulle få någon uppfattning om vad som är folkpartiets linje: dess linje i riksdagen

eller dess linje när det gäller att framträda inför de svenska medborgarna. Vi skulle mycket väl kunna tala om den snö som föll i fjol och vad som sades under höstriksdagen, men det ligger närmare till hands att titta en liten smula på vad som sagts och skrivits så sent som för endast några veckor sedan.

Motionen nr 508 i denna kammare av herr Ohlin klargör väl tydligt, att folkpartiet icke vill ha en retroaktiv beskattning i här ifrågavarande fall. Men den 26/3, alltså åtta dagar efter det denna motion framställdes, låter folkpartiet i sin tidningspress införa en annons, ett upprop, eller vad det nu kan kallas, där man i den första frågan säger: »Vad tycker Ni? Inom en del industrigrenar har kriskonjunkturerna medfört stora vinster, utöver kompensation för prisstegringen, på sammanlagt minst 2 000 miljoner kronor. En stor del av dessa har formen av betydande extravinster. Anser Ni skatteförmågan i de senare fallen större än på vanliga inkomster, så att extra konjunkturvinstskatt är motiverad?» Man skall svara antingen ja eller nej på den frågan. »Folkpartiet har föreslagit en sådan tillfällig beskattning av betydande övervinster för att skapa större möjligheter att hejda en eljest ofrånkomlig tillfällig höjning av levnadskostnaderna...» Så är det ett par tre frågor till, men jag skall inte föredraga dem. För den som är intresserad går det an att läsa i Svenska Morgonbladet den 26/3 och kanske även i flera tidningar. Så slutar man med att säga: »Sätt ett kryss i den ruta, som anger Ert svar. Om krysset kommer i ja-rutan» — om vi alltså skall ha konjunkturskatt — »då överensstämmer Er uppfattning med den politisk som folkpartiet hävdar i ovanstående brännande politiska frågor. Verka då för att Er uppfattning vinner anslutning i Er krets, för uppslutning omkring folkpartiets politik, som innebär vad ovan sagts.»

Konjunkturskatt.

Nu går det inte att komma och säga, att jag har klippt någon vanlig tidningsnotis, eller att försöka krypa bakom vederbörande redaktörs eller journalists skickliga sätt att skriva, ty folkpartiet har satt sitt namn under detta. Jag måste därför i dag ställa den frågan till herr Ohlin — han är tyvärr inte nu inne i kammaren — vad han menar med dessa frågor till det svenska folket så sent som den 26 mars, för nästan jämnt en månad sedan.

Nu kanske man vill försöka komma ifrån det hela genom att säga, att man inte har avsett 1951 och att man inte har talat om retroaktivitet, men det går inte. Man har nämligen angivit, att den rena konjunkturvinsten skulle utgöra 2 000 miljoner kronor. Man kommer nu fram till ännu högre belopp, men de 2 000 miljoner som här har nämnts måste avse år 1951.

Vad menar man med att säga eller skriva till det svenska folket, att detta är folkpartiets politik, när man samtidigt till den beslutande församlingen, den svenska riksdagen, har lämnat in en annan akt om avslag på vad man i annonsen säger sig vilja?

Debatten har varit lång, och jag skall inte förlänga den. Jag begär bara ett svar på min fråga, vad som är folkpartiets linje. Är det den linje som man visar utåt till människorna i landet, eller är det den linje som man företräder här i kammaren? Den frågan måste jag få besvarad. I annat fall måste jag säga som herr Hjalmarsen, att folkpartiet åker berg- och dalbana, och det vore kanske inte så farligt om man åtminstone åkte åt ett håll. Antag att en direktör för ett nöjesfält som är ansvarig för besökarna vid nöjesfältet släpper ut vagnar från två håll i berg- och dalbanan, så att passagerarna uppe i höjden plötsligt finner att det ovillkorligen måste bli en väldig krasch där nere i botten. Om jag inte får ett ordentligt svar, frågar jag om man inte har rätt att beteckna folkpartiet som

lika ansvarslost som den nöjesfältschef, som åstadkommer att det blir en krasch i bokstavlig mening.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Debatten här i dag har företrädesvis rört sig om antingen de samhällsekonomiska frågorna eller också vissa partitaktiska eller partitekniska uppgörelser. Jag avser emellertid inte att gå in på dessa saker, utan min avsikt är att mer direkt behandla den fråga som ligger på riksdagens bord, nämligen själva det skatte-lagförslag som vi nu har att fatta ståndpunkt till. Jag skall till att börja med något beröra retroaktivitetsfrågan utifrån rättsprincipiella synpunkter. Jag kan inte finna att de andraganden och synpunkter som hittills har anförts har trängt till botten i denna fråga.

Herr talman! Man brukar i rättsvetenskapen och även i det praktiska handlandet skilja mellan ett begrepp »rättsstat» och ett annat begrepp »icke-rättsstat». Det är en hel rad olika omständigheter, som i den juridiska forskningen och vetenskapen har anförts som kriterier på det ena och det andra, men jag skall inte alls gå in på detaljerna nu; det är en mycket omfattande fråga.

Jag vill bara nämna, att som ett av kriterierna för en rättsstat gäller, att lagstiftning icke *bör* vara retroaktiv och att viss typ av lagstiftning icke *får* vara retroaktiv. Vad är nu förklaringen till detta? Är förklaringen en rättsfilosofisk eller rättsvetenskaplig dogm? Nej, det är den inte alls. Förklaringen till att retroaktiv lagstiftning som regel inte tolereras i en rättsstat är, att med den retroaktiva lagstiftningen åstadkommes en rättsosäkerhet för den enskilde medborgaren. Vad som anses vara det väsentliga i en rättsstat är att medborgaren i sitt handlande skall vara underkastad lagar, som är gällande när handlingen företas.

Det är beklämmande att höra utskottets talesman herr Sundström försöka bortförklara eller förklara förre stats-

Konjunkturskatt.

rådet Mossbergs utlåtande i den frågan med att landshövding Mossberg inte har tänkt på saken eller inte trängt in i frågan om vilka krav man kan ställa ur principiell synpunkt på en lagstiftnings retroaktivitet. Jag tycker det är närmast ynkligt, och jag föreställer mig att den framstående jurist som landshövding Mossberg ju är, skulle betacka sig för ett sådant försvar.

För dem som har sysslat med rättsfrågor såsom domare, eller i andra sammanhang, framstår det som naturligt att en retroaktiv lagstiftning icke är önskvärd eller lämplig och icke bör förekomma såvida ej alldeles utomordentliga omständigheter ur samhällets synpunkt tvingar fram ett annat bedömande.

Gentemot dessa invändningar mot retroaktiviteten anför nu regeringen ett försvar, som också tillhör något av det mera uppseendeväckande. Det byggs i huvudsak upp på två omständigheter, nämligen för det första att grundlagen inte innehåller något förbud mot retroaktiv lagstiftning och för det andra att retroaktiv lagstiftning har förekommit tidigare. Herr Henriksson och herr Sundström har liksom finansministern mångordigt förklarat och motiverat sin ståndpunkt. Jag skulle kunna sammanfatta deras förklaring i tre ord: »ändamålet helgar medlen». Det är summan av deras förklaring till att man här bryter mot en vedertagen princip inom rättsstaten, nämligen att undvika retroaktiv lagstiftning.

Man har i denna debatt om retroaktiviteten icke berört en fråga, som enligt min mening är av grundväsentlig betydelse, nämligen frågan om vilken karaktär den lag har, som enligt utskottsmajoritetens önskemål skall få retroaktiv verkan. Är den lagens karaktär sådan, att man bör anse det mer eller mindre naturligt eller förkastligt med retroaktivitet? Vad innebär lagen rent reellt? Denna konjunkturskattelag innebär att medborgare berövas ekonomiska tillgångar, som de har förvärvat på lag-

ligt sätt, genom en lag som inte gällde när de blev ägare av tillgångarna. Just detta att lagstiftningen rent tekniskt sett innebär en avhändelse gör att retroaktiviteten framstår som desto mer olämplig.

Det var med stor tillfredsställelse som jag såg i utskottsutlåtandet, att man där har underkänt de av Kungl. Maj:t åberopade motiven, nämligen att det inte står någonting i grundlagen om förbud mot retroaktivitet. Man har underkänt att detta skulle vara ett motiv för att ta en retroaktiv lagstiftning, och man har klart gått på linjen »ändamålet helgar medlen» — då vet man åtminstone var man har utskottsmajoriteten.

Detta att säga, att grundlagen inte innehåller något förbud och att åtgärden därför är riktig och tillåtlig, innebär att man fullkomligt har bortsett från grundlagens tekniska karaktär. Grundlagen är inte avsedd att vara formulerad så, att den skall täcka sitt område på samma sätt som exempelvis aktiebolagslagen. Grundlagen är en mycket ålderdomlig lagstiftning, som har kompletterats med sedvanerättsliga bestämmelser vid många olika tillfällen. Det må räcka med att påpeka, att det finns åtgärder som är tillåtna enligt grundlagen men skulle betraktas som en revolution om de vidtoges, och det finns också åtgärder som icke är förbjudna i grundlagen men som icke desto mindre enligt stadgad rättsuppfattning anses otänkbara.

Herr talman! Jag har med detta bara velat säga, att jag har funnit de argument av rättslig karaktär väl tunna som har åberopats i propositionen för retroaktivitet. Ingen som vill se realistiskt på förhållandena kan naturligtvis förneka att sådana situationer kan föreligga, att ett brytande mot en vedertagen rättsprincip, att lagstiftningen inte skall vara retroaktiv, kan ske, om ännu mycket starkare skäl talar för åtgärden, men, herr talman, jag kan icke finna att frågan om en skatt som skall ge 150 miljoner eller vad det är man kalkyle-

Konjunkturskatt.

rar med är av den arten, att man bör föra vedertagna rättsformer åt sidan.

Herr talman! Jag är fullkomligt medveten om att det kommer att anföras en rad omständigheter mot mitt resonemang. Jag är också medveten om att man från majoritetens sida kommer att eftersträva att inlinda detta avsteg från en för rättsstaten vedertagen grundsats i så många motiveringar och förklaringar som möjligt. Det är helt naturligt, men det spelar ingen roll om så sker eller ej. Kvar står nämligen att man har givit sig in på ett område, enligt min mening i oträngt mål, som det är mycket farligt att ge sig in på. Kvar står att man luckrar upp vedertagna rättsbegrepp, som gäller icke bara för det eller det året eller för den eller den staten, utan som är vedertagna i rättsstaterna oberoende av de geografiska gränserna. Mot sådana principer skall man inte synda, och mot dem syndar man inte ostraffat i det långa loppet.

Herr talman! Från dessa mycket kortfattade och kanske alltför summariska synpunkter på de rättsprincipiella frågorna skulle jag vilja gå över till några mera praktiska skattetekniska eller arbetstekniska frågeställningar.

Vi är ju alla överens om att detta land lider under ett skattekrångel. Utskottets ärade ordförande, som på grund av ohälsa inte kan vara här i dag, vilket jag djupt beklagar, har vid upprepade tillfällen sagt ifrån, att allt vad som kan göras för att förenkla detta skattekrångel skall göras. Samtidigt eller strax efteråt lägges det fram förslag till en skattelagstiftning, som ännu mer betyder ett »nedramlande» i krångel än vad man förut hade att räkna med. I själva verket finns det åtminstone ett dussintal punkter, där den skattskyldige genom bevisning och genom att lägga upp sin skattefråga rätt kan påverka utgången. Jag vet inte, om utskottets ärade ledamöter haft anledning att tänka närmare på dessa olika punkter. Jag skall inte taga upp tiden med någon sorts detalj-

analys av saken. Men så mycket står fast, att denna lag icke kan tillämpas av menige man i hans rörelse. Det är en skattelag, som fordrar användande av experter för att kunna tillämpas, såvida inte den skattskyldige skall löpa mycket stora risker att betala skatt i en omfattning, som inte varit avsedd och ur hans synpunkt inte varit nödvändig.

Det är helt naturligt två parter, som är berörda av denna lag. Det är taxeringsmyndigheterna och de skattskyldiga. Taxeringsmyndigheterna är för närvarande så överbelastade med arbetsuppgifter, att man där på ansvarigt håll knappast ser någon väg ur situationen. Konsekvensen av denna onormala arbetsbelastning har blivit, dels att skattemyndigheterna tvingas begagna schablonmässiga och skönsmässiga avgöranden i mycket större omfattning än i och för sig vore riktigt, dels att skattemyndigheterna måste eftersätta den kontroll av de skattskyldigas uppgifter, som i och för sig är nödvändig för att tillräcklig respekt för beskattningen skall kunna upprätthållas. Denna överbelastning medför å ena sidan, att på grund av schablonerna åtskilliga personer betalar mera skatt än vad som är riktigt och på grund av att det är så kostbart att överklaga, att det ofta inte lönar sig. Men den medför å andra sidan också, att åtskilliga mindre nogräknade personer kommer ifrån skatt, kanske ibland uppgående till mycket stora belopp, därför att den kontroll som man räknat med inte kan genomföras. Jag vill alltså säga, att när man talar om skattemoral, får man inte glömma bort, att en överbelastning av taxeringsmyndigheterna på sätt nu sker kanske är det allvarligaste hotet just mot skattemoralen. Att det för de skattskyldiga betyder mycket mera arbete och andra olägenheter är onödigt att säga, men dessa frågor har kanske i detta sammanhang inte någon större relevans.

Herr Sundström uttalar sig med stor säkerhet om lagens karaktär och yttrar

Konjunkturskatt.

bland annat, att lagen är bra hopkommen, att den är enkel och inte kommer att bereda några större svårigheter. Den absoluta säkerhet kan jag endast förklara på två sätt. Antingen är utskottets talesman utomordentligt väl insatt i näringslivets praktiska taxerings- och deklarationsfrågor och allting verkar därför så enkelt för honom, eller också är han inte alls insatt i dessa frågor och då verkar saken också enkel. Det skulle vara frestande att genom några frågor till utskottets talesmän här utröna, huruvida det är den perfekta kännedomen om förhållandena eller den relativa okunnigheten, som ligger bakom tvärsäkerheten. Men, herr talman, en sådan examination bör inte företagas här.

Det är bara några frågor jag skulle vilja taga upp för att belysa att den här framlagda lagens konstruktion delvis är omöjlig. Som bekant skall man räkna ut ett jämförelselager och förändringarna i de dolda reserverna under jämförelseåret och därvid begagna något som heter återanskaffningspriset för varulagret vid utgången av jämförelseåret. Eller konkret uttryckt, när man skall bedöma reservernas förändringar under 1948 — vi antar att det är det året, som man väljer till jämförelseår — skall man använda det s. k. återanskaffningspriset vid 1948 års utgång, alltså en tidpunkt som ligger långt tillbaka, och på grundval av detta återanskaffningspris se efter hur reserven förändrat sig. Herr talman, begreppet återanskaffningspris i vad det avser händelser, som ligger flera år tillbaka i tiden, är ett begrepp, som möjligtvis kan fabriceras på papperet men inte har någon reell existens. Återanskaffningspriset är beroende av en rad faktorer, som omöjligt kan fastställas tre—fyra år i efterhand, sedan varorna inte längre finns. Det kommer också att visa sig, att förändringar i kvantitet och kvalitet och allt sådant gör, att vid tillämpning av återanskaffningspriset något resultat över

huvud taget inte kan nås, såvida man inte ger sig in på rena fiktioner, och det är dessa jag är rädd för.

I en motion hade jag föreslagit att knyta dessa frågor om dolda reserver till relevanta dokument, nämligen företagets bokföring. Detta har inte godkänts av utskottet. Om min motion genomförts skulle detta ha betytt en verklig förenkling. Jag väckte motionen delvis för att se, vilket allvar som ligger bakom majoritetens ständigt deklarerade ståndpunkt: »Om ett förenklingsförslag kommer, skall vi genomföra det.» Här kommer ett förslag, som i fråga om förenkling skulle betyda enormt mycket. Detta förslag avvisas. Man har gjort vissa jämkningar i övrigt beträffande lagervärderingen, men de ligger på en annan bog.

Herr talman, jag skall inte fortsätta dessa invecklade tekniska lagervärderingsfrågor. Det skulle föra alltför långt. Jag skall helt kort peka på en annan sak.

Enligt lagen uppdrages åt en administrativ myndighet, nämligen riksskattenämnden, att avgöra för vilka områden lagen skall tillämpas. I och för sig är detta en mycket uppseendeväckande sak, men låt så vara. Men man underlåter samtidigt att ge riksskattenämnden några närmare direktiv om hur den skall förfara. Jag föreställer mig att det kommer att uppstå utomordentligt besvärliga situationer. Det är så lätt att vid en lagstiftning säga, att man skall gå på den ena eller den andra linjen, men när man tittar på verkligheten, är det annorlunda. Alla branscher är inte likartade, och även inom en bransch kan det föreligga olika strukturella förhållanden. Att göra generella uttalanden om ett företags lönsamhet på grundval av dess tillhörighet till en viss bransch är en ytterst vanskelig fråga.

Också i förenklingssyfte föreslog jag, att deklarationsskyldigheten skulle bli mindre omfattande än enligt proposi-

Konjunkturskatt.

tionen. Enligt denna skall nämligen deklaration avges så snart inkomsten av rörelsen överstiger 10 000 kronor och samtidigt omsättningen 300 000 kronor. I min motion hade jag föreslagit en höjning av dessa gränser. Det har inte heller föranlett någon åtgärd från utskottets sida.

En rörelse med en omsättning på 300 000 kronor är i normalfallet, då det gäller handel en rörelse på ett par, tre anställda, och då det gäller fabrikation på fem å 10 anställda. Är det någon som föreställer sig att det skall vara en normalt förekommande företeelse beträffande denna typ av smårörelser, att det föreligger konjunkturvinster? Hade det inte varit en rimlig förenkling, som skulle minska både de skattskyldigas och taxeringsmyndigheternas arbetsbörda, att begränsa skyldigheten att avge deklaration utan anmaning till de något större företagen. Det finnes alltid möjlighet för taxeringsmyndigheten att infordra utredning beträffande de mindre företagen, om man ansåg deras inkomstförhållanden »misstänkta».

Herr talman! Slutsatsen av vad jag anfört blir följande:

Retroaktiviteten innebär, oavsett vad som här har sagts från majoritetens sida, ett avsteg från en vedertagen rättsgrundsats. Den innebär att man bygger på senitensen »ändamålet helgar medlen». Det syfte, man anser helga denna åtgärd, är inte av den art, att det med en normal värdering i en rättsstat skulle motivera avsteget från rättsgrundsatsen mot retroaktiv lagstiftning.

Lagen är utomordentligt tillkrånglad, innebär stor börda för de skattskyldiga och överansträngning för taxeringsmyndigheterna, som på grund därav nödgas åsidosätta andra väsentliga uppgifter.

Lagstiftningen som sådan är för det tredje ett återfall i ett skattekrångeltänkande, som icke är att rekommendera.

Herr talman! Det är därför ganska naturligt att jag yrkar avslag på utskottets utlåtande.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle):
Herr talman! Jag nödgas taga kammarens tid i anspråk två minuter för att tillrättalägga herr Fagerholms historiskrivning, som jag tycker vara gjord på fri hand.

Retroaktiviteten motiveras varken i propositionen eller utskottets betänkande med grundlagsförbud eller några hänvisningar till att det icke är förbjudet att använda retroaktiv beskattning och ej heller uteslutande med att retroaktivitet har förekommit i andra fall.

Det är enkelt refererat och konstaterat, vad som är den egentliga motiveringen för retroaktiviteten. Det är helt enkelt samhällsnyttan. Frågan gäller om det över huvud taget i denna situation är nödvändigt av penningpolitiska skäl att tillgripa retroaktivitet för att dämpa den inflationistiska utvecklingen. Det är på detta resonemang, som både utskottet och propositionen stödjer sig. Även den främste sakkunnige på området, som jag tidigare omnämnt, intar denna ståndpunkt, att det till sist blir den samhällsnytta, som en retroaktiv beskattning medför, som blir det avgörande.

I anledning av herr Fagerholms beklagande av att riksskattenämnden blivit alltför starkt engagerad i fråga om lagstiftningens tillämpning vill jag endast erinra om att det väl väsentligen är till de skattskyldigas fördel, att riksskattenämnden på detta sätt har inkopplats. Det är nämligen utskottets förhoppning att det genom den objektiva sakkunskap, som finns hos denna nämnd, skall skapas garantier för att enskilda skattskyldiga inte på något sätt lider men, utan får sin rätt fullt tillgodosedd. Jag tycker därför att herr Fagerholm borde ha prisat denna åtgärd i stället för att klandra den.

Konjunkturskatt.

Herr FAGERHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag antar att herr Sundström inte var närvarande under större delen av mitt anförande — jag kan inte på annat sätt förklara den fullständiga missuppfattning vartill han gjorde sig skyldig. Det är ingen som har påstått att regeringen skulle ha framlagt sin proposition, därför att grundlagen inte innehåller något förbud mot retroaktiv beskattning. Det är inte alls om något sådant som vi här har talat.

Vad gäller riksskattenämnden har jag påvisat det principiellt anmärkningsvärda i att det uppdrages åt en administrativ myndighet att avgöra huruvida lagen skall tillämpas eller icke. Detta betyder inte att jag beklagar att riksskattenämnden har fått denna uppgift. Tvärtom! Om man stiftar tillräckligt invecklade och ur juridisk-teknisk synpunkt opåkallade lagar, måste man skaffa sig instrument för att klara ut det hela, och riksskattenämnden är i detta fall ett sådant instrument.

Herr KÄRRLANDER: Herr talman! Såsom här tidigare redan sagts är alla partier utom högern överens om det skäligen i att samhället tillföres en del av de konjunkturvinster, som uppstår eller uppstått på grund av en extremt uppdriven exportkonjunktur. När herr Ohlin första gången tog upp frågan här i kammaren i fjol höst, var det emellertid endast skogsägarnas vinster som han riktade sig emot. Men det berodde väl på att herr Ohlin vid det tillfället inte hade upptäckt att det även fanns andra företagarevinster, som borde bli föremål för en vinstkonjunkturbeskattning. Detta säger jag bara som en parentes, eftersom det ju inte förändrar den ståndpunkt, som sedan intagits av samtliga partier utom högern.

Högern har nu reservationsvis yrkat blankt avslag på propositionen. Motivet härför är, efter vad jag kan förstå, inte

så mycket principiella betänkligheter mot en retroaktiv beskattning, utan det skäl som i reservationen har utformats på det sättet, att man säger att det inte finns någon som helst anledning att beskatta konjunkturvinster på ett hårdare sätt än andra vinstmedel och att det här inte är fråga om en konjunkturvinstbeskattning utan om en mervinstbeskattning. Man hyser nämligen den uppfattningen att de vinster, som företagen gjort eller kan komma att göra, inte i och för sig innebär någon fara ur inflationssynpunkt. I reservationen gör man, i likhet med vad Industriförbundet har gjort i sitt remissyttrande, gällande att den saken blir aktuell först vid användningen av vinsterna. Högern konstaterar sålunda att om företagen sparar sina konjunkturvinster, alltså steriliserar dem inom det egna företaget, medför dessa vinster icke någon fara för en inflationistisk prisutveckling.

Teoretiskt sett är det, herr talman, naturligtvis ingenting att anmärka här emot, men jag tror att hela resonemanget är något som stannar i teorien. Dessutom finns det ett annat skäl, som enligt min mening mycket starkt talar för införandet av en vinstkonjunkturbeskattning, nämligen det förhållandet att det under år 1951 skedde en sådan snedvridning av samhällsekonomin, att vinsterna inom företagssektorn uppskattades till mellan 2,5 och 3 miljarder samtidigt som löneutvecklingen under år 1951 gjorde, om man ser saken välvilligt, på stället marsch — det fanns tendenser till en viss nedgång av lönerna. Det är den sidan av saken, som högern över huvud taget inte vill diskutera.

Herr Hjalmarson sade här för en stund sedan, att man måste kräva att samhället uppträder på ett sådant sätt att näringslivet får arbetsro. Jag skulle vilja fråga: Är det inte lika berättigat att kräva att löntagarna får en viss trygghet i sina förhållanden? Om man accepterar principen att företagen skall

Konjunkturskatt.

ha arbetsro och få bedriva sin verksamhet under trygga förhållanden för att näringslivet skall kunna utveckla sig på ett riktigt sätt, så bör man också godkänna den principen, att de anställda inom företagen skall åtnjuta samma trygghet. Detta medför i sin tur att samhället måste se till att det inte sker en sådan ekonomisk snedvridning som under år 1951.

Herr Fagerholm har här varit inne på frågan om krångligheten hos den föreslagna konjunkturvinstbeskattningen och sagt, att man borde försöka ytterligare förenkla denna lagstiftning. Ja, men högern har ju både i motioner och reservationer yrkat på att det skall, om skatteförslaget blir godkänt, finnas möjligheter att få avdrag utöver det 15-procentiga avdraget för rationaliseringar och andra förbättringar, egna kapitalutlägg o. s. v., och detta innebär väl ändå ingen förenkling utan påminner i rätt hög grad om den gamla formen av krigskonjunkturskatt.

Vad beträffar herr Fagerholms motion om att det skall finnas valfrihet att vid lagervärderingen använda antingen återanskaffningsvärdet eller de verkliga anskaffningskostnaderna eller att tillämpa båda principerna, kan det naturligtvis sägas att en sådan anordning skulle innebära en förenkling. Jag tror emellertid att det här är fråga om en förenkling, som man över huvud taget måste vara rädd att ge sig in på.

Vidare har högern i sin reservation nr II föreslagit, att vinster, som uppstår inom skogsbruket, skulle kunna, om jag får uttrycka saken enkelt, kvittas mot eventuella förluster inom det jordbruk, som tillhör vederbörande fastighet. Detta skulle ju göra hela anordningen med en konjunkturskatt värdelös i dessa fall och är väl, såsom finansministern här påpekat, bara ett led i det försvar för kapitalägarna, som präglar högerens reservationer och övriga ställningstaganden i denna fråga.

Herr talman! Med dessa korta re-

flexioner ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr OHLIN: Herr talman! Innan jag kommer till det jag egentligen tänkte säga vill jag rikta några ord till den siste talaren herr Kärrlander. Han påstod att jag, när jag under debatten den 31 oktober förra året första gången var inne på frågan om en konjunkturskatt, bara hade upptäckt skogsägarnas vinster. Jag måste med anledning därav fråga herr Kärrlander: Finns det inga gränser för hur mycket oriktiga och felaktiga påståenden som kan framställas från denna talarstol? Jag hade ju vid det tillfället en lång diskussion med statsrådet Hedlund om olika grupper inom skogsnäringarna, alltså både tillverkare och skogsägare. Men jag förstår att de vilseledande påståenden, som man gör, har till uppgift att draga bort uppmärksamheten från det faktum, att regeringen och regeringspartierna då förde en politik, som bara innefattade åtgärder mot skogsnäringarna, medan folkpartiets uppläggnings varit — såsom framgår av den motion som vi avgav i mitten av november — generell och tagit sikte på en beskattning under lika betingelser av näringslivet olika grenar.

En fråga, som kanske skulle behöva här ytterligare belysas, är den rent principiella frågan om en konjunkturvinstbeskattnings berättigande och plats i vårt skattesystem. Högerpartiet avvisar nämligen numera principiellt en konjunkturvinstbeskattning med ett resonemang, som såvitt jag förstår är mycket generellt. Det finns i högerreservationen en liten passus om världskrig eller dylikt, som kanske öppnar ett smyghål, men när det gäller förhållanden sådana som de nuvarande, med krig på ett håll i världen och rustningskonjunkturer på flera håll, säger högern, att man bestämt avvisar tanken på en extra vinstbeskattning. Detta även om vinsterna för en del företag

Konjunkturskatt.

och näringsgrenar plötsligt mångdubblas på grund av omständigheter, över vilka dessa inte har något inflytande.

Jag vågar hävda att detta är en annan syn på frågan än den som låg bakom det förslag om konjunkturvinstbeskattning, som redan år 1915 framfördes av en konservativ finansminister, liksom den som låg bakom tanken på en konjunkturvinstbeskattning under förra världskriget. Det avgörande kan ju inte bara vara storleken av pågående krig. Avgörande måste väl vara att det inom näringslivet förekommer vinster av sådan art, och omfattning, att de motiverar särskilda åtgärder.

När man frågar om det är *rättvist* att i vissa lägen pålägga en konjunkturvinstskatt, tillåter jag mig också erinra om den jämförelse med priskontrollen, som har gjorts från vårt håll någon gång tidigare. Alla partier, alltså även högern, har ju varit ense om att man i vissa bristsituationer inte kan undvika att ha en priskontroll — en annan sak är att vi inte är riktigt överens med regeringen om hur det hela skall skötas, hur snabbt priskontrollen kan avvecklas på vissa områden o. s. v. Vad är syftet med priskontrollen? Jo, det är att se till, att inte knapphetsituationer leder till prisstegringar på hemmamarknaden, som å ena sidan tillför säljarna vinster som man finner omotiverade och å andra sidan belastar förbrukarna alltför mycket. Och denna priskontroll, som alltså även högern har accepterat, innebär i många fall en hundraprocentig indragning av konjunkturvinst till det allmänna. Men när det till följd av knapphetsituationer på världsmarknaden sådan som den nuvarande uppkommer mycket stora vinster för exportföretagen — vinster som i många fall är mycket större i förhållande till kapitalet än de inhemska företagarna kunnat få om det inte funnits en priskontroll — så säger högern att det är oberättigat att göra något särskilt intrång alls på dessa vinster, 8 — *Andra kammarens protokoll 1952. Nr 14.*

fastän det inte skulle vara fråga om ett hundraprocentigt intrång utan om en skattebelastning med 24 procent.

Det är väldigt svårt att förstå att högern med sådan glödande iver kan tala mot att just *detta* slag av extravinster särbeskattas. De har uppkommit på grund av knapphetsituationen på världsmarknaden, t. ex. i fråga om vissa råvaror. När det däremot fanns ett liknande knapphetsläge på den inhemska marknaden under senare år, då intog högern ståndpunkten att samhället får lov att inskrida. Man ville inte bestrida, att priskontrollen hade en mission att fylla. Jag har frågat åtskilliga högermän under de gångna månaderna, politiker och icke politiker, men ännu har jag inte kunnat få någon förklaring på hur högern kan bedöma dessa problem så olika. Jag har inte fått det i dag heller, och jag tror, tyvärr, att jag kommer att gå från denna kammare, när debatten är slut, utan att ha fått någon förklaring.

Jag betonar att vad jag här sagt inte är något försvar för ett visst slag av priskontroll, som ofta använts för länge och på för stora områden, utan det gäller områden, där alla partier varit överens om att den inte kunnat undvikas.

Herr Hjalmarson gjorde ett litet försök till en undanmanöver, när han sade: »I utlandet där är den utländska konkurrensen en effektiv priskontroll på världsmarknaden!» Ja, man kan ju konstatera vad som har skett med råvarupriserna på världsmarknaden, t. ex. vad som skett under den nu gångna vintern. Det har varit dessa höga priser, som tillfört stora vinster även under det första kvartalet 1952. Följaktligen är hänvisningen till konkurrensen på världsmarknaden ingenting annat än en undanflykt. Herr Hjalmarson kan inte bestrida, att det varit stora konjunkturvinst. Jag vill redan nu från början erkänna, att jag i höstas räknade med möjligheten av att konjunkturvinsterna skulle fortsätta något

Konjunkturskatt.

längre än vad de kanske komma att göra under 1952. Men i vår partimotion i november reserverade vi oss uttryckligen just för att det ju kunde hända att priset skulle komma i en icke alltför avlägsen framtid. Vi ansåg, att man skulle vara beredd både på att vinsterna kunde fortsätta relativt länge och ta slut litet snabbare.

Herr Hjalmarson hade också en annan undanflykt. Det var när han sade att jämförelsen med andra länder inte håller, ty om Churchill hade varit här, hade han varit motståndare till skatten. Jag lämnar detta strålande försvar för högerns ståndpunkt med den lilla kommentar jag gjorde i min förra korta replik.

Dei har varit ett väsentligt led i högerns propaganda att bestrida att det för löntagarna kunde framstå som psykologiskt och sakligt motiverat, att samhället intog den inställningen, att när extraordinära mycket stora vinster uppkommer, kunde ett särskilt offer begäras. I stället för att bemöta detta direkt vill jag göra det indirekt. Jag skulle gärna ha velat höra herr Hjalmarson eller någon annan framstående högerman i december eller januari inför en grupp av tjänstemän och arbetare, som under de närmast följande veckorna hade att ta ställning till avtalsuppgörelserna för 1952, hålla följande anförande som en kort sammanfattning av högerns ståndpunkt: »Löntagargrupporganisationerna bör i detta läge i det allmänna intresse visa återhållsamhet i fråga om löneanspråk. Högern har på lång sikt en annan politik, men i det läge, vari landet kommit, bör löntagarna vara återhållsamma. De har intet intresse av att inflationen får ny kraft.» Då kommer någon bland löntagarna och säger: »Nå, men de här stora konjunkturvinsterna, som kanske mycket väl kan fortsätta en god del av 1952, kanske hela 1952, de väldiga miljonvinster som tillfaller begränsade grupper, vad anser högern att man skall

göra åt dem? Skall också de på något sätt visa återhållsamhet eller göra några uppoffringar?» Då skulle jag ha velat vara närvarande — och helst osedd — för att lyssna till det patos med vilket herr Hjalmarson skulle förklara: »Dessa miljonvinster får vi inte göra något åt. Nej, det är ni löntagare — tjänstemän och arbetare — som skall visa återhållsamhet och inte ta ut vad som i detta forcerade konjunkturläge — forcerat på grund av regeringens misstag — möjligen skulle kunna tas ut av er.» Är det då någon av kammarens ledamöter som betvivlar att herr Hjalmarson skulle ha haft väsentligt mindre patos i den situationen än här i dag?

Nå, kan det sägas, hur är det då med *retroaktiviteten* av skatten? Borde det inte vara en skatt på 1951 års inkomster i stället för på 1952 års? Denna sak har diskuterats så mycket, och jag skall här begränsa mig till några påpekanden. Jag får kanske erinra högern om att TCO, som har en framstående ledamot i styrelsen som också är en framstående ledamot av denna kammare, uttalat sig för konjunkturvinstbeskattning men däremot ställt sig rätt avböjande mot tanken på retroaktiviteten och alltså intog den ståndpunkt som väl närmast är beslätad med den som folkpartiet här företräder. Men om högern då säger: »Ja, men då gör det ingen nytta ur synpunkten att få löntagarna att känna att problemet är beaktat», då vill jag återigen hänvisa till TCO:s yttrande, där man hänvisar till att det skulle vara naturligt att samhället krävde en viss uppoffring i form av skatt och där man alltså ingalunda skriver under högerns ståndpunkt att det där i och för sig är betydelselöst. Att man sedan å andra sidan kan överdriva denna saks betydelse för löntagargrupporganisationerna är ju en annan sak. Det betyder inte att den inte haft en viss betydelse.

Jag kommer därför till den slutsatsen att det har varit rättvist och nyttigt

Konjunkturskatt.

att man tagit upp frågan om en konjunkturvinstbeskattning men att det naturliga är att liksom man begärde återhållsamhet av löntagarna för 1952, man också skulle ta ut skatten för 1952.

De andra skälen mot retroaktiviteten är ju uppenbara. Frånsett den princip som herr Adolv Olsson med sådant patos här deklarerade och som förut här redovisats, har vi hänvisat till regeringens uppgörelse med organisationerna inom skogsindustrierna, som skapat en berättigad förväntan att det inte skulle bli någon sådan retroaktiv skatt. Nu säger man om och om igen — jag vet inte varför det skall vara så betydelsefullt: »Folkpartiet menade från början att skatten skulle vara retroaktiv! Egentligen är vi förfärligt smickrade av detta, att de andra partierna med förstoringsglas tycks läsa varje ord av folkpartiets dokument. Om vi skulle börja läsa de andra partiernas handlingar med samma noggrannhet, skulle det kunna leda till lustiga resultat. Men det skall jag inte taga upp i detta sammanhang, kanske någon annan gång.

Får jag sedan påpeka vad redan herr Kristensson här understrukit, nämligen att folkpartiets motion var ett alternativ till ett regeringsförslag om vissa åtgärder som gällde *år 1952*. Vi har icke uttalat att det skulle gälla någon annan period än den regeringen föreslagit, varför den närmast till hands liggande tolkningen är att den skall gälla *samma period*. Ty om man vill att åtgärderna skall gälla en annan period än den regeringen föreslagit, brukar man sätta ut detta, men om man syftar till samma period, behövs ingen särskild markering. När det sedan blev diskussion sade man: »Detta har ni inte preciserat, det bör preciseras» — och då preciserade vi det. Kan det verkligen vara så mycket mer att säga om den saken?

Jag vill gärna erkänna att jag i fjol höst räknade, som jag sade, med möjligheten att konjunkturen kunde vara

något längre än måhända nu kommer att bli fallet. Å andra sidan är det inte uteslutet att den på något område tar upp sig igen. Det vet jag inte. Jag profeterar inte. Det är möjligt att man kan finna ett eller annat uttryck i något dokument som i dag framstår som en smula överdrivet. Jag kan bara inte förstå att det är detta som skall vara det viktiga att koncentrera uppmärksamheten på, när själva huvudlinjerna i ståndpunktstagandet är så uppenbara som de är.

Nu har emellertid det socialdemokratiska partiet och regeringen — jag vet inte om det gäller även bondeförbundet — men det kanske vi kan få höra herr Hedlund förklara — inte bara intagit den ståndpunkten att det går an att införa en retroaktiv skatt, utan man har i dag till min stora förvåning uttalat den uppfattningen, att en konjunkturvinstskatt alltid bör vara retroaktiv och att den bör, om jag fattat finansministern rätt, därjämte bara räcka ett år. Finansministern säger, att om det skall vara ett konjunkturbekämpningsmedel måste man tillämpa det retroaktivt, ty annars vidtar företagen sådana dispositioner, att man inte får in några pengar och vinsterna försvinner. Ja, herr finansminister, men då är det ju tvunget att alltid göra skatten retroaktiv. Då kan man ju bara göra det för ett år, ty eljest räknar företagarna med att det skall fortsätta. Ty finansministern menar väl ej, att när nästa år av fortsatt konjunktur börjar så skall han säga ifrån att det blir ingen konjunkturvinstskatt, men därefter, när året är slut, skall han säga: »Jag har ändrat mig; nu blir det en konjunkturvinstbeskattning.» Endast i så fall blir det möjligt att hans anförande inte tillåter den av mig nämnda slutsatsen. Men detta alternativ anför jag mera skämtsamt, ty alla förstår ju att ett sådant förfaringssätt är uteslutet. Följaktligen har vi nu fått höra att konjunkturvinstskatten i princip bör vara retro-

Konjunkturskatt.

aktiv. Möjligen säger finansministern, att han kunde tänka sig att använda konjunkturvinstskatten för andra syften än som konjunkturbekämpningsmedel. Det kunde vara intressant att höra om han tänker söka sin tillflykt på den vägen, men jag ser att han skakar på huvudet.

Beträffande retroaktiviteten skulle jag vilja säga ett ord till herr Vigelsbo, som ansåg att folkpartiet ville ha beslut om konjunkturvinstskatten redan före 1951 års slut, ifall det skulle gå att få ett sådant. Då måste det väl syfta till att skatten skulle gälla 1951, menade han. Har herr Vigelsbo personligen inte fattat något av hela resonemanget? Om man inte vill ha en retroaktiv skatt, är det önskvärt att skatten beslutas helst före årets början men, om detta inte går, dock så tidigt som möjligt under det år den skall gälla. Är det någon inkonsekvens i det? Nej, om man skulle vara förvånad i detta sammanhang, så är det snarast över att bondeförbundet inte blott har gått med på retroaktiv skatt utan dessutom ej tagit avstånd från vad herr Sundström och sedan finansministern uttalat om att skatten i princip bör vara retroaktiv. Det är verkligen en ganska stor klyfta som finnes mellan den förre ordföranden i Skogsägarnas riksförbund och detta riksförbund, för att bara ta ett exempel.

Nu säger finansministern: »Det kan ju inte medföra några praktiska vanskligheter att skatten gjorts retroaktiv, därför att i november, då man började tala om saken, var inte boksluten färdiga och vinstmedlen inte disponerade.» Herr Kristensson har redan förut gjort en reflexion, och jag får tillägga en. Finansministern tycks tänka sig att företagen har vinsterna så att säga ligande på hög till bolagsstämman på våren, då man beslutar hur pengarna skall disponeras. Om man då visste att det skulle bli skatt, så hade det inte skett någon olycka. Den som har den minsta kännedom om affärer vet emel-

lertid, att företagens dispositioner är löpande avgöranden om investeringar och dylikt som baseras på vinstutsikter och vinster under årets lopp och att de vinster, som förelåg under 1951, långt före november månad kunde ha föranlett en rad dispositioner. Denna snillrika tanke att företagen inte disponerar föregående års vinster förrän året är slut, den tror jag att finansministern inte behöver vara så särskilt stolt över. Så sent som i slutet av oktober hade vi herr Adolv Olssons principförklaring mot retroaktiv beskattning, och denna förklaring var sannerligen inte begränsad endast till bilskatten. Jag tycker då att det är naturligt om företagen gjorde vissa slutsatser beträffande den konjunkturvinstbeskattning, som man i november satte i gång att utreda. Man trodde inte att regeringen hade tänkt sig att den skulle gälla för 1951. Regeringen höll denna fråga öppen, och om man därtill har i minnet herr Adolv Olssons förklaring är det självklart, vilken slutsats som var den mest naturliga.

På socialdemokratiskt håll har man nu sagt, att för år 1952 är *en begränsning av avskrivningsrätten* långt bättre än en konjunkturvinstskatt. Får jag till detta göra den reflexionen att jag inte förstår, hur man kan jämföra dessa båda ting. De verkar ju på helt olika sätt. En begränsning av avskrivningsrätten verkar ju på alla företag. Denna begränsning verkar inte minst hämmande på de företag, som är unga och stadda i utveckling och som behöver konsolidera sig men inte har några extraordinära vinster. Däremot drabbar en konjunkturvinstskatt endast de företag, som har exceptionella vinster och som i de allra flesta fall är väl konsoliderade. Därför är det väl alldeles uppenbart, att dessa båda saker inte på något sätt kan jämföras. Att det sedan finns andra åtgärder av olika slag, som i och för sig verkar konjunkturdämpande, det är ju ändå inte någon motivering för en

Konjunkturskatt.

sådan jämförelse som regeringen och dess parti gör.

Eftersom man här, herr talman, fäst så stor vikt vid åsiktsbildningen inom partierna, skall jag be att få säga några ord även om detta. I slutet av oktober förklarade statsminister Erlander å regeringens vägnar, att han inte kunde förstå, varför jag bragte på tal dessa stora konjunkturvinster. Skulle orsaken bara vara önskan om ett teoretiskt nationalekonomiskt studium? Två veckor efteråt förklarade regeringen, att man nu skulle tillsätta en utredning om konjunkturvinstbeskattningen. Finansministern säger att detta berodde på att virkespriserna började stiga mer än man trott. Det förhöll sig emellertid så att konjunkturvinsternas storlek för landet i dess helhet inte steg under denna period, utan det inträffade i stället en ändring i *fördelningen* av konjunkturvinsterna på de olika grupperna inom skogsnäringarna. Att denna ändring av fördelningen när det gällde konjunkturvinsterna skulle föranleda regeringen att tillgripa en konjunkturvinstbeskattning, det är rätt intressant. Skogsägarna fick en större del av vinsten än herr Sköld hade hoppats på, och skogsindustrierna fick en mindre del av denna vinst. Då sade herr Sköld, att nu måste vi tillgripa konjunkturvinstbeskattning. Ja, detta är också en liten belysning av åsiktsbildningen, vilken väl särskilt bör intressera bondeförbundet.

Herr Hjalmarson har nu ett par gånger försökt att göra sig smått lustig över förmenta *åsiktsförändringar* inom folkpartiet. Jag tycker, herr talman, att det egentligen ligger litet under kammarens nivå att sysselsätta sig med försök av den arten. Det må ursäktas mig om jag nu tycker, att jag en gång för alla måste visa upp vad det är, som herr Hjalmarson försöker göra, och belysa hela överdriftigheten och grundlösheten i hans konstruktioner. Han talade om de fem stadierna i folkpartiets åsiktsutveckling.

Det första stadiet var det, att folkpartiet i sin motion talade om att medel av konjunkturvinstskatten skulle kunna användas för att hålla nere priserna på exempelvis livsmedel. Detta var, inom parentes sagt, samma ståndpunkt som TCO intagit. Jag tror nu att även herr Hjalmarson är med på en viss subventionering, så det kan väl inte vara något fel på ståndpunkten i och för sig. Men, säger herr Hjalmarson, det var först under det andra stadiet, vid utskottsbehandlingen ett par veckor senare, som folkpartiet kom underfund med att pengarna skulle användas till skattelättnader och inte bara till subventioner. Jag vill då påpeka att både högern och de andra partierna är med om subventionerna. Om staten får en extraordinär inkomst, som till större eller mindre del kan finansiera dessa subventioner, *då har man mera pengar kvar i statskassan för skattesänkning*. Det är därför fullkomligt felaktigt när herr Hjalmarson säger, att det var en ny ståndpunkt att folkpartiet nu ville använda pengarna både till subventioneringar och skattelättnader. Ett barn förstår, och denna kammares ledamöter förstår mer än väl, att denna hans konstruktion är avsiktligt vilseledande. Någon motsättning mellan dessa båda — enligt herr Hjalmarsons mening helt olika — ståndpunkter finns uppenbarligen inte.

Sedan kommer vi till »det tredje stadiet». Herr Hjalmarson säger, att först under det tredje stadiet övergick folkpartiet till att vilja ha beskattningen retroaktiv. Jag har redan från början betonat, att vårt förslag i detta fall var ett alternativ till ett regeringsförslag för år 1952. Därmed har jag således skjutit sönder det påståendet, att detta var någon ny åsikt.

Kanske har herr Hjalmarson bättre tur med sitt påstående om vårt fjärde utvecklingsstadium? Enligt herr Hjalmarson hävdade folkpartiet sedan, att det ur samhällsekonomisk synpunkt inte

Konjunkturskatt.

var så viktigt, om pengarna på konjunkturvinstbeskattningen inflöt förr eller senare. Huvudsaken var att pengarna reserverades av företagen under ett visst år, det är då de eventuellt skulle användas för skattelättnader eller subventioner. Herr Hjalmarson försöker suggerera folk att tro, att detta innebär en åsiktsförändring hos folkpartiet. Som kammaren förstår kan det inte spela någon avgörande roll när pengarna kommer in, huvudsaken är att de reserveras. Detta är ett samhälls-ekonomiskt faktum. Man kan säga att jag har fel, men jag påstår att det är ett samhällsekonomiskt faktum. Om jag inte tidigare undervisat högern i samhällsekonomiens A B C och sedan en sådan redovisning framstår som motiverad på ett senare stadium, då innebär ju inte detta någon åsiktsförändring hos folkpartiet! Alla här i kammaren förstår — alla utom möjligen herr Hjalmarson — hur avsiktligt krystat det är när han säger, att detta är en ny åsikt, det fjärde stadiet. Detta national-ekonomiska faktum var väl lika riktigt i november och december som tidigare. Det som man inte kunde förutsäga var, att det behövde framhållas för att högern skulle förstå det. Om vi nu inte kunnat gissa oss till vad vi hade behövt förklara för högerpartiet, kan vi väl ändå ta denna beskyllning med lugn.

Det femte stadiet i vår åsiktsförändring skulle enligt herr Hjalmarson innebära, att vi nu blivit mera osäkra i fråga om konjunktorens varaktighet och utveckling. Skulle det inte bli några stora konjunkturvinster, då blir det inte heller någon konjunkturvinstskatt. Jag vill bara påpeka för kammaren att detta resonemang, som herr Hjalmarson påstår vara folkpartiets femte ståndpunkt, redan finns i det första dokumentet, nämligen i vår motion i november. Så var det med den åsiktsförändringen, herr Hjalmarson.

Kan jag få ett svar från herr Hjalmarson om han fortfarande håller fast vid

detta om våra åsiktsförändringar? Vi har redan från början reserverat oss och gjort det tillägget, att om konjunkturerna blir sämre och det blir mindre konjunkturvinster, då blir det också mindre behov av en extra beskattning. Levnadskostnaderna går då sannolikt ned, och även en del importvaror kommer att falla i pris. Detta är just vad som inträffat på exempelvis textilområdet. Med detta har jag inte avsett att förneka, att ingen kan skåda in i framtiden. Jag har redan förut berört frågan om konjunkturbedömningens oviss-
het.

Herr talman! Jag anser mig nu ha påvisat, hur herr Hjalmarsons försök att bevisa våra fem olika åsiktsförändringar alltigenom misslyckats och att det inte finns några motsättningar mellan folkpartiets principiella inställning vid olika tidpunkter. Som politisk argumentationsmetod är dock onekligen herr Hjalmarsons resonemang — det måste jag säga — ett försök att draga ned kammarens debatter på en nivå, som jag inte trodde att herr Hjalmarson höll sig på ens när han talade vid de politiska mötena ute i landet. Jag förstår nu att vad han sade inte var något annat än det han repeterat vid många politiska möten ute i landet. Jag skulle nu vilja ge herr Hjalmarson ett råd, då han gav mig ett för en stund sedan! Sluta upp med dessa metoder, i varje fall här i kammaren där de kan kontrolleras!

Herr Hjalmarson svarade inte när jag påvisade *högerns* uppenbara *åsiktsförändringar*. Han sade, att detta skall vi ta upp till debatt när dessa saker kommer till behandling. Här har vi alltså på kammarens bord i dag en reservation från högerns betrodda ledamöter i bevillningsutskottet. Där finns det ett uttalande om bolagsbeskattningen. När detta nu bringas till debatt säger herr Hjalmarson, att man inte nu vill diskutera det.

Herr Hjalmarson hade vidare ett ytt-

Konjunkturskatt.

rande här i kammaren i december, som högerpartiet ansåg vara så viktigt, att det skickades ut i en elegant småskrift på glättat, fint papper i stor upplaga. Där står det: »Överenskommelse om indragning av cirka en miljard kronor från skogsindustrierna godkännes.» Jag minns väl hur herr Hjalmarson med patos framhöll detta, och det gick även ut i radio. Här ser ni, menade han, ett bevis på att högern är med på indragning av en miljard kronor. Hur futtig var då icke folkpartiets ståndpunkt, som herr Hjalmarson reducerade till 25 öre i veckan? Nu får vi emellertid höra ett uttalande av herr Hjalmarson, där han principiellt tar avstånd från den ena metoden efter den andra, även uppräknandet av konjunkturvinstutjämningsavgifterna. Om inte detta är en åsiktsförändring, då vet jag inte var vi skall finna en sådan.

Den här tryckta högterskriften har en serie illustrationer med en fåktare, som gör allehanda utfall. Jag konstaterar att han ser mycket ledsen ut, men han liknar i alla fall herr Hjalmarson. (Finansministern: »Är han svart eller vit?») Jag tycker att han är förfärligt svart!

Jag har påvisat, att högern gått i allehanda kringelkrokar när det gäller subventionspolitiken. Herr Hjalmarson svarade att det har redan bemötts. Tydligt har han måst gå ut och fundera över vad han skulle bemöta det med. Men, herr Hjalmarson, det går inte att bemöta det. Det står i högerns motion, som avlämnades i november, en varning mot subventionspolitiken. Det gav upphov till kommentarer på en hel del håll i högerpressen. Någon vecka senare hade högern svängt om — jag minns ännu hur förvånad jag blev, när jag kom hem från utlandet och fann det. Jag gjorde kanske ett misstag, när jag i november i fjol rätt mycket var i utlandet. Högern kunde nu godkänna subventionerna men blott i den och den utsträckningen, sade högerledaren i ett föredrag. Den som läser högerns

varning mot subventionerna — jag skall gärna komma tillbaka och läsa upp det — och jämför med herr Hjalmarsons TT-referat, kan inte komma till annan slutsats än att det skett en radikal åsiktsförändring på en vecka. Högern är sålunda t. o. m. mycket snabbare i vändningarna än vad man på högerhåll falskeligen påstått om folkpartiet.

Herr Hjalmarson fällde i dag många hårda ord. Han kan inte förstå, att folkpartiets ståndpunkt kan vara annat än renodlad partitaktisk spekulation. Det är ett ganska intressant yttrande. Det förhåller sig helt enkelt så, att vi inom folkpartiets riksdagsgrupp funnit, att det vore rättvist, att eftersom skatterna är för höga och det finns större skattekraft på visst håll, så borde en extra börda läggas där, vilket motiverades av vinstutvecklingen på den inhemska marknaden. Högern intar den ståndpunkten, att den i tämligen generella ordalag avvisar tanken på att särbeskatta sådana vinster. Man talar om att om det finns vinstchanser, så finns det också förlustrisker etc. Högern tycks, att döma av reservationen, t. o. m. i princip vilja avskaffa den vanliga bolagsbeskattningen, sådan den nu föreligger. Jag vet inte om man vill utbyta den mot någonting annat eller vad man vill göra.

Jag tror att denna högerns oförmåga att förstå en ståndpunkt, som är rätt självklar för de andra demokratiska partierna — hur olika de än kan se på många ekonomiska problem i övrigt — har intresse endast ur en synpunkt, men ur den synpunkten ett ganska stort intresse, nämligen som belysning av högerns psykologi. Jag skall inte här, herr talman, ge mig in på att bemöta herr Hjalmarsons många hårda ord. Jag tror inte man kommer någonstans mot politiska motståndare med det vapnet, men jag frågar mig alltid, vad som ligger bakom, när en motståndare finner det nödvändigt att använ-

Konjunkturskatt.

da så många kraftord. Jag har funnit att det inte sällan sker för att försöka skyla över vad som kanske är en viss inre osäkerhet hos vederbörande själv. Åtminstone hoppas jag, att detta är fallet med högern, ty skulle vi döma den svenska högern efter dess uppträdande i kammaren i dag i denna fråga, så tror jag, att vi skulle komma till en ganska tråkig slutsats.

Aldrig har väl, såvitt jag kan komma ihåg, herr Hjalmarson talat med sådan glöd som i dag. Nu gäller det att se till att det inte blir någon särskild konjunkturbeskattning! För högern är det alltså *den stora saken i svensk politik år 1952* att finna en möjlighet att sätta ett lås för samhällets åtgärder att i nuvarande konjunkturläge begära en extra uppoffring på vissa håll, där bärkraften onekligen är mycket stor. Det är efter högerpartiets bedömning en av de stora sakerna inom landets politik, den fråga, där man startar den stora striden i kammaren. Denna belysning av högerens inställning är tyvärr, herr talman, en ganska skrämmande bild av ett politiskt parti i det demokratiska Sverige år 1952.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr KÄRRLANDER (kort genmäle): Herr talman! Herr Ohlin frågade mig om det inte finns några gränser för de ovederhäftigheter som man kunde tillåta sig att säga från denna plats. Eftersom herr Ohlin står här mycket oftare än jag och väl även står här mycket längre, tycker jag, att herr Ohlin har betydligt större möjligheter att besvara den frågan själv. Jag har inte därmed på något sätt velat ge mig in på en bedömning av herr Ohlins egna prestationer i det hänseendet. Jag vill emellertid, då det gäller mitt påstående, att herr Ohlin vid den tidpunkten i höstas bara

hade upptäckt skogsvinsterna, citera ur hans eget anförande den 30 oktober 1951. Där säger herr Ohlin: »Den industri, som av skogen som råvara framställer trävaror, massa och papper, erlägger och torde nästa år erlägga exportavgifter, som delvis gå till vissa fonder, medan resten blir ett cirka tioårigt räntelöst lån till staten. Årets exportavgifter äro betydande, och de för cellulosa under 1952 avtalade avgifterna ta mer än en tredjedel av det nuvarande priset i anspråk. Efter de senaste prisstegringarna på virke har differensen mellan produktionskostnaden och priset på massan reducerats så mycket, att största delen av fabrikenas överskjutande konjunkturvinst åtgår för betalning av exportavgiften. Om de höga priserna bestå, väntas denna avgift 1952 för enbart massan uppgå till 800 å 900 miljoner kronor. Genom dessa avgifter och prisstegringen på råvaran synes nästa år den allra största delen av den återstående konjunkturvinsten komma att tillfalla skogsägarna.» Litet längre ned säger herr Ohlin: »Att konjunkturvinsten hos alla skogsägare kommer att uppgå till sammanlagt många hundrä miljoner kronor, kanske ett tusental miljoner kronor, är klart, alltjämt under den ovissa förutsättningen att priserna stanna kvar på nuvarande höga nivå de närmaste tolv månaderna...» Ännu ett litet stycke längre fram, där herr Ohlin dragit konsekvenserna av detta uttalande, säger herr Ohlin: »Man kan ställa samman denna av prisstegringen framkallade, oerhörda konjunkturvinst med den belastning för stora konsumentgrupper, som prisstegringen medfört.» Ja, herr Ohlin, det är mitt lilla bidrag till svar på herr Ohlins påstående om ovederhäftigheten. Jag överlämnar till kammaren att bedöma, vem som brustit i vederhäftighet.

Herr VIGELSBO (kort genmäle): Herr talman! Allt eftersom debatten pågår,

Konjunkturskatt.

kommer man alltmer till den uppfattningen, att Bertrand Russell har rätt. Sedan är man också förvånad över med vilken anspråkslöshet herr Ohlin försöker behandla den motion, som folkpartiet avlämnade i steriliseringsfrågan i höstas. Han sade att den var så oskyldig, att den bara var ett alternativ till propositionen. Med anledning därav vill jag fråga: Vilka motioner, som väcks i samband med en proposition, är det som inte är alternativ till propositionen? Ifrågavarande motion uppstår emellertid två olika alternativ. Dels har man ett förslag om konjunkturbeskattning, dels har man också tagit upp regeringens förslag om sterilisering. Jag kan inte betrakta denna folkpartiets motion annat än som en vanlig motion.

Sedan säges det också, att regeringen och industrien hade träffat överenskommelse om prisutjämningsavgifterna så sent som oktober 1951, och följaktligen kunde det inte vara riktigt att nu taga ut konjunkturskatt retroaktivt. Jag vill emellertid framhålla, att den överenskommelsen har träffats före den 30 november 1951, då folkpartiet avlämnade sin motion, där man föreslog konjunkturskatt för 1951. Denna överenskommelse var alltså ingenting nytt, utan den var sålunda träffad redan då.

Vidare talar man om gängse praxis i skattepolitik, och man talar om vad som är rätt och riktigt. Jag kan emellertid inte förstå, att vad som var rätt och riktigt 1951 skall vara rättsvidrigt 1952. Jag kan inte förstå, att rättsförhållandena har förändrats så väsentligt under den tiden.

Sedan säger herr Ohlin till herr Hjalmarson, att herr Hjalmarson inte skall försöka bestrida en sak, som han har gjort, därför att det står i högerns motion i frågan. Jag vill emellertid säga herr Hjalmarson, att om han saknar möjlighet att klara sådana saker, tror jag, att han med framgång skulle kunna göra det, om han går till herr Ohlin och får undervisning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag skyndar mig att göra några repliker till herr Ohlin. Nästa talare är nämligen herr Hjalmarson. Då kan ju lämpligen diskussionen om högerns och folkpartiets olika ståndpunktsändringar och i fråga om svart-vita programtryck fortsätta ostörd.

Herr Ohlin är en mästare att försöka intolka i andra människors yttranden någonting som aldrig funnits där. Han är på något sätt en skolastiker. Han påstår, att jag skulle ha sagt, att en konjunkturskatt, som skall medföra en konjunkturdämpning, alltid måste i princip vara retroaktiv. Inte har jag sagt det. Jag har sagt att, eftersom i en sådan här högkonjunktur som vi nu upplever toppvinsterna kommer mycket oförmodat, blir en konjunkturskatt inte riktigt effektiv, om man inte vågar låta den bli retroaktiv. Jag har därmed inte sagt att detta är en princip.

Vidare säger herr Ohlin, att jag skulle ha sagt, att en konjunkturskatt bara kan vara ettårig, ty om den göres längre än ettårig, kan företagen vidta åtgärder för att minska sina vinster. Visst kan de göra det, men om man behöver låta en konjunkturskatt vara mer än ettårig, får man ta med i beräkningen den nackdel en konjunkturskatt alltid har därutinnan, att företagen ha möjlighet att genom olika åtgärder minska sina vinster. Därmed har jag inte sagt att man inte kan göra en konjunkturskatt tvåårig, om man det vill. Jag har alltså inte fällt sådana påståenden, som herr Ohlin vill lägga i min mun.

Herr Ohlin har naturligtvis rätt i att en begränsning i företagens avskrivningsrätt verkar på annat sätt än en konjunkturskatt. Det har jag aldrig bestritt. Vad jag menar är bara, att som konjunkturen nu synes utveckla sig, blir en begränsning av avskrivningarna ett lämpligare medel att bromsa företagens expansion än en konjunkturskatt, därför att en konjunkturskatt kan bara

Konjunkturskatt.

läggas på de mycket stora toppvinster-
na, och om det inte finns några sådana,
så blir åtgärden fullständigt meningslös.

Vidare har jag blivit underrättad om
att vinsterna inte ligger samlade i ett
kassaskåp när bokslutet kommit till
stånd.

Ja, tänk så märkvärdigt att jag skulle
behöva undervisas om det! Nog vet jag
att ett företags medel alltid är mer eller
mindre i arbete i företaget och finns i
företagets rörelse. Så är det alltid, och
så hade det säkert också varit, om före-
tagen ett år i förväg vetat att det skulle
bli en konjunkturskatt. Det är klart att
när konjunkturskatten kommer så här i
efterskott, kan det bli större svårigheter
för företagen att lösgöra medel än om
de varit inställda på det, men det finns
inte så stora svårigheter för dem som
herr Ohlin vill göra gällande.

Jag skall inte gå in på den fråga, som
någon i förmiddags drog upp, nämligen
att jag skulle givit räntefria lån åt vissa
företag i form av räntegottgörelse. Den
som kan saken vet att det var en gott-
görelse, men vi skall inte bry oss om
att ha en lektion i saken. Har inte ut-
skottets ledamöter hunnit lära sig detta
nu, är det meningslöst att försöka lära
dem det långt efteråt.

Herr Ohlin förklarade att statsminis-
tern blev förvånad, när herr Ohlin den
30 oktober förde på tal den stora kon-
junkturvinststegringen. Där har vi just
ett sådant försök som herr Ohlin gör
gång på gång att i sina yttranden lägga
in något annat än vad som förekommit,
därför att det inte längre är opportunt
att hålla sig till fakta. Nu har herr Kärr-
lander helt nyligen visat, vad det var
herr Ohlin talade om den 30 oktober,
och därpå är riksdagens protokoll ett
ojävt bevis. Vad herr Ohlin talade
om var skogsvinsterna, och det som
förvånade oss i regeringen var just att
herr Ohlin den gången isolerade skogs-
vinsterna från konjunkturvinster i
övrigt. Vi var konfunderade varthän
herr Ohlin egentligen ville komma, men

det dröjde inte längre än till den 13
november förrän herr Ohlin tog en an-
nan kurs i den här saken. Vi var alltså
inte fundersamma därför att herr Oh-
lin fört konjunkturvinster på tal,
utan det var att han uteslutande höll
sig till de konjunkturvinster som de
ökade priserna på virke och skog inne-
bar, som gjorde oss fundersamma.

Sedan vill jag bara säga en sak till.
Om herr Ohlin och alla hans partivän-
ner så enstämmigt här påstår att de
aldrig har menat någonting annat än
att konjunkturskatten skulle gälla 1952
års vinster, då får vi ju godtaga detta,
och samtidigt får vi säga: Konjunktur-
utvecklingen har onekligen i så fall spelat
folkpartiet ett glänsande spratt! Ty
vad har det på det sättet blivit av hela
denna stort upplagda kampanj mot kon-
junkturvinster, som folkpartiet yvs
över? Vad har det blivit? Partiet står
här i ett mellanläge, som inte ger nå-
gonting. Jag vet inte om herr Ohlin
någon gång hört, vad som händer när
man tar ut ett ventiltgummi ur en cykel-
slang. Jo, herr Ohlin, det blir ett vä-
sande, ett kort väsande, och det är vad
som har blivit av folkpartiets konjunktur-
vinstpolitik.

Herr TALMANNEN: Innan jag över-
lämnar ordet till herr Hjalmarson, som
begärt förlängd repliktid, skulle jag
med hänsyn till den långa föredrag-
ningslistan vilja fråga kammaren, om
kammaren önskar taga middagsrast vid
ordinarie tid och sedan fortsätta kl.
½8 i kväll. Då slipper vi arbetsplenum i
morgon.

Detta förslag bifölls.

Herr HJALMARSON (kort genmäle):
Herr talman! Herr Ohlin framkastade
tanken att han för högerns räkning skul-
le hålla ett tal till löntagarna. Det var
nog en tanke som var alldeles för älsk-
värd för att vi skulle kunna reflektera
på den. Jag är rädd för att det skulle

Konjunkturskatt.

göra bilden av folkpartiet ännu mycket mera förvirrande än vad den redan är.

När det gäller löntagarna är det inte så svårt, herr Ohlin, att redovisa för vår inställning. Vi skulle säga som herr Sköld gjorde 1949, att vi i vårt land redan har ett skattetryck, som alltid träffar topparna även utan någon särskild extrabeskattning. Vi skulle hänvisa till kreditåtstramningen och investeringsavgifterna, och vi skulle slutligen stryka under att en ekonomisk politik, som går ut på att vinsterna skall användas för att konsolidera företagen, är i eminent mening trygghetsskapande för personalen.

Herr Ohlin framhöll att högern varit med om viss statlig priskontroll. Det är riktigt, men frågan är inte så aktuell just i dag, när vi något senare på föredragningslistan har att ta ställning till ett yrkande från vårt håll om en fullständig avveckling av priskontrollen. Och för folkpartiet är det ju en skatt på 1952 års konjunkturvinster vi diskutera, inte en retroaktiv skatt!

Herr talman! Motivförskjutningarna inom folkpartiet är väl så uppenbara för alla i denna kammare, att jag tror det är ganska onödigt att närmare belysa dem. För att åskådliggöra motsättningarna i argumentationen ber jag att endast få påpeka följande. Samtidigt som folkpartiet uppenbarligen menar, att vi bör lägga en verklig vikt vid konjunkturskatten som ett medel att underlätta en allmän skattesänkning, samtidigt konstaterar folkpartiet att man inte har en aning om huruvida det blir någon konjunkturvinst 1952, som kräver beskattning. Med andra ord, folkpartiet menar att vi, då vi har att bedöma utrymmet för en skattesänkning, skall ta hänsyn till vad som kan inflyta från en inkomstkälla, om vars storlek man inte vet något alls. Det må, herr talman, ursäktas om vi inom högerpartiet inte har mycket till övers för en finanspolitik av detta luftiga slag.

Det finns, herr talman, en liberalism,

som är klar och konsekvent — modifierad av sociala hänsyn — en ekonomisk liberalism, för vilken jag själv hyser starka sympatier. Det är något annat än den hit-och-dit-liberalism, som folkpartiet företrätt i konjunkturskattedebatten.

Låt oss antaga, eftersom vi var inne på det, herr Ohlin, att engelsmännen just nu kunde arbeta utifrån samma ekonomiska förutsättningar som vi i Sverige, att de inte stod inför tvånget att börja genomföra ett av de väldigaste rustningsprogrammen i sin historia. Jag för min del är övertygad om att Churchill aldrig i det läget skulle reflektera på en konjunkturskatt, men det finns ju i England ett liberalt parti, som är lika nyanserat som det svenska folkpartiet och som kanske kunde komma på den idén att föreslå en konjunkturskatt eller en omfattande tvångsindragning av medborgarnas inkomster till det allmänna i förening med straffränta på sparande. Hur skulle man inom den engelska högerns ledning reagera inför ett sådant förslag? Herr talman! Av rent psykologiska skäl är jag övertygad om att om ett sådant förslag i angivet läge presenterades i England, skulle bestämt Churchill ta sig för pannan, ta cigarren ur munnen och med den engelske författaren Chesterton utropa: Länge leve liberalismen men gud bevara mig för liberalerna!

Jag har också, herr talman, ett litet ord att säga till herr Sköld. Det är inte alls, herr Sköld, fråga om att det här skall bli någon tvåpartidebatt mellan högern och folkpartiet, även om socialdemokraterna och bondeförbundet tycker att det skulle lämpa sig. Det som är det väsentliga i dagens läge, herr talman, är att den ståndpunkt som majoriteten intar, är en ståndpunkt som står i klar strid mot vedertagna rättsgrundsatser.

Herr Sköld var inte alls intresserad av att bli erinrad om sitt uttalande 1949. Herr Sköld sade: Vem kunde

Konjunkturskatt.

förtuse att så stora vinster skulle uppkomma? Men, herr Sköld, det uttalande som herr Sköld då gjorde tog just sikte på situationen, om sådana vinster skulle göras. Just med tanke på möjligheten härav var det som finansministern på ett så övertygande sätt klargjorde, hur irrationellt det vore att genom en särbeskattning angripa de s. k. topparna. Just de skulle nämligen bli beskattade i alla fall. Vad som skett är alltså att den välmotiverade ståndpunkt, som herr Sköld då intog, håller vi fortvarande fast vid, medan herr Sköld har sprungit ifrån den.

Herr talman! Jag är så rädd att det skulle vara att sänka debattens nivå — särskilt efter herr Ohlins admonition — men vågar likväl tillägga att när jag hörde herr Skölds replik till mig undrade jag, om det inte ändå varit mycket bättre om herr Sköld svarat som bondgubben, när han vid husförhöret tillfrågades: Nå vad säger nu Gud om alla dessa bud? Ja, svarade gubben, vad skall han egentligen säga, han har ju själv skrivit dem.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag konstaterar att herr Hjalmarson tydligen, när han sist talade, inte visste vad han skulle säga om vad jag framfört här. Mitt bemötande och söndersmulande av herr Hjalmarsons förmenta fem stadier står alltså alldeles obemött från hans sida. Det är ju alltid en behållning av debatten.

Sedan skall jag bara säga till herr Kärriander, när han påstod att jag bara hade upptäckt skogsägarnas inkomster den 30 oktober. Vi diskuterade då hela tiden fördelningen av inkomsterna bl. a. mellan skogsägarna och de andra inom skogsnäringarna, nämligen tillverkarna. Jag hade bl. a. följande passus, som jag skall läsa upp: »Vilka folkgrupper ha då fått fördel av nationalinkomstens betydande stegring de senaste åren? Jo, de som dra nytta av den väldiga prisstegringen, framför allt på

skogsprodukter men även på malm och vissa metaller, tillhöra främst skogsnäringarna» etc. Alltså, jag pekade på skogsnäringarna *i sin helhet*, men nämnde också malm och metaller. Då är det väl ändå ett fåfängt försök att göra gällande att jag bara upptäckt skogsägarna.

Finansministern säger att det som gjorde regeringen perplex den 30 oktober var att jag bara talade om skogsägarna. Det är för det första, som jag påvisade, alldeles oriktigt. För det andra ber jag kammaren observera att finansministern själv motiverat sin omläggning, när det gällde att sätta i gång utredning om konjunkturvinstbeskattningen, med att virkespriserna stigit mer än man hade väntat, alltså att just skogsägarna fick en större inkomst än man hade väntat. Det var det nya under november. Och nu säger herr Sköld: Felet med herr Ohlin den 30 oktober var att han talade om det som vi först upptäckte i mitten av november. Men, herr Sköld, jag talade inte bara om detta! Jag talade som sagt även om de andra sakerna. Sedan vill jag peka på att av statsministerns yttrande i samma debatt framgår fullständigt klart hela grundlösheten i finansministerns påstående, att regeringen tolkat mig på det sättet.

Jag skall läsa upp en passus ur statsministerns anförande. Den lyder: »Herr Ohlin har emellertid rätt i att det finns en fråga kvar: Har inte en förändring av förmögenhetsförhållandena i samhället inträffat trots att konjunkturvinsten kan redovisas på detta sätt? Är det inte så att vissa stora bolag ha blivit rika, och är det inte så att andra människor ha fått betala den rikedomen genom en sänkt standard?»

Ingen kan tolka detta statsministerns yttrande så, att han menade att jag blott talat om och tänkt på skogsägarna. Nej, herr finansminister, det försöket lyckades absolut inte!

Vad sedan beträffar finansministerns

Konjunkturskatt.

replik i övrigt och det han sade om retroaktiv konjunkturvinstskatt, så har jag inte sagt att finansministern direkt uttalat, att skatten i princip borde vara retroaktiv och bara gälla ett år. Men jag har sagt, att detta blir väl *konsekvensen* av finansministerns ståndpunkt, om han säger att skatten icke lämpar sig som konjunkturbekämpande medel i annat fall än då den är retroaktiv. Då finansministern genom huvudskakning betygar, att han icke tänker sig skatten använd för andra ändamål, så måste man väl dra den slutsatsen att han vill ha den retroaktiv. Hur finansministern där skall kunna förklara konsekvensen annars, kan jag inte förstå.

Herr talman! Det kunde vara mycket att tillägga här, men jag anser mig ha tagit kammarens tid i anspråk alldeles tillräckligt i polemiken mot herr Hjalmarson, så jag skall inte orda vidare om detta. Jag vill bara konstatera, att det finns ett psykologiskt och sakligt samband mellan de olika skattepolitiska åtgärderna. Detta har de stora löntagarorganisationerna uttalat. Om detta samband kvantitativt blir något mindre än det möjligen föreföll i höstas, så finns det i alla fall kvar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Endast en kort replik. Jag skall inte fortsätta att tvista om vad herr Ohlin sade den 30 oktober i fjol. Det är alldeles onödigt, ty det kan ju kammarens ledamöter själva lätt konstatera. Jag vill emellertid säga, att hela intrycket av herr Ohlins ifrågavarande anförande var, att skogsvinsterna har stigit och att de påkallar uppmärksamhet från regeringens sida. Det var från herr Ohlins sida inte alls något tal om att påkalla uppmärksamhet beträffande andra konjunkturvinst. Den passus ur statsministerns anförande, som herr Ohlin alldeles nyss läste upp, var ett försök av statsministern att vidga betraktelsesät-

tet utöver skogsvinsterna till vad som låg därutöver. Herr Ohlins replik blev då, att statsministern alldeles glömde de enskilda skogsägarna. Och en annan gång sade herr Ohlin i en replik till inrikesministern: »Herr inrikesministern glömde bort de enskilda skogsägarna.»

Det är alldeles meningslöst, herr Ohlin, att försöka komma ifrån att anförandet vid ifrågavarande tillfälle bara hade ett enda syfte, nämligen att fästa uppmärksamheten på de enskilda skogsägarnas ökade förtjänster. Varför herr Ohlin gjorde detta, kan jag inte förklara. Det kommer väl att för alltid tillhöra politikens mysterier. Många människor i detta land har funderat mycket över vad det var, som fick herr Ohlin på fötterna den gången. Ingen har kunnat förklara det, och ingen kommer sannolikt heller att någonsin kunna förklara det.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Får jag bara fortsätta där finansministern slutade. Jag har förut hänvisat till kammarens protokoll och påvisat att den gjorda karakteristiken är alldeles felaktig. Finansministern gjorde här i kritisk ton gällande, att jag fäste uppmärksamheten på skogsvinsterna i mitt anförande i höstas. Men finansministern har tidigare byggt hela försvaret för regeringens tidsschema — och sena tidsschema — när det gällt att sätta i gång utredning om konjunkturvinstskatten, på en enda sak: att regeringen under november månad, veckorna efter debatten i slutet på oktober, upptäckte att skogsvinsterna blev större än man räknat med, och att man därför måste handla.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Ja, vi upptäckte att konjunkturvinsterna inte kunde topphuggas allenast genom prisutjämningsavgifter, utan att man måste tillgripa en annan metod.

Konjunkturskatt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! I en replik till mig i oktober i fjol i samband med remissen av vissa förslag beskrev herr Ohlin själv sin insats på det område vi nu diskuterar. Han sade, att han hade satt strålkastaren på de stora konjunkturvinsterna i skogen. Det är alltså herr Ohlins egen uttolkning av vad han själv sagt. Den belysning han åstadkom fann vi emellertid tämligen ensidig. Vid sidan av strålkastarljuset fanns det nämligen också betydande vinster, beträffande vilka man med ungefär lika stort fog skulle ha kunnat fordra, att en del av dem finge dragas in skattevägen.

Vi var från vårt håll ingalunda kall-sinniga mot tanken på att i rådande överkonjunktur tillföra det allmänna en del av övervinsterna, men vi sade ifrån, att detta i så fall skulle ske genom en generell beskattning.

Jag skulle kunna tänka mig, att herr Ohlins ensidiga inriktande av strålkastaren just på skogsvinsterna kan ha haft konsekvenser med sig för den svenska skogsnäringsen över huvud taget. Det har nämligen förefunnits en ganska stark opinion från köparna utomlands mot de relativt höga priser som uttagits på de färdiga varorna. När man då — som jag föreställer mig — utomlands har uppmärksammat det ståhej kring priserna på skogsprodukter, som förts från folkpartihåll, så kan detta ha medverkat till att man velat få till stånd en sänkning av prisnivån på massa och trävaror.

Herr Ohlin har spekulerat mycket över huruvida man inte från statsmakternas sida genom talet om exportavgifter kan ha bidragit till den sänkning, som jag nyss talade om. Jag är djärv nog att ifrågasätta, om inte ståndskallet på skogspriserna i höstas i stället kan ha haft en effekt i den riktningen.

Nå, strålkastaren fortsatte att spela uteslutande på skogssektorn. Orkestern

spelade också. Men efter hand började djungeltrummornas då att bli allt do-vare och do-vare. Man kunde snart konstatera, att eftertankens kranka blekhet hade inträtt. Det första fullt säkra tecknet i den riktningen var den motion från folkpartiet, som jag skulle vilja kalla för kameleonten — alltså den alternativa motion, i vilken man gick på både sterilisering och krigskonjunkturskatt. Det kan ju ha sina fördelar med en sådan kameleontmotion ibland. Om man i folkpartiet vill inta den ståndpunkten, att det är folkpartisterna som är initiativtagare till vinstkonjunkturskatten så kan man peka på den ena linjen i kameleontmotionen, och vill man säga att den konjunkturskatt som nu beslutas, den har vi inget ansvar för, den svär vi oss fria ifrån, ty vi har gått emot den — vilket framgår av den andra linjen i motionen — ja, då är det bra att ha ett sådant dokument som denna motion!

Att folkpartiet inte alldeles underlåter att använda sig av den taktiken har jag fått klart för mig, när jag i dag har läst en tidningsannons, som överlämnats till mig. Det är en annons från folkpartiet, i vilken man uppställt frågor, som skall besvaras av läsaren; frågor om huruvida man tycker om eller ogillar folkpartiets inställning. En av dessa frågor lyder så här: »Folkpartiet har föreslagit en sådan tillfällig beskattning av betydande övervinster för att skapa större möjligheter att hejda en eljest ofrånkomlig höjning av levnads-kostnaderna, som förorsakas antingen av den svaga skörden eller av själva krigskonjunkturen» — här berömmar sig alltså folkpartiet av att ha tagit initiativet — »anser Ni detta riktigt?»

Sedan kommer nästa fråga, i vilken man svär sig fri från steriliseringen, som man ju dock gått in för kanske mera allvarligt än när det gällt vinstkonjunkturskatten. Jag gör det påståendet därför, att det villkor man ställ-

Konjunkturskatt.

de för att stryka ett streck över steriliseringen och i stället gå över på vinstkonjunkturskatten var, att regeringen skulle lägga fram förslag redan inom mycket kort tid. Nog förefaller det verklighetsfrämmande att räkna med att det villkoret skulle kunna uppfyllas, och alltså läser jag ut ur folkpartimotionen, att man närmast räknade med den skärpta sterilisering, som folkpartiet förordat alternativt.

Jag skulle vilja ställa några frågor beträffande innebörden av nämnda annons. Visserligen är det bara någonting som står i en tidning, men det är inte tidningens eget påfund, utan det är en annons, undertecknad av folkpartiet. Det står i densamma, att den konjunkturskatt folkpartiet vill ha är avsedd att kompensera bland annat den svaga skörden, så att inte levnadskostnaderna skall behöva stiga. Vad är det för en svag skörd? Är det den som vi fick i fjol, eller är det en som folkpartiet tror att vi kommer att få i år? Vi skall komma ihåg, att enligt folkpartiets vinstkonjunkturskattförslag skall 1952 gå till ända, innan man över huvud taget kan sätta i gång med någon taxering till konjunkturskatt. Man skall alltså först vara inne i år 1953. Men det är väl ingen som tror, att man kan få ut någonting av den skatten tidigare än 1953? Finansministern har f. ö. gjort undersökningar, som klarlägger att det inte ens går att ta ut dessa pengar 1953 utan först 1954.

Herr Ohlin har varit inne på tanken att försöka locka näringslivet att betala i förskott. Jag tror dock, att det fordras större ansträngningar än vad både folkpartiet och herr Ohlin kan prestera, för att nå det resultatet. Under inga förhållanden kan emellertid dessa pengar komma in under 1952. Hur är det då möjligt att dessa pengar skall kunna användas för att motverka den levnadskostnadsstegring, som följer av den svaga skörden sommaren och hösten 1951? Jag kan nämligen inte tänka mig

att folkpartiet siar om en svag skörd 1952 eller 1953. Det skulle väl närmast vara en svag skörd som kunde subventioneras 1953 med folkpartiets vinstskattepengar.

Det är fyra—fem frågor uppställda i nämnda annons, men jag saknar en. Jag tycker nämligen, att om man verkligen vill veta något om allmänhetens inställning, så borde det vara skäl i att fråga om allmänheten menar, att den övervinstbeskattning som det här är fråga om och som skall tas ut för att motverka levnadskostnadsstegringarna, skall läggas på 1951 års inkomster, om vilka vi verkligen vet någonting, eller om den skall läggas på de inkomster för 1952, om vilka vi vet bra litet, praktiskt taget ingenting alls. Jag undrar just vilken ruta, ja- eller nejrutan, man då skulle ha streckat för.

Därmed är jag inne på frågan om retroaktiviteten. Det har gjorts mycket väsen av bilaccisen i detta sammanhang. När den infördes, låg det så till, att det av praktiska skäl ansågs synnerligen olämpligt att låta bilarna komma in i landet och att en månad i efterhand ta ut bilaccisen av bilhandlare och bilköpare. Det ville vi inte vara med om den gången. Nu är emellertid situationen en annan, och därför anser jag att man också har rätt och skyldighet att bedöma frågan på annat sätt. Det är för övrigt inte första gången vi får en retroaktiv skatt. Vi har haft retroaktivitet förut. När vi hade det gamla uppbördssystemet var det så, att fastställandet av uttagsprocenten för den statliga beskattningen innebar ett retroaktivt bestämmande av storleken av den skatt, som skulle utgå. Men för att nu hålla sig till konjunkturskatten så vill jag erinra om vad som också står upptaget i propositionen, nämligen att under det första världskriget hade vi retroaktiva konjunkturskatter. År 1914 på hösten beslutade man om retroaktiv skatt för 1913 års senare del, ända från augusti 1913. På den tiden

Konjunkturskatt.

satt det väl, om jag inte minns alldeles fel, en högerregering här i landet. År 1940 fick vi också en retroaktiv konjunkturskatt, nämligen från 1939. Den gången stod både herr Hjalmarsons och herr Ohlins partier i ansvar för just denna retroaktivitet.

Ja, frågan är den: Efter vilka grunder skall man taga ställning till denna fråga om retroaktivitet eller inte? Finansministern har anlagt praktiska synpunkter på frågan. Ifrån oppositionen har man mer varit inne på principer. Man har gjort principiella erinringar emot att skatten skall bli retroaktiv. Men om detta är det avgörande skälet, då måste jag verkligen begära ett svar på frågan: Hur kan folkpartiet stå här i riksdagen och vid slutet av april månad 1952 föreslå en konjunkturskatt på 1952 års inkomster? Den är ju dock i viss mån retroaktiv. Skall man hålla på principen i detta sammanhang, då får man väl ändå lov att säga, att i dag kan vi inte tänka oss en konjunkturvinstbeskattning för tidigare inkomster än dem som faller på år 1953.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag avstår med hänsyn till tiden från en polemik mot herr Hedlund, men jag skall ändå be att få läsa upp två saker. Herr Hedlund säger att folkpartiet ville naturligtvis helst ha skogsvinststerilisering och inte konjunkturvinstskatt. Får jag då läsa upp vad som står i motiveringen till motionen. »Hela anordningen med sterilisering av skogsinkomsterna kan inhiberas, ifall ett förslag om konjunkturvinstbeskattning genomföres i år eller början av nästa år.» Sedan står det i själva klämman, att om man inte hinner genomföra detta nu utan först någon gång fram på vårkanten, skall riksdagen uttala, att bestämmelserna om tvångsterilisering av skogsinkomster skall upphävas så snart beslut om konjunkturskatt fattats och att eventuellt inbetalda belopp skall restitueras samt att veder-

börande utskott i övrigt beaktar vad i motionen anförts. Här vill vi alltså, att det som herr Hedlund säger är vår huvudlinje skall upphävas och ersättas av det andra alternativet, ifall tiden inte tillåter att konjunkturskatten kommer först. Ingen, herr inrikesminister, som läser detta kan vara i tvivelsmål om att vårt huvudalternativ var konjunkturvinstskatten och att vi ville ha de andra åtgärderna upphävida om de tillfälligt behövt tillgripas.

Sedan skall jag bara be att till herr inrikesministerns uppbyggelse få läsa upp ett uttalande av herr Rubbestad den 13 december 1951. Kanske herr Rubbestad har ändrat mening sedan dess, det får vi se vid voteringen. »Skulle det emellertid vara så, att regeringen på ett eller annat sätt vill framlägga ett förslag, som skall avse de allra största skogsägarvinsterna i nuvarande läge, vill jag hoppas, att detta förslag icke blir retroaktivt. Det tycker jag vore orimligt, då de pengar, som äro intjänta under innevarande år, kanske i allmänhet redan äro disponerade. Därför kan det icke vara riktigt att en eventuell skatt skall drabba retroaktivt.»

Herr KÄRRLANDER (kort genmäle): Herr talman! Vi har alldeles nyss diskuterat här om herr Ohlins inställning till skogsindustrierna. Eftersom det kan synas överflödigt att lämna fler bidrag i det fallet skulle jag kanske ha avstått från att yttra mig, men jag tycker nog ändå att jag kan säga några ord. I en replik till herr statsministern säger herr Ohlin: »Här har regeringen flera år veterligen talat om vinstkonjunkturen och därmed siktat på den överkonjunktur vi haft. Men detta *allmänna* tal om vinstkonjunktur, herr statsminister, det är icke tillämpligt på det nya läget: 1951 ha vi fått en *speciell* vinstkonjunktur i skogsindustrien.» Det är ett alldeles bestämt uttalande om att herr Ohlin var allde-

Konjunkturskatt.

les speciellt inriktad på skogsindustrin.

Herr JANSSON i Aspeboda (kort genmäle): Herr talman! För ungefär två timmar sedan efterlyste jag ett svar på en fråga jag ställde till folkpartiet. Nu har inrikesministern upprepat frågan, men det tycks som om det ändå skulle vara omöjligt att få något svar på varför man handlar så, att när man lämnar in en motion här i kammaren den 18 mars tar man sig ändå friheten att annonsera till människorna ute i bygderna i rakt motsatt riktning emot vad folkpartiet vill och säger i motionen åtta dagar tidigare. Hur kan folkpartiet hålla på med en sådan trafik, att försöka inbilla medborgarna i vårt land att de skall vara med om att ta ut en konjunkturskatt, ifall deras uppfattning överensstämmer med folkpartiets mening och politik? Jag vore tacksam om det ännu inte vore för sent att få efterlysa ett svar på frågan om denna dubbelpropaganda och denna dubbelmening. I annat fall måste vi här säga oss, att man inom folkpartiet skriver och säger på ett sätt men förmodligen står färdig att kanske inom någon timme i handling visa en inställning, som är rakt stridande mot vad man försöker inbilla det svenska folket.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Herr Ohlin läste för mig upp en passus ur ett anförande, som herr Rubbestad skulle ha hållit. Herr Rubbestad får svara för sig själv. Anledningen till alternativet i folkpartimotionen skulle enligt herr Ohlin vara att man inte visste om det komme att bli en konjunkturskatt. Jag undrar om okunnigheten verkligen var så stor. Det hade ju dock ifrån regeringens sida, ifrån både bondeförbundets representanters sida och socialdemokratiska representanters sida med statsministern i spetsen, gjorts deklARATIONER i detta hänseende, så där tror jag inte att okun-

nigheten har behövt vara så förfärligt stor, utan alternativet är antagligen förestavat av andra hänsyn.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! För en liten stund sedan citerade herr Ohlin mitt uttalande i höstas, då jag sade, att jag inte ville vara med om retroaktiviteten. Jag har samma mening ännu. Jag har inte blivit övertygad om att det är riktigt att tillämpa en skatt retroaktivt. Nu föreligger här ingen möjlighet för mig att biträda något av de föreliggande förslagen vid voteringen, och därför kommer jag att avstå vid omröstningen.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Eftersom jag tillsammans med några partikamrater har väckt en motion i den här frågan skall jag be att få säga ett par ord.

Det är ett framsteg att regeringen har framlagt förslaget om en särskild konjunkturvinstbeskattning. Det är ett resultat av det starka missnöjet ute i landet mot de oerhörda extraprofiterna, som särskilt exportkapitalisterna men även andra industrier tillgodogjort sig efter devalveringen. Även inom borgerliga kretsar har denna vinstutveckling väckt oro och den föranledde bland annat folkpartiets demagogiska yrkande om konjunkturvinstskatt, vilket emellertid numera i folkpartimotionen reducerats till vad det tydligen varit avsett att vara, nämligen valfläsk. Mervinsterna under fjolåret har uppskattats till över 3 miljarder kronor. Dessa pengar har i verkligheten tagits ifrån den stora massan svenska konsumenter. De höga exportpriserna har betalats av dessa konsumenter genom dyrare priser på importvarorna. Regeringens prispolitik har möjliggjort för exportörerna att på den inhemska marknaden ta ut priser i relation till de oerhörd höga priserna på vissa exportvaror. Det råder sålunda ingen tvekan om att dessa 3 miljarder kro-

Konjunkturskatt.

nor, som de svenska exportörerna i föl tillskansade sig i extravinst, tagits av det svenska folket. Den exceptionella ökningen av levnadskostnaderna, som åstadkommit dessa jättevinster, har skapat många problem. Det är inte bara de ökade bekymren för tillvaron i flertalet hem, det minskade värdet av folkpensioner och barnbidrag liksom urvattningen av folkets sparmedel i sparbanker, livförsäkringar och andra försäkringar. Denna allmänna försämring av kronvärdet har alldeles oberoende av tillfälliga konjunkturinflytelser åsamkat landet stora förluster. Dessutom har den igångsatt en prisstegringslavin, som inte visar någon benägenhet att stanna. Det enda säkra har sedan lång tid tillbaka varit och är fortfarande, att priserna stiger, att det blir dyrare att leva. Avtalsuppgörelserna har därför inte kunnat ge någon trygghet åt löntagarna. -De har inte vid avtalens ingående kunnat göra sig en bestämd föreställning om vilken köpkraft och vilken ekonomisk standard, som dessa avtal skulle tillförsäkra dem innan avtalstiden utgått. På så sätt har därför avtalsuppgörelserna fått ett starkt drag av parodi.

I föl ökade enligt Landsorganisations uppgift penninglönerna bl. a. på grund av löneglidningen med omkring 20 procent. Samtidigt ökade de officiella levnadskostnaderna, den reducerade skatteposten inräknad, med över 26 procent. 1951 var sålunda det första år efter kriget då en faktisk standardsänkning genomfördes för det stora flertalet löneanställda i vårt land.

Enligt ett uttalande av byråchefen von Hofsten borde barnbidraget höjas till minst 500 kronor för att återfå den köpkraft det hade, när reformen beslöts. Byråchefen von Hofsten har också beräknat, att dyrtidskompensationen på folkpensionerna borde fördubblas jämfört med nu utgående belopp för att folkpensionernas förutsatta köpkraft skall kunna upprätthållas.

Miljarder kronor av småspararnas pengar har i föl överförts till storföretagens och statens fickor under denna vinstkonjunktur för den svenska kapitalismen.

En starkt bidragande orsak till standardsänkningen har varit utvecklingen av de direkta skatterna. Stegningen av statens inkomster kommer egentligen från skärpningen av beskattningen av de små och de medelstora inkomsttagarna i landet. De direkta skatterna tog i föl liksom de gör i år en tredjedel av löneförbättringen. Sedan krigsslutet har statens direkta skatteinkomster fördubblats; jämfört med förkrigstiden har de fyrdubblats. Den amerikanske presidenten sägs under sin regeringstid ha tagit ut mer i skatter än alla föregående amerikanska presidenter sammantaget har tagit ut. Den nuvarande svenska regeringen tar nu på ett enda år ut lika mycket i skatt som den tog ut sammanlagt under de år då den — det vill säga socialdemokraterna och en tid bondeförbundarna — regerade före det andra världskriget.

Den stora frågan för folket har därför blivit att hejda prislavinen och sänka levnadskostnaderna. En sida av detta problem gäller de direkta skatterna. Den kommer att behandlas senare i samband med regeringspropositionen i frågan, varför det i dag inte är anledning att gå in närmare på den.

Den andra sidan av problemet har tecknat sig allt klarare för gemene man. Slutsatsen har blivit, att man genom statliga subventioner på vissa importvaror respektive sådana inhemska varor, vilkas prissättning påverkats av vinstkonjunkturen, skulle hejda prisstegringen och åstadkomma en sänkning av levnadskostnaderna. Till dessa varor hör bränsle, hudar och skinn, textilråvaror, vissa slag av livsmedel m. m. Denna tanke har vunnit stark resonans. När vi från kommunistiskt håll redan hösten 1949 påyrkade, att de väntade exportvinsterna genom de-

Konjunkturskatt.

valveringen skulle utnyttjas för att subventionera de importvaror, som väntades stiga i pris genom samma åtgärd, stod vi ensamma. Numera står praktiskt taget samtliga löntagargenerationer med LO i spetsen bakom detta krav. Regeringen har tvingats att, visserligen bara i ord, ansluta sig till detsamma och talade under fjolåret åtskilliga gånger om att denna väg skulle kunna tillgripas. Men det har tyvärr i stort sett stannat vid ord.

Man var därför nyfiken på hur den signalerade konjunkturskatten skulle utformas. Två huvudinvändningar reser vi omedelbart mot densamma. För det första är den otillräcklig och för det andra är dess syfte inte att hejda prisstegringen.

Av en beräknad mervinst på 3 000 miljoner kronor skall konjunkturskatten ge sammanlagt 150 miljoner kronor, d. v. s. ungefär 5 procent. Där handlar det inte om att ta en tredjedel av merinkomsterna så som det skärpta skattetrycket tar från de vanliga inkomsttagarna. Man kan visserligen säga att dessa skatteobjekt, alltså bolag och liknande, dessutom betalar inkomstskatt, men det är väl tillräckligt att erinra om att hela denna inkomstskatt inte utgår med mer än 2:60 per 100 kronors inkomst.

Sakläget är alltså detta, att medan en löntagare i genomsnitt får betala 25 kronor i direkt och indirekt skatt för varje hundralapp, betalar bolagen en tiondel av denna summa. Om det blir muntert på bolagsstämmorna inför detta slags konjunkturskatt, bör det inte förvåna. Så många gåtfulla ord, så många storslagna löften till folket — och ett så magert resultat!

Det finns tyvärr ingenting som tyder på att regeringen velat koppla in konjunkturskatten med åtgärder för att hejda prislavinen. Den utgår från att prisstegringarna skall fortsätta. Numera kallas det konsekvensprisstegringar. Dessa utsträcker till allt vidare områ-

den. De utgör en makaber garanti för att den blygsamma löneförbättring, som löntagarna erhållit i år jämfört med fjolårets prisstegringar, kommer att ätas upp till sista öret. Allt tyder därför på att 1952 i planerna ingår som ett nytt exceptionellt vinstår för spekulanterna, respektive som ett nytt år av ytterligare sänkt standard för flertalet inom det svenska folket. Endast omtanken om de rikas välfärd kan förklara denna politik.

Jag finner det principiellt riktigt, att den skatt som i alla fall föreslagits får en retroaktiv verkan, men varför stanna vid 1951? Varför inte också göra en efterbeskattning för 1950, som ju också var ett år av stora, särskilda vinster för kapitalisterna? Med hänsyn härtill har jag och några av mina partikamrater i motionen nr 506 i andra kammaren föreslagit en sådan skärpning av regeringsförslaget. Vi anser inte att det finns någon anledning att i förväg minska den beskattningsbara mervinsten på det sätt regeringen föreslagit, med 25 procent för penningvärdets försämring och med 15 procent för utveckling av rörelsen. Vi anser sålunda och har föreslagit att hela mervinsten bör beskattas.

Vi föreslår vidare den förändringen i § 8 rörande beräkningen av konjunkturskatten, att grundbeloppet skall utgöra 50 procent i stället för föreslagna 20 procent av den beskattningsbara merinkomsten. Detta är det viktigaste av våra ändringsförslag. Det skulle höja statens inkomster på konjunkturskatten till — i stället för regeringsförslagets 150 miljoner kronor — omkring en miljard kronor.

Vi föreslår slutligen att riksdagen, med understrykande att konjunkturskattemedlen skall användas för att sänka priserna på såväl importerade som inom landet producerade förnödenheter, i skrivelse till regeringen skall begära förslag till subventionering av för livsuppehållet nödvändiga varor.

Konjunkturskatt.

Herr talman! Med denna motivering ber jag få yrka bifall till motionen II: 506.

Herr JOHANSSON i Mysinge: Herr talman! Jag skall inte bli mångordig och jag skall inte heller låta förleda mig till något deltagande i den storpolitiska konjunkturskattedebatten. Dock vill jag rent allmänt säga, att det är väl ingen vare sig på oppositionshåll eller på regeringshåll som är så särskilt glad över att denna skatt skall behöva införas. Men då förhållandena är sådana att det är nödvändigt att införa skatten, har man ingenting annat att göra, och jag har i det hänseendet intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

På en punkt har jag dock en avvikande mening. Den gäller häradsallmänningarna. Jag vänder mig mot att konjunkturskatten skall omfatta dessa och jag gör det framför allt i den mån skatten avses omfatta de rena naturauttagen. Om dessa kan man ju knappast säga att de på något sätt är upphov till eller medverkar till någon över- eller högkonjunktur. De omfattar ju endast sådant som användes av delägarna för husbehov, t. ex. ved och husbehovsvirke, stängsel och gärdsel.

Jag konstaterar att finansministern uppmärksammat problemet men att han anser att praktiska svårigheter skulle göra det svårt att avskilja allmänningarna från skattskyldighet. Jag tror dock, herr talman, att detta hade varit möjligt, då det givetvis går att i allmänningarnas bokföring skilja på vad som lämnas in natura och vad som avgår i form av försålda produkter.

Finansministern har sänkt uttagsprocenten från 40 till 20 procent, vilket i och för sig är tacknämligt. Men som jag sade tidigare kan naturauttagen inte anses på något sätt vara upphov till eller medverka till konjunkturförändringen. För häradsallmänningarna som sådana föranleder de olika beskattnings-

metoderna och åtgärden att inräkna allmänningarna i den allmänna skatteplikten i fråga om konjunkturskatten och andra tillfälliga skatter stora svårigheter vid planerandet av skogstilldelningen till delägarna och när det gäller egna skogsavverkningar. Det kan bli rätt svårt att klara olika slag av utgifter. Jag tänker då framför allt på de allmänna omkostnaderna, den vanliga inkomst- och förmögenhetsskatten, skogssteriliseringsavgiften, lagenliga fonderingar och nu konjunkturskatten. Dessa stora omkostnadsposter och skatter, som kanske går upp till 60 à 70 procent av värdet av en allmänningssomslutning, nödvändiggör motsvarande egna stora huggningar, om man inte vill minska utdelningen till delägarna med det belopp, som ökningen av de allmänna omkostnaderna och de olika skatterna utgör. Men då det ofta rör sig om människor som inte har någon skog, blir det i så fall en mycket ofördelaktig utdelning till delägarna i vissa häradsallmänningar. Det ligger i öppen dag att detta knappast kan vara rimligt.

Jag skulle också vilja påpeka önskvärdheten av att tillämpningsföreskrifter för tillfälliga skatter och andra inflationshämmande åtgärder blir utfärdade i så god tid, att allmänningarna kan planlägga driften för det kommande året. Olika tolkningar om skattskyldighet för naturautsyningar föreligger eller ej kan också uppstå och därför behöva klarläggas. Det är önskvärt att så sker.

Jag tror för min del att det endast är omständigheternas makt som gjort att stora delar av häradsallmänningarnas delägare blivit offer vid det allmänna inflationsbekämpandet. Man kan beklaga detta, men jag förstår samtidigt, herr talman, att det inte finns några som helst utsikter att få gehör för denna uppfattning i riksdagen. Jag vill emellertid ändå yrka bifall till den reservation som avgivits av herrar Niklasson, Fritiof Karlsson och Vigelsbo.

Konjunkturskatt.

Herr OHLIN: Herr talman! Det är endast för att det ställts upprepade frågor från bondeförbundets sida om en annons i folkpartitidningar som jag begärt ordet för ett litet svar, då jag befarar att tystnaden annars skulle komma att genljuda i bondeförbundets muntliga propaganda på ett sätt som inte vore motiverat.

Med anledning av herr Janssons i Aspeboda påpekande vill jag beträffande denna annons och konjunkturvinsskattefrågan över huvud taget bara i korthet säga följande. Man måste naturligtvis alltid motivera en konjunkturvinsskatt med att det finns iakttagna vinster. Om det inte finns några sådana, kan man knappast profetera att de kanske kan uppkomma i framtiden. Man måste hänvisa till vinster som är iakttagna, detta även om skatten inte skall gälla retroaktivt. De förekommande vinsterna innebär ju en viss sannolikhet för att vinster också i fortsättningen kommer att existera, fastän man inte vet hur länge.

Storleken av de existerande vinsterna ger emellertid en viss antydning om behovet av åtgärder, såvida man inte är bergsäker på att vinsterna snabbt kommer att minska, så att behovet därigenom skulle bortfalla. Det har vi inte varit. Vidare vill jag framhålla att vinsterna inom skogsindustrierna under första halvåret i år nog blir betydande, ehuru troligen — särskilt vad hela år 1952 beträffar — mindre än vi trodde i december månad, när denna annons infördes i ett antal folkpartitidningar. Den tycks senare ha återinförts i mars i någon tidning, och det ligger ju inte något onaturligt i detta.

Om man inte skulle få utgå ifrån siffran för de iakttagna vinsterna under den senast förflutna perioden, hur skulle man då kunna belysa behovet av särskilda åtgärder? Det är inte lätt att svara på den frågan. Man har ingen annan väg att gå. Om man går den vägen, innebär detta dock ingen garanti för att

vinsterna kommer att fortsätta på den iakttagna nivån. Det kan ju hända att de kommer att sjunka. Jag vill gärna medge att det kanske hade varit bra, om man i någon mening påpekat detta, att vinsterna ju kan komma att sjunka. Nog nu om den saken.

Sedan skall jag bara, herr talman, konstatera att inrikesministern, statsrådet Hedlund, inte kunde bestrida att folkpartimotionen klart angav, att om konjunkturvinsskatt infördes skulle tvångsterilisering alls inte tillämpas, för den händelse skatten genomfördes tidigt nog. Komme den först senare, skall tvångsteriliseringen upphävas. Detta finns för övrigt angivet även i annonsen i fråga.

Skillnaden mellan bondeförbundet och oss är att bondeförbundet vill ha tvångsteriliseringen kvar, *även om* man inför denna konjunkturvinsskatt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av 2 § dels ock på avslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren godkänner 2 § i bevillningsutskottets föreliggande förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Konjunkturskatt.

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 177 ja och 26 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till lydelse av 2 §.

1 § första och andra styckena föredrogs; och yttrade därvid:

Herr KRISTENSSON i Osby: Jag ber att få yrka bifall till reservation III av herr Petrén m. fl.

Herr SUNDSTRÖM: Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag dels ock på antagande av författningsrummen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Petrén m. fl. avgivna med III) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § 1 och 2 styckena i bevillningsutskottets föreliggande förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda författningsrum i den lydelse, som föreslagits i den av herr Petrén m. fl. avgivna med III betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 134 ja och 51 nej, varjämte 29 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till lydelse av 1 § första och andra styckena.

Efter föredragning av *1 § tredje stycket* anförde:

Herr VIGELSBO: Jag ber att få yrka bifall till reservation V.

Herr SUNDSTRÖM: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till avfattning av stycket dels ock på godkännande av stycket i den lydelse, som föreslagits i den av herr Niklasson m. fl. avgivna med V) betecknade reservationen; och godkände kammaren utskottets förslag.

3 § föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HAGBERG i Luleå: Jag ber att under denna paragraf få yrka bifall till det förslag som framställts i motionen II: 506.

Herr SUNDSTRÖM: Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning dels ock på godkännande av paragrafen i

Konjunkturskatt.

den lydelse, som föreslagits i motionen II: 506; och godkände kammaren utskottets förslag.

Anvisningarna till 3 § samt 4 § 1 mom.

Godkändes.

4 § 2 mom. föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till reservation II av herr Velander m. fl., som i fråga om lagtexten är identisk med reservation IV av herr Petrén m. fl.

Herr KRISTENSSON i Osby: Jag ber att få yrka bifall till reservation IV av herr Petrén m. fl.

Herr HAGBERG i Luleå: Jag yrkar bifall till motionen nr 506.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av 4 § 2 mom.; 2:o) godkännande av författningsrummet i den lydelse, som föreslagits i de av herr Velander m. fl. samt av herr Petrén m. fl. avgivna med II) resp. IV) betecknade reservationerna; samt 3:o) godkännande av författningsrummet i den lydelse, som föreslagits i motionen II: 506; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) anmärkta propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 4 § 2 mom. i bevillningsutskottets

föreliggande förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda författningsrum i den lydelse, som föreslagits i de av herr Velander m. fl. och herr Petrén m. fl. avgivna, med II respektive IV betecknade reservationerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 135 ja och 75 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till momentets lydelse.

4 § 3 och 4 mom. samt anvisningarna till 4 §.

Godkändes.

5 § föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation II av herr Velander m. fl.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Velander m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen; och godkände kammaren utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Konjunkturskatt.

Anvisningarna till 5 §.

Godkändes.

6 § föredrogs. Därvid anförde:

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation II av herr Velander m. fl.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 506 i denna kammare.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning; 2:o) godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i motionen II: 506; samt 3:o) godkännande av den lydelse, som föreslagits i den av herr Velander m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen; och godkände kammaren utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Anvisningarna till 6 § föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation II av herr Velander m. fl.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till anvisningar till 6 § dels ock på godkännande av det förslag till anvisningar, som innefattades i den av herr Velander m. fl. avgivna, med IF) betecknade reservationen; och godkände kammaren utskottets förslag.

7 §.

Godkändes.

8 § föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 506 i denna kammare.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning dels ock på godkännande av den lydelse, som föreslagits i motionen II: 506; och godkände kammaren utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

9—12 §§.

Godkändes.

13 § föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen nr 506.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning dels ock på godkännande av den lydelse, som föreslagits i motionen II: 506; och godkände kammaren utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Övriga delar av förordningsförslaget.

Godkändes.

Härefter föredrogs *utskottets förslag till förordning med tillfälliga föreskrifter om begränsning av skatt i vissa fall;* och anförde därvid:

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 507 av herr Nilsson i Svalöv.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag i ämnet dels ock på bifall till motionen II: 507 i motsvarande del; och godkände kammaren utskottets förslag.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslagen.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Prisutjämningsavgift m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 februari 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 78, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag föreslagit riksdagen att lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1953 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift, samt att godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 385 av herrar *Ohlön* och *Petrén* samt II: 512 av herrar *Ohlön* och *Kristensson* i Osby,

vari hemställts, »att riksdagen för sin del måtte uttala att Kungl. Maj:t vid tillämpningen av i propositionen nr 78 berörda fullmakt att uttaga prisutjämningsavgift å varor måtte visa stor återhållsamhet och icke pålägga sådana avgifter annat än i alldeles speciella lägen samt att nu utgående prisutjämningsavgifter å skogsprodukter bör upphöra den 31 mars 1952 och att i den mån det är erforderligt överenskommelser bör träffas som tryggar hemmamarknadens försörjning med tillräckliga kvantiteter av dessa varor till priser, som vid beaktande av samma hänsyn som hittills anses skäliga»; ävensom

2) motionen II: 511 av herrar *Håstad* och *Hjalmarson*, vari hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 78 måtte

a) uttala att systemet med prisutjämningsavgifter så fort sig göra låter, dock senast den 30 juni 1953, bör avvecklas,

b) uttala att det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att uttaga sådana avgifter intill den under a) angivna tidpunkten för systemets avveckling må användas endast under förutsättning att syftet med avgifterna enbart är utjämnande, att avgift pålägges endast vid uppenbar differens mellan inhemsk och utländsk prisnivå, att överläggningar med berörda parter föregå beslut om införande av avgift samt att avgifter med retroaktiv verkan ej ifrågakomma,

c) uttala att Kungl. Maj:t vid behandling av frågor om dispens från avgift enligt SFS 800/1951 måtte förfara så, att retroaktiv verkan på vid ikraftträdandet redan ingångna försäljningsavtal undanröjes.»

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78,

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med 30 juni 1953 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter

Prisutjämningsavgift m. m.

om uttagande av prisutjämningsavgift; samt

2) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 385 av herrar Ohlön och Petrén samt II: 512 av herrar Ohlön och Kristensson i Osby, ävensom

2) motionen II: 511 av herrar Håstad och Hjalmarson,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Hagberg* i Malmö, vilka hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 78 måtte i anledning av motionen II: 511 av herrar Håstad och Hjalmarson uttala,

a) att systemet med prisutjämningsavgifter borde avvecklas snarast möjligt och senast den 30 juni 1953,

b) att det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att förordna om uttagande av prisutjämningsavgifter måtte intill dess systemets avveckling helt genomförts, användas allenast under förutsättning att överläggningar med därav berörda parter föregått beslutet därom samt att avgifter med retroaktiv verkan icke skulle få ifrågakomma samt

c) att vid behandling av frågor om dispens från avgift enligt kungörelsen nr 800/1951 borde så förfaras, att avgift icke skulle drabba vid tiden för kungörelsens ikraftträdande redan ingångna försäljningsavtal;

II) av herrar *Petrén*, *Kristensson* i Osby, *Persson* i Svensköp och *Sjölin*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78 och de likalydande motionerna I: 385 av herrar Ohlön och Petrén samt

II: 512 av herrar Ohlön och Kristensson i Osby

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1953 att meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgifter,

2) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter samt

3) uttala dels att Kungl. Maj:t måtte visa stor återhållsamhet vid fullmaktens tillämpning och icke pålägga sådana avgifter annat än i alldeles speciella lägen dels att nu utgående pris- och konjunkturutjämningsavgifter å skogsprodukter måtte upphöra från och med den 1 april 1952 och dels att i den mån det vore erforderligt överenskommelser måtte träffas, som tryggade hemmamarknadens försörjning med tillräckliga kvantiteter av här berörda varor till priser, som vid beaktande av samma hänsyn som ditills ansetts skäligen;

B) att motionen II: 511 av herrar Håstad och Hjalmarson måtte, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) av herrar *Niklasson*, *Fritiof Karlsson* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78,

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1953 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift samt uttala, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande att snarast möjligt upphäva prisutjämningsavgifterna å bjälkar, sparrar, props och annat rundvirke samt sågade trävaror; ävensom

2) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter samt

Prisutjämningsavgift m. m.

föreslå Kungl. Maj:t att, med beaktande av vad reservanterna anfört, taga under övervägande i vad mån återbäring borde ske av redan erlagda prisutjämningsavgifter å bjälkar, sparrar, props och annat rundvirke samt sågade trävaror;

B) att följande — — — (= utskottet) — — — utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Då riksdagen 1945 befullmäktigade regeringen att uttaga utjämningsavgifter, framhölls ifrån bevillningsutskottets sida — och detta blev också riksdagens beslut — att dessa utgjorde en övergångsanordning av tillfällig karaktär. Man framhöll vidare, att man inte bara fick taga hänsyn till prispolitiska ting utan att även handelspolitiska synpunkter måste komma med i bilden och bli beaktade.

Utskottet underströk vidare, att systemet inte fick försvåra eller fördröja en återgång till normala handelspolitiska metoder. Vidare vore det av vikt, framhöll man, att de svenska exportörerna inte ställdes i sämre läge än sina utländska konkurrenter på världsmarknaden. Ytterligare skulle systemet med prisutjämningsavgifter användas restriktivt.

Denna synpunkt, att handelspolitiska ting behövde beaktas, har vunnit ökad aktualitet genom de händelser som har följt för kort tid sedan, då man i köpareländerna genom politiska åtgärder tvingat ned priset på svenska skogsprodukter. Detta förhållande gör, att vi inom folkpartiet har ansett, att den tidpunkten nu har kommit då dessa utjämningsavgifter borde avskaffas. Ett bibehållande av dem kunde leda till ett ytterligare prisfall, ty om man väntar ytterligare ett kvartal kunde detta tagas till intäkt för ytterligare prissänkningar. Ett kvarhållande av dessa utjämningsavgifter kunde i sin tur leda till

ytterligare ingrepp ifrån köpareländernas sida.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att det är av stor vikt, att exporten av dessa skogsprodukter såväl som av andra ting blir den största möjliga. Vårt lands valutaförråd är för närvarande av den storleken, att den utgör 25, högst 30 procent av årsimporten. Den genomsnittliga siffran bland länderna i EPU lär ligga vid omkring 25 procent. Före kriget var det ganska vanligt, att man i dessa länder hade ett valutaförråd, som gick till ungefär 80 procent av årsimporten. Jag säger detta för att betona, att det är av största vikt att man inte lägger hinder i vägen för exporten. Från trävarubranschens sida har man nu framhållit, att affärerna ligger still. Köparna ställer sig mycket avvaktande. Detta är naturligtvis en nationalekonomisk nackdel för vårt land. Det är vidare till stor nackdel för dem, som arbeta i denna bransch, det må vara sågverksägare, ägare av skogsindustrier i övrigt, eller över huvud taget sådana som är anställda inom skogsnäringen.

Detta förhållande att trävaruexporten ligger still, gör att man är försiktig med råvaruköpen. Om affärerna kom i gång skulle detta stimulera till nya råvaruköp. Dessutom framhåller man från branschens sida, att många sågverksägare för närvarande gör förluster därför att de har varit nödsakade att köpa skog på ett stadium av denna säsong då priserna var höga i förhållande till de priser som de nu kan utvinna på export av sågat virke. I Finland har man, vad gäller prisutjämningsavgifterna på trävaror, en fallande skala. Så är inte förhållandet i vårt land, utan där går konjunkturutjämningsavgifterna på trävaror till 65 kronor per standard oavsett prisläget.

Inom trävarubranchen är man för närvarande enig om att man vill ha denna konjunkturutjämningsavgift på trävaror avskaffad omedelbart, och man

Prisutjämningsavgift m. m.

tillägger att dessa avgifter inte spelar någon roll för prisläget inom landet, enär utbudet av trävaror inom landet för närvarande överstiger efterfrågan. Dessa prisutjämningsavgifter, som drabbar skogens produkter, innebär ju en särbehandling av dessa produkter. Tiden är nu mogen att avskaffa dessa avgifter.

I propositionen har departementschefen uttalat, att den senaste utvecklingen kan aktualisera frågan om en mera vidsträckt tillämpning av prisutjämningsavgifter än som hittills varit fallet. Detta departementschefens påstående måste inge allvarliga betänkligheter. Jag kan inte finna annat än att om man med sådana avgifter försöker påverka riktningen av exporten, så att den mera går över till hårdvalutaländerna, så kan detta medföra komplikationer, för våra affärer på den europeiska marknaden. Det kan i varje fall efter en sådan omställning yppa sig svårigheter att återvända till marknaden i Europa. Man måste därför gå andra vägar för att söka öka exporten på hårdvalutaländerna. Jag vill också erinra om att det givetvis är förenat med kostnader att göra en omställning i tillverkningen för export på hårdvalutaländer, varjämte det ofta är förenat med dryga kostnader att bygga upp en utvidgad försäljningsorganisation på dessa områden.

I detta sammanhang vill jag, herr talman, framhålla, att den europeiska betalningsunionen har spelat och fortfarande spelar en stor roll för förhållandena i vår världsdelen. Det gäller att stärka EPU. Planer utarbetas för närvarande i den riktningen, och jag finner det angeläget att dessa planer krönes med framgång. Ty ett sonderfall av den europeiska betalningsunionen skulle leda handeln tillbaka till bilaterala vägar. Det skulle betyda ett minskat handelsutbyte. Det skulle betyda att storleken av handeln länderna emellan skulle bestämmas av de länder, som

har det sämst ställt. Hitintills har vårt land varit positivt inställt till EPU. Jag finner det ändå angeläget att varna för en politik av det slag som departementschefen i det av mig nämnda uttalandet har velat antyda. Jag kan inte finna annat än att det skulle leda till en diskriminering av handeln med Väst-europas nationer, och något sådant vill jag för min del varna för. Jag vill också i detta sammanhang framhålla, att det valutaförråd vi har i EPU kan visa sig vara en värdefull tillgång, en värdefull reserv.

Herr talman! Jag har ingalunda vänt mig mot den tanken att regeringen får en fullmakt, som berättigar regeringen att införa sådana avgifter. Läget är ju osäkert. Övåntade ting kan komma och därför har vi inte yrkat på att denna fullmakt helt skall försvinna, men vi menar, att den skall användas med stor återhållsamhet, att dessa avgifter endast skall tillämpas i speciella lägen. Vi reserverar inom folkpartiet anser, att tiden nu är mogen att avskaffa de konjunkturutjämningsavgifter, som vi för närvarande har på skogsprodukter, över huvud taget de konjunkturutjämningsavgifter som vi nu har i vårt land.

Herr talman! Ur dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Petrén m. fl.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Till detta utlåtande har fogats tre reservationer från tre olika partier. Propositionen tillstyrkes av samtliga men avvikande meningar har anförts beträffande vissa detaljfrågor.

Utskottet har för sin del stannat för att tillstyrka propositionen. Denna innebär, att Kungl. Maj:t bemyndigas att intill den 30 juni 1953 med iakttagande av vad statsrådet har anfört i propositionen meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgifter. Det har redan erinrats om att vi haft dessa avgif-

Prisutjämningsavgift m. m.

ter ända sedan år 1945. Hittills har emellertid dessa avgifter uttagits endast på skogsindustriens produkter. Beslut om sådana avgifter har emellertid alltid föregåtts av förhandlingar och grundats på resultaten av dessa. Departementschefen antyder emellertid nu också i propositionen, att utvecklingen kan komma att gå i den riktningen, att systemet med dessa avgifter kan komma att visa sig användbart i nya sammanhang.

Det är ju förhållandena på exportmarknaden som föranlett detta uttalande. Det är ju känt för kammarens ledamöter, att vi å ena sidan har ett betalningsöverskott på vissa håll under det att vi har svårigheter att på andra håll komma fram med vår export i tillräcklig utsträckning. Det är ju närmast detta uttalande som har oroat reservanterna ifrån högern och folkpartiet. Emellertid bör det observeras, att i propositionen utsäges, att det ligger i sakens natur att en tillämpning av prisutjämningsavgifterna i det senast antydda syftet måste komma att ske med allra största försiktighet och tillgripas endast efter ett allsidigt bedömande, varvid förhandlingar med vederbörande parter förutsättes obligatoriskt komma till stånd. Under sådana förhållanden förefaller det vara en ganska onödig oro reservanterna ger uttryck åt.

Vad reservanterna i sin reservation föreslår, folkpartiet, enligt vilket man skall gå fram med varsamhet och försiktighet, och högern, enligt vilken förhandlingar skall äga rum, är ju någonting som departementschefen själv utgår ifrån skall bli fallet.

Vad sedan gäller avgifterna på skogsindustriens produkter, som man nu både ifrån högerns och folkpartiets sida anser kunna undvaras, bör det observeras, att marknadsläget fortfarande är mycket labilt. Vi har ju också sett hur snabbt växlingar kan äga rum. Hösten 1951 låg priset på dessa produkter genomsnittligt inte mindre än 100 procent högre än bara ett år tidigare. Nu har ett pris-

fall ägt rum. Men vill någon verkligen garantera att därmed någon sorts stabilitet uppnåtts?

Fortfarande råder rustningskonjunkturen ute i världen. Kampen om råvarorna pågår. Visserligen söker köparna ute i världen — herr Kristensson erinrade härom — att få sina marknader under kontroll, men om de lyckas därmed är någonting som vi knappast har möjlighet att på detta stadium yttra oss om. Under sådana förhållanden tycker jag att det skulle vara ganska oförsiktigt av riksdagen att beröva regeringen det redskap vid följandet av utvecklingen som denna fullmakt innebär. Högern föreslår avveckling av avgifterna vid visst datum nästkommande år, men det förefaller vara ganska överflödigt att i dag intaga en så deciderad ståndpunkt, när riksdagen i alla fall har möjlighet att nästa år utöva sitt inflytande på detta område.

De tre reservanterna från bondeförbundet har vissa önskemål beträffande avgifterna på vissa trävaror: bjälkar, sparrar och props och annat rundvirke och sågade trävaror. Jag förmodar emellertid, att det är att förvänta, i den mån det finns saklig grund för den ståndpunkt, som intagits av reservanterna, att deras önskemål kommer att beaktas av regeringen. Men jag ifrågasätter, om inte reservanterna på den punkten gör sig skyldiga till en oförsiktighet, när de ifrågasätter, att man skulle upphäva avgifterna på exempelvis den props, som exporteras till utlandet men bibehålla avgifterna på massaexporten. Det skulle ju komma att medföra, såvitt jag förstår, att man gav utländska massatillverkare en chans att komma fram med tillhjälp av billigare svenskt råmateriel. Vår massaexport kommer att försvåras av ett ensidigt upphävande av avgifterna på vissa produkter, och det tror jag knappast att vår skogsindustri i sin helhet är betjänt av.

Jag tror inte, herr talman, att det är erforderligt med någon längre debatt.

Prisutjämningsavgift m. m.

och jag skall därför sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen beträffande förevarande utlåtande ävensom behand-

lingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 4.58 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 23 april.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Prisutjämningsavgift m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m. jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr EDSTRÖM, som yttrade: Herr talman! Redan tidigare i år har jag i denna kammare tagit till orda för att varna för vissa handelspolitiska medel, som regeringen på sistone blivit alltmer benägen att tillgripa. När vi nu går att fatta beslut om fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att uttaga så kallade prisutjämningsavgifter, måste jag nog göra det igen. Såvitt jag kan se håller vi på att slå in på mycket farliga vägar, när vi tar oss för att börja dirigera vår export med så vala händer och med så grova medel som att använda prisut-

jämningsavgifter härtill. Vi skall i varje fall inte låta förleda oss till att tro att utlandet inte har uppmärksamheten riktad på vad vi har för oss, och vi skall inte heller tro att de utländska köparna sitter med armarna i kors och väntar och bara tackar och tar emot vad vi kommer att besluta.

När man 1945 drog upp riktlinjerna och angav grunderna för detta system med prisutjämningsavgifter, så hette det att avgifterna skulle utgå endast om exportpriserna kunde befaras utöva ett stegrat inflytande på den inhemska marknaden och aldrig skulle få lov att vara retroaktiva. Det var 1945 det.

Nu har vi 1952 och nu har läget blivit ett annat. Under tiden har andra problem kommit i förgrunden och vår regering, som vill lösa problemen, har då sett igenom sitt förråd av fullmaktslagar och hittat en, som tycks vara bra för ett helt nytt ändamål, fastän riksdagen 1945 sade ifrån vad den lagen egentligen skulle användas till. Man måste kanske vara tacksam mot finansministern för att han inte kommer med en ny lag, ty sådana har vi väl tillräckligt av och vi vill nog se att de till antalet inte blir flera. Men nu har det blivit så, att 1952 är det inte längre prisutjämningsstyftet som är det vik-

Prisutjämningsavgift m. m.

tiga utan det är handelspolitiska synpunkter som skjutes i förgrunden. Herr Sköld och handelsministern vill främja en ändrad inriktning av exporten och flytta över den från EPU-länderna till hårdvalutaländerna, och de tycker att prisutjämningsavgifterna är ett lämpligt handelspolitiskt vapen. Jag skall inte upprepa vad jag sagt tidigare här i kammaren. Jag vill emellertid konstatera, att man löser inte problemen med exportens inriktning så lätt som herr Sköld och herr handelsministern tycker tro. Man får inte en ny exportmarknad bara därför att man försvårar villkoren på en annan marknad; åtminstone kan inte jag finna att det är någon logik i det. Om vi ser i proposition nr 78, där det talas om en vidsträcktare tillämpning av prisutjämningsavgifter på export, så måste man väl tyda det så att det är avsett att försvåra försäljningen på särskilda marknader. Vi skall således helt öppet och oblygt diskriminera vissa av de länder, som vi tidigare haft affärer med och som vi har haft gott förhållande till. Om man jämför detta med den positiva inställning, som vår regering visat och som Sverige över huvud taget officiellt visar till det ekonomiska samarbetet i Västeuropa och till arbetet på att verkligen få i gång en friare internationell handel, så kan man med fog fråga sig: Vad är det för konsekvens i dessa regeringens olika åtgärder?

Nej, herr talman, enligt mitt förmenande råder det bara en mening om avgifter, som motiveras på det sätt som regeringen gör. De är både skadliga och handelspolitiskt diskutabla. Föga önskvärda motåtgärder kommer säkerligen att framkallas, och försöken att bygga ut den svenska exporten kommer att försvåras. Detta har också med skärpa framhållits i de motioner, som väckts både från högern och folkpartiet i denna fråga. Jag vill beteckna dessa allmänna exportavgifter som varande ett slags bumerang, som kommer

att slå tillbaka och skada Sveriges hela utrikeshandel.

Det är naturligtvis svårt att förutse hur läget på världsmarknaden kommer att bli. Just nu tycks det mera vara en köparens marknad, och då måste man väl säga att det är tid att avveckla systemet med prisutjämnings- och konjunkturutjämningsavgifter. Tills en sådan avveckling definitivt kan äga rum måste man ju begära eller önska att dessa avgifter kommer att tillämpas med den allra största försiktighet. Det är därför, tycker jag, man måste vara tacksam mot utskottet, som så starkt har understrukit denna synpunkt i sitt utlåtande.

Herr talman! Jag kan inte underlåta att också ta upp frågan om trävaruexporten, som tycks vara i ett betryckt läge just nu. Genom den kungl. kungörelsen nr 800/1951 infördes mot hitillsvarande direktiv, om jag får uttrycka det så, prisutjämningsavgifter bland annat på rundvirke, sparrar, master och sådana saker utan tidigare diskussion med berörda parter, och de blev retroaktivt införda. Det blev, som man har fått påpekat från flera håll, en verklig exportavgift. Utskottet, som också tagit upp detta till behandling, påpekar att dessa åtgöranden kan försvaras därigenom att man efteråt har lämnat dispens från betalning av dessa avgifter helt eller delvis och att denna dispens givits av handels- och industrikommissionen för tidigare upprättade kontrakt. Då frågar man sig: Är det inte ett högst otympligt och otillfredsställande sätt att först lägga avgift på vissa leveranser och sedan dispensvägen befria vederbörande från dessa avgifter? Jag tycker för min del att det finns enklare sätt att handha sina fullmakter, nämligen att inte införa avgifter retroaktivt.

Men inte nog därmed. Sedan trävarorna blivit belagda med fast avgift har som konsekvens därav köparländerna infört köpstreck. Behovet av trävaror

Prisutjämningsavgift m. m.

finns, men man avvaktar ett prisfall. Några som helst avslut göres inte för närvarande, och efter vad jag har hört håller köparländerna också på att samla sig på samma sätt som vi har fått se att de gjort i fråga om massaköpen. Nu tycker man att någonting måste göras för att man på nytt skall komma i gång med försäljningarna, nota bene om vi har intresse av att dessa försäljningar kommer till stånd. De nya priser, som måste accepteras, kommer fortfarande att bli belagda med den fasta avgiften. Inom parentes kan jag ju säga, att Finland har inte fasta avgifter, som vi har, att konkurrera med, utan fallande avgifter, och detta påpekades av herr Kristensson i Osby i dag före middagen. Efteråt, när priserna kommer att falla ytterligare, blir nog regeringen tvungen av omständigheterna att gå ifrån denna fasta avgift, och då kommer säkerligen köparna att begära att få största delen av denna avgift sig gottskriven. Är det inte då klokare att redan nu sänka avgiften för att få i gång exporten av trävaror? Jag måste antaga att det är av viss betydelse för Sverige att denna export kommer till stånd.

Jag vill då fråga handelsministern: Är det inte bättre att slopa avgiften? Slopa den för trä, men jag vill tillägga att man skall då inte slopa den enbart för trävaruexporten, utan också för massa och papper, så att dessa varor kommer i samma läge. Beträffande massa och papper har vi ju en fallande skala, så att man hoppas att avgiften kommer att automatiskt falla bort när priserna sjunker. Jag tror att om vi fortsätter med att ha exportavgifter i den form, som vi har talat om här, så tar vi alltför stora risker, både när det gäller lokal arbetslöshet och när det gäller vår valutaställning.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen från högerhåll, men jag måste specificera den litet klarare än vad som där direkt står.

Jag anser att utskottets anhållan skulle ha följande lydelse under A):

att riksdagen måtte lämna Kungl. Maj:t det i förevarande proposition nr 78 begärda bemyndigandet med iakttagande av

a) att systemet med prisutjämningsavgifter bör avvecklas snarast möjligt och senast den 30 juni 1953,

b) att det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att förordna om uttagande av prisutjämningsavgifter må, in till dess systemets avveckling helt genomförts, användas allenast under förutsättning att överläggningar med därav berörda parter föregått beslutet där- om samt att avgifter med retroaktiv verkan icke får ifrågakomma,

c) att vid behandling av frågor om dispens från avgift enligt kungörelsen nr 800/1951 bör så förfaras, att avgift icke drabbar vid tiden för kungörelsens ikraftträdande redan ingångna försäljningsavtal samt

d) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Vidare anförde:

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Det har inte saknat sitt intresse att höra på de anföranden, som hållits i denna fråga. Herr Edström började med att erinra om att vad som 1945 var motiv för denna fullmakts beviljande det kan regeringen inte uppfatta på samma sätt nu, utan nu är det helt andra motiv som man anför för att få denna fullmakt beviljad. Herr Edström fullföljde resonemanget och sade, att då gällde det att skydda hemmamarknaden som nu kommit alldeles i bakgrunden, och nu är det helt andra motiv som föresvävar regeringen när man begär denna fullmakt av riksdagen.

Jag vill då helt allmänt fråga, om inte läget är sådant att för skogsindustriprodukterna och för virket i all-

Prisutjämningsavgift m. m.

mänhet exportprisnivån ligger högre än hemmamarknadsprisnivån. Hemmamarknadspriserna för papper och pappersmassa, som säljs till pappersbruk här hemma, fixeras på det sättet att man har exportpriset minus konjunkturutjämningsavgiften. Detta leder alltså fram till ett lägre pris på hemmamarknaden. När man talar om att vi har lagt avgift på rundvirkesexporten och att denna speciella export skulle befinna sig i svårigheter, så har inte jag kunnat upptäcka något sådant allmänt motstånd mot exporten, som herrar Edström och Kristensson här talat om. Jag vet bara att vi tyvärr måste hålla på att kvotera den där exporten därför att det är så många som vill exportera, och det till utomordentligt goda priser. Det finns naturligtvis en möjlighet att få bort kvoteringen, men jag kan inte tro att man då kan komma till den slutsatsen att avgiften måste sänkas eller borttagas, utan då får man väl ordna det så att avgifterna höjs. Det förvånar mig att herr Edström som representant för den svenska industrien inte har skäligen beaktat de vidare synpunkter som man tvingas lägga på dessa exportaffärer. Det måste väl ändå vara ett allmänt önskemål att denna svenska råvara förädlas inom Sverige, och det måste väl stå klart för kammarens ledamöter att den avgift som vi lägger på rundvirkesexporten är förhållandevis blygsam i jämförelse med de avgifter som tas ut på den manufakturade produkten, d. v. s. pappersmassa och papper. Vi har en avgift av 14 kronor per fast-kubikmeter för rundvirket, och vi har än i dag en avgift på pappersmassa som ligger över 500 kronor. Det innebär, om vi räknar i kubikmeter, att vi i det första fallet får 14 kronor, medan vi, om vi skiekar ut det som förädlad produkt, får 100 kronor per kubikmeter. Hur kan man då räkna sig fram till att avgiften är särskilt hård på rundvirke?

Eller låt mig erinra om att avgiften

för sågade trävaror uppgick till 50 kronor per standard under 1945, om jag minns rätt. Den uppgår nu till 65 kronor per standard. Om jag minns rätt var år 1945 exportpriset 25—30 pund. I den mån vi har lyckats sälja trävaror i år har vi sålt dem till ungefär 85—90 pund. Att vi inte har kunnat sälja lika mycket som förra året beror, som kammarens ledamöter säkerligen känner till, på vissa hinder för exporten av trävaror. Inte heller där kan jag begripa att avgiften är en sådan väldig belastning för exportören.

Det har erinrats om att man i Finland har ett system med avgifter som är rörliga i förhållande till exportpriserna. Ja, det är riktigt, men det har vi ju också. Vi har en uppgörelse med massa- och pappersindustrien som säger att om priset faller, så sänks avgiften efter ett visst system. Det innebär att avgiften nu kommer att falla från 550 till 200 kronor per ton. Det visar att det finns en automatiskt verkande regel.

Det är sant att vi inte har denna regel för trävarorna, men vad beror det på? Inte på att regeringen varit ovillig att diskutera ett sådant system utan helt enkelt på att man har hävdat, att man beträffande trävarorna måste ha reda på avgiften redan tidigt på säsongen emedan man säljer med leverans lång tid framöver, och därför måste avgiften vara fix. Att det inte har blivit konjunkturutjämningsavgift på trävaror är inte mitt fel. Jag har erbjudit trävaruexportörerna att sluta avtal om konjunkturutjämningsavgifter men fått nej. De har inte varit intresserade. Det gäller både stora och mindre sågverk. Att priserna, enligt vad som hittills kommit fram, är oförändrade på en hög nivå kan inte föranleda mig att föreslå att avgifterna skall slopas. Men jag vill tillägga, att om det skulle visa sig att prisutvecklingen blir en annan och väsentligt förändras i fallande riktning, anser sig

Prisutjämningsavgift m. m.

naturligtvis regeringen obunden att när som helst ta upp dessa spörsmål till förnyat övervägande.

Herr Kristensson i Osby och herr Edström säger att man skall slopa avgifterna, så kommer affärerna i gång. Hur kan herrarna säga det? Vad har man för bevis, och vad finns det för garantier för att det blir större valutattillförsel om vi slopar avgifterna? Det skulle vara intressant att höra vilka garantier man har för att exporten kommer att öka t. ex. till England om vi slopar de här avgifterna.

Eftersom man har åberopat det finska avgiftssystemet, kan jag hänvisa intresserade till ett interpellationssvar som den finska handels- och industriministern lämnade i finska riksdagen helt nyligen på en fråga, huruvida det vore lämpligt att nu och i ett sammanhang slopa dessa avgifter som man har även i Finland. Han svarade, om jag får sammanfatta, att man inte hade något intresse av att slopa avgifterna. I den mån som marknaden är fallande och köparna märker att man inom säljarlandet anser att priserna kommer att falla ytterligare, minskar inte köpmotståndet, utan tvärtom kan man medverka till att priserna rutschar utför ytterligare. Han slutade med att säga, att det ur finska nationella synpunkter inte var något som helst intresse att upphäva de avgifter som man har fastställt där, i nuvarande marknadsläge. — Det kan ju ha sitt intresse att erinra även om dessa ting när man talar om finska förhållanden.

Dessa avgifter på props och rundvirke har vållat en hel del rabalder beroende på att det funnits energiska herrar runt om i landet som sagt att de blivit orättvist behandlade. Jag vill bara tillägga, att saken där ligger så till, att det fortfarande går att sälja de här sortimenten med, som jag förstår, gott utbyte. Att man har iakttagit en viss återhållsamhet med beviljande av licenser för dessa sortiment hänger

samman med att vi är angelägna om råvaruförsörjningen för den svenska industrien. Det kan inte vara något större intresse ur handelspolitisk eller valutapolitisk synpunkt att exportera en råvara som vi som nation betraktade får ganska litet betalt för.

Att det går att sälja dessa sortiment till goda priser på exportmarknaden har dokumenterats på mångahanda sätt. Jag behöver inte gå tillbaka till ansökningshandlingar. Jag kan gå till pressen, och jag har tillgång till åtskilliga annonser från uppköpare som uppmanar skogsägare att avverka nu, eftersom det alltså finns möjligheter att få goda priser. Jag kan inte tänka mig att man uttrycker sig på det sättet om man tror att marknaden är i gungning och att det inte lönar sig att sälja.

Jag har förut erkänt att man kan diskutera om det inte skulle ha varit möjligt att få ut dessa bestämmelser om avgift på rundvirke något tidigare än vi lyckades med. Denna kungörelse kom ut i senaste laget; jag har erkänt det tidigare här i kammaren. Jag beklagar det förhållandet, men när vi har handlagt ansökningar om licens har vi försökt skapa rättvisa. Men, mina damer och herrar, om man för tidigt kungör att man har dessa avsikter, kommer ju alla att göra förhandskontrakt och hela kvantiteten kommer att kontrakteras. Sedan är det inte någon mening att lägga på avgifter, ty då finns det ingenting att ta. Jag trodde den saken var så självklar att man inte behövde diskutera den i riksdagens andra kammare.

Jag vill ytterligare tillägga, att när priserna nu reduceras i vissa avseenden, framför allt i fråga om massa och papper, beror det enligt min bestämda uppfattning inte på att vi har avgifter på dessa varor, utan det är helt andra ting som spelar in. Det finns ingenting som säger att priserna skulle ha varit lägre om vi inte haft prisutjäm-

Prisutjämningsavgift m. m.

ningsavgifter, men den debatten skall jag inte ta upp här. Jag vill bara med tillfredsställelse konstatera, att utskotets majoritet för sin del har föreslagit att denna proposition skall godkännas, och jag tror det är ändamålsenligt ur landets synpunkt att vi får denna fullmakt även för nästkommande år.

Herr EDSTRÖM (kort genmäle): Herr handelsministern frågar om det finns några bevis för att exporten kommer i gång om avgifterna slopas. Den enda möjligheten att få i gång exporten är tydligtvis att hålla lägre priser, eftersom man för närvarande inte kan sälja till de priser som råder. Att priserna faller framgår av ett paper som jag har framför mig och som visar avslut från januari jämförda med avslut från mars. Det är prissänkningar på 15, 23, 16, 12, 20 och 21 procent som redan har inträtt på de två månaderna. Vi är alltså i en utförsbacke. Skall man då tvingas gå ned med priserna för att eventuellt komma i gång med en export, så har köparna jämt och ständigt den lilla baktanken, att kan de dessutom betala exportavgiften, finns det flera möjligheter, och då känner de att de i alla fall har betalt för mycket. Men om exportavgiften tas bort och exportören använder en del av den för att försöka komma i gång med sin export, då har mycket vunnits, och då kanske man inte behöver gå ner så mycket. Jag trodde handelsministern klart insåg och förstod, att det är möjligt att på den vägen komma i gång med exporten.

Jag vill slutligen säga, att om dessa avgifter är avsedda att helt och hållet stoppa trävaruexporten för att möjliggöra för våra massafabrikanter att få sitt trä, då har dessa avgifter ett helt nytt och annat ändamål än jag trodde, men det är tydligtvis så. Jag kan fatta att vi verkligen har en fördel av att exportera massa i stället för trä, men jag trodde det fanns utrymme för bå-

dadera, att både exportera massa till England och Amerika och kanske också exportera trä. Vi har nytta av bådadadera.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr statsrådet förde här in i argumentationen, att man måste ha prisutjämningsavgifter för att hålla en dubbel prisnivå med lägre priser vid försäljning inom landet än vid export.

Vi har från folkpartiets sida sagt, att man måste kunna räkna med att det avtal, som på denna punkt har träffats beträffande massaindustrien bör kunna upprepas oavsett dessa avgifter. Man bör alltså kunna trygga den svenska marknaden och se till att prisläget där blir rimligt.

I fråga om trävaruexporten säger man från branschens sida enigt, att dessa avgifter i viss mån hämmar exporten. Denna ligger till stor del stilla, och man menar, att ett avskaffande av prisutjämningsavgifterna har betydelse för att underlätta affärerna. Man har för närvarande på vissa håll förluster, och avgifterna utgör sten på börda för de sågvirkesägare, som köpt skog till högre priser. Man anser, att dessa avgifter drabbar dem för hårt.

I Finland har man en fallande skala i fråga om trävaror, och är jag inte fel underrättad har man där på trävaror lägre konjunkturavgifter än man för närvarande har i Sverige. Det betyder, att de svenska exportörerna får ett sämre läge än de finska. Och det är väl synnerligen väsentligt att svenska exportörer äger konkurrenskraft på världsmarknaden. Här har, herr statsrådet, kommit ett prisfall på trävaror, och man bör taga hänsyn till detta och avskaffa konjunkturutjämningsavgifterna snarast möjligt.

Jag vidhåller även, att avgifterna också i fortsättningen kan vålla missförstånd på utlandsmarknaden liksom hittills.

Till sist vill jag framhålla, att stats-

Prisutjämningsavgift m. m.

rådet ingenting nämnde om departementschefens uppfattning, att man skulle kunna använda dessa avgifter för att bestämma exportens inriktning, framför allt då till hårdvalutaländerna. Det är framför allt på den punkten vi har velat säga ett varningens ord. Vi tror inte, att det är någon lämplig politik, därför att den lätt kan få tråkiga följdverkningar när det gäller den vanliga europeiska marknaden. Jag har också understrukt, och upprepar detta, att vårt förråd av valutor i EPU kan visa sig vara en värdefull reserv.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! När jag tillsammans med mina partikamrater i bevillningsutskottet har fogat en reservation till detta uttalande, vill jag först och sist deklarerera, att vi härmed inte har avsett att utan vidare undersökningar och åtgärder för övrigt avskaffa dessa nu befintliga exportavgifter över huvud, utan endast att vi har vissa erinringar att göra rörande tillämpningen.

Det skulle väl t. ex. inte kunna vara en praktisk politik, att när ett avtal är ingånget mellan massakoncernen och regeringen — ett avtal, som förut har varit och jag förmodar också i dag kommer att godkännas av riksdagen — utan vidare sätta detta ur kraft och säga att några exportavgifter inte behövs. Jag tror man får vara litet försiktig på den punkten. När riksdagen år 1945 bemyndigade Kungl. Maj:t att under vissa angivna förutsättningar uttaga dessa prisutjämningsavgifter, underströk utskottet vikten av att dessa avgifter om möjligt endast komme till stånd efter förda underhandlingar med vederbörande organisationer, samt av att tvång endast bleve tillgripet, där sådant vore absolut nödvändigt. Utskottet underströk också dessa avgifters tillfälliga karaktär och att de icke skulle få uttagas med retroaktiv verkan. Vid den behandling i riksdagen, som ägt rum flera gånger sedan dess, har i regel

ett sådant avtal förelegat mellan massakoncernen och regeringen, och detta avtal har av riksdagen godkänts.

Det förefaller mig emellertid, som om man under det senaste året — det framskymtar i propositionen och även i statsrådets anförande — velat vidga fältet. Man kanske kan säga, att man under helt andra förutsättningar har velat gå in för dessa avgifter. Avsikten var ursprungligen, att man genom dessa avgifter skulle kunna hålla priset på hemmamarknaden lägre och oberoende av den inflationistiska utveckling, som rådde, och som sedan fortsatt ute på våra huvudsakliga exportmarknader. Man ville genom sterilisering av en del av dessa medel också bidra till att köpkraftsöverskottet i vårt land inte blev så stort som det annars skulle ha blivit. Riksdagen har nog ganska enhälligt givit Kungl. Maj:t dessa fullmakter, men man kan fråga sig huruvida inte i det fall, som jag kommer att påtala här, Kungl. Maj:t har gått något över de ursprungliga direktiven i dessa givna fullmakter.

Genom den utvidgning, som skedde vid årsskiftet, då vissa nya sortiment lades under denna fullmaktslag och pålades avgifter, utvidgade man detta bemyndigande till att omfatta nya områden, och man gjorde detta i delvis nya avsikter. Det skymtar ju fram i propositionen, att man vill reglera exporten i en viss riktning. Dessutom har man vidtagit åtgärder, som fått retroaktiv verkan med för många företagare ganska kännbara konsekvenser. Det visade sig också, att omedelbart efter det att man hade infört dessa avgifter, fick man börja att ge restitution. Man gav restitution i vissa fall med hälften och i andra med hela det belopp, till vilket man hade utsatt exportavgiften. Det var förklarligt att så måste ske. Avgiften träffade en del partier, som redan var sålda på kontrakt och till och med under inlastning. Därtill har ju kommit att trävarumarknaden har visat en allt

Prisutjämningsavgift m. m.

mera vikande tendens under denna tid. Det kanske inte märktes så mycket vid årsskiftet, som det senare har kommit att göra. Man kan ifrågasätta lämpligheten av att just under vikande konjunkturer pålägga nya avgifter på sortiment, som förut varit fria från dessa.

Men det är inte nog med detta. Även på sågverkets område, och sågverket utgör i varje fall i södra Sverige huvudparten av skogsbrukets exportprodukter, har man kommit i ett läge, där ett ganska stort köpmotstånd gjort sig gällande, och svårigheter har uppstått när det gäller avsättning. Jag frågar mig då i motsats till handelsministern, huruvida man i ett sådant läge inte skulle kunna underlätta försäljningarna om man tar bort dessa tyngande avgifter, som för närvarande belastar vår export.

Jag är i tillfälle att med ett litet utdrag ur en rapport rörande sågvirkesmarknaden belysa, hur en person ser på dessa förhållanden efter en affärsresa i England, där han sökte kontakt med köparna. Jag skall be att få citera några brottstycken ur detta, som utgör summan av de intryck, som vederbörande rapportör har fått. Han talar om den beskärning av importen, som England gått in för, och hur man nu ytterligare beskurit densamma. Han säger: »För att skära ned importörernas nyinköp i största möjliga utsträckning kommer staten» — engelska staten således — »dels att återförsälja de av Timber Control i fjol för leverans under 1952 inköpta varorna, inalles ca 460 000 stds, mest från Kanada, USA och Jugoslavien (av vilka 104 000 stds redan anlänt till engelska hamnar per 1 mars) samt dels tillgripa en viss del av statens äldre lager i England (den s. k. strategiske reserve). — — — När den konservativa regeringen i höstas fattade beslut om en importbegränsning för 1952, räknades det med en total kvantitet av 650 000 stds, en siffra som snart nog sänkts till 600 000 stds.»

Sedan har man ytterligare beskurit detta. Han säger vidare: »Utav ovan nämnda 600 000 stds utdelades en första tranche på 350 000 stds i januari. då man tog för givet, att resterande 250 000 stds skulle distribueras före årets slut. Så har emellertid icke visat sig bliva fallet. Bland alla andra ytterligare importrestriktioner fann sig regeringen nämligen föranlåten att till budgetdagen den 11 mars begränsa kvoten nr 2 till 100 000 stds.» De brittiska importörernas egna inköp under 1952 ha härigenom ytterligare minskat. Och så säger han sedan när han resonerar om exportmöjligheterna: »Utan att hänvisa sig åt någon överdriven pessimism skulle det förvåna mig, om Sverige kan hoppas på att placera mera än ytterligare 50 000 stds för skeppning på England under 1952.»

Är denna rapport riktig — och jag har inte anledning betvivla att så är fallet — betyder det för södra Sveriges del att avsevärda kvantiteter sågvirke kommer att förbli osålda och att det uppstår ett betydande överskott, som kommer att verka tryckande på hela den inhemska marknaden.

I motsats till statsrådet anser jag att man genom att i god tid minska eller kanske t. o. m. ta bort exportavgifterna hade bort underlätta exporten, så att åtminstone en del order kunnat placeras till de priser, som det nu går att uppnå och som otvivelaktigt ligger betydligt lägre än fjolårets. Det måste nog sägas att impulsen till den rush på detta område, som förekom i höstas, utgick från domänverket. Åtminstone var det så i södra Sverige, att man prissatte de varor, som man hade att sälja, med utgångspunkt från de priser, som kunnat erhållas sommaren och hösten 1951. Det inträffade att vederbörande försäljare inte antog anbud på 60, 70, 80 kronor per kubikmeter, emedan han ansåg att dessa priser var för låga.

Vad sedan beträffar rundvirket, som

Prisutjämningsavgift m. m.

regeringen för första gången åsatte exportavgifter vid årsskiftet, finns det i södra Sverige ett betydande överskott av ifrågavarande sortiment. Och om det nu inte går att placera det sågade virket, så tycker jag att det borde ligga i vårt lands intresse att söka sälja så stora kvantiteter som möjligt av de sortiment, som fortfarande finner köpare till någorlunda rimliga priser. Tallet om att man även där måste ha exportavgifter för att den svenka massa-industrien skall få sitt råvarubehov täckt är kanske riktigt för Norrlands del men inte för södra Sveriges, där det finns ett så betydande överskott av dessa sortiment att det räcker inte bara för att förse den norrut belägna massa-industrien med råvaror, utan också för att exportera rätt stora kvantiteter. Jag erinrar om att den senaste riksskogs-taxeringen visat, att skogstillgångarna och skogstillväxten i södra Sverige tydligen har underskattats. Man räknar nu med en så avsevärt mycket större tillväxt, att det redan på nuvarande stadium har haft ett stort inflytande på taxeringsresultaten — taxeringsvärdena på skogsfastigheter har på grund av de nya beräkningarna stigit med 50, 75, 100 procent och därutöver.

Jag kan också tala om att produktionen under detta år har avsevärt inskränkts därför att man sett de svårigheter som möter på exportmarknaden, i fråga om licensgivningen och bekräftande en del annat. Under fjolåret pågick överallt i mina trakter skogsavverkningarna ända fram mot midsommar, ja, t. o. m. längre. I år har avverkningarna i mycket stor utsträckning redan stoppats upp. Det irriterade läget på exportmarknaden har gjort, att skogsägarna resonera! som så. att de kanske inte får avsättning för sina produkter om de fortsätter att avverka och att det därför är lika bra att sluta med avverkningarna. Det har sålunda förekommit att personer, som förut om våren varit sysselsatta med

skogs- och sågverksarbete långt fram mot midsommar, redan nu söker sig annat arbete.

Det kan ju vara bra att det finns ett återhållande moment på detta område, men man bör se till att man inte går så långt, att våra exportmöjligheter skadas och att vi inte får in de valutor som vi behöver för att kunna köpa tillräckligt med varor från utlandet. Det kan så vara att vi nu har kunnat bygga på vår valutareserv. Jag vill erinra om att vi efter kriget hade en ganska betydande valutareserv, som plötsligt smalt, såsom man brukar säga, som smör i solsken. Om vi inte nu kan upprätthålla vår export av skogsprodukter, kommer det nog att gå samma väg med den valutareserv vi för närvarande har, såvida vi inte i god tid vidtar motsvarande importrestriktioner, med de följder för näringslivet som detta har.

Jag noterar med tacksamhet att herr Nilsson i Kristinehamn anser att de önskemål, som vi inom bondeförbundet har i dessa frågor, kommer att tillgodoses i den utsträckning som är nödvändigt samt att han underströk att ifrågavarande avgifter bör uttagas med försiktighet och efter förhandlingar. Herr statsrådet har ju också talat om att förhandlingar sker, men det är kanske litet skillnad på förhandlingar och förhandlingar. Herr statsrådet har här redovisat den överenskommelse, som är träffad med cellulosa-industrien, och jag förstår att det är värdefullt att ha sådana överenskommelser, inte minst därför att de såsom den senaste överenskommelsen kan anpassas efter rådande exportförhållanden. Men när det gäller övriga exportörer av trävaror har väl vad som skett närmast haft formen av ett dekret, såvida inte ett meddelande i vissa fall om att avgifter skulle införas betraktas såsom underhandlingar. Jag har emellertid för min del svårt att jämställa detta med underhandlingar i ordets vanliga mening.

Jag tror att jag härmed har bemött

Prisutjämningsavgift m. m.

vad statsrådet sagt om att vår export inte har stött på något motstånd. Det faktiska förhållandet är väl att det i utlandet råder ett visst köpmotstånd. Herr statsrådet har ju också själv talat om att beträffande cellulosaindustrien har man redan fått vidtaga en sänkning av de avgifter som skall inbetalas.

Så länge massaindustrien har råd att betala över 500 kronor per ton massa i prisutjämningsavgift, vilket enligt statsrådets egen uppgift skulle motsvara ungefär 100 kronor per fastmeter för råvaran, och trots detta kan bedriva sin rörelse med utomordentligt goda förtjänster, kan det väl för övrigt inte, herr statsråd, finnas något skäl att i omtanke om industrien pålägga producenterna av massaved några mer betydande avgifter.

Herr statsrådet gjorde här en jämförelse mellan de priser, som för närvarande kan utvinnas, och de priser som var rådande före de senaste årens prisstegringar. Ja, visst har priserna på detta område stigit och visst har konjunkturererna här varit mycket gynnsamma. Men vi får inte heller glömma bort den penningvärdesförsämring som skett och som bl. a. medfört att de arbetslöner, som för närvarande utbetalas till skogsarbetarna, är mycket högre än de löner som utgingo innan man införde exportavgifter. Det är ju emellertid bara bra att det finns möjligheter att betala skogsarbetarna på ett sådant sätt att de få en rimlig och god inkomst av sitt arbete.

Vi på bondeförbundshåll har inte i vår reservation velat gå så långt som högern, som ju kräver att exportavgifterna skall helt borttagas nästa år. Naturligtvis har vi inte heller kunnat följa folkpartiet, som vill ta bort dem med retroaktiv verkan, räknat från dagens datum. Och allra minst finner vi skäl i att ta bort exportavgifterna på massa, papper och sådant, där det nu föreligger avtal som helt och hållet reglerar förhållandena. Men vi vill hemställa till

regeringen att taga under allvarligt övervägande, huruvida man inte i nuvarande situation, med den tendens till fallande priser, som trots allt föreligger på utlandsmarknaderna, borde genom att minska eller ta bort exportavgifterna underlätta exporten i stället för att försvåra densamma och på detta sätt medverka till att Sverige kan få in utländska valutor.

Det är också några andra synpunkter som jag i detta sammanhang skulle vilja helt kort beröra. I motsats till vad som sker enligt avtalet med trämassaindustrien får ju inte de övriga exportörerna tillbaka de pengar som de inbetalar i avgifter, utan regeringen har fullmakt att använda dem för vissa ändamål. Det säges i propositionen att man inte finner det möjligt att företaga en återbäring till dessa senare exportörer. Detta är nog riktigt när det gäller enskilda personer eller bolag som bedriver affärsrörelse. I dessa fall skulle följden bli att de återbetalade exportavgifterna stannade inom företaget som sådant. Ett annat blir förhållandet, när det är fråga om skogsägareföreningar och ekonomiska sammanslutningar.

Ett annat förhållande gäller således när det är fråga om våra skogsägareföreningar och ekonomiska sammanslutningar. Där reglerar man likviderna genom årliga efterbetalningar. Det möter inte det minsta hinder och det blir inte heller något nämnvärt merarbete att, om dessa avgifter finge återbetalas, dela ut dem till medlemmarna i samband med den avräkning, som sker vid årsskiftet.

En del pengar stannar kvar, och departementschefen redovisar i propositionen hur dessa medel har fördelats. Vi skulle önska att dessa medel, vilka kommer från skogen och vilka betyder så oerhört mycket när det gäller vårt lands handelsbalans, i största möjliga utsträckning återföres till det aktiva skogsarbetet, arbetet med att föryngra, bibehålla och förkovra skogen. Här finns

Prisutjämningsavgift m. m.

oanade möjligheter att öka produktionen från skogarna i vårt land. Det finns stora områden, som tarvar arbete och pengar, långt större områden än vi nu kan göra fullt produktiva. De medel, som kommer från skogen, bör enligt vår uppfattning också gå tillbaka till skogen. Det är ju så beträffande förnygringsarbetet i skogen, att den person — jag vågar nästan säga den generation — som utför detta arbete inte själv får ut det ekonomiska resultatet av arbetet. Detta kommer först en senare generation till godo. Det finns därför skäl att, när man nu på grund av en exceptionell högkonjunktur får tillräckliga medel från skogen, också se till, att dessa medel i största möjliga utsträckning eller helt och hållet återföres till skogen i produktionsbefrämjande syfte.

Ja, herr talman, vi har i vår reservation ställt ett yrkande, som jag inte här behöver citera. Det sammanfaller ju i stort sett med regeringens proposition i övrigt. Vi har emellertid den uppfattningen, att man i nuvarande läge med största uppmärksamhet måste följa utvecklingen på detta område och vidtaga sådana åtgärder, som främjar och icke hämmar exporten. Vi vill också att regeringen vid eventuellt återkommande situationer, där man behöver vidtaga dessa åtgärder, om möjligt samråda med de exportorganisationer, som kan komma i fråga — i första hand då Sveriges Skogsägareföreningars förbund, som dock omfattar en så pass avsevärd del av landets skogsproduktion, såväl när det gäller förädling som försäljning på utlandet av dessa varor.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Niklasen m. fl. avgivna reservationen.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **ERICSSON**: Herr talman! Av den sammanfattning som herr Jonsson i Skedsbygd gjorde i en del av sitt anförande framgick nog, att det i stort sett råder samstämmighet

mellan våra åsikter, dock med undantag av den rundvirkes- och trävaruexport, som han talade om. Jag vill till herr Jonsson säga, att jag tror att han uppfattar läget litet för pessimistiskt. Det finns ingen anledning att från svensk sida säga, att marknaden är i gungning och snart kommer att falla samman. Jag tror inte att det tjänar något förnuftigt ändamål.

För den export, som ägt rum under januari och februari i år av trävaror, har betalats priser som ligger 50 procent högre än de priser, som erhöles 1950. Sedan dess har det gått två månader, men jag tror att siffrorna ger en del att fundera på. Vid det avtal om export av massaved och props, som man slöt i höstas, låg priserna två till tre gånger högre än vad som noterades hösten 1950. Jag menar alltså, att det inte finns någon anledning att försöka åstadkomma panik på detta område.

Inom handelsdepartementet har vi fullt klart för oss, att situationen är något annorlunda beträffande skogstillgångarna i södra Sverige än den är i landet i övrigt. Vi har dragit konsekvenserna av detta i så måtto, att vi givit större licenskvantiteter fria i år än tidigare. I den mån det blir fråga om sulfatved, alltså furusortiment, kan man överväga huruvida man skall släppa ytterligare kvantiteter fria. På den punkten vill jag sålunda utlova en prövning. Det har vi för övrigt haft i åtanke åtminstone under innevarande år.

Herr Jonsson i Skedsbygd kritiserade oss därför att vi hade utvidgat prisutjämningsavgifterna. På denna punkt kan man ha olika uppfattningar. I principiellt avseende är det absolut inte fråga om någon utvidgning. Det är väl kammaren bekant att jag antytt i propositionen, att vi har för avsikt att samråda med näringslivets organisationer, om vi kommer fram till den slutsatsen, att man bör utvidga till-

Prisutjämningsavgift m. m.

lämpningen av dessa avgifter. Vad vi gjort beträffande rundvirket är endast att vi tagit in nya sortiment, vilka varit så likartade dem vi tidigare haft avgift på, att det varit svårt att särskilja dem. Rent praktiska skäl talar alltså för att man borde lägga avgifter även på de sortiment, som nu kommit in.

Herr Kristensson i Osby var angelägen att betona, att det nog skulle gå att hålla skäliga priser på hemmamarknaden även om man avskaffade dessa avgifter. Jag känner väl till att herr Kristensson är en duktig karl, och han kanske förmår att åstadkomma detta resultat. Jag åtar mig i varje fall inte den uppgiften. Erfarenheten säger mig att det inte går så bra att komma till folk och säga, att nu skall ni vara hyggliga och ta hänsyn till konsumenternas intressen så där i största allmänhet. Som sagt, kanske herr Kristensson kan åstadkomma detta, men jag lovar ingenting.

Herr Kristensson sade vidare, att det blir mycket tråkiga konsekvenser från våra handelspartner utomlands i en för oss beträdd situation — och det är endast en sådan regeringen avser om det gäller att utvidga avgiftssystemet. Det låter sig sägas. Jag har mig bekant att belgiska regeringen sedan lång tid tillbaka vidtagit åtgärder för att dirigera sin export, men jag har mig inte bekant några tråkiga åtgärder, som drabbat Belgien utifrån. Det är väl tvärtom så, att det kan vara av intresse för EPU att om ett land blir ett typiskt överskottsland man då försöker att på olika sätt få till stånd en vridning av exporten till andra områden.

Herr Kristensson i Osby säger vidare, att det kan vara nyttigt att ha EPU-valutor. Visst är det det. Detta är väl en så klar sanning, att man inte behöver betona den i en debatt. Men om vår export inriktas allt mer på ett visst område och därav följer att vi får

lämna kredit till vissa andra stater samtidigt som vår export till dollarområdet och andra betydelsefulla marknader minskas, då kan vi komma i den situationen, att vi måste allvarligt överväga vilka åtgärder vi skall vidtaga. Regeringen har i detta sammanhang inget annat intresse än att åstadkomma bästa möjliga utbyte för vår export och få största möjliga förmåner.

Om vi skulle komma dithän — vilket jag hoppas kan undvikas — att man i ännu högre grad än som hittills varit fallet får en sådan snedvridning av vår export, då kanske man tvingas överväga sådana åtgärder av olika slag, att det är angeläget att ha redovisat detta för riksdagen och ha begärt en fullmakt för detta ändamål. Jag vill dock samtidigt erinra om den beskrivning jag gjort i propositionen och det besked jag lämnat i riksdagen, att innan vi tar ett sådant steg skall vi söka kontakt med näringslivet för att på så sätt överväga hur man skall utforma dessa åtgärder, om de nu behövs. Det är klart att blir situationen den att vi minskar vårt överskott gentemot EPU och över huvud taget får svårigheter med exporten, då faller ju sådana saker i bakgrunden och blir inaktuella.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort gemäle): Herr talman! Jag skulle vara glad om det är riktigt som herr statsrådet här säger, att jag bedömt läget alltför pessimistiskt. Vad detta i så fall beror på vet jag inte. Måhända beror mitt ställningstagande därpå, att jag varit med litet längre än herr statsrådet på detta område och observerat tendenserna och sett, hur en toppkonjunktur fort nog går över till sin absoluta motsats. Det är detta som gör att jag för min del — när det finns möjligheter att avsätta varorna till rimliga priser — anser att man bör vidtaga alla möjliga åtgärder för att göra detta innan priset

Prisutjämningsavgift m. m.

har sjunkit ännu mera eller det blivit praktiskt taget stopp i försäljningsmöjligheterna.

Nu vill herr statsrådet göra gällande, att någon utvidgning av exportavgifterna knappast ägt rum. Det är väl dock så, att props är ett sortiment, som jag vågar kanske säga till inemot 100 procent är en exportvara. Den kan naturligtvis även användas i våra massaindustrier, men det är mest ekonomiskt att exportera denna.

Jag är glad över att herr statsrådet utlovar en noggrann omprövning av dessa ärenden. Jag är ännu mera glad över om herr statsrådet vill ta den intima kontakt med våra exportörer i södra Sverige, som han tycks kunna upprätthålla när det gäller massaindustrien.

Sedan missuppfattade kanske herr statsrådet mig i en sak — eller kanske det var jag som uttalade mig otydligt. Såsom motiv för mitt ställningstagande har jag inte sagt att exportavgifterna skulle medföra några handelspolitiska konsekvenser gentemot utlandet. Detta vet jag inte och det vågar jag inte säga någonting om. Jag har emellertid sagt, att dessa kan hindra vår valutatillförsel och att vi kan — om priserna på våra trävaruprodukter fortsätter nedåt — komma i ett läge, då vi får vara glada över varje krona vi kunnat få in under den tid, då våra trävaror stått högt i pris.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag delar föregående ärade talareshs uppfattning, att det gäller att befrämja exporten av trävaror. Inom branschen är man överens om att denna export befrämjas om dessa prisutjämningsavgifter omedelbart tas bort, vilket skulle vara av betydelse för skogsägaren, då avverkningarna kan ökas, liksom för sågverksägarna och givetvis också för alla dem, som arbetar i skogsnäringarna.

Herr statsrådet gör gällande att det är en mycket märkvärdig tanke att ha

dubbla priser på massaområdet. Men herr statsrådet vet mycket väl att det beträffande järn förekommer lägre pris på den svenska marknaden än på utlandet utan några prisutjämningsavgifter. Den tanken är säkerligen inte märkvärdig, att man kan ha något liknande beträffande massan.

Jag har här varnat för att med prisutjämningsavgifter försöka inrikta exporten på vissa länder. Jag har gjort det därför att det kan vara svårt nog att återvända till den europeiska marknaden, som man sålunda kan gå miste om. För övrigt är det väl uppenbart att en sådan omställning inte sker så lätt. Den är ofta förenad med kostnader i samband med tillverkningen och kostnader i samband med uppbyggnad av en stark försäljningsorganisation.

Jag har naturligtvis ingenting att invända emot att andra medel användas för att försöka åstadkomma ökad export till dollarområdet. Jag vet att regeringen har gått andra vägar och underhandlat med den större industrien. Den vägen anser jag naturligtvis vara god. Men jag vill bestämt varna för det system, som här antydes, nämligen att diskriminera affärerna på Europa genom att införa avgifter av detta slag, olika, beroende på vilket land exporten gäller.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag är motionär och skulle gärna kunna framföra en hel del synpunkter på denna fråga, men herr Kristensson i Osby har på ett utmärkt sätt täckt det mesta av vad jag har på hjärtat och jag kan därför fatta mig mycket kort.

Jag vill börja med att instämma i det som han sade om det förbluffande i att regeringen fasthåller vid den märkvärdiga tanken på en mera vidsträckt och generell tillämpning av prisutjämningsavgifter på exporten än som hittills varit fallet, tydligen som ett medel att pressa över exporten från Europa till dollarmarknaderna. Jag är

Prisutjämningsavgift m. m.

mystifierad över denna regeringens envishet att vilja tala om detta såsom en praktisk politik, som eventuellt kan bli aktuell i morgon. Det måste vara någon slags lust att värna om sin prestige som gör, att när regeringen en gång framkastat tanken skall den minsann inte backa ut. Man säger till och med, som också handelsministern gör, att *den senaste utvecklingen* kan aktualisera frågan om en mera vidsträckt tillämpning av prisutjämningsavgifter på exporten än som hittills har varit fallet. Såvitt jag kan se har den senaste utvecklingen tvärtom visat, att denna fråga borde vara mindre aktuell än någonsin. Det prisfall, som har ägt rum på våra skogsprodukter, har ju bland annat tillsammans med vissa importrestriktioner i utlandet påverkat utvecklingen av vår betalningsbalans gentemot de europeiska EPU-länderna. Även utskottet tycks ansluta sig till handelsministerns egendomliga tolkning av den senaste utvecklingen.

Vi har förut diskuterat föreställningen att man skulle kunna pressa över export till dollarmarknaderna genom att beröva en hårt kämpande svensk exportindustri dess ordinarie europeiska marknad, som nu i alla fall hotas av en växande konkurrens bl. a. från både Västtyskland och andra länder. När man frågar sig vad regeringen egentligen har för argument finner man att regeringen inte har några. Vi har inte fått höra någonting som skulle göra sannolikt, att man, om man lade exportavgifter på varor till Västeuropa, hocus pocus filioocus skulle kunna få en väsentlig export på Förenta Staterna.

Handelsministern hänvisar i dag till Belgien. Ja, det är rörande att se vilken vikt man nu helt plötsligt fäster vid Belgien, vars politik man vid tidigare tillfällen inte kunnat nog kritisera. Får jag då för att spara tid bara säga: vi har fullt av exempel både från västeuropeiska stater och andra länder på

handelspolitiska metoder, som handelsministern inte ett ögonblick skulle fundera på att åberopa som exempel, men i detta fall säger han att det räcker med en hänvisning till att det finns ett annat land, som tycks ha gjort samma dumhet förut, och då blir det klokt av oss att överväga att upprepa den!

Tillåt mig framkasta en synpunkt, som kanske inte varit framme tidigare. Vi har inte, trots beaktansvärda ansträngningar från industriens sida, fått någon större ökning av exporten på dollarländerna. Exporten till Västeuropa har emellertid inbringat väsentliga dollarbelopp, eftersom vi fått betalning för en del av exporten i dollar. Det är den exporten, som handelsministern eventuellt vill strypa mer eller mindre i den fåfänga tron, att man därigenom helt plötsligt skall lyckas få export på Amerika. Det vore verkligen inte för mycket begärt, att handelsministern kraftigt upplyste kamraren och allmänheten om vilka betydande dollartillgångar vi förvärvat just genom den export till EPU-länderna, som både handelsministern och hans kolleger i regeringen har talat litet smått överlägset om.

Jag skall nu övergå till att säga några ord om konjunkturutjämningsavgifterna på skogsprodukter. Jag skall därvid börja med att beklaga att regeringen fasthåller vid denna politik, och jag fogar därtill också ett beklagande av att högerpartiet, särskilt efter herr Hjalmarsons deklaration här i dag, inte har kunnat förmå sig till ett klart ställningstagande utan säger, att dessa avgifter skall försvinna snarast möjligt, senast den 30 juni 1953, varför man egentligen inte vet var högern står. Menar högern att dessa avgifter borde försvinna nu? Ingen vet det. Vi i folkpartiet hävdar att de överlevt sig själva. Det vore värdefullt att få veta, om högern kommit till denna slutsats, som partiet inte hade när det avgav sin reservation. Kanske har högern ändrat

Prisutjämningsavgift m. m.

mening på denna punkt liksom på så många andra. Det vore i så fall mycket välkommet. Lyssnade man till herr Edström, verkade det som om man kunde ha vissa förhoppningar härom.

Herr Jonsson i Skedsbygd har väl taligt och utförligt motiverat varför man bör avskaffa exportavgifterna på trävaror och andra råvaror i detta sammanhang. Jag tror att han har alldeles rätt. Han företräder på den punkten samma ståndpunkt som folkpartiets reservanter. Men det var en synpunkt, som jag inte observerade hos herr Jonsson — han kanske hade den. Det bör intressera särskilt bondeförbundets kader att veta, att dessa exportavgifter på trävaror i särskilt hög grad måste ha den effekten, att de reducerar virkespriserna över hela linjen och därigenom ändrar fördelningen av inkomsterna mellan massa- och pappersindustrin och skogsägarna till de senares nackdel. Det är den politiken, som en regering med fyra ledamöter från bondeförbundet för. Herr Jonsson i Skedsbygd var mycket älskvärd, nästan bugande i sin kritik. Jag undrar om det beror på de fyra statsråden från bondeförbundet, och om inte herr Jonsson annars skulle litet mera kraftfullt ha sagt ifrån, att en politik, som har denna effekt, måste man inom bondeförbundet stå ganska främmande inför. Ja, herr Jonsson hade andra argument emot avgifterna, så jag kritiserar honom inte i övrigt; jag bara kompletterar honom.

Handelsministern säger att man inte skall måla marknadsläget alltför svart. Naturligtvis inte. Men handelsministern har inte försökt göra gällande att de virkespriser, som varit rådande här i landet under vintern, i förhållande till de exportpriser på trävaror, som varit rådande under de sista månaderna, har lämnat en sådan vinst att det skulle vara berättigat att uttaga dessa exportavgifter på trävaror. Här tror jag att man kan säga, att det inte är fråga om

att topphugga en mindre del av vinsterna, utan här är det fråga om en hårdare politik, som naturligtvis kommer att verka sänkande på virkespriserna.

Handelsministern frågar: »Vad har ni i oppositionen för bevis för att affärerna kommer i gång om vi avskaffar dessa konjunkturutjämningsavgifter?» Jag ber kammaren observera ordet »bevis», ty handelsministern vet ju mycket väl att man inte kan bevisa någonting om framtiden. Frågan är inte den, utan frågan är om det finns någon rimlig sannolikhet för att dessa avgifter i dag verkar hämmande på affärerna. Jag tror att alla, som känner marknadsförhållandena i Sverige och utlandet, är överens om att man väntar på en avveckling av avgifterna. Utlandet säger: vi vill inte betala priser som täcker dessa exportavgifter, som de kallar det. I samma mån som horisonten klarnar genom att dessa avgifter försvinner, skulle det psykologiska läget för att få affärerna i gång säkerligen bli långt gynnsammare. Men mot denna såvitt jag vet eniga uppfattning både hos svenska och utländska sakkunniga, ställer handelsministern bara detta: det finns inget bevis. Förmodligen anser handelsministern sig kunna bedöma denna marknadsförutsättning bättre än de som sysslar med affärerna.

Handelsministern säger vidare: »Hur kan man veta att man skulle få mera valuta in i landet om man avskaffar avgifterna.» Ja, det är nästan samma fråga. Valutan beror på affärernas omfattning men också på priserna. Det finns nog tyvärr en betydande risk för att om man bibehåller dessa avgifter, kommer utlandets köpare att söka pressa priserna ända ned till den gräns, där konjunkturutjämningsavgifterna enligt avtalet med staten automatiskt försvinner. Det är fara värt att det inom industrien växer fram den känslan, att vi tro inte att marknadsläget i och för sig kräver en så stor prissänkning, men

Prisutjämningsavgift m. m.

det vore skönt att bli av med detta ytterligt besvärande argument vid försäljningarna att dessa avgifter finns, så à la bonne heure!

Jag tror faktiskt det är en risk för att dessa avgifter därför verkar återhållande på affärerna och i längden pris-sänkande. Det svenska valutaläget — och däri har herr Jonsson i Skedsbygd alldeles rätt — är kanske om ett antal månader eller ett år ingalunda så gynnsamt, att vi kan se med jämnmood, om våra exportpriser i onödan pressas ned.

Handelsministern säger till sist: man skall inte annonsera så långt i förväg att dessa avgifter kanske kommer att avskaffas. Det skapar ogynnsamma marknadsförhållanden. Ja, det är riktigt, men diskussionsläget mellan Sverige och utlandet och marknadsläget är nog sådant, att vad man än gör här nu kommer en vänta-och-se-attityd att finnas, som gör sig gällande så länge avgifterna består.

Handelsministern tillägger, att han är beredd att ta upp hela frågan till förnyat övervägande, om anledning uppkommer därtill. Jag vill bara tillfoga en sak. Fullgiltig anledning att ta upp frågan till förnyat övervägande finns redan i dag, men jag skall vara nöjd om handelsministern tar upp frågan i morgon.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Herr Ohlin hade åtskilliga intressanta ting att framföra. Han ställde frågan till mig, varför jag hänvisat till Belgien. Jag har hänvisat till vad herr Kristensson i Osby sagt, att det kommer en massa tråkigheter, om man vidtar åtgärder av det slag som jag antytt i propositionen möjligen kunna bli nödvändiga. Jag ställde frågan till herr Kristensson: vad har nu Belgien fått

för olägenheter därför att man där vidtagit dessa åtgärder? Jag tror inte att herr Ohlin följde med resonemanget på den punkten. Jag har aldrig tagit Belgien som förebild, men jag har försökt att få herr Kristensson att dokumentera sina påståenden.

Sedan säger herr Ohlin vidare, att vi på regeringssidan döljer att vi fått mycket väsentliga dollarbelopp intjänade genom EPU. När ha vi försökt att dölja det? Herr Ohlin säger att det talar inte mycket om det. Nej, vi kan inte tala om det helt enkelt därför, att försiktigheten bjuder att man reserverar dessa dollarbelopp någon tid framöver, såvida man inte är absolut övertygad om att vi även i fortsättningen få ett överskott på EPU. Herr Ohlin känner mycket väl till att den dag vi få ett underskott i våra löpande affärer, så får vi betala 50 procent av det belopp som vi har i underskott i dollar. Det är då helt naturligt att vi inte betraktar dessa dollar såsom lika fria som andra dollar, som riksbanken disponerar över. Jag ser att bankofullmäktigen Andersson nickar bifall på denna punkt. Därför finns det ingen anledning för mig att säga, att vi fått överskott i EPU och en del av detta får vi i dollar, sålunda är allting gott och väl. Jag har inte på något sätt ensidigt inriktat mig på att försöka övertyga folk om att exportavgifter eller vad man vill kalla det är det enda som kan komma i fråga, utan jag har funnit det angeläget försöka vidtaga åtgärder som leder till ökad export på dollarområdet. Jag kanske kan få säga att vi har ökat exporten på dollarområdet inom praktiskt taget alla varuområden, men denna ökning är otillräcklig. Det hänger samman med att våra stora artiklar på detta område, alltså massa, järn och stål, fortfarande säljs i otillfredsstillande omfattning.

Nu säger herr Ohlin att han för sin del hyser den meningen, att konjunk-

Prisutjämningsavgift m. m.

turutjämningsavgifterna skall avskaffas fortast möjligt, om jag fattade honom rätt. Han är alltså vid det här laget konungsligare än konungen själv. Industrien har mig veterligen inte sagt, att de skall avskaffas omgående. Industrien håller på sitt avtal, väl vetande att om priset faller ytterligare kommer automatiskt avgifterna att reduceras.

Hur var det, herr Ohlin, förra hösten? Var det inte så då, att skogsägarna tjänade oskäligt mycket pengar? Jag tror bestämt jag hörde det från något håll. Nu säger man, att nu medverkar bondeförbundet i en politik, som innebär att man pressar virkespriserna. Är herr Ohlins åstundan den, att vi skall få upp virkespriserna ordentligt? Jag förstår inte herr Ohlins resonemang på den här punkten. Jag kan inte finna att den avgift, som varit gällande till sin storleksordning praktiskt taget oförändrad sedan 1945, nu skulle pressa skogsägarna alldeles speciellt. Som jag tidigare sagt är priset på exportmarknaden ungefär tre gången högre än 1945. Avgiften är således en proportionellt sett mindre del av priset nu än 1945. Då var alltså skogsägarna hårdare pressade än nu. Då fanns det inte fyra bondeförbundare i regeringen, men det finns det nu och därför anser väl herr Ohlin att samma avgift vid högre pris nu pressar skogsägarna hårdare.

Vidare poängterar herr Ohlin att jag har begärt bevis för att avgifterna skulle leda till minskade försäljningar. Det är klart att man kan framställa saken så, om man vill hårdra ett yttrande, men jag gör ingalunda gällande att kunna förutse en kommande marknadsutveckling. Jag vägrar emellertid bestämt att böja mig för den s. k. sakkunskap, som finns här i landet och som uppträder i många skepnader. Jag kan tala om för herr Ohlin, att 1951 begärde vi att få en avgift, och då sade denna sakkunskap att priset kom-

mer inte att stiga det minsta, vi vet det och vi känner marknaden. Vi outsiders vågade hävda en annan mening. Vi resonerade om priser på 55 pund för sågade varor, och priset gick upp till 80 å 85 pund. Efter sådana erfarenheter, herr Ohlin, säger man inte utan vidare att sakkunskapen och kännarna har rätt, helt enkelt därför att här är det fråga om intressefrågor. Jag är inte dummare än att jag begriper att en exportör av sågade trävaror helst vill slippa avgifterna, ty de är en belastning för honom. Det är ingen konst att räkna ut. Därför tror jag att man från lekmännens sida har rätt att hävda sina ståndpunkter.

Jag har sagt att de priser man har fått ut hittills, när det gällt export av sågade trävaror, ligger på en mycket tillfredsställande nivå. Jag har aldrig förnekat, att det kan bli köpmotstånd genom politiska åtgärder i andra länder. Det vet vi är förhållandet redan nu, men det visar också, att avgifternas borttagande inte är någon garanti för att det kommer att säljas mera virke. Jag är emellertid som sagt beredd att ompröva dessa ting i den mån det kommer att ske förändringar på denna marknad. Däremot kan jag inte vara med om att säga, att vissa sågverksägare, därför att de betalat alldeles särskilt höga priser för sin råvara, skall förtjäna lika mycket i år som de gjorde 1951, ett år, när de efter att ha köpt billig råvara 1950 tog hem hela potten själva vid försäljningar 1951. Har ibland hört, att man här i landet talar om återanskaffningsprisprincipen på företagsidan. Är man beredd att erkänna den principen nu, så skall man inte klaga alltför bittert, när man inte kan få ut precis lika goda priser i år, därför att man köpt för dyrt förra året. Det hade man till godo 1951, då man fick extra favörer. Nu är virkespriserna på ungefär samma nivå som i början av 1951, innan den stora prisstegringen kom.

Prisutjämningsavgift m. m.

Herr EDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! I sitt anförande nyss sade herr Ohlin, att han inte alls visste var högern stod. Det förvånar mig ganska mycket. Om herr Ohlin läser högerns reservation, finner han nämligen, att där står det klart och tydligt: »Vad särskilt angår avgiftsbelagda trävaror av olika slag bör ett avskaffande av avgifterna genomföras utan dröjsmål». Kan man säga det klarare än så vad gäller särskilt trävarorna?

Däremot har vi ifråga om avgifterna på massa och papper inte begärt att de skulle tas bort omedelbart, därför att där finns det privata avtal med staten, som gäller för viss tid och som man sålunda inte har möjlighet att avskaffa omedelbart, utan med respekt för dessa privata avtal måste man medge tid för avveckling. Jag hade trott, att högern och folkpartiet skulle ha kunnat vara ganska ense på denna punkt och att herr Ohlin inte i denna fråga skulle söka sak med högern, därför att våra tankar åtminstone här löpa parallellt. Vi har emellertid nu blivit upplysta om att det i alla fall finns en skillnad mellan högern och folkpartiet också på denna punkt.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Det var närmast i anledning av herr Ohlins anförande som jag begärde ordet. Han ifrågasatte, hurvida jag intog en så moderat ställning som jag har gjort av hänsyn till de fyra statsråden. Jag kan tala om för herr Ohlin att jag inte har talat med dem om saken. Jag har tagit min egen ståndpunkt. Detta har jag gjort därför att jag inte har velat skjuta alltför mycket över målet med risk att komma tillsammans med herr Ohlin.

Herr OHLIN: Herr talman! Får jag bara säga till herr Edström, att han erkände nu, att vi inte vet mer om högerns ståndpunkt i fråga om massa

och papper än att det finns ett avtal för 1952 och att avgifterna bör avvecklas senast den 30 juni 1953. Det är mycket obestämt. Jag trodde verkligen, att det vore en naturlig ståndpunkt att om läget på marknaden utvecklade sig på det sättet, att avtalet har överlevat sig självt, borde regeringen sörja för att detta avtal bringas ur världen. Jag kan inte förstå, att man skall vara tvungen att fortsätta med ett avtal efter den tidpunkt, då det är uppenbart, att det inte längre är lämpligt. Att man inom industrien allmänt har denna mening, vet handelsministern lika bra som jag, även om man i viss mån känner sig bunden av detta avtal, som har ingåtts under sådana betingelser, att det är staten, som har övertaget vid dess avslutande.

Handelsministern nämnde Belgien och frågade: Vad har Belgien haft för olägenheter av exportavgiftssystemet? Jag får väl resa ned till Belgien och studera ett slag. Jag kan inte känna till detaljerna. Kammaren torde emellertid observera en egendomlighet: handelsministern vågar inte påstå, att Belgien har haft någon *nytt*a av detta system. Ändå tycker handelsministern, att Belgien kan vara ett argument att anföra. Men det är väl klart, att handelsministern borde visa, att Belgien har haft någon glädje av det, men det vågar han som sagt inte påstå. Att vända om bevisbördan och kräva, att man skall bevisa skadan är väl ändå minst sagt märkligt. Jag tror nog att man kan hävda, att det är en handelspolitisk belastning för Belgien att ha gått in för en sådan metod, men en sådan belastning visar sig först så småningom. Däremot borde nyttan av metoden kunna dokumenteras statistiskt av handelsministern, men därav har vi sett intet.

Vidare säger handelsministern att man inte har hemlighållit de dollarbelopp, som vi har fått för export till

Prisutjämningsavgift m. m.

Europa. Men han erkänner att man inte har talat mycket om det, därför att man velat reservera dem för en viss tänkbar framtida situation. Jag vill emellertid påstå, att den skildring, som har lämnats här i kammaren både av statsministern och av handelsministern om hur angeläget det är, att vi exportera inte till Västeuropa utan till Amerika för att skaffa oss dollar, har varit ganska ensidig. Den har nämligen inte upplyst kammaren och allmänheten om att vi har erhållit mycket stora dollarbelopp genom export till Västeuropa. Om man hade lämnat den skildringen, så skulle nog kammarens ledamöter varit ännu mindre benägna att visa förståelse för att man skall genom exportavgifter hindra denna normala svenska export till Västeuropa.

Beträffande virkespriserna vill jag bara säga, att det väl är klart, att exportavgifterna på virke och trävaror verkar pressande på råvarornas priser. Nu är ju, herr handelsminister, råvarornas priser redan mycket starkt nedpressade från fjolårsnivån. Skulle vi inte kunna vara överens om att *man inte behöver regeringens hjälp för att pressa dem ytterligare*? Det är denna enkla ståndpunkt som jag har intagit. Att man inom bondeförbundet med ändantag för bondeförbundsstatsråden ansluter sig till detta om också med en något annan motivering är ju ganska välkommet. Jag tror att det är många, inte bara skogsägare utan även andra, som säger: det där att vi kan undvara regeringens hjälp att pressa råvarupriserna är ju förnuftigt.

Till sist säger handelsministern, att man inte skall svära på allt vad sakkunskapen säger, därför att i intressefrågor kan sakkunskapen vara påverkad. Nej, naturligtvis inte, herr statsråd. Men då det gäller att få i gång affärerna och bevara en någorlunda gynnsam prisutveckling, har sakkunskapen samma intresse som Sveriges

land och folk! Då har man väl all anledning att fästa stor vikt vid vad sakkunskapen tycker och säger.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Petrén m. fl. avgivna med II) betecknade reservationen; 3:o) bifall till reservationen III) av herr Niklasson m. fl.; samt 4:o) bifall till det yrkande, som under överläggningen framställt, av herr Edström; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Edström votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i den votering, som sålunda skulle anställas för utseende av kontraposition i huvudvoteringen, ånyo upptog de båda återstående propositionerna; och fann herr talmannen nu den under 3:o) angivna vara med övervägande ja besvarad. Då emellertid denna herr talmannens uppfattning bestreds av herr Edström genom begäran om votering, blev nu efter given varsel uppläst och godkänd en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 23 antager den av herr Niklasson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit

Ändring i värnpliktslagen m. m.

det av herr Edström under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 75 ja och 107 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontrapropo-sition i voteringen om kontrapropo-sition i huvudvoteringen antagit det av herr Edström framställda yrkandet.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontra-proposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 23 antager den av herr Petré n m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontra-proposition i nämnda votering antagit det av herr Edström under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sist-nämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr tal-mannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 62 ja och 115 nej, varjämte 25 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontrapro-

position i huvudvoteringen antagit bifall till det av herr Edström under överläggningen framställda yrkandet.

I överensstämmelse härmed blev nu följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Edström under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter på nytt intagit sina platser och sist-nämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr tal-mannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Edström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 121 ja och 73 nej, varjämte 9 av kam-marens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot-tets hemställan.

§ 2.

Ändring i värnpliktslagen m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlå-tande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 februari 1952 dag-tecknad proposition, nr 177, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden,

Ändring i värnpliktslagen m. m.

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967); samt

2) lag om ändring i lagen den 11 maj 1951 (nr 195) om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar,

dels ock anhållit om riksdagens yttrande i anledning av vad föredragande departementschefen i övrigt i propositionen anfört och förordad.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 453 i första kammaren av herr *Lundgren* samt nr 601 i andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.*

I motionen II: 601 hade yrkats, att utbildningstiden för de värnpliktiga icke skulle såsom i propositionen föreslagits förlängas.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 453 och II: 601 antaga de genom förevarande proposition framlagda förslagen till

1) lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967); samt

2) lag om ändring i lagen den 11 maj 1951 (nr 195) om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr DAHLGREN: Herr talman! Det förslag, som riksdagen här har att behandla, avser en förlängning av utbildningstiden för värnpliktiga med i allmänhet 20 dagar. Förslaget grundar sig på 1949 års gruppchefsutrednings förslag, vilket — som vi också framhållit i vår motion — skall genomföras på bekostnad av utbildningen för

de värnpliktiga i allmänhet, vilken utbildning kommer att försämrats.

Såsom framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 177, sid. 21, skall underbefälens antal i de plutoner som består av värnpliktiga, minskas från tre till två, och som motivering för detta anges, att utbildningen av befälselever skall bedrivas rationellt. Huruvida detta blir resultatet vet man ingenting om. En sak bör dock vara ganska säker, nämligen den att möjligheten att bedriva en rationell utbildning av de värnpliktiga kommer att minskas genom detta förfarande. Följaktligen kan man med fog anse detta vara en minst sagt underlig motivering för en förlängning av värnpliktstiden.

Utredningen har konstaterat, att utbildningen av de värnpliktiga inte alltid bedrivits på ett ur pedagogiska och utbildningsmetodiska synpunkter effektivt sätt, och som en av orsakerna till detta förhållande har man angivit den rådande bristen på befäl. Efter detta konstaterande borde det vara givet, att ingen minskning skulle företas i det nuvarande befälsantalet, men det förslag som vi nu skall ta ställning till, innebär som bekant raka motsatsen.

Utredningen konstaterar vidare, att passivitet och negativism är rådande bland de värnpliktiga. När man nu är beredd att förlänga värnpliktstiden, så blir detta en åtgärd, som enligt vår mening knappast kan förbättra förhållandena, utan det måste betyda raka motsatsen. Varje dag som värnpliktstiden förlänges kan nämligen inte betyda något annat än nya försakelser, större ekonomiska förluster och ökade bekymmer för dem, som har att göra med de värnpliktiga.

Vid tidigare tillfällen då riksdagen haft att ta ställning till denna fråga — och då det har varit fråga om provisoriska åtgärder — har vi för vår del angivit, att motivet för den begärda förlängningen av värnpliktstiden

Ändring i värnpliktslagen m. m.

tydliga varit att söka i den allmänna upprustning, som pågår i hela den kapitalistiska världen. Vi har vid dessa tillfällen sagt ifrån, och jag vill upprepa det nu, att vårt land saknar anledning att följa med i dessa allmänna upprustningssträvanden.

Förlängningen av värnpliktstiden innebär ur samhällets och produktionslivets synpunkter en förlust på några tusen årsarbetares insatser. De går förlorade, och detta sker vid en tidpunkt, då samhället så ofta talar om och reser krav på en ökad produktion. Det sker i en tid, då det arbetande folket måste ges nästan allt vad det kan ges i form av övertidsarbete på en hel rad arbetsområden. Det sker i en tid, då flera arbetargrupper tvingas av bestämmande arbetsgivare att ta ut sina sociala förmåner på det sätt, som arbetsgivarna anser vara lämpligt. Jag tänker här närmast på det beslut, som riksdagen fattade förra året, om en förlängning av semestern. Det beslutet blev en besvikelse på det sättet att riksdagen inte infriade det givna löftet att ge arbetarna den treveckorssemester i en följd, som den överväldigande majoriteten av det arbetande folket hade uttalat sig för. I den situation vi nu befinner oss konstaterar vi också, att arbetarna på en hel rad arbetsplatser tvingas att ta ut sina semesterdagar på de tider, som produktionsmedlens ägare bestämmer. Det är produktionens intressen som bestämmer den saken, inte arbetarnas behov av vila och rekreation.

Jag har velat erinra om detta, därför att precis samma krafter nu, när det gäller att ta ställning till frågan om en förlängd värnpliktstjänstgöring, är beredda att blunda för samhällets krav på ökad produktion. Vi finner också i den kungl. propositionen belägg för detta, när vi bland de instämmande remissuttalandena även finner, att Svenska arbetsgivareföreningen har givit sin anslutning till förslaget om

förlängning av värnpliktstiden och förklarat, att denna förlängning icke hindras av arbetsmarknadspolitiska skäl. Vad är det för skäl? Jo, det är samma skäl som man från det hållet har anfört varje gång, då det gällt att förbättra arbetarnas förhållanden. Då har samma skäl anförts för att hindra genomförandet av olika reformer, inte minst då fråga varit om arbetstidens förkortning.

Det finns enligt vår mening i den utredning som föreligger inga som helst bevis för att en ökning av värnpliktstiden i dag är nödvändig. Vi är övertygade om att den spilltid, som utredningen konstaterar föreligga, kan användas på ett sätt, som är till fromma inte minst för de värnpliktiga själva.

Vad beträffar den stimulerande faktor, som utredningen anser den föreslagna utryckningspremien för det utbildade underbefälet vara, vill jag bara erinra om den motion, som vi har väckt här i riksdagen och som vi senare får tillfälle att återkomma till i annat sammanhang. I den motionen kräver vi att samtliga värnpliktiga skall erhålla en utryckningspremie. Den premie, som man från utredningens sida talar om som en stimulerande faktor, blir skäligen obetydlig, jämförd med den ekonomiska förlust, som de värnpliktiga kommer att lida på grund av den förlängning av tjänstgöringstiden, som riksdagen nu står beredd att genomföra. Vi har synnerligen svårt att föreställa oss, att någon värnpliktig kommer att bli inspirerad av att få en blygsam premie, om han frivilligt vill påtaga sig en förlängning av värnpliktstjänstgöringen i enlighet med vad som nu föreslås. Detta blir nämligen följden, om han blir underbefäl.

Den brist på aktivitet, som enligt utredningen nu förefinns bland de värnpliktiga och som man vill befrämja, kan skapas genom ett rationellt till-

Riksdagsmannapensionerna.

varatagande av spilltiden, kombinerat med en verklig demokratisering av vår försvarsmakt. En förlängning av värnpliktstiden kan inte inspirera till aktivitet, utan den verkar i stället i motsatt riktning till den, som man här säger sig vilja eftersträva.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till vår motion nr 601 i denna kammare.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Det tillhör inte vardagligheterna att andra lagutskottet presenterar ett enhälligt utlåtande i militära utbildningsfrågor, allra minst när det avser en ökad utbildningstid för de värnpliktiga. Utskottet har emellertid i detta fall lyckats åstadkomma ett enhälligt utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition. Jag anser det vara mycket betydelsefullt att vi både inom landet och utåt har kunnat manifesteras, att de demokratiska partierna är ense i denna fråga. Från dessa utgångspunkter anser jag, herr talman, att det icke kan gagna något vettigt syfte att ta upp en diskussion med den kommunistiske opponenter, och därför ber jag kort och gott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag konstaterar bara att utskottets talesman inte på något sätt försökt motivera varför Sveriges ungdom i fortsättningen skall behöva ha en längre värnpliktstid än hittills. Det enda motiv herr Nilsson i Göteborg här angivit — eller rättare sagt försökt ange — är, att vad han kallar de demokratiska partierna skulle vara eniga om denna förlängda värnpliktstid. Men den enigheten har vi ju kunnat konstatera i många andra frågor, och jag måste ur arbetarklassens synpunkt tillägga: tyvärr.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Om herr Dahlgren ser sig om-

kring i världen och lägger märke till huru oroligt läget är och hur ogynnsamt förhållandena gestaltar sig nationerna emellan, så skall han finna motiveringen till både Kungl. Maj:ts förslag och andra lagutskottets enhälliga utlåtande.

Häruti instämde herr förste vice talmannen *Skoglund*.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag behöver inte se mig omkring i världen för att få reda på hurudant tillståndet är. Det känner jag redan till. Jag har emellertid här försökt att med några ord framhålla, att den spilltid som finns i värnpliktstjänstgöringen och som även utredningen konstaterat, kan tillvaratas på ett bättre sätt än vad som hittills skett när man velat bara ensidigt ålägga speciellt den svenska arbetarungdomen en förlängd tjänstgöring, som inte är nödvändig.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 601; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 3.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 63 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Riksdagsmannapensionerna.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om ändring av grunderna för vissa riksdagsmannapensioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr DICKSON: Herr talman! Här förevarande ärende är ehuru inte helt typiskt ett av dem, i vilket riksdagens ledamöter utan yttre rådgivning beslutar i egna angelägenheter om sina egna förmaner. Då jag principiellt anser ett sådant förfarande olämpligt och oriktigt, vilket jag även tidigare deklarerat, ber jag att till protokollet få antecknat, att jag inte kommer att delta i detta beslut.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Arbetsplena under höstsessionerna.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående riksdagens arbetsplena under höstsessionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Man är för närvarande runt om i vårt land sysselsatt med att nominera kandidater till höstens riksdagsmannaval. Därunder händer det ofta — inom alla partier skulle jag tro — att man träffar på en person, som man anser skulle vara synnerligen lämplig för detta uppdrag — han har en stor erfarenhet från vida områden — men när han eller hon tillfrågas blir svaret: nej, jag kan inte för mitt arbetes skull, nu när riksdagen är samlad praktiskt taget hela året. Det är givet att riksdagen kan reda sig utan just *dessa* personer därför att det finns god tillgång på personer, som i och för sig är kvalificerade för riksdagsmannaupdraget. Men alla kan väl hålla med om att det vore en olycklig utveckling om det skulle gå därhän att riksdagen i allt större och större utsträckning skulle komma att bestå av politiska specialister, som inte har någon fast förankring i det praktiska livet. Det här är inte på något

Arbetsplena under höstsessionerna.

sätt någon ny fråga, den har behandlats av riksdagen flera gånger. Redan 1917 hade man antytt, att riksdagen skulle kunna uppdelas i två sessioner, en vår- och en höstsession. Då var det en ledamot av första kammaren som yttrade sig så här — alltså i fråga om en förändring, som innebar en uppdelning i två sessioner — »att svenska riksdagen blir något väsentligt annat än vad den i närvarande stund är. Representationen levererar nu — om uttrycket tillåtes — ett politiskt amatörarbete av personer, vilkas huvudsakliga uppgift ligger på helt andra plan ute i det vanliga livet. På den andra vägen kommer man» — alltså den med två sessioner — »tvivelsutan därhän, att riksdagsarbete blir ett arbete av professionals, vilka komma att ägna sig åt detta arbete såsom deras egentliga eller åtminstone huvudsysselsättning.»

»Redan denna förändring är allvarlig» — fortsätter denna riksdagsledamot — »och bör i det längsta undvikas. Men innan den framträder, får man bereda sig på en annan, som kanske är ännu betänkligare. Det nya systemet berövar säkerligen riksdagen åtskilliga element som för närvarande spela en ledande roll i arbetet. En stor del av de ämbets- och tjänstemän, som nu tillföra representationen en värdefull sakkunskap, torde komma att försvinna, och dessutom skulle många av arbetsledarna, av cheferna för stora privata verk och företag, vilkas deltagande också synes vara av stor vikt för riksdagsarbete, helt enkelt bliva förhindrade att delta i detsamma.»

Nu har utvecklingen sedan 1917 gått därhän att samhällslivet blivit mer och mer komplicerat, och därför kan vi inte komma ifrån att det i vårt riksdagsarbete behövs en del ledamöter, som huvudsakligen ägnar sig åt politiskt arbete. Vi får alltså en grupp av yrkespolitiker, som är en nödvändig och värdefull del av vår riksdag, men å andra sidan måste man väl säga, att

Arbetsplena under höstsessionerna.

dessa bör kompletteras med folk, som har kontinuerlig kontakt med förvärvslivet utanför de politiska cirklarna och som får en direkt erfarenhet av hur de beslut verkar ute i livet, som de varit med om att fatta. Vi skulle väl därför kunna vara överens om, att allting bör göras för att tillgodose riksdagsarbetet på ett sådant sätt att hindren för det praktiska livets män och kvinnor blir så små som möjligt att åta sig riksdagsuppdraget. Nu måste man nog säga att den nuvarande ordningen är relativt tillfredsställande för jordbrukare och utövare av vissa fria yrken. Men däremot är den nuvarande ordningen mycket otillfredsställande för näringslivets folk och folk som arbetar inom den allmänna förvaltningen. Ty den enda årstid, som nu är fri från riksdagsarbetet, är ju sommaren, och den är tyvärr en död period inom dessa områden, och därför får dessa riksdagsmän då de komma hem på sommaren, huvudsakligen ägna sig åt att vara semestervikarier på sin egen arbetsplats.

Det som gör hela frågan så besvärlig är höstriksdagen. Den är i princip reserverad endast för slutbehandlingen av sådana ärenden, som inte medhunnits under våren. Det är därför självklart att man då får en mycket ojämn utskottsbelastning, och att många ledamöter inte skulle behöva vara sysselsatta med utskottsarbete under hösten. Men trots detta blir många ledamöter bundna av riksdagen från mitten av oktober till mitten av december. Givetvis kan man ägna sig åt andra saker under tiden, men man kan aldrig vara säker på att inte en fråga kan dyka upp en onsdag, som kräver vederbörandes närvaro vid en votering, och därför kan man inte planera sitt arbete utanför riksdagen under hösten på ett ordentligt sätt. Jag har själv känt nackdelarna med det nuvarande systemet.

Nu kan man säga, att en jämförelsevis ny riksdagsledamot inte har den

erfarenhet som behövs för att kunna komma fram med lämpliga ändringsförslag i detta fall. Därför blev jag mycket glad när jag hittade i 1946 års utredning ett uppslag, som skulle kunna rädda åtminstone en månad på hösten åt riksdagsmännen och deras arbete utanför riksdagen. 1946 års utredning bestod av sex ledamöter, av vilka fyra fortfarande är ledamöter av denna kammare, bland dem konstitutionsutskottets värderade ordförande herr Hallén. Man säger där på s. 30 i sitt betänkande att man anser, »att det vore förbundet med avsevärda lägheter, om hela riksdagen skulle behöva hållas samlad under hela höstsessionen, trots att blott en del av riksdagsledamöterna kunna erhålla full sysselsättning. Därför anse vi att höstsessionens arbete bör organiseras på ett sådant sätt att endast de som beredas sysselsättning *behöva* vara närvarande under hela sessionen. Så skulle kunna ske, om då riksdagen samlades till höstsession kammarsammanträden ägde rum under någon vecka, varvid det nya arbetsmaterial, som trots spärrregler måste föreläggas, framlades, motioner avlämnades, utskottsremisser ägde rum, interpellationer framställdes m. m. Därefter skulle de riksdagsmän, vilka ej äro sysselsatta med utskottsarbete, partiuppdrag m. m. kunna lämna riksdagsorten och ej behöva återkomma förrän mot slutet av sessionen, då kammarsammanträden skulle äga rum i två till tre veckor. Vid dessa sammanträden skulle utskottens utlåtanden behandlas, beslut fattas, interpellationer besvaras m. m.»

Jag tycker att detta uppslag är förträffligt, och jag beklagar bara att det inte blivit förverkligat. I min motion har jag föreslagit att man i riksdagsstadgan skulle införa en bestämmelse med det innehåll, som det här uttalandet från utredningen ger vid handen. Nu anser utskottet att den vägen inte är lämplig att gå. Utskottet säger att det erkänner att syftet med förslaget

Arbetsplena under höstsessionerna.

är beaktansvärt, och det erinrar om talmännens och talmanskonferensens uppgift att bedriva en målmedveten ledning av riksdagsarbetet. Frågan har nu redan fallit i första kammaren, och det finns därför ingen anledning för mig att yrka bifall till min motion, men jag skulle vilja rikta en vädjan till talmanskonferensen — och jag hoppas att konstitutionsutskottets värderade ordförande är villig att instämma i denna vädjan — en vädjan, som innebär att man vid början av höstriksdagen tar upp frågan till behandling i talmanskonferensen och då tar hänsyn till de uppslag, som 1946 års utredning kommit med och som jag här refererat. Detta löser ju inte hela frågan, men om man skulle kunna rädda en månads »civilt» arbete åt en mycket betydande grupp av riksdagens ledamöter, skulle det i alla fall ha det goda med sig att det skulle kunna underlätta för personer som ha förvärvsarbete att bli riksdagsmän. Min uppfattning är att om vi vill undvika en tilltagande professionalism inom riksdagen måste vi se till att, när nu höstriksdagen, under nuvarande omständigheter tycks vara nödvändig, den blir betraktad som ett nödvändigt ont, att så få frågor som möjligt tas upp till behandling och att de många ledamöter, som normalt äro befriade från utskottsarbete under hösten, i så stor utsträckning som möjligt kan ägna sig åt sitt förvärvsarbete.

Herr talman! Det är med den förhoppningen att talmanskonferensen kommer att ta upp detta spörsmål till behandling som jag avslutar mitt anförande utan något yrkande.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag vill ingalunda dölja att jag har stora sympatier för den tanke motionären givit uttryck åt här, nämligen att riksdags-sessionerna inte skall behöva sträcka sig så länge att man utestänger det praktiska livets människor från riksdagen och till slut bara får yrkespolitiker.

Däremot måste jag ju säga att motionärens förslag att lösa frågan är alldeles orimligt. Den ärade motionärens anförande betecknade en mycket typisk reträtt när han nämligen citerade vad man i sakkunnigutredningen sagt men visligen undvek att tala om att utredningen avstod från att söka lagfästa några bestämmelser i hithörande syfte, vilket är någonting minst sagt opraktiskt. Däremot har han rätt i att det är en sak, som skall regleras genom talmanskonferensen. Jag har ju den uppfattningen, att talmanskonferensen ännu inte har riktigt funnit sin rätta form, för att nu använda ett mycket försvunnet uttryck, och inte hunnit bli den vad Per Albin Hansson kallade direktor för riksdagsarbetet, som man önskade. Men det är klart att det ligger i talmanskonferensens skön att själv försöka så reglera arbetet, att om möjligt en viss tid är liksom reserverad för annat arbete. Det blir dess sak och kan inte lagfästas på något sätt utan måste lösas genom praxis.

Sedan vill jag bara sluta med att säga, att vi får inte vara alltför angelägna om att liksom förkorta vår vistelse här under höstriksdagen. Den stora allmänheten har ju den uppfattningen, att om riksdagsmännen är avlönade för årets alla månader, så får de inte vara alltför angelägna att försvinna härifrån under höstsessionen. Det är en sak som får praktiseras med ganska stor varsamhet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Vad beträffar det sista argumentet, som konstitutionsutskottet värderade ordförande lade fram och som gick ut på att eftersom riksdagens ledamöter är avlönade för årets alla månader, så skulle man inte vara alltför angelägen om att förkorta vistelsen här i Stockholm under höstriksdagen, så måste jag säga att jag finner det ganska

Arbetsplena under höstsessionerna.

underligt. Här är det i alla fall fråga om att vi på kortast möjliga tid skall kunna avsluta det arbete, som är oss förelagt. Det är väl inte meningen att vi därför att vi har årsarvode skall försöka utsträcka vår vistelse i Stockholm så mycket som möjligt. Det argumentet är åtminstone mig mycket främmande.

Vi har dock varit överens om — och det är en sak, som herr Hallén genom att underskriva 1946 års utrednings betänkande också har instämt i — att det vore till fördel, om riksdagsmännen kunde ägna så mycken tid som möjligt åt det arbete, som de har utanför riksdagen.

Vad sedan gäller den metod, som jag har föreslagit, att man skulle införa en bestämmelse i riksdagsstadgan, så kom jag med detta förslag därför att ingenting såvitt jag vet blivit åtgjort sedan herr Hallén m. fl. kom med det utmärkta uppslaget i 1946 års betänkande. Men när nu konstitutionsutskottet varit välvilligt nog att anvisa den vägen, att talmanskonferensen skulle taga upp frågan på nytt, så äro vi ju överens om lämpligheten härav, herr Hallén och jag. I så fall har någonting vunnits genom denna motion, och det är det som för mig är huvudsaken.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag vill bara säga att den ärade motionären förvränger mitt yttrande då han säger, att jag har ansett att vi därför att vi är avlönade under årets alla månader skall liksom sträcka ut höstvistelsen i Stockholm så mycket som möjligt. Det sade jag aldrig, utan jag hävdade att vi inte får gå för långt i vår iver att komma hem härifrån så fort som möjligt.

Jag påpekar ännu en gång för kamraren, att herr Gustafson är på full reträtt. Han anser att systemet inte skall lagfästas genom stelbenta bestämmelser, utan det är talmanskonferensens sak att dirigera arbetet så, att även de önskemål, som motionären framfört i

sin motion och varom vi är ense, blir tillgodosedda. Att lagstiftningsvägen är fullkomligt opraktisk och oframkomlig inser alltså nu vid närmare eftertanke även motionären.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Jag ber att få instämma med konstitutionsutskottets ärade ordförande i att man inte bör gå *alltför* långt när det gäller att förkorta sin vistelse här under hösten. Det är vi överens om. Men då är vi också överens om den andra saken, nämligen att man i möjligaste mån skall bereda riksdagens ledamöter möjligheter att utöva sin förvärvsverksamhet utanför riksdagen.

Sedan säger herr Hallén att jag är på full reträtt, eftersom jag inte yrkar bifall till min motion. Men den har ju redan fallit i första kammaren och kan alltså formellt inte bifallas av riksdagen. Jag vill bara upprepa, att har jag med min motion vunnit, att talmanskonferensen tar upp denna sak och att vi har utsikt att få en förbättring, så är jag mycket nöjd och har inte någon som helst önskan att på varje punkt få min motion bifallen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 6.

Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen för budgetåret 1952/53.

Punkten 9.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen för budgetåret 1952/53.

Före behandlingen av de olika anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 9, lämnat en översikt över beräkningen av väganlagen för budgetåret 1952/53.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 337) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 441).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 337 och II: 441 såvitt nu vore fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört.

Reservationer hade avgivits:

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Lundquist*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets motivering bort ha annan av reservanternas angiven lydelse;

b) av herr *Ståhl*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr von SETH: Herr talman! Det är otvivelaktigt så, att vägarna i dagens samhälle är av en oerhört stor betydelse. Det är också tämligen oomtvistat att vägarna i vårt land i synnerhet efter kriget inte befunnit sig i det skick, som de borde. Detta beror på många omständigheter, men en av omständigheterna är den, att vägväsendet har varit satt på en ganska mager svältkost sedan år 1945 och alltså är det.

Man kan naturligtvis tvista om hur hårt omdömet skall vara om vägnas tillstånd. Jag skall inte tillåta mig att

själv göra en karakteristik av detta, men jag anser att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i de petita, som den avgav till regeringen den 3 september 1951, på ett mycket klargörande sätt talar om, att den anser att vi i dag har kommit till ett tillstånd när det gäller anslagen till vägväsendet, som inte är försvarligt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger i sina petita bl. a. att »med hänsyn till de konsekvenser nuvarande förhållanden på landets vägar ha på skilda områden, kan det enligt styrelsens uppfattning ej vara försvarligt att underlåta att av landets samlade resurser avdela en väsentligt större del än hittills för att förbättra vägkommunikationerna. Tillståndet på vägområdet motiverar, att även i jämförelse med andra angelägna behov vägväsendets behov måste få prioritet.» Litet längre fram säger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att »lägets allvar kräver, att under de närmaste åren begränsningen genomföres endast med hänsyn till vilken arbetsvolym, som är möjligt att uppnå med anspänning av alla krafter».

Ja, herr talman, man måste nog säga att landets högsta vägvärdande myndighet här sagt ifrån och sagt ifrån ordentligt, att den inte med de knappa anslag som hitintills har beviljats kan hålla vägarna i trafikdugligt skick.

Under remissdebatten i januari i år tog jag i en del av mitt yttrande upp frågan om vägnas tillstånd och det förslag till anslag beträffande investeringsvolymen, som den nuvarande vägministern, statsrådet Hjalmar Nilson, lagt fram i statsverkspropositionen. Jag ansåg mig då på goda grunder kunna påstå, att de anslag som föreslogs inte skulle vara tillräckliga för upprustningen av det svenska vägväsendet. Sedan dermera har en motion, på vilken jag står som en av undertecknarna, väckts i denna sak från högerhåll. Där för man fram ungefär samma synpunkter. Denna motion har nu behandlats av utskottet. Vi har från högerhåll redan redovisat

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen för budgetåret 1952/53.

vår uppfattning i denna sak, och med hänsyn till de många ärenden, som återstår i kväll, skall jag inte förlänga debatten genom att gå in på en diskussion om detta. Dock synes det mig angeläget att i någon mån beröra det svar — jag skulle nästan vilja säga det tillrättavisande svar — som statsrådet Nilson lämnade under remissdebattens andra dag.

Statsrådet Nilson gjorde gällande att det inte fanns någon grund för uppfattningen, att de förslag som han lagt fram kunde betraktas som snåla gentemot vägväsendet. De anslag på i runt tal 220 miljoner kronor, som han förordar och av vilka ca 60 miljoner hänförs sig till andra halvåret 1953 — alltså inte till det egentliga budgetåret 1952/53 — innebär enligt statsrådet bara att man angett en ram, som när det gäller andra halvåret 1953 kan ytterligare förskjutas bakåt i tiden. Jag vågar därför säga, sade statsrådet i fortsättningen av sitt anförande, att det är möjligt att inom ramen för den budget som är framlagd göra nära nog så stora investeringar som vägmyndigheterna kan genomföra under nämnda budgetår.

Nu vill jag först framhålla, att det såvitt jag vet inte på något ställe i statsverkspropositionen framgår vare sig att siffran för sista halvåret 1953 skulle vara 60 miljoner kronor — jag vill emellertid särskilt understryka, att jag inte har någon anledning att betvivla siffrans riktighet — eller att statsrådet räknat med att anslaget skulle kunna disponeras i någon större utsträckning redan under det egentliga budgetåret 1952/53.

Det har i år framlagts ett förslag som innebär att man skall övergå till kalenderårsberäkning. Detta har utskottet enhälligt ansett vara fördelaktigt. Jag framförde själv den åsikten i remissdebatten och förfarandet har också, såvitt jag är riktigt underrättad, förordats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Övergången till kalenderårsberäkning

gör det lättare för styrelsen att på ett effektivt sätt planlägga arbetet, och ur styrelsens synpunkt är det uppenbarligen av vikt att den i god tid har vetenskap om vilka medel den har att röra sig med under en viss tidrymd. De synpunkter som uttalats av styrelsen gäller naturligtvis även för vägförvaltningarna ute i länen. Men för den mer långsiktiga planeringen är det av vikt att styrelsen har ett investeringsprogram, som sträcker sig åtminstone några år framåt i tiden. Statsrådet har i statsverkspropositionen endast lagt fram ett investeringsprogram för åren 1952/53 samt dessutom angett den beräknade investeringsvolymen för budgetåret 1952/53. Jag kan inte finna annat, herr talman, än att statsrådet Nilsons yttrande under remissdebatten måste innebära att han ger avkall på den fördel av kalenderårsberäkning, som han själv vitsordat. Detta innebär att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fortfarande inte skulle ha möjlighet att ur de officiella siffrorna klart utläsa hur stora medelsanslag den kommer att röra sig med under hela kalenderåret 1953.

Jag skall villigt erkänna att om hela beloppet, 220 miljoner kronor, får tagas i anspråk under det egentliga budgetåret 1952/53, då innebär statsrådets förslag otvivelaktigt en förbättring när det gäller tillgängliga anslag. Men här om har inte talats i något annat sammanhang — åtminstone har jag inte kunnat finna det — än i statsrådets eget uttalande i remissdebatten. Jag vill därför ärligt säga ifrån att därest så verkligen är meningen, är detta utan tveivel en förbättring.

När det gäller den beräknade investeringsvolymen vill jag även framhålla att den siffra, 156 miljoner, som statsrådet föreslår för budgetåret 1952/53, med 9 miljoner understiger den siffra, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förutsätter skall kunna investeras under budgetåret 1951/52. Därtill kommer att regeringen på för-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen för budgetåret 1952/53.

slag av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för icke länge sedan utökade anslagssumman på 125 miljoner till 165 miljoner kronor. Jag tar tillbaka när jag säger anslagssumma, det gäller i själva verket regeringens tillstånd att disponera tillgängliga medel. Det är således inga nya anslag, utan det är reserverade medel som tidigare får tagas i anspråk, och därigenom minskas givetvis dessa reserverade medel.

Detta innebär såvitt jag kan förstå inte någon upprustning av det svenska vägväsendet. Jag vill emellertid också påpeka att om man bortser från de 60 miljoner kronor, som statsrådet anser skall hänföra sig till andra halvåret 1953, är de nu tillgängliga reservationerna plus de nya anslag som förordats för 1952/53 icke ens tillräckliga för att kunna uppnå samma investeringsvolym som 1951/52. Detta är synnerligen trassliga siffror. Det är till ytterlighet svårt att komma till rätta med dem i statsverkspropositionen och jag har därför nödgats att i den mån jag kunnat söka reda på dem och lägga fram dem på detta sätt.

Det är emellertid ännu en sak som jag i detta sammanhang ytterligare skulle vilja beröra något. Jag citerade nyss väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som ansåg att det blir den arbetsvolym, som är möjlig att ställa till förfogande som blir avgörande för hur vi skall kunna driva vägarbetena. När statsverkspropositionen skrevs visste man ingenting om den allmänna sysselsättningsgraden, och när högermotionen skrevs och remissdebatten förekom hade man en känsla av att den överfulla sysselsättningen alltjämt skulle bli rådande. Men i dagens läge ha vi nog kommit därhän, att det rent av uppstått arbetslöshet på vissa områden. Jag pekar exempelvis på textilfacket och även många andra industrier har varslat, att om inte konjunkturen på vissa områden skulle bättra sig och förhållandena ändras, föreligger

risk för att arbetskraft på olika områden måste permitteras.

När jag alltså här vill framhålla att det under sommaren med säkerhet kommer att bli en del arbetskraft tillgänglig, syftade jag inte ett ögonblick på att man därför skall exempelvis konkurrera med jordbruket. Statsrådet Nilson var inne på den saken under remissdebatten och jag är fullt ense med honom därom att man inte bör konkurrera om jordbrukets arbetskraft. Men som arbetsgivare inom den skogliga sektorn och såsom ordförande i en ganska stor skogsägarförening i Jönköpings län kan jag vittna om att det praktiskt taget under hela eftervintern har varit mycket god tillgång på skogsarbetare. Detta beror naturligtvis för de större skogsägarnas vidkommande på att man inskränkt de planerade avverkningarna på grund av den konjunkturskatt som bebådats och som riksdagen i dag beslutat om. Det är ett faktum, att när man frågar skogsägarna svarar de, åtminstone inom de småländska länen, att tillgången på arbetskraft inom skogen varit mer än god under månaderna mars och april i år.

Jag skulle vilja framhålla att vi nu säkerligen uppnått ett sådant läge, där man kan ställa större anslag till vägförvaltningarnas disposition för att under den kommande sommaren, därest det inte sker ett oväntat omslag ifråga om arbetskraften, kunna sätta igång ifrågavarande arbeten. Jag skulle också apropå detta arbetskraftproblem vilja erinra om att det finns en dold arbetskraftreserv inom varje bygd när det gäller att tillgodose bygdens speciella intressen. Detta har vi stor erfarenhet av inom Jönköpings län. När det skall byggas vägar och när det är förenligt med bygdens intressen skapas där fram en viss tillgång på arbetskraft, som inte är registrerad hos länsarbetsnämnderna och som man därför inte på papperet kan uppgge.

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen för budgetåret 1952/53.

Denna fråga har vi diskuterat vid de interna möten, som hållits mellan intresserade vägmän och där statsrådet Nilson vid flera tillfällen — vilket hälsats med tacksamhet från vägmännens sida — har ställt sig till förfogande. Jag tror att läget nu är sådant att man inom åtminstone flera län kan få sådan arbetskraft och att man alltså skulle befinna sig i det stadium att vi i dag kan konstatera, att om statsrådet vill förverkliga sin önskan att gagna vägväsendet, borde man kunna sätta igång med dessa förbättringar med större allvar.

Den motion som här har väckts från högerpartiet inom riksdagen, alltså motionen i andra kammaren nr 441, är icke avstyrkt av statsutskottet. Den är tillstyrkt ehuru med en ganska snäv motivering. Jag har därför ingen anledning att yrka något annat än vad utskottet hemställt. Jag vill dock, herr talman, ställa det yrkandet att den motivering, som statsutskottets majoritet framlägger, inte bifalles av riksdagen. Jag anhåller i stället att vid punkt 9 få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av fröken Andersson samt herrar Lundqvist, Skoglund i Doversborg och Staxäng.

Innan jag slutar mitt anförande skulle jag vilja tillägga några ord om vårt svenska vägväsende. Vi har, som jag sade i början av mitt anförande, kommit därhän inom vårt samhälle, att vi alla, envar medborgare, i hög grad är beroende av vägväsendets tillstånd. Den svårt missgynnade motorismen, som vid flerfaldiga tillfällen har belastats med extra bördor, vilka inte kommit vägväsendet till godo, kan nu med fog kräva att de fonder och anslag som finnes användes för vägar- nas förbättring och för tillgodoseende av de krav, som man kan ställa på goda vägar. Jag tror också att man kan säga att den transportrationalisering, som är nödvändig för näringslivet, inte

kan genomföras om inte vägarna sättes i ett bättre skick än nu är fallet.

Den avtappning av landsbygdsbefolkningen som skett gör att vi som bor på landsbygden i dag är ändå mer beroende av motorismen, av personbilstrafiken men kanske ändå mer av lastbilstrafiken, och därigenom är vi i högsta grad beroende av goda och framkomliga vägar. Detta gäller hela den svenska landsbygden, även de områden som vi kan kalla ödemarker.

Till slut är ju en förbättring av vägväsendet nödvändig för att inte transportererna skall fördyras för den stora konsumerande allmänheten. Livsmedlen kan fördyras på grund av transporter- nas fördyring, och det bör vara ett allmänt intresse för hela svenska folket och framför allt de stora konsumentgrupperna att inte transporter- na av livsmedel och andra livsviktiga produkter fördyras. Under de år som gått har här skett en nedbrytning av det mycket stora kapital, som är nedlagt på motorfordon av olika slag. Denna nedbrytning måste hejdas och detta kan göras på ett enda vis, nämligen genom att vi skapar bättre vägar. Därtill är det nödvändigt att transporter- na förbilligas.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat fästa uppmärksamheten på den oerhört stora betydelse, som en upp- rustning av vårt vägväsende i dag har. Jag har endast det yrkande som jag nyss framställd.

Häruti instämde herr *Staxäng*.

Herr **MALMBORG** i Skövde: Herr talman! Herr von Seth berörde inte närmare de synpunkter som är framställda i den till utlåtandet fogade reservationen av fröken Andersson m. fl. Han yrkade dock bifall till denna reservation under betoning att den motivering, som där är anförd, är starkare än den som anfördes av utskottsmajoriteten.

Allmän översikt över beräkningen av väkanslagen för budgetåret 1952/53.

Herr von Seth erinrade om den omläggning som skett beträffande anslagens beräkning, alltså övergången från budgetår till kalenderår. Han underströk också att genom denna omläggning har det berett en viss svårighet att få en reell uppfattning om anslagens och investeringsmöjligheternas innebörd. Det vill jag nog ge honom rätt i, och vi har inom avdelningen ägnat dessa spörsmål mycket ingående uppmärksamhet. I den motion på vilken ifrågavarande reservation bygger har man med mycken skärpa sökt slå fast, att regeringens förslag i detta hänseende inte innebär någon som helst ökning av väginvesteringarnas realvärde.

Detta har på avdelningen gett oss anledning att ingående söka penetrera dessa siffror. Vi har därvid kommit till det resultatet, att om man räknar rent anslagsmässigt är den ökning som dock förefinnes inte av större mått. Vi har emellertid samtidigt betonat, att sådana beräkningar mera har teoretiskt intresse. Vad som är väsentligt är ju själva investeringsverksamhetens omfattning, de faktiska investeringsuppgifter som man kan räkna med. Vi har härvidlag återgivit de siffror som statsrådet anfört, nämligen 125 miljoner för innevarande år och 156 miljoner för nästa, alltså en reell ökning av omslutningen med 31 miljoner kronor. Nu erinrade herr von Seth om vad som anförts i reservationen, att man numera räknar med en medelförbrukning av 165 miljoner kronor för innevarande budgetår i stället för i statsverkspropositionen beräknade 125 miljoner kronor. Det sägs också där att då har vi för innevarande år en omslutning som med inte mindre än 9 miljoner överstiger den man räknat med för nästa budgetår.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att man alltid har att räkna med ganska stora pendelsvängningar när det gäller anslagsram och medelförbrukning. Om jag ser tillbaka på situa-

tionen budgetåret 1950/51, finner jag att man för detta budgetår angivit en ram för medelförbrukningen av 110 miljoner. I själva verket kom man under detta år inte att nå upp högre än till 97,4 miljoner. Man underskred alltså rambeloppet med inte mindre än 12,6 miljoner kronor. Vi har i vårt utlåtande betonat att vi räknar med en större medelförbrukning innevarande år. Det har ju också föredraganden för sin del anfört. Det har varit vissa gynnsamma omständigheter som har möjliggjort detta, och vi har också i vårt utlåtande räknat med att vi under kommande budgetår skall kunna ernå en större faktisk omslutning än vad som är angivet i statsverkspropositionen. Jag menar, herr talman, att när man skall bedöma vad som kan beräknas ske får man utgå från de relationstal, som är angivna för innevarande budgetår, jämfört med vad som angivits för nästa budgetår. Kan man — och det har vi sett att det går — för innevarande år ytterligare vidga ut ramen till 165 miljoner kronor, så är det bara tacknämligt. Men vi är så optimistiska att vi säger, att man kan också räkna med en ökning för nästa verksamhetsår, och vi har också i vårt uttalande räknat med att få de tilläggsanslag som kan bli behövliga för att möjliggöra denna vidgade ram.

Vad sedan beträffar de i motionen framställda yrkandena, till vilka reservationen ansluter sig, kan jag nog konstatera att skiljaktigheterna i motiveringen också är ganska obetydliga. Det har ju i motionen framförts krav på att man skulle få flerårsplaner. Nu sägs det i reservationen, mot bakgrunden av de skäl som är anförda och som kommer till uttryck i högermotionen, att investeringsverksamheten bör ytterligare intensifieras och anslutas till en mera långsiktig plan. En sådan intensifiering förordas i anslutning till det av motionärerna föreslagna investeringsprogrammet. Utskottsmajoriteten har i

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen för budgetåret 1952/53.

sitt utlåtande sagt ungefär detsamma. Det är att märka att det har ju heller inte i reservationen ställts något annat anslagskrav. Det kan därför sägas, att när det gäller kravet på flerårsplaner finns det ingen skiljaktighet i skrivningen mellan utskottsutlåtandet och den föreliggande reservationen.

Beträffande frågan om arbetskraftproblemet, som betyder så oerhört mycket, kan man möjligen säga, att det finns en viss skiljaktighet. I statsverkspropositionen är det antytt, att man möjligen kunde pröva att skaffa utländsk arbetskraft, om det inte går att rekrytera verksamheten med inländsk sådan. Vi har för vår del i utlåtandet ganska bestämt avböjt den tanken under hänvisning till arbetsmarknadspolitiska skäl. I reservationen heter det, att man anser sig inte nu böra ta slutgiltig ställning till detta problem men förutsätter att situationen på arbetsmarknaden noggrant följes och att, om varaktig brist på för vägarbete lämplig arbetskraft synes uppstå, kan Kungl. Maj:t i god tid ta frågan under förnyad prövning.

En annan punkt, där det kanske kan sägas föreligga en något mera betonad skiljaktighet mellan utskottets utlåtande och reservationen, gäller fördelningen av anslaget eller rubriceringen om man vill använda det uttrycket. I det fallet har man i högermotionen tänkt sig att man skulle ha en tredelning: Anslag till allmänna vägar på landsbygden, anslag till allmänna vägar i städerna och anslag till enskilda vägar. Utskottsmajoriteten har för sin del sagt i sitt utlåtande att den ingenting har att erinra mot tanken att göra en viss rationalisering, men å andra sidan menar den att det inte föreligger något trängande behov att genomföra en sådan anordning som exempelvis är föreslagen i högermotionen. Den menar att det är av värde, att det är en tillgång för riksdagens ledamöter, om vi, i det följande som hittills ganska detaljmässigt, kan

följa fördelningen av anslagen och därigenom också få möjligheter att påverka dem.

Jag vill också i detta sammanhang erinra om att chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på den punkten helt delar den uppfattning som utskottet givit uttryck för. Nu heter det i reservationen, att det synes angeläget att en sådan förenkling, alltså av anslagsposterna, kommer till stånd vid framläggandet av nästa års statsverksproposition. Vi har, herr talman, som jag har sagt, inte den uppfattningen, att spörsmålet att få den antydda lösningen är av så trängande natur.

Det är emellertid på en punkt där man kan anse att det föreligger en mera preciserad skillnad, och det är när det gäller med automobilskattemedlens specialbudget sammanhängande spörsmål. Där har man i högermotionen liksom också i reservationen givit uttryck för den uppfattningen, att man vid beräkandet av anslaget för en viss tidrymd de under motsvarande tidrymd inflytande automobilskattemedlen böra medräknas vid fastställande av de tillgängliga medlen. Vi har i vårt utlåtande hänvisat till att enligt nu gällande principer har man att avräkna reservationsanslaget mot de automobilskattemedel som inflyta under året. Jag måste för min del säga, att jag förstär inte vad man skulle vinna med en sådan anordning som här är föreslagen.

Nu har vi ju vid nuvarande tidpunkt, när vi övergår från budgetårsberäkning till kalenderårsberäkning, att räkna med vissa svårigheter och komplikationer. De anslag som nu är beviljade skall gälla inte bara budgetåret 1952/53 utan också det senare halvåret 1953. Men då vi kommer fram till nästa budgetår, 1953/54, får vi det läget, att de anslag som då beslutes kommer att gälla kalenderåret 1954. Och då har vi, såvitt jag förstär, ingen som helst olägenhet när det gäller beräkning och översikt av anslaget.

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen för budgetåret 1952/53.

Herr talman! Utskottet har den uppfattningen, att det på denna punkt näppeligen är motiverat med någon omläggning av den art, som är föreslagen i den reservation, som jag här har något berört. Jag skall inte uppta tiden längre på denna punkt utan nöja mig med att i anslutning till vad jag har anfört yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND: Herr talman! Jag skall inte ta upp något längre anförande så här sent på kvällen. Jag vill endast erinra om att det ifrån vägtrafikanternas sida har förekommit allvarliga klagomål på det skick, vari våra vägar befinna sig. Motororganisationerna har kanske vid ett och annat tillfälle använt något starka ord, men det är uppenbart att tillståndet inte är tillfredsställande. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sin petitaskrivelse för nästa budgetår också med skärpa understrukt nödvändigheten av en utvidgning av investeringarna för vägväsendet. Av skrivningen i propositionen fick man nog också ett intryck av att det från Kungl. Maj:ts sida höll på att hända någonting på detta område. När man sedan försökte finläsa den och ta den i litet närmare övervägande, så fann man att det hela i varje fall inte var av den storleksordning som man hade tänkt sig. Jag understryker vad avdelningens ordförande här sagt, att vad som stod i propositionen inte var lättläst och att det var förordat med vissa svårigheter att få fram vad statsrådet egentligen menat med sina uttryck i propositionen.

Den direkta anledningen till att jag har begärt ordet är egentligen, herr talman, att få ställa ett par frågor till herr statsrådet Hjalmar Nilson. Jag förstår att det stött på vissa svårigheter när det gällt att få fram tillräckligt med pengar. Finansministern har kanske inte varit villig att gå med på några större anslagsökningar, och statsrådet själv un-

derstryker i olika sammanhang att det är arbetskraftfrågan som man framför allt måste ta hänsyn till. Men vad jag skulle vilja fråga nu är ungefär följande: Har herr statsrådet på den långa eriksgata längs de svenska vägarna som han har företagit under hela denna höst, uppmuntrad med små hejarop här och var ifrån motororganisationerna, också varit i tillfälle att studera, om planeringen, vad gäller både vägförbättringar och nyanläggningar av vägar, har varit tillfredsställande, om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har arbetsresurser och möjligheter att sköta denna angelägenhet på ett förtänksamt sätt?

Har herr statsrådet därnäst varit i tillfälle att sätta sig in i rationaliseringsproblemet? Jag tänker då framför allt på frågan om den arbetskraft som behövs. Förfogar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen över en så pass utbyggd rationaliseringsavdelning, att den kan åstadkomma tillfredsställande resultat? Är denna i tillfälle att göra efterberäkningar och arbetsvärderingar sedan arbetena är utförda? Jag tror det skulle vara fördelaktigt både för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens chef och för statsrådet att ha tillgång till sådana uppgifter.

Därtill kommer frågan om tekniska och maskinella anordningar, frågan om moderna maskiner för vägarbetena. Hur ligger det till i det hänseendet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen? Har den tillgång till en någorlunda god maskinpark? Det har sagts mig och jag har också personligen vid ett och annat tillfälle kunnat göra den iakttagelsen, att man nog ännu så länge på sina håll måste arbeta efter metoder som en god entreprenörfirma eller låt oss tänka oss ett välskött industriellt företag, inte gärna skulle anse vara rationella, därför att de kräva för mycket arbetskraft och för den skull också äro för långsamma och för dyrbara. Jag tror att vi här har att göra med ett område där åtskilligt skulle vara att vinna om herr

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen för budgetåret 1952/53.

statsrådet ville ägna det sin uppmärksamhet. Ett sådant intresse från herr statsrådets sida skulle säkerligen också vara till stöd för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och skulle inte annat än jag kan förstå av denna hälsas med tillfredsställelse.

Beträffande herr Malmborgs jämförelse mellan utskottsutlåtandet och motionen skall jag endast säga, att jag tycker nog att utskottet visat en viss förståelse för motionärernas syften. fastän vi har haft litet olika sätt att uttrycka oss. Jag tycker för min del att utskottet skulle ha kunnat skriva kraftigare än vad det gjort. I reservationen har vi försökt att, som vi tyckte, på ett något mera tydligt sätt säga ut vad vi ansåg. Jag tror att det också finns starka skäl härför. Men jag skall inte ta upp någon diskussion om den saken just nu.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**: Herr talman! Främst med anledning av vad herr von Seth yttrade skall jag med några ord försöka klargöra, hur man från departementets sida har sett på de problem som vi här diskutera. Jag vill då först säga, att även anslagsberäkningen på grund av den partiella kalenderårsreformen och förskjutningarna i löne- och prisnivå har blivit något mera komplicerad i detta års statsverksproposition än i tidigare statsverkspropositioner, kan jag icke finna annat än att propositionen innehåller ett fullt klarläggande siffermaterial för bedömande av den investeringsökning som förordas i densamma. De spekulationer, som reservanternas här har givit sig in på, torde behöva klarläggas. Jag skall försöka att här relatera hur vi räknat. Utskottsmajoriteten har redan i sin beskrivning påpekat vad den anser om reservanternas argumentering, och jag skall här bara ge en kort sammanfattning av de fakta, som har tagits i betraktande och som bör tagas i betraktande vid bedömningen av propositionens siffror.

Jag vill då först framhålla, att anslagsberäkningen bör ses mot bakgrunden av tre speciella omständigheter.

För det första detta, att i anslutning till önskemål, som riksdagen uttalat bland annat år 1951 om ökad kontroll över utestående anslagsreservationer, har jag utgått ifrån att även vägenslagen så långt det är möjligt bör avvägas så, att större behållningar inte skall kunna uppkomma efter utgången av de tidsperioder, som beräkningen avser.

För det andra har beräkningen av investeringsutgifterna för de olika tidsperioder, som avses i propositionen, gjorts så, att man räknat med utgångspunkt från löne- och prisläget hösten 1951. Omfattningen av den kostnadsökning, som inträtt i år, har det inte varit möjligt att förutse, när statsverkspropositionen utarbetades. Men en mindre reserv för kostnadsstegringar har inräknats i de begärda anslagen. Jag har därvid dock utgått ifrån att i den mån kostnadsökningar av större omfattning skulle visa sig uppkomma, dessa skall efter framställning till riksdagen kunna täckas i efterhand genom extra anslagsmedel i likhet med vad som tidigare varit praxis i fråga om andra investeringar inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde.

För det tredje bör fästas uppmärksamheten på att möjligheterna att öka väginvesteringarna i statsverkspropositionen bedömdes med utgångspunkt från det arbetsmarknadsläge som rådde hösten 1951. Trots att arbetsmarknadsmyndigheternas prognoser icke gav anledning till någon större optimism och trots de mycket försiktigt beräknade rambelopp för väginvesteringarna, som Kungl. Maj:t fastställt under de senare åren, har dessa tidigare i praktiken icke kunnat uppnås. Men jag anser mig ändock böra räkna med en väsentlig ökning av investeringsvolymen. Att denna ökning på grund av opåräknade lättnader på arbetsmarknaden nu ser ut att bli ännu större än vad jag tidi-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen för budgetåret 1952/53.

gare kunnat hoppas på, är en omständighet, som jag naturligtvis hälsar med största tillfredsställelse.

Jag vill erinra om att jag i statsverkspropositionen har uttalat, att en ökning av väginvesteringarna i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens femårsplan bör uppställas som ett mål. Att jag inte från början föreslagit en större medelstildelning bör ses mot bakgrunden av de begränsade möjligheter jag vid tiden för budgetarbetet hade att förutse den utveckling som nu har inträtt, och dels kravet på att begränsa anslagen på sådant sätt, att några större outnyttjade anslagsreservationer inte skulle uppkomma. För den medelstildelning, som jag hade anledning att räkna med, är de begärda anslagen såvitt jag kan finna fullt tillräckliga. Om medelsförbrukningen under innevarande och nästa budgetår blir större än som avses enligt den ursprungliga medelsberäkningen, finns ju möjlighet att för denna tid helt eller delvis taga i anspråk också de anslagsbelopp, som närmast avsetts för senare hälften av 1953. Skulle så ske, kan frågan om utfyllnad av anslagen för denna period underställas riksdagen i 1953 års statsverksproposition eller i någon av de blivande tilläggspropositionerna.

Jag har nämnt, att de i statsverkspropositionen begärda anslagen måste anses tillräckliga för den medelsförbrukning som beräknats i propositionen. Det framgår också med all tydlighet av den redogörelse, som lämnats i propositionen, men med hänsyn till de svårigheter, som utskottsreservanterna säger sig ha haft att komma till rätta med siffermaterialet, skall jag med några ord beröra hur anslagen beräknats.

Medelsförbrukningen för budgetåret 1952/53 har uppskattats till 156 miljoner kronor. Av siffermaterialet i propositionen kan man vidare räkna ut att medelsförbrukningen för senare hälften av 1953 beräknats till 98 mil-

joner kronor [170 — (156 — 84)]. De totala utgifterna för de tre halvåren från och med den 1 juli 1952 till utgången av 1953 skulle alltså uppgå till 156 + 98 eller 254 miljoner kronor. Härav skall emellertid enligt propositionen 29 miljoner utgöras av sådana utgifter under andra halvåret 1953, som skall täckas först genom anslagsanvisning för budgetåret 1953/54. Kvar står då ett utgiftsbelopp av 254 — 29 eller 225 miljoner kronor, för vilket anslagsmedel beräknats erforderliga redan nu. Häremot svarar en beräknad anslagsreservasjon per den 30 juni 1952 av 43,5 miljoner kronor och det nya anslagsbelopp av 220,5 miljoner kronor, som äskats i propositionen, eller sammanlagt 264 miljoner kronor. Enligt denna beräkning överstiger anslagsmedlen utgifterna med 39 miljoner kronor eller med något mer än 17 procent. En annan sak är sedan, som jag förut framhållit, att vissa vid budgetarbetet icke bedömbara förändringar inträffade i arbetsmarknadsläget och att kostnadsnivån också kommer att rubba den framlagda utgiftsberäkningen. Men detta kan ju justeras i efterhand, sedan bättre överblick över utvecklingen erhållits.

Jag kan följaktligen inte anse annat än att möjligheterna att på vägväsendets område använda alla de resurser man kan få med hänsyn till arbetsmarknadsläget också skall kunna utnyttjas.

Med anledning av de frågor herr förste vice talmannen Skoglund här ställt kan jag inte svara annat än att åt både planering och rationalisering ägnas en ständig uppmärksamhet i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Frågan huruvida dessa uppgifter skötes på ett tillfredsställande sätt beror ju i hög grad på riksdagens inställning till en ökning av antalet tjänstemän. Jag vill erinra om att man här i riksdagen ofta har talat om ett ökat tjänstemannavälde, om ökningen av tjäns-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen för budgetåret 1952/53.

temännens antal o. s. v. I den mån möjligheterna på dessa områden skall vidgas, måste man bland andra åtgärder också räkna med viss ökning av teknisk och förvaltningspersonal.

Frågan ägnas emellertid all uppmärksamhet liksom alla andra frågor, som rör vägväsendet, och det är min förhoppning, att alla goda krafter i detta land skall samarbeta för att inom ramen för vad vi orkar med på detta område skapa så goda vägar, så goda möjligheter för trafik och samfärdsel som det över huvud taget är möjligt.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Herr talman! Det var ett mycket vänligt uttalande som herr statsrådet till sist gjorde om det goda samarbetet. Det kan vara bra på sitt sätt, men jag tror knappast att det kan bygga några vägar i större omfattning. Det gäller först och främst att det planeras på ett bra sätt och att det sedan blir en rationell arbetsledning.

När herr statsrådet viker undan med att tala om den ökning av antalet tjänstemän som riksdagen får taga ställning till, vill jag svara, att kan herr statsrådet framlägga en trovärdig kalkyl och helst också bevis för att man genom rationalisering och förståndiga åtgärder, vilka kräver en ökning av antalet tjänstemän, kan göra en avsevärd besparing av manuell arbetskraft på olika områden, tror jag säkert, att riksdagen också kommer att följa herr statsrådet, när han framställer en begäran härom.

Herr **ANDERSSON** i Malmö: Herr talman! Eftersom jag har haft tillfälle att i någon mån under senare tid följa vägväsendet, skall jag be att i allra största korthet få beröra några av de frågor, som herr förste vice talmannen i sitt första anförande var inne på. Han frågade, huruvida rationaliserings-

avdelningen inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gav och kunde ge ett sådant resultat, att det kunde utläsas i ett minskat behov av arbetskraft. Så långt jag har funnit, har man nått goda resultat inom denna rationaliseringsavdelning. Men avdelningen arbetar med för liten arbetsstyrka. Det behövs också på den punkten en förstärkning för att nå resultat i snabbare takt. Det är klart, att en rationalisering kommer att minska behovet av arbetskraft, men här är det fråga om en process på lång sikt, och det är därför som dessa frågor inte i det nu aktuella läget kan ha någon större betydelse.

Nästa fråga gällde maskinparken, och det är klart att man kan säga att även anskaffningen av maskiner kan ingå i rationaliseringssträvandena. För min del vill jag på det bestämdaste understryka vikten av att vi har maskiner som kan utföra arbetet rationellt. Tillståndet därvidlag tror jag man kan säga är någorlunda tillfredsställande. Det har förbättrats undan för undan, men nog finns det stora behov ännu att fylla innan man överallt har fått fram de arbetsmaskiner, som man borde ha för att komma till de allra bästa resultaten beträffande vägarbetena. Samma sak gäller frågan om garage och verkstäder; där finns det också mycket att göra.

Det är bara detta jag ville säga. Sedan skulle det alldeles säkert vara mycket att säga om den motion som är väckt och som har gett anledning till den reservation som är bifogad utskottsutlåtandet. Det finns i denna motion mångt och mycket som jag kan skriva under, många intressanta delar. Ibland har man gått mycket längre än vad jag har vågat ge mig in på någon gång, såsom i frågan om sammanslagning av de olika anslagen, t. ex. de tre stora huvudposterna. Jag hade aldrig vågat gå så långt, och det kommer säkerligen inte riksdagen heller att våga. Men det är måhända en framtidstanke. Jag vill emellertid inte

alls förlänga debatten här med att ge mig in på vad motionen därvidlag eller på andra punkter behandlat, utan jag har begärt ordet bara för att säga det jag nu sagt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels och på bifall till berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Seth begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9:o i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den av fröken Andersson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och därvid befanns att flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 10—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Bidrag till byggande av enskilda vägar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, (punkt 28) föreslagit riksdagen att till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svedberg m. fl.* (I: 131) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Varuträsk (II: 190), hade hemställts, att förevarande anslag måtte för budgetåret 1952/53 anvisas med 12 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 190, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Varuträsk: Herr talman! Det kan synas litet onödigt att uppta en diskussion om denna motion, som ju redan strängt taget är avslagen av ett enhälligt statsutskott, och kan väntas möta samma öde i kammaren, men på grund av den stora aktualitet, som ligger i motiven till denna motion, har jag icke kunnat underlåta att säga några ord.

Det är särskilt en sak i utskottets motivering för avslag som jag har fäst mig vid. Utskottet anför bland annat: »Även om med hänsyn till föreliggande behov åtskilliga skäl kunna anföras till stöd för det av motionärerna framställda yrkandet, torde likväl i dagens läge förutsättningar saknas för ytterligare utökning av bidragsverksamhe-

Bidrag till byggande av enskilda vägar.

ten på förevarande område. Härutinnan synas icke minst böra beaktas de svårigheter som väg- och vattenbyggnadsverkets personalorganisation för den enskilda väghållningen redan nu har att kämpa med, en fråga som utskottet i korthet berört under punkten 5:o i det föregående.»

Under punkten 5 förekommer på s. 7: Föredraganden har först beträffande vägförvaltningarnas projekteringspersonal anfört följande.

»För projektering av vägar och broar finnes vid vägförvaltningarna dels viss på avlöningsstaten uppförd personal och dels viss extra personal... Av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning synes nu framgå att den förstnämnda personalen är för knapp icke blott för att hinna förnya investeringsreserven... utan även för att kunna bemästra de ordinarie projekteringsuppgifterna.»

Jag finner med anledning av ovanstående ytterst angeläget påpeka, att ingen projekteringsverksamhet för enskilda vägar utföres vid vägförvaltningarna. Sådana vägförslag uppgöres i samband med förrättningar enligt lagen om enskilda vägar av den 3 september 1939. Förrättningsmän vid dessa förrättningar förordnas av länsstyrelsen för varje särskilt fall. Förrättningsmännen utses bland dem som förvärvat insikt och erfarenhet på vägområdet. Vägförvaltningens tjänstemän är givetvis förhindrade att mottaga sådana uppdrag, deras tjänst tillåter det icke. Vägförvaltningen såsom ämbetsverk har nästan ingen befattning med enskilda vägärenden förrän de är slutförda och ansökning om statsbidrag till byggande eller i förekommande fall underhåll ingivits till länsstyrelsen. Utskottets utlåtande är härvidlag vilseledande, men man synes hysa den uppfattningen att byggnadsverksamheten icke kan utökas därför att vägförvaltningens personal är för knapp. Utskottet är tydligen inne på denna lin-

je, ty det enda skäl som andrages mot bifall till min motion är att väg- och vattenbyggnadsverkets personalorganisation för den enskilda väghållningen redan nu har att kämpa med svårigheter. Om svårigheter finns, och jag vet att så är fallet, kommer det inte an på projekteringen; detta bör förvisso framhållas.

Jag får lov att säga, att då jag tittade i motionen för att se efter den motivering som låg till grund för densamma, tyckte jag åtminstone själv att motiveringen var utomordentligt stark. Särskilt vi i övre Norrland för att inte säga hela Norrland är givetvis utomordentligt intresserade av just den vägtyp som här omnämns. Vi vet så innerligt väl allesammans, att dessa enskilda vägar har varit satta på viss svältkost. Under innevarande år fick vi av Kungl Maj:t 4 miljoner kronor, och det kommande året får vi 6,5 miljoner. Denna summa är så liten i förhållande till vad som egentligen behövs, att det knappast är lönt att tänka på någon större utveckling på detta vägområde.

Jag har i min motion omnämnt, att inom Västerbottens län ligger hos länsstyrelsen ansökningar om byggnadsbidrag från 353 olika företag med en väglängd omfattande 805 kilometer och till en uppskattad byggnadskostnad av 16 miljoner kronor. Dessutom har vi påbörjat men icke avslutat byggnadsföretag till ett antal av 78 stycken med en väglängd av 235 kilometer och av länsstyrelsen fastställda kostnader på 3 900 000 kronor. Om vi tar dessa 6,5 miljoner och delar ut över hela landet, så förstår nog var och en av oss mycket lätt hur ofantligt litet det blir på varje län.

Det finns en gammal sentens: Väg bryter bygd. Här kan man verkligen bestyrka sanningen däri. Det förekommer ofta att så snart som vägen är påbörjad för brytning börjar marken vid sidan av densamma läggas under plo-gen, och lika ofta inträffar det att in-

nan vägen färdigstälts har nya gårdar vuxit upp intill densamma.

Här föreligger behov av krafttag. Vi måste se till att denna vägtyp, som i mycket hög grad lämpar sig för våra norrländska förhållanden, ges uppmuntran genom högre anslag. Om vi fördelar den summa, som Kungl. Maj:t föreslagit och som sanktionerats av utskottet, på samtliga våra län blir beloppet så blygsamt att vi icke kan räkna med att inom rimlig tid ens fylla den eftersläpning, som uppstått under årens lopp.

Jag har i min motion åberopat, att vi fortfarande har nära 3 000 mjölkleverantörer inom länet, som erhåller konstantbidrag, till stor del beroende på den brist på vägar som föreligger. Mjolktransport är emellertid icke den frakt från en bondgård som kräver det största tontalet. Den utgöres i medeltal av endast 2 å 3 ton per kreatur. Övrig jordbrukstransport, spannmål, slaktdjur, konstgödning, redskap och maskiner samt drivmedel till dessa ävensom handelsvaror för dagligt behov torde uppgå till 7 å 8 ton per kreatur för avlägsnare byar.

Då skogens värde under senare år ökat i betydlig omfattning har de enskilda vägarna ytterligare aktualiserats såsom en värdefull tillgång vid transporter av skogsprodukter. Då jag i min motion föreslog ett bidragsbelopp av 12 miljoner kronor, hade jag den uppfattningen, att denna summa var blygsam i förhållande till behovet och vidhåller denna uppfattning. Jag vill rikta en maning till riksdagen att icke snåla på bidragsbeloppet till de enskilda vägarna i fortsättningen, väl vetande att detta blir en tillgång av stort värde icke bara för den enskilde utan för hela nationen.

Brist på arbetskraft, som ofta påtalats under senare år, tror jag knappast att vi i detta fall behöver befara. Någon sådan torde icke föreligga då det gäller byggandet av denna vägtyp, eftersom vägens byggande är så efterlängtat, att

Bidrag till byggande av enskilda vägar.

befolkningen sätter in all sin kraft på förverkligandet därav.

Här skulle vara mycket att tillägga, herr talman, men jag skall icke uppehålla kammaren längre med detta. Jag skall bara betona, att de ord jag nu sagt är hämtade ur verkligheten. Detta är icke en dikt, och jag skulle också särskilt vilja uttrycka min tillfredsställelse, om kammaren ville följa mig i än det vi hemställer om på detta område.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Vi har alla med stort intresse lyssnat till de synpunkter som herr Nilsson i Varuträsk anförde på den aktuella frågan, och jag tror också att vi alla är ense med honom om att här föreligger stora behov.

Vi som arbetar på statsutskottets fjärde avdelning har ju år efter år fått kontakt med dessa problem. Vi har mer än en gång sagt oss att det skulle vara mycket önskvärt att man kunde bevilja mera pengar och att det funnes större möjligheter att utbygga det enskilda vägväsendet, inte minst i de byder som herr Nilsson i Varuträsk närmast företräder, men tyvärr har vi inte haft några möjligheter till det. Jag vill emellertid understryka att årets anslag är vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har föreslagit, och man får väl tro att vad denna myndighet i detta avseende föreslår är väl avvägt efter rådande förhållanden. Det föreslagna anslaget innebär också, som vi har antytt i vår skrivning, en höjning med drygt 60 procent.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta resonemanget på denna punkt utan får nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i denna fråga.

Herr Malmborg säger, att han tyvärr inte ser någon möjlighet att öka detta

Bidrag till byggande av enskilda vägar.

anslag, men det är väl i alla fall att gå för långt. Med den statsbudget vi har tror jag att man skulle kunna öka anslaget till ett så behjärtansvärt ändamål som det, varom här är fråga. De ansökningar som nu ligger inne hos länsstyrelsen i Västerbottens län uppgår till 353 stycken, omfattande en väglängd av 805 km. Enligt en uppgift som en vägingenjör i dagarna har lämnat i en tidning skulle det ta 32 år att utföra dessa vägbyggen med nuvarande anslag. Denne man, som i 25 års tid har varit anställd som förrättningsman i Västerbottens län, säger bland annat, att det ligger inne ansökningar om statsbidrag i Västerbotten för en beräknad byggnadskostnad av 16 miljoner kronor. De vägar som åtnjuter underhållsbidrag har en mängd dåliga broar. Det är en lång kö av väntande, och det går sakta framåt, säger han, och det är riktigt. Om ingenting behövdes till ombyggnad av gamla broar, om priserna stod sig och om kravet på byggnadsstandard icke steg, skulle det, som sagt, dröja 32 år innan de ansökningar som nu ligger hos länsstyrelsen hunnit bifallas.

Sedan påpekar han ett speciellt fall, som jag tycker att åtminstone jordbrukarna i statsutskottet skulle kunna tänka på. Detta står i gårdagstidningen, och han säger att han i förra veckan hade ett fall, ett av de bortåt 300 han hunnit behandla i sin praktik, som gällde en by i Vilhelmina. Där fanns sex grannar som hade 2,5 km till landsväg och var utan väg till byn. Mjölkbilen kunde inte gå dit, utan mjölken från 35 kor måste köras på morgonen varje vardag till mjölkbordet vid allmänna vägen, och varje kväll måste skummjölken och krukorna hämtas därifrån.

Jag håller före att man knappast kan använda pengar på ett förnuftigare sätt än till detta anslag. Vi skall inte ta så stora ord i munnen och tala om avflyttningen från glesbygden. När vi inte här i riksdagen ser till att sådana up-

penbara olägenheter blir avhjälpta, får vi också finna oss i den avflyttning som pågår. I min socken avflyttade under 1950 något över 400 personer, de flesta till Västmanland, och följden ser vi nu: Västmanland får ett riksdagsmandat till.

Jag vill på det livligaste instämna i det yrkande herr Nilsson i Varuträsk framställde. Jag tror inte riksdagen kan lämna något anslag av större betydelse än det vi hemställer om på detta område.

Herr NILSSON i Varuträsk: Herr talman! Jag tyckte att herr Malmborg i Skövde anförde mycket tilltalande uttryck när han yttrade sig i detta ärende. Det skall inte förnekas att han, som skall försvara utskottet, har vissa svårigheter att motivera dess ställningstagande, och då tillgriper man alltid svårigheterna med att statens medel äro otillräckliga.

Herr Jacobson i Vilhelmina nämnde här, att det skulle ta 32 år att bevilja de ansökningar om anslag som ligger inne i Västerbottens län. Jag kan tala om för kammaren, att det i min hembygd finns en väg som började stakas 1914 men som man ännu i dag inte har börjat bygga. Det är en enskild väg som sannerligen är behövlig så det förslår. Det finns två byar som så gärna vill få denna väg, men det ges inga medel för det, och därför har man inte heller börjat bygga.

Jag kan inte underlåta att säga till herr Malmborg, att vilken inställning man än har så kommer man ganska långt om viljan är god, och så är det även när det gäller anslag till denna vägtyp.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON: Herr talman! Jag vill understryka att jag betraktar anslagen till de enskilda vägarna som synnerligen angelägna, och jag är glad över att utskottet har förordat det anslag som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt. Det är dock även på många andra områ-

Statliga farledsarbeten.

den än genom anslag det enskilda vägväsendet kan främjas. Jag vill erinra om de förbättringar i lagen om enskilda vägar som riksdagen har tagit tidigare i år och om de förändringar i bidragsbestämmelserna som skall komma och varom proposition är avlämnad. Men när motionären talar så varmt för utökningen av byggnadsanslaget vars värde jag väl förstår, skulle jag dock vilja påpeka för herr Nilsson i Varuträsk, att anslaget i år är 6,5 miljoner och det var 4 miljoner i fjol. Jag har inte kunnat finna att herr Nilsson i Varuträsk med ett ord opponerade sig mot anslaget på 4 miljoner kronor förra året då det enligt min mening fanns vida större skäl.

När nu oppositionen är så livlig, vädjande och intensiv i år, skulle jag gärna vilja veta från vilket annat vägranlag herr Nilsson skulle vilja ta dessa pengar. Det skulle vara till en viss ledning vid övervägande av den budget som skall komma nästa år, vem som nu skall upprätta denna i vad det gäller vägväsendet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 29—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Statliga farledsarbeten.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 35, föreslagit riksdagen att till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson m. fl.* (I: 59) och den andra inom andra kammaren av herr *Staxäng m. fl.* (II: 88), hade hemställts,

att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ett anslag av 800 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 59 och II: 88, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrarna *Eric Ericson*, *Ragnar Persson*, *Bergström*, *Andersson* i Malmö, *Lindholm*, *Åkerström* och *Thapper*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 59 och II: 88, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! På denna punkt, Statliga farledsarbeten, har regeringen inte föreslagit något anslag. Det har emellertid väckts motioner i båda kamrarna om ett anslag på 800 000 kronor för påbörjande av en farled Hamburgsund—Hornö ränna. Statsutskottet har varit vänligt att tillstyrka vad motionärerna yrkat och föreslår för sin del att riksdagen skall bevilja detta anslag.

Häremot har vi, några ledamöter av statsutskottet, reserverat oss, och jag skall be att få vara talesman för dessa reservanter. Vi har utgått från att det är nödvändigt att hålla igen med statens utgifter där man kan det. Om man, som man har gjort beträffande kommunikationsverken liksom beträffande andra områden av den statliga verksamheten, bestämmer sig för en viss investeringsram, skall det mycket starka skäl till för att man skall gå utöver denna ram. De förberedande myndigheterna och regeringen har före-

Statliga farledsarbeten.

slagit en viss investeringsram för kommunikationsverket. Om man vill utöka denna ram betyder det ju också ökade investeringsutgifter för staten och detta i en tid, då vi begär, att det enskilda näringslivet under ett eller kanske två år skall göra mycket stora inskränkningar i sina investeringar, och då mycket kraftiga åtgärder vidtages från statsmakternas sida för att förmå det härtill.

Under sådana förhållanden är det inte vidare roligt för oss i staten att ge oss in på en utökning, som inte är absolut nödvändig. Man kan inte allt det man vill. Jag vill, liksom vi gjort i vår motion, erinra om de ökningarna av investeringarna inom kommunikationsverket, som sker i år: ökningarna för vägväsendet och för järnvägarnas vidkommande, vilka vi i nuvarande läge ansåg vara nödvändiga. Det är klart att man kan anse detta arbete behjärtansvärt, men det finns många, många andra arbeten i vårt land, som vi kan anse vara behjärtansvärda. Om vi alla var ense om att en ökning kunde eller borde ske, är det då säkert, att det i första hand blir detta arbete där borta i Bohuslän, som komme i fråga? Jag vill påpeka, att ett bifall till detta förslag innebär att vi även nästa år måste anslå medel för detta ändamål till ett belopp, som alldeles säkert kommer att överstiga det, som det gäller denna gång.

Jag är inte övertygad om att det är dessa farledsarbeten, som för närvarande är de allra viktigaste i vårt land. Om det därför skulle ha funnits och när det finns möjligheter till att utöka investeringsverksamheten på de statliga farledernas område, ja, då behöver man egentligen ha ett slags plan från vederbörande, om hur läget är, så att man kan jämföra arbetena med varandra och få fram, vad som i det aktuella läget är det nödvändigaste.

Detta är, herr talman, i korthet de synpunkter, som ha dikterat vår reservation, och jag ber att få yrka bi-

fall till denna reservation, som är bifogad utskottets förslag på denna punkt.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Den föregående ärade talaren ställde ungefär denna fråga: Kan man bevisa att just detta arbete är det mest trängande och mest motiverade i sitt slag? Jag vill inte åtaga mig att besvara det spørsmålet. Men jag har såväl vid den prövning vi haft i år av denna fråga som vid en tidigare prövning funnit, att detta är ett mycket angeläget behov. Det finnes in fråga om farledsarbeten ingen flerårsplan, som t. ex. när det gäller byggandet av fiskehamnar. Men hamnutredningen uttalade på sin tid, att staten helt borde bekosta farlederna utanför hamnarna. Det är uppenbart, att det föreligger ett verkligen trängande behov att ordna farleder, inte minst i Bohuslän. Därför har också väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under de senare åren främst tillstyrkt byggande av inomskärsfarleder i Bohuslän. Där finns det nämligen goda förutsättningar för att skapa goda leder för den mindre sjöfarten. I den mån farleder kan ordnas, är det av betydelse inte bara för dessa orter, utan också för landet i dess helhet i t. ex. ett krigsläge.

Jag tillåter mig, herr talman, att citera ett uttalande av chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Han anför i en promemoria, som avdelningen fått från honom: »Den som vid stormtillfällen farit i ett litet fartyg från Strömstad till Marstrand och därvid sett den oerhörda skillnaden mellan att gå utomskärs och att gå i de delar av leden, som redan nu kunna utnyttjas, är förvånad över att den skyddade leden inte genomförts för länge sedan.»

Det är också att anföra, att t. ex. kommerskollegium vid skilda tillfällen uttalat sig om betydelsen av denna liksom andra farleder av samma slag just

Statliga farledsarbeten.

för handelsflottans mindre och medelstora fartyg.

Nu har motionärerna, som herr Andersson erinrade om, begränsat sig till att yrka ett bidrag på 800 000 kronor, som alltså skulle möjliggöra, att farleden Hamburgsund—Hornö ränna kunde anläggas.

Att denna farled måste vara av stor betydelse för det samhälle och den bygd det gäller är alldeles uppenbart. Det heter i motionen — jag tillåter mig att citera: »Hamburgsunds samhälle har förutom industrier av olika slag en betydande flotta av motorsegelfartyg, f. n. 34 fartyg om sammanlagt 3 476 registerton. Samhället saknar skyddad hamn för dessa fartyg, som på grund av sitt djupgående inte nu kunna anlöpa Hamburgsund. Den reguljära kusttrafiken kan inte heller numera betjäna samhället, vilket utgör svårt hinder för samhällets utveckling.»

Den föregående ärade talaren underströk mycket kraftigt, att vi måste ålägga oss begränsningar när det gäller investeringar, och det är vi ense om, och det har vi varit inom utskottet också. Man kan emellertid knappast med någon större skärpa säga, att invändningarna mot detta projekt är av statsfinansiell natur, och inte heller föreligger arbetspolitiska hinder för att förverkliga detta arbete.

Jag bör kanske också till sist, herr talman, erinra om att detta är ett mycket gammalt spörsmål. För trettiofyra år sedan, tror jag, upprättades planer för att bygga om denna farled, och ännu har således inte något väsentligt blivit gjort och befolkningen har under alla dessa år fått vänta.

Det har enligt vårt sätt att se förebragts starka skäl för att detta arbete nu bör igångsättas, och jag ber med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STAXÅNG: Herr talman! Jag vill understryka den uppgift, som har läm-

nats av herr Malmborg, att det var många år sedan detta arbete fördes på tal och planerades. Redan 1918 upprättades ett förslag, som gällde detta arbetsprojekt, och 1949 års riksdag beslöt — enligt vad jag kan minnas fullkomligt enhälligt — om en utredning just om inomskärsfarleder inom bohuslänska skärgården. Jag vill också lämna den upplysningen att vid ett sammanträde i länsstyrelsen i Göteborg, där representanter för en hel del intressenter samlats, inte minst från de kommuner längs hela kusten, som berördes av en dylik inomskärsfarled, och dessutom från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, hamnbyrån i Göteborg, lotsstyrelsen och marinen, var man fullkomligt enig om att det var nödvändigt att denna inomskärsfarled byggdes, och då i första hand den del som detta förslag innefattar. Det gäller att få en upprensning av denna s. k. Hornö ränna fram till Hamburgsund, samtidigt som man också skulle kunna bereda en hamn åt den fraktflotta, som finnes i Hamburgsund. Jag vill nämna för kammarens ledamöter att på denna plats finnes Sveriges näst största fraktflotta samlad, och den äges av de skeppare som bor där. Den största finnes som bekant i Skärhamn, men i Hamburgsund är över trettio båtar, som har behov av att en hamn kommer till stånd på platsen. Jag har ingen anledning att här närmare ingå på vad det betyder just för dessa näringsidkare att detta samhälle får en hamn. Det kanske säger tillräckligt om jag nämner, att under detta år har det inträffat tre fartygshaverier på grund av att det inte funnits någon hamn.

Det är alltså två saker, som man skulle kunna uppnå genom det anslag som nu föreslagits, nämligen dels en upprensning av farleden och dels att Hamburgsund får en hamn för den fraktflotta som finns där.

Utskottsavdelningens ordförande har här redan berört de uttalanden som gjorts av generaldirektören i väg- och

Statliga farledsarbeten.

vattenbyggnadsstyrelsen liksom av kommerskollegium, och jag skall därför inte uppehålla mig vid dem.

Det har emellertid också framhållits att det finns en hel del andra arbeten som skulle vara lika nödvändiga som farledsarbetet Hamburgsund—Hornö ränna, och herr Andersson i Malmö har här sagt att det behövs mycket starka skäl för att man skall rubba den ekonomiska ram som uppdragits från statsmakternas sida. Jag skulle särskilt i anledning av detta herr Anderssons uttalande vilja framhålla att det just i detta fall föreligger sådana starka skäl att riksdagen, som väl får förutsättas ha fri prövningsrätt i dessa frågor, bör kunna i någon mån rubba den finansiella ram, som från regeringens sida har uppdragits, genom att bevilja ett anslag för här ifrågavarande ändamål, även om Kungl. Maj:t inte framlagt något förslag därom. Jag skulle också i likhet med herr Malmborg vilja påstå, att detta inte på något sätt medför några större risker i ekonomiskt avseende.

Det kan inte heller sägas föreligga några risker ur arbetskraftssynpunkt. Arbetet skall till allra största delen utföras maskinellt, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har meddelat, att om detsamma inte kommer till stånd, kan man inte under den närmaste tiden bereda sysselsättning för personalen vid mudderverken. Vi bör inte heller förlora ur sikte att det finns en viss arbetslöshet på orten. Redan nu är inom Hamburgsunds samhälle 22 personer hänvisade till beredskapsarbete. Därutöver finns det 8 personer som inte har något arbete alls, och bland finstenhuggarna har det förekommit permittering av en del arbetare, som också skulle kunna sysselsättas med farledsarbetet, om så är nödvändigt.

Då tiden nu är ganska långt framskriden har jag sökt begränsa mitt anförande, och jag vill nu sluta med att uttala den bestämda uppfattningen, att det på denna punkt föreligger starka

skäl för att gå utskottet till mötes. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Carlsson i Bakeröd.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Bara några ord, herr talman! Herr Andersson i Malmö framhöll bl. a., att vi måste hålla igen i fråga om anslagen på sådana punkter där detta är möjligt. Jag vill gärna understryka riktigheten av detta uttalande, men jag vill tillägga, att vi ju också måste se till att vi håller igen på de rätta punkterna. Jag är inte alldeles övertygad om att herr Andersson i Malmö har följt denna princip i denna fråga.

Herr Andersson i Malmö betonade att vi måste vara mycket försiktiga när det gäller att utvidga investeringarna utöver den ram som Kungl. Maj:t har föreslagit. Jag brukar för min del, herr talman, vara ganska försiktig med att medverka till höjningar av de anslag regeringen föreslagit, men när det som i detta fall gäller att försöka hjälpa ett litet fattigt kustsamhälle till sådana förhållanden i fråga om hamn och farled, att den ekonomiska verksamheten i samhället kan upprätthållas och samhället inte blir utsatt för ytterligare avfolkning, anser jag att man kan taga på sitt ansvar att göra en liten avvikelse från vad regeringen har föreslagit i fråga om investeringar.

Vidare sade herr Andersson i Malmö att om det gjordes en inventering av olika farledsprojekt, skulle det kanhända framkomma många förslag om arbeten som vore lika viktiga och nödvändiga som här ifrågavarande. Jag skall inte närmare ingå på den saken, men jag vill framhålla att det redan år 1918 har genom en utredning visats att med hänsyn till trafiken på denna kuststräcka och den befolkning, som bor där, det är nödvändigt med en inomskärsfarled.

Statliga farledsarbeten.

Slutligen vill jag säga att om det nu är så, att det finns många arbeten, som det är nödvändigt att utföra, måste man väl försöka börja med något av dessa arbeten. Man kan inte tänka sig att utföra dem alla på en gång, utan man får ta litet i sänder. I annat fall finns det inte någon möjlighet att tillfredsställa de behov som föreligger på olika orter.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON: Herr talman! När regeringen övervägde vilka arbeten som skulle kunna pressas in inom ramen för investeringarna under kommunikationsdepartementets huvudtitel, kom man till det resultatet att något anslag till arbetet med farleden Hamburgsund—Hornö ränna inte kunde inrymmas i den anslagssumma som man hade till sitt förfogande. Det finns ett betydande antal liknande arbeten, som med stor rätt kan påkalla att komma till utförande. Jag vill inte åtaga mig att här göra någon gradering och säga vilka arbeten som är mest angelägna, men det är mycket möjligt att det finns arbeten som är mer angelägna än farleden Hamburgsund—Hornö ränna.

Vid propositionens avlämnande har emellertid det avgörande varit att vi inte kunnat pressa in något anslag för det sistnämnda arbetet inom ramen för de investeringsanslag som stått till förfogande, och vi ha därför måst låta förslaget falla. Jag har under vintern själv besökt Hamburgsund, och jag kan omvittna att anläggandet av en hamn där är en synnerligen angelägen uppgift. Men särskilt den omständigheten, att på en mängd andra områden investeringarna under kommunikationsdepartementets huvudtitel har utökats, har gjort att jag inte nu ansett det möjligt att tillgodose önskemålen i fråga om farledssträckan Hamburgsund—Hornö ränna.

Detta är anledningen till att jag nu

vädjar till kammaren att biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå att bohuslänningarna med känsla och övertygelse går in för förslaget om ett anslag på 800 000 kronor för påbörjande av farledssträckan Hamburgsund—Hornö ränna. De är i sin fulla rätt därtill, och de har också gjort det på ett bra sätt.

Jag begärde nu närmast ordet för att ge en liten replik till herr Mårtensson i Uddevalla. Han säger att visserligen skall man hålla igen i fråga om anslag, men det är här fråga om ett arbete, som kanske är det viktigaste av alla jämförbara arbeten, och man måste ju i alla fall börja med något arbete. Men, herr Mårtensson, vi har i år börjat med järnvägarna, där vi investerar mycket stora belopp, och vi har även börjat med vägarna. Då kan vi väl inte börja med de statliga farlederna också.

Det kan givetvis sägas att i en budget på några miljarder spelar inte 800 000 kronor någon större roll. Men om vi tillämpar det resonemanget när det gäller olika slag av utgifter, vet vi inte var vi slutligen kommer att hamna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 35:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Byggande av fiskehamnar.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan voting medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 79 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 36.***Byggande av fiskehamnar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 36, föreslagit riksdagen att till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz m. fl.* (I: 27) och den andra inom andra kammaren av herr *Utbult m. fl.* (II: 39), i vilka hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ett anslag av 3 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nestrup* väckt motion (II: 69).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 27 och II: 39, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

II. att motionen II: 69 icke måtte bifallas av riksdagen.

Reservation hade avgivits av herrar

Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Pålsson, Axel Andersson, Söderquist, Malmberg i Skövde, *Mårtensson* i Uddevalla, *Svensson* i Ljungskile, *Rubbestad, Ståhl* och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet i mom. I. bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 27 och II: 39, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NESTRUP: Herr talman! I motion II: 69 har jag hemställt om ett reservationsanslag på 300 000 kronor för utbyggnad av fiskehamnen i Bua i Hallands län. Hamnen i Bua har i stort sett ett vattendjup av tre meter vid kajen. Det var fullt tillräckligt under tidigare perioder fram till 1945, då man dessförinnan huvudsakligen hade småbåtar där. Efter 1945 har man emellertid skaffat sig stora båtar. Nu bedrivs det allra mesta fisket med sexton stora båtar, som tarvar ett vattendjup av 4,5 meter vid medelvattenstånd. Det är cirka 90 fiskare, som arbetar på dessa båtar och som därigenom skaffar sig utkomst för sig och sin familj. Ett tjugotal fiskare använder smärre båtar. Båtarna kommer i allmänhet in till hamnen mellan kl. 5 och 7 på eftermiddagen. Det uppstår då ofta besvärligheter, därför att man inte kan komma in till kajen ordentligt. Kajen är nämligen bara 145 meter lång och räcker inte till, och då vattendjupet i allmänhet är för litet kommer de att få ligga utanför varandra. Följden härav blir att det blir mycket svårt att få fisken i land. Man får långa den över från de yttersta båtarna och in till kajen. Där väntar bilar för att taga emot lasten, som omedelbart föres vidare till stationen Vårö-Backa, som ligger ca 7 km därifrån. Fisken skall där vara färdiglastad till klockan 8. Det händer emellertid ofta

Byggande av fiskehamnar.

att de inte kan komma in så tidigt att de hinner få fisken till stationen i tid. I så fall måste de låta den gå till Göteborgs fiskehamn, i vilket fall de får mindre betalt för fisken än vad de skulle ha fått om den som normalt hade skickats till Stockholm. Dessa vagnar, som är färdiglastade klockan 8 på kvällen, går till Göteborg och kopplas in på snälltåget mot Stockholm. Lasten är här i så god tid på morgonen att husmödrarna i Stockholm kan, när fiskaffärerna öppnar klockan 9, köpa färsk västkustfisk — lika färsk som den får, som bor i Hallands län en bit från kusten eller i Västergötland.

Det är för dessa fiskare ett oundgängligt livsvillkor att de får sin hamn tillräckligt stor och tillräckligt djup. Det är, måste man väl säga, många gånger tragiskt att de skall gå miste om sin arbetsförtjänst, då de på grund av dimma eller storm blir försänkade på vägen in och alltså inte kan utföra de leveranser till Stockholm, Eskilstuna och Linköping, som försäljarna där nere har ordnat.

Jag skall inte längre uppehålla kammaren. Jag vill bara med dessa ord be att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt har avgivits av herr Karl Andersson m. fl.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Då jag har anslutit mig till den reservation, som finns fogad till denna punkt, skall jag i korthet beröra en del av de synpunkter som därvid har varit vägledande för mitt ställningstagande.

Vi känner alla till att det finns en femårsplan för utbyggnad av fiskehamnar, men som fallet tyvärr också är på andra områden har denna plan inte kunnat fullföljas på det sätt som varit avsett. Man hade beräknat att det under åren 1948/52 skulle ha förbrukats ett belopp av 20,1 miljoner kronor för byggnadsändamål, men det har måst begränsats till ett belopp av 4,5 miljoner, eller bara en fjärdedel av det ur-

sprungligen beräknade beloppet — detta på grund av omständigheter som jag inte närmare skall gå in på. Det har alltså blivit en väsentlig eftersläpning i det planerade fiskehamnsbyggandet. Detta har medfört särskilt för västkustens del att ett flertal hamnar saknar tillförlitliga förtöjningsmöjligheter för fiskebåtarna.

I flera av dessa hamnar är de flesta bryggorna utförda i träkonstruktion för 15—20 år sedan. Det är givet att de under årens lopp slitits hårt och är mer eller mindre fallfärdiga, varför man inte ansett sig kunna reparera dem. Detta gäller inte minst senare tider, särskilt på grund av rådande höga trävarupriser.

Vi känner också alla till — något som anförts tidigare i kammaren vid behandlingen av denna fråga — att fiskarna numera under hand skaffar sig större, mera moderna och sjövärdiga båtar. Situationen har blivit den, att man i många fall inte kan angöra kajen utan får placera båtarna ute på öppet vatten i oskyddat läge. Det är här fråga om mycket stora värden. En större fiskebåt kostar omkring 200 000—300 000 kronor. Det har tyvärr hänt mycket beklagliga olyckor på grund av omöjligheten att lägga till vid hamnen — därför att det över huvud taget inte finns någon sådan.

Nu har Kungl. Maj:t här begärt ett anslag på 1,5 miljoner kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sitt petitum begärt tre miljoner kronor, och vi har i vår reservation sålunda yrkat att detta belopp måtte utanordnas. I det PM som vi fått i ärendet från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förklaras, att inga nya arbeten kan igångsättas med detta begränsade anslag — jag undantar i det fallet Visingsö hamn. Man har i avvaktan på vidare arbeten här och var företagit muddringar, som har gjort det möjligt för fartyg att lägga till vid kajer som över huvud taget är användbara. Om anslaget begränsas på

Byggnade av fiskehamnar.

det sätt som är föreslaget i Kungl. Maj:ts proposition, blir följden den att dessa muddringar praktiskt taget inställas. Det är, som alla förstår, av största betydelse att man har tillgång till den yrkeskår, som väg- och vattenbyggnadsverkets muddringspersonal utgör, och det vore därför ur alla synpunkter beklagligt om dessa muddringsarbeten ej skulle kunna fortsättas. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att även utskottsmajoriteten har uppmärksammat denna synpunkt. Det heter i utskottets utlåtande, att den specialutbildade arbetskraft, som det här är fråga om, bör fortlöpande utnyttjas, och man har också därvidlag hänvisat till att man, om så behövs, bör kunna räkna med tilläggsanslag.

Det finns också en annan synpunkt, som man bör uppmärksamma i detta sammanhang. Det är den att det vid arbeten inom fångdammar — det förekommer, som alla vet, på västkusten likaväl som på andra kuster betydande oväder — kan inträffa den olyckan att en sådan fångdamm bryts sönder, varigenom stora värden blir spolierade.

Jag vill, herr talman, till sist erinra om att statsutskottet vid tre olika tillfällen under de närmast förflutna åren understrukt det stora behov, som här föreligger. Jag erinrar om uttalanden från 1947 och likaså från 1950, och jag tillåter mig att citera vad utskottet sade i fjol: »Utskottet vill emellertid uttala den förväntan, att förutsättningarna för ett successivt avhjälpande av nuvarande eftersläpning i fiskehamnsbyggandet omsorgsfullt prövas. Om möjligt synas sålunda förslag om åtgärder av nu angiven innebörd böra framläggas redan till nästa års riksdag.»

Herr talman! Jag har för egen del och som reservant funnit, att det nu är tid att gå från ord till handling och söka utverka det anslag, som är nödvändigt för arbetets rationella bedrivande, och jag ber att härmed få yrka bifall till ovan nämnda reservation.

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag fatta mig mycket kort. Här föreslår departementschefen ett reservationsanslag på 1,5 miljoner kronor. Detta anslag har höjts med 0,5 miljoner kronor fr. o. m. innevarande budgetår. Dessutom förelåg, vilket framgår av handlingarna här, en behållning av 2,3 miljoner kronor å tidigare anvisade medel vid utgången av budgetåret 1950/51. Här finns således vissa medel, och dessa medel har ökats genom höjningen av det anslag, som departementschefen har föreslagit.

Nu vill reservanterna fördubbla detta anslag från 1,5 miljoner till 3 miljoner. Av samma skäl som jag förut varit inne på — nödvändigheten av att även från det allmännas sida hålla igen utgifterna beträffande investeringar — har utskottet inte velat vara med om vad som yrkats beträffande höjningen, utan utskottet har stannat för Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet förordar således ett anslag på 1,5 miljoner kronor.

Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr UTBULT: Herr talman! Man börjar snart förlora hoppet om att riksdagen skall vara med och bevilja medel till att förverkliga det program för utbyggnad av fiskehamnarna, som riksdagen 1948 enhälligt beslutade om. Redan 1943 — vilket sagts här förut — uttalade sig statsutskottet för önskvärdheten av att fiskehamnsbyggandet framdeles måtte bedrivas i snabbare takt än vad som varit möjligt under de senaste åren. På grund av detta utskottets uttalande tillsattes en kunglig utredning i slutet av år 1943. Denna utredning avlämnade sitt betänkande år 1947.

Byggnadsarbetena vid fiskehamnarna har legat nere så gott som hela tiden sedan slutet av 1930-talet, då kriget kom. Detta gjorde att det inte blev något större anslag till fiskehamnarna. Sedan kom utredningen till stånd, och

Byggande av fiskehamnar.

det är ju naturligt att när det motiverades om större anslag till fiskehamnarna, så pekade man alltid på denna utredning. Man skulle således vänta på att denna utredning lämnade sitt betänkande. Nu gick fyra år med åtföljande eftersläpningar.

År 1948 beslutade riksdagen enhälligt att godkänna det förslag, som utredningen lagt fram. Sedan har det emellertid år efter år funnits skäl för att göra anslagen så små som möjligt. Man har anfört investeringsbegränsningen och det rådande ekonomiska läget. Utskottet har år efter år erkänt det berättigade i större anslag, och detta har också framförts i motioner till riksdagen, men av skäl som jag redan nämnt har det varje år blivit avslag.

Under de år som gått sedan statsutskottet 1943 uttalade sig för en snabbare utbyggnad av fiskehamnarna har fisket rationaliserats och fiskeflottan byggts ut till en storleksordning, som man endast för ett tiotal år sedan inte hade tänkt sig. De hamnar som byggdes på 20- och 30-talen har dels blivit för små och dels för grunda, så att körlarna på båtarna i många fall blivit kvar i hamnen, då båtarna har måst dragas loss från den bergiga botten.

Jag har här ett strålande exempel på en fiskebåt i en av statens fiskehamnar vid ett av våra största fiskelägen. Man blir beklämd när man får se en fiskebåt, som är värd nära $\frac{1}{4}$ miljon kronor, ligga som om den hade förlist inne i en s. k. modern fiskehamn.

Jag skall be att få citera en del av vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit i sin skrivelse till Kungl. Maj:t förliden höst: »Den femårsplan för budgetåren 1948/53, som i huvudsak på grundval av utav 1944 års fiskehamnutredning avgivet principförslag avsetts att tjäna till ledning vid den fortsatta utbyggnaden av fiskehamnar, omslöt för hela perioden ett anslags-

belopp av 25,5 milj. kronor, varav 20,1 milj. kronor för budgetåren 1948/52. På grund av den nödttungna begränsningen av investeringsverksamheten har nämnda byggnadsplan dock ej kunnat följas. Anslagsanvisningen för de sistnämnda fyra budgetåren har av denna anledning begränsats till 4,5 milj. kronor eller ej fullt $\frac{1}{4}$ av det eljest avsedda beloppet. Denna eftersläpning i det tidigare planerade fiskehamnsbyggandet har speciellt på västkusten medfört, att ett flertal hamnar snart sakna tillförlitliga förtöjningsmöjligheter för fiskebåtarna. I några av dessa hamnar äro samtliga eller vissa bryggor utförda i träkonstruktioner för 15 å 20 år sedan. Alla dessa bryggor äro mer eller mindre fallfärdiga, och en provisorisk reparation av desamma är med nu rådande prislägen på trävaror ur ekonomisk synpunkt olämplig. På vissa andra platser, där utredningen förordat anläggning av nya eller utbyggnad av redan befintliga hamnar, ha fiskarna under de senaste åren här som på andra orter anskaffat större och mera sjövärdiga båtar. På sådana ställen är läget för fiskarna synnerligen prekärt, då de i vissa fall helt sakna skyddade förtöjningsplatser för sina båtar. Då kostnaden för en större fiskebåt av den typ som användes på västkusten uppgår till 2 å 300 000 kronor, är det mycket stora värden som stå på spel. I detta sammanhang vill styrelsen även framhålla att med de metoder, som tillämpas vid utförandet av tre större, nu pågående hamnbyggnader på västkusten, tilldelning av medel icke kan ske i småposter, om arbetena skola bedrivas på ett ur teknisk-ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, utan att härför tarvas förhållandevis betydande belopp. När det gäller att bedöma behovet av anslagsmedel för ifrågavarande ändamål måste även beaktas, att kostnaderna för nu pågående hamnföretag komma att ökas med hänsyn

Byggande av fiskehamnar.

till under senaste året inträffade prisstegringar.

För att under de närmaste två åren kunna tillgodose det mest trängande behovet av ny- och ombyggnad av fiskehamnarna, fortsatt utbyggnad av sådana företag som erhållit statsbidrag till påbörjande samt ytterligare bidrag till pågående byggnadsföretag, där de tidigare beräknade kostnaderna till följd av det senaste årets prisstegringar komma att överskridas, beräknar styrelsen att ett belopp av 4 000 000 kronor kommer att erfordras. Då för ändamålet ett belopp av 1 000 000 kronor finnes tillgängligt för innevarande budgetår, uppgår således behovet av anslagsmedel för nästkommande budgetår till 3 000 000 kronor.»

Vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen här anfört kommer till uttryck gång efter annan från de fiskelägen, som är mest beträngda när det gäller raserade hamnar. Vid vissa platser säger man, att får man inte snar hjälp måste man flytta från sin hemtrakt. Andra säger att hamnen är så dålig när de kommer hem och det är oroligt väder, att man inte vågar låta båtarna lägga till i hamnen utan man får ankra dem på redden med risk att de skall driva i land och bli skadade.

Det anslag, som i år föreslagits av departementet, innebär, om man räknar ifrån de 200 000 kronorna som skall gå till hamnbyggnaden på Visingsö i Vättern samt den kostnadsstegring, som har skett på de hamnbyggen som är i gång, en sänkning från innevarande budgetår med cirka 150 000 kronor. Detta förhållande är mer än beklagligt, och skulle riksdagen mot förmodan komma att följa utskottsmajoriteten kan det betyda, att en del av de hamnbyggen, som nu är igångsatta, kan komma att få nedläggas eller minska arbetskraften på ett sådant sätt, att kostnaderna kommer att ytterligare öka kraftigt, till skada för både staten och

hamnintressenterna, d. v. s. i detta fall fiskarna.

Kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har således sagt, att vad man behöver för att arbetet skall kunna hållas i gång på ett någorlunda förnuftigt sätt är 3 miljoner kronor för nästa budgetår. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall väg- och vattenbyggnadsstyrelsen få hälften av denna summa och man förstår deras bekymmer, då de har satt i gång med arbeten på en del ställen och inte vet, på vad sätt man skall följa desamma. Dessutom får de påstötningar och uppvaktningar från det ena fiskeläget efter det andra om hur deras hamnar förfaller och raseras. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får bara avvisa de uppvaktande med det beskedet, att man inte får några medel av regering och riksdag.

I väg- och vattenbyggnadsstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t angående fiskehamnsanslaget var skälen för en höjning av anslaget så bärande, att departementet icke borde ha gått emot äskandet i denna fråga, och man har svårt att förstå utskottsmajoritetens ståndpunkt efter vad som framkommit till förmån för det större anslaget under behandlingen av frågan i utskottet. Jag utgår, herr talman, ifrån att de utskottsledamöter, som gått emot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, inte har fullt klart för sig vad det här är fråga om. Det går att komma med motiveringar för en ståndpunkt under en viss tid, såsom här skett, men det går inte hur länge som helst om man vill undvika att det sker någonting, som ingen vill vara med om. Talet om investeringsbegränsning och det rådande ekonomiska läget bör inte hur länge som helst få hindra en sak som denna.

Med anledning av det anförda tar jag mig friheten, herr talman, att vädja till kammarens ledamöter att vid voteeringen rösta för reservationen. Jag ber att få yrka bifall till den av herr Karl

Byggande av fiskehamnar.

Andersson m. fl. till denna punkt fogade reservationen.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Staxäng*.

Herr LEVIN: Herr talman! Under det sista årtiondet har en väsentlig utbyggnad och ombyggnad av den svenska fiskeflottan ägt rum genom att fisket flyttats till längre avlägsna platser från hemorten, och genom övergången till trålfiske i södra Östersjön har man sett sig nödsakad att skaffa väsentligt större fiskebåtar än vad som tidigare varit behövt. Detta är ingenting speciellt för en viss kuststräcka. Det gäller för västkusten och det gäller även för sydkusten och ostkusten. Vid alla dessa kuster har utvecklingen under och efter krigsåren varit densamma. Utvecklingen har gått mot allt större och alltmer djupgående fiskebåtar. Utbyggnaden av våra fiskehamnar har emellertid inte alls följt med i samma takt som utbyggnaden av vår fiskeflotta.

Det har tidigare nämnts här, att det vid byar i Halland växt upp ett stort fiske, så att fiskehamnarna därstädes blivit för trånga och för grunda. Man kan ta många andra sådana exempel. Vi har t. ex. Skillinge i Kristianstads län. Där har på grund av närheten till lämpliga trålfiskeplatser växt upp ett betydande fiske framför allt av torsk och sill. Hamnen har tidigare varit trång, och nu har man det förfärligt trångt och besvärligt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har varit där och tittat och vill gärna så fort som möjligt sätta i gång och bygga, men man har inte medel och anslag till det.

Under en lång följd av år har detta anslag varit svältfött i allra högsta grad. Det är inte bara så, att man hållit igen på byggande av nya fiskehamnar utan man har även gjort det på reparationer

och underhåll av redan befintliga. Det kan inte vara någon god ekonomi att låta de befintliga fiskehamnarna sanda igen och ruttna ned, som de gjort under en följd av år av brist på anslag.

Jag skall inte längre uppta kammarens tid utan vädjar till kammaren att bifalla den vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden vill jag bara erinra om att det här liksom beträffande övriga anslag gäller, att vi har måst hålla oss inom den ram, där vi har kunnat finna täckning för de anslag som medgivits. Är det så att den ramen spolieras, finns det inga möjligheter att på ett förnuftigt sätt kunna planera för framtiden. Man måste därför nödvändigtvis hålla på den ram, som gäller för olika områden.

När man nu i år beträffande åtskilliga av kommunikationsdepartementets verksamhetsgrenar högst väsentligt har vidgat denna ram, så är det så mycket angelägnare att hålla denna ram över hela linjen.

Jag kan ju också peka på att frånsett de ganska betydande reservationer, som finns på detta anslag, är anslaget ökat från 1 miljon till 1½ miljon från innevarande och till nästa budgetår. När herr Utbult trots detta gör gällande, att det skett en sänkning jämfört med innevarande år, så kan jag inte beteckna det annat än som en lätt överdrift, även om man som herr Utbult vill räkna ifrån de 200 000 kronor, som gäller Visingsö. Såvitt jag kan bedöma finns ingen möjlighet eller anledning att i dag antaga, att prisnivån efter den 1 juli skall stiga med 30 procent, vilket är den procentsats som anslaget ökats med frånsett Visingsö-beloppet.

Jag tror inte heller att man kan säga att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bara har avvisat alla som kommer och begär bistånd med motivering att man

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

inte fått några medel, när anslaget dock har icke obetydligt ökat jämfört med föregående år.

Herr **UTBULT**: Herr talman! Herr statsrådet betvivlar att det var riktigt vad jag sade, att i realiteten har anslaget minskat.

Jag betraktar inte Visingsö som en fiskehamn i den mening som fiskehamnsutredningen avsåg. Den betraktade inte Visingsö som en fiskehamn, och därför kom den inte heller med i utredningens betänkande. Tar jag bort de 200 000 kronor som avser Visingsö från 1½ miljon, återstår 1 300 000 kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har själv deklarerat, att på de arbeten, som den har i gång, har kostnadsstegringen sedan förlidet år blivit 460 000 kronor. Då måste det bli 840 000 kronor kvar i realiteten.

Det är på detta som jag har byggt mitt påstående att anslaget minskat.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**: Herr talman! Jag vill till detta bara erinra om att herr Utbult räknar med andra siffror än budgeten har och som jag angivit, när han kommer fram till detta resultat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Malmberg i Skövde begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 36:o) i utskottets förevarande utlåtan de nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 107 ja och 71 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 37—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 40.***Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 40, föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Andersson m. fl.* (I: 83) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Skellefteå m. fl.* (II: 191), i vilka hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

herrar *Holmberg* och *Karlsson* i Stuvsta väckt motion (II: 448), vari likaledes hemställt att anslaget till förevarande ändamål för budgetåret 1952/53 måtte anvisas med ett belopp av 17 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 83 och II: 191 samt II: 448, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Axel Andersson*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Det var med mycket stort intresse jag emotsåg, varmed statsutskottet denna gång skulle motivera ett avslag på denna enligt min mening mycket viktiga landsbygdsfråga, ett avslag som också skulle komma att rikta sig speciellt emot dem, som redan förut har det odrägligast. En sådan inställning från utskottets sida har nämligen nu börjat bli så vanlig, att jag faktiskt inte vågat tro på någon förståelse ens för det mycket blygsamma förslag, som jag framställt i fråga om anslag till vattenförsörjning och avlopp.

Det har visserligen aldrig funnits några bärande skäl för att motsätta sig ökade anslag på denna punkt, men det föreföll mig som om det den här gången inte ens skulle varit möjligt för utskottet att finna ett formellt skäl för ett avslagsyrkande.

När jag vid flera tillfällen tidigare har föreslagit ökning av anslaget till vägar, vatten och avlopp och sådant, som har speciellt intresse för de nordligaste landsdelarnas landsbygd, har det varit vanligt att man avvisat detta under hänvisning till att det inte fanns arbetskraft. Jag har i varje fall för Norr-

botten kunnat åberopa yttranden från länsarbetsnämnden som bevis för mina påståenden, att det finns mycket gott om arbetskraft, som med stor fördel kan användas just för arbeten av denna typ. Sedan dess har också den »lokala arbetslöshetspolitiken» fått återverkningar även på landsbygden, och nu finns det därför ännu mera arbetskraft disponibel för att åstadkomma förbättringar av det slag, som det här handlar om, och därmed möjlighet att göra det litet drägligare kanske framför allt för de kvinnor på landsbygden, som nu har ett omänskligt slit i ladugårdar och hem, därför att det inte finns vattenledningar och avlopp.

Nu har för övrigt också arbetsmarknadsstyrelsen i sitt yttrande anført, att det ur arbetsmarknadssynpunkt är angeläget att det sker en viss *utökning* av denna anläggningsverksamhet, men utskottet vidhåller i alla fall sin totalt orimliga ståndpunkt att man skall *minska* denna verksamhet. Det är som förut redan sagts vid behandlingen av vägförslagen fullständigt verkningslöst att sedan klaga över att ungdomen lämnar landsbygden, när man visar en sådan oginhet mot dem som skall bo där.

Det är emellertid inte nog med att utskottet anser sig veta bättre än arbetsmarknadsstyrelsen vad som krävs ur arbetsmarknadssynpunkt, utan utskottet tror sig också veta bättre än väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, hur mycket arbete det verket kan utföra. Utskottet påstår nämligen att det är tveksamt, om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har reella möjligheter att klara någon större anslagsgivning än vad som nu är föreslagen utan att samtidigt företa en personalförstärkning. Jag tycker i och för sig inte att det är något argument, därför att man brukar ju för andra ändamål kunna tillsätta personal, om det behövs, även för sådana ändamål som enligt min mening är betydligt mindre motiverade än detta. Men dessutom skulle jag vilja efterlysa nä-

Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

gon saklig grund för utskottets påstående på denna punkt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nämligen föreslagit samma anslagsbelopp som jag föreslagit i min motion, och styrelsen har inte ifrågasatt någon utökning av personalen av denna anledning.

Vad sedan det statsfinansiella läget beträffar, som man nu som i så många andra fall anför som skäl för avslagsyrkandet, så är det väl knappast någon som på allvar vill påstå, att det skulle inträffa något ödesdigert om man skulle bifalla motionen, som syftar till att förverkliga ett mycket allmänt önskemål och en mycket angelägen uppgift ute på landsbygden.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till min motion.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Herr Holmberg efterlyser de sakliga grunder, som motiverat utskottets ställningstagande. Dessa sakliga grunder är redovisade i utskottets utlåtande, och med hänvisning till det ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Beträffande dessa sakliga grunder vill jag erinra om att just herr Malmborg i Skövde i ett tidigare anförande — jag tror att det gällde vägfrågor — motiverat sin ståndpunkt med att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade föreslagit precis detsamma som herr Malmborg yrkade bifall till, vilket han på grund därav ansåg vara ett mycket väl-motiverat förslag. Skulle inte samma betraktelsesätt kunna få anläggas i detta fall? Här har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit 17 miljoner kronor men herr Malmborg vill pruta till 13 miljoner kronor.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Jag vill bara erinra om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har angivit, att det egentligen skulle behövas

33 miljoner kronor, men att styrelsen på anförda skäl inte ansett sig kunna föreslå detta utan stannat vid 17 miljoner kronor. Sedan har Kungl. Maj:t gått ned till 13 miljoner kronor, vilket dock är 1 miljon kronor mera än för innevarande år. Jag vill därmed ha sagt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag alltså innebär en avsevärd begränsning av vad man ansett vara behövt. Man har motiverat denna reducering med att det, vilket herr Holmberg velat bestrida, föreligger svårigheter att tillgodose en sådan omfattande verksamhet på grund av personalbrist.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 448; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 41—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 48.***Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 48, föreslagit riksdagen att till Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* (I: 52) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Göteborg m. fl.* (II: 68), i vilka hemställts att utöver å sjätte huvudtiteln upptaget belopp ytterligare 200 000 kronor som extra anslag måtte ställas till nationalföreningens förfogande;

Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Björck m. fl.* (I: 260) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Borås m. fl.* (II: 369), i vilka hemställts att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ytterligare 250 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 52 och II: 68 samt I: 260 och II: 369, till Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 300 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herr *Rubbestad*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 52 och II: 68 samt I: 260 och II: 369, till Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! Såsom varande en av motionärerna i den anslagsfråga det här gäller vill jag bara uttala min glädje över att det mäktiga statsutskottet funnit så mycket förstånd uppenbart i motionerna, att en höjning av anslaget har tillstyrkts. Jag hade givetvis gärna sett, att utskottet hade varit ändå litet djärvare, eftersom utskottet i sin skrivning säger: »Icke minst mot bakgrunden av den skrämmande omfattning trafikolyckorna numera fått framstår en intensifiering av propagandan på förevarande område, syftande till att söka förebygga förlusten av människoliv och förhindra annan skadegörelse, såsom i hög grad önskvärd. Visserligen torde icke vara möj-

ligt att statistiskt närmare fastställa effekten av den verksamhet som bedrivs av nationalföreningen. Att denna verksamhet utgör ett betydelsefullt led i kampen mot trafikdöden måste dock anses ostridigt.» Med hänsyn till denna skrivning skulle det inte ha förvånat mig det allra minsta, om utskottet som logisk följd av detta sitt konstaterande hade dragit den konklusionen, att utskottet ansett sig böra tillstyrka bifall till motionerna I: 260 och II: 369.

Trafikdöden genom bilismen är verkligen mycket skrämmande. Att olyckor inträffar kan man väl inte komma ifrån. Sådant får väl anses höra till vad en filosof har kallat kulturens offerväsen, men att en hel del olyckor vållas genom okunnighet eller bristande ansvar hos förare är lika obestridligt. Man sitter ju inte ens säker i en spårvagn numera för att alludera på ett aktuellt fall, där föraren av en tankbil lär ha varit spritpåverkad. Över 600 olyckor med dödlig utgång inträffade 1951, och sammanlagda antalet olyckor lär ha varit över 8 000, vilket innebär en ökning med cirka 25 procent mot föregående år. Vägarnas kvalitet betyder givetvis en hel del, men även om statsråden Andersson och Nilson i Spånstad får alla bilskattemedel till vägarna beror det dock till sist på föraren, om vi skola kunna bemästra det problem, som inkluderas i begreppet trafiksäkerhet. De materiella skador, som vållas av trafikolyckorna, beräknas till $\frac{1}{4}$ miljard kronor. De lidanden, som olyckorna tillfogat många människor, kan inte räknas i pengar.

Det är av särdeles stor betydelse, att det arbete, som går ut på att propagera för större säkerhet vid ratten kan bedrivas kontinuerligt. Nationalföreningens arbete i form av tidningsartiklar, upplysningsmöten, diskussionsmöten och filmer har fått erkännande av utskottet, även om det säger, att man inte statistiskt kan fastställa det verkliga resultatet. Trafikpropaganda är bra,

Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

och vi har enligt min mening på sista tiden tagit ett steg framåt på detta område. Men den mänskliga faktorn är dock alltför den viktigaste.

Jag är, herr talman, livligt övertygad om att den höjning, som utskottet gått med på, även om utskottet har stannat vid 300 000 kronor, är utomordentligt väl motiverad. När man i årets statsverksproposition finner, att bilskatte-medlen beräknas öka från 360 miljoner kronor till 505 miljoner kronor för budgetåret 1952/53, alltså en ökning med 145 miljoner kronor, måste man likväl säga, att statsutskottet inte har beträtt några ekonomiskt vill samma vägar.

Det är ytterst bilföraren som här har det största ansvaret. Men man kan inte heller frita allmänheten. Polisens arbete är väl värt erkännande men kan nog effektiviseras.

Med dessa korta ord ber jag få yrka bifall till utskottets förslag i förhoppning om att kammaren fattar samma visa beslut, som första kammaren gjort i dag med stor majoritet.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag inte säga mycket. Jag har emellertid på denna punkt avgivit en reservation som ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag har nämligen den meningen, att även om det är synnerligen önskvärt med propaganda i detta hänseende, så skall man inte tro, att propaganda ensam kan hjälpa, ty vi har väl hört närapå varenda dag i radio, hur man skall förfara i olika hänseenden. Den propagandan verkar mycket mer än broschyrer och tidningsartiklar, som skickas omkring i landet. De verkar inte alls så mycket som denna propaganda i radio. Jag menar att den inte behöver bli så förfärligt dyr. Jag tror att man mycket väl kan säga, att när departementschefen avvisat framställningen om ökning av beloppet för detta ändamål, har han stått på mycket säker grund. Enligt min mening skall man

akta sig för att lägga ut alltför mycket pengar på sådan propaganda, som inte får den stora betydelse som många föreställer sig. Hur skall vi kunna tro, att man kan motverka olyckor, om inte de vägfärande ser upp och är försiktiga. Ingen skall inbilla sig, att propagandan kommer att omvända sådana, som är så gott som omöjliga att omvända till det bättre. Det hjälper inte med propaganda i dylika fall. Jag tror att för 200 000 kronor bör denna förening kunna klara den propaganda som är erforderlig utöver vad som sker genom radion.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som jag avgivit och som ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Det är givetvis inte lämpligt att ta upp någon längre debatt i detta spörsmål vid denna tid på dygnet, men jag vill på nationalföreningens vägnar ändå framföra ett tack till statsutskottet för att det har tillmötesgått den framställning, som jag jämte några andra i en motion gjort om ökat anslag. Vi har visserligen inte fått det som vi hade behövt med hänsyn till den väldiga omfattningen av olyckor och skadeverkningar i samband med trafiken. Följaktligen kan vi inte fullfölja hela det verksamhetsprogram, som styrelsen för nationalföreningen har lagt upp, men vi har ju fått så pass mycket, att vi kan utföra ett delprogram.

Låt mig till belysning därav säga till den ståndaktige tennsoldaten Rubbestad, att hans tro vad vi behöver och vad propagandaverksamheten betyder kan inte vara mer än en tro vare sig för herr Rubbestad eller för mig. Vi kan inte bevisa vad den verksamhet betyder, som vi utövar inom nationalföreningen. Men om herr Rubbestad tänker sig, att vi helt skulle upphöra att göra någon propaganda, undrar jag ändå, om inte herr Rubbestad skulle få bekänna, att upplysning och uppfost-

Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

ran av trafikanterna för att rädda människoliv måste göras.

Det finns enligt min mening åtskilligt mycket mer att säga om detta, men jag vill inskränka mig till att framhålla, att jag tror, att den välvilja mot nationalföreningen som statsutskottet har visat är värdefull, därför att riksdagen därmed inför allmänheten visar, att den inte är helt kallsinnig, i varje fall inte lika kallsinnig som herr Rubbestad, inför det väldiga problem, som trafikolyckorna utgör i vårt samhälle.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag kan försäkra herr Nilsson i Göteborg, att jag är lika intresserad som han av att förhindra olyckor. Men vi kan ju ha olika meningar om den propaganda som bedrivs. Jag har läst vissa av de broschyrer, som nationalföreningen har givit ut, och jag har särskilt lagt märke till en, som lär vara utgiven i flera hundra tusen exemplar. Den har varit tillgänglig här i riksdagens korridor, och jag förmodar att litet var har läst den. När man studerar den broschyren, så finner man att den huvudsakligen riktar sig till bilförare. Allt som står där är sådant, som varje bilförare får lära sig, innan han erhåller körkort. Den broschyren är därför inte av det stora värde, som man vill göra gällande, och den kostar säkerligen mycket, mycket pengar. Jag menar, att sådana broschyrer är det inte mycket nytta med att staten slösa pengar på. Sådan propaganda kan visserligen ge inkomster åt en del personer med intresse för att skriva trafikbroshyrer, men nyttan med den får man inte vänta sig alltför mycket utav.

Herr talman! Jag tror det är klokast att riksdagen i denna fråga följer Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag skall inte säga många ord i denna fråga, och framför allt skall jag inte gå in på det stora problemet om betydelsen av propaganda i detta och andra sammanhang. Men en sak vill jag gärna ge uttryck åt, och det är min förvåning över att statsutskottet i sitt utlåtande har höjt anslaget med 100 000 kronor utan att nationalföreningen har begärt detta. Föreningen har begärt 200 000 kronor för sin verksamhet, och sedan har statsutskottet höjt beloppet till 300 000 kronor. Det är sant att nationalföreningen dessutom hos Kungl. Maj:t har begärt ett anslag på en miljon kronor för en speciell trafiksäkerhetspropaganda, men detta anslag ansåg jag mig icke kunna ta upp, alldenstund framställningen i den frågan inte var så välgrundad, att man kunde gå till riksdagen med den. För att kunna tillstyrka en sådan begäran om en miljon kronor för ifrågavarande propaganda måste det finnas utarbetade planer, men det fanns det inte i detta fall.

Nu har emellertid motionärerna, naturligtvis med hänvisning till nationalföreningens framställning, begärt att särskilda medel skulle utgå till denna propaganda. Om statsutskottet ansett sig böra stödja denna begäran, så borde utskottet väl ändå ha tagit upp beloppet som ett särskilt anslag och inte bara höjt det ordinarie anslaget till nationalföreningen. Detta kan ju nämligen locka föreningen — eftersom den fritt förfogar över medlen — att bygga upp en organisation, som är för stor för föreningens uppgifter.

Tidigare har riksdagen anslagit medel för en särskild trafiksäkerhetspropaganda, men då har pengarna uppförts på ett särskilt anslag. Jag har velat göra detta påpekande, eftersom jag anser att den väg statsutskottet här valt är fullständigt felaktig, och jag vill säga att jag för framtiden inte kommer att

Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

känna mig bunden av en utökad organisation av nationalföreningen.

För övrigt delar jag i princip deras mening, som förfäktar att vi måste hålla på med en ihållande, successiv och intensiv upplysningsverksamhet i dessa frågor. Det kommer vi inte ifrån, och nationalföreningen utträttar också därvidlag ett utomordentligt arbete, det är ingen tvekan om det. Tyngdpunkten i denna verksamhet ligger emellertid hos de lokala trafiksäkerhetskommittéerna, och som alla som känner till dessa saker vet, arbetar man där inte med statliga utan med kommunala medel och med sådana medel som tillskjutas av bl. a. försäkringsbolagen. Det är alltså inte alldeles självklart att staten utan vidare skall bekosta denna upplysningsverksamhet, och det behöver den inte heller göra. Verksamheten bedrivs redan nu i mycket stor omfattning utan statsbidrag ute i landet.

Det som framför allt har förvänat mig och det som jag här har velat ge uttryck åt är förfarandet att man i utskottet har höjt anslaget med 100 000 kronor, som nationalföreningen faktiskt inte har begärt. Om man ville stödja en särskild trafiksäkerhetskampanj, så skulle man ha gått en annan väg. Därför menar jag, utan att i denna fråga stödja herr Rubbestads motivering, att herr Rubbestad i sak har rätt i det yrkande han framställt.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! I anledning av vad herr statsrådet här anfört vill jag säga några ord.

Det är riktigt som statsrådet sade, att nationalföreningen inte direkt har begärt ett större anslag. Herr statsrådet har också erinrat om den framställning som gjorts om ett särskilt anslag på en miljon kronor, vilken begäran icke har kunnat tillstyrkas. Nu har emellertid denna fråga kommit till riksdagens och statsutskottets prövning motionsvägen, och vi har på avdelningen haft en föredragning i ärendet av ordföranden i

nationalföreningen, landshövding Löfgren, som lämnade en mycket ingående redogörelse för de skäl, som förelåg för en höjning av anslaget — och dessa skäl ansåg vi bärande.

Jag kan inte heller finna det särskilt uppseendeväckande att man på sätt som här skett efter framställning i motioner höjer ett anslag. Detta anslag på 200 000 kronor kan väl nämligen inte vara så sakrosant, att man inte kan höja det. Inte måste man väl fördenskull framställa yrkande om detsamma under en särskild punkt.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att om anslaget tidigare varit 200 000 kronor, så är en viss höjning nu motiverad, om hänsyn toges till penningvärdeförsämringen. Därtill kommer alla övriga skäl som här kan anföras. Jag vill bara peka på en enda sak i detta sammanhang, den nämligen att nationalföreningen bl. a. har till uppgift att för allmänheten försöka bekantgöra och klarlägga den nya trafikstadgan. Det är en sådan direkt officiell uppgift, som ålagts föreningen. Och om man på det sättet ålägger föreningen sådana och liknande uppgifter, så får man väl också, menar vi, anslå de nödvändiga medlen härför.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Malmborg, att det finns många anslagsposter, som vid behandlingen här i kamraren har måst bli oförändrade. Lägg dessutom märke till att nationalföreningen inte har begärt mer än 200 000 kronor för sin allmänna organisation. Det som statsutskottet här gör är att lägga 100 000 kronor på den allmänna verksamheten. Detta kan föranleda nationalföreningen att med dessa medel ytterligare bygga ut sin organisation, medan det är alldeles uppenbart att motionärerna och utskottet avsett att

Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

begränsa användningen av dessa pengar till en speciell propaganda. Därvidlag har ju nationalföreningen själv anvisat vägen, när den för sådant ändamål har begärt ett speciellt anslag, som vi visserligen inte ansett oss kunna ta upp nu. Om man skall använda dessa pengar för en särskild trafiksäkerhetspropaganda, borde man, som sagt, ha skiljt detta anslag från anslaget till den organisation, som riksdagen stöder med årliga anslag. Det var för övrigt inte så länge sedan detta anslag höjdes med 50 000 kronor.

Jag har bara velat peka på de risker som uppstår, när man behandlar en organisation generöst. Organisationen i fråga kan föranledas att tro, att den skall få detta högre belopp varje år, och den bygger kanske ut sin apparat i en omfattning, som inte alls är nödvändig.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Vad beträffar kommunikationsministerns påpekande, att man här i stället borde ha ett tilläggsanslag, kan jag inte inse vad en sådan åtgärd skulle ha för praktisk betydelse, ty riksdagen prövar ju varje år nationalföreningens anslagsäskanden.

Det är en missuppfattning av herr statsrådet, om han tror att detta extra anslag skulle komma att användas för utbyggnad av organisationen. Det är inte alls meningen. Det har i motionen angivits vartill de äskade 200 000 kronorna skulle användas. Nu har utskottet endast gått med på 100 000 kronor, men vi hade räknat med att pengarna skulle användas dels till den av herr Rubbestad föraktade broschyr, som vi gett ut, dels till att vidtaga åtgärder för att förhindra olyckshändelser vid järnvägs korsningar.

Den broschyr, som väckt herr Rubbestads förakt, har vi gett ut med anledning av den nya vägtrafiksstadgan. Det är ganska säreget att även herr Rubbestad faller för frestelsen att tro, att den är skriven endast för bilister, och att

all vår trafiksäkerhetspropaganda avser bilisterna. Det gäller ju emellertid att skydda även andra trafikanter. När vi med våra medel vidtar trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder, tänker vi även på cyklisterna och gångtrafikanterna.

Vidare förhåller det sig så, att vi inte är ett pappersverk, som endast skickar ut cirkulär och broschyrer, utan vi har andra uppgifter när det gäller trafiksäkerhetens främjande. Dessa uppgifter berör andra områden och har andra ändamål än herr Rubbestad tror.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Herr Nilsson i Göteborg vill göra gällande att dessa pengar inte kommer att användas för den allmänna organisationen utan för propaganda och dylikt. Men vi vet hur det förhåller sig med sådana saker. Det anges alltid i samband med anslagsäskandena hur mycket som anvisats tidigare år, och man hävdar alltid att om man fått ett visst anslag en gång, så bör det utgå även i fortsättningen. Går vi nu med på dessa 300 000 kronor, så kan vi vara förvissade om att man även i fortsättningen kommer att försöka få detta belopp. En sådan utveckling tycker jag att vi skall försöka förhindra genom att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag vill bara erinra om att herr Nilsson i Göteborg i sin motion inte begärt att det ordinarie anslaget skulle höjas, utan han har begärt ett extra anslag. Vad statsutskottet här gjort är att ge nationalföreningen ett höjt anslag, som den fritt förfogar över; det har inte angivits att dessa 100 000 kronor skall användas för en speciell trafiksäkerhetskampanj. Risken finns, som jag tidigare sagt, att nationalföreningen använder dessa medel för att bygga ut organisationen. En sådan utveckling kan man inte förhindra, om man följer utskottets linje.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde

Utrikeshandelns inriktning.

propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den beträffande denna punkt avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 48:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 49—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat: statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan; samt

bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om sänkning av prenumerationspriset för snabbprotokollen från riksdagsdebatterna.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Utrikeshandelns inriktning.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om utrikeshandelns framtida inriktning.

Utrikeshandelns inriktning.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutsittet hänvisade likalydande motioner, nr 159 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Persson* och nr 203 i andra kammaren av herrar *Hagberg* i Luleå, *Senander* och *Karlsson* i Stuvsta hade föreslagits,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om tillsättandet av ett utredningsorgan för att utreda och befordra möjligheterna till ett väsentligt vidgat varuutbyte mellan Sverige, Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna;

att detta utredningsorgan ges sådan sammansättning att de breda lagrens önskemål i fråga om utrikeshandelns inriktning och uppgifter tillfredsställande kunna komma till uttryck;

att utredningsorganet erhåller befogenheter att i respektive länder företaga erforderliga sonderingar, liksom att uppgöra förslag till varulistor etc.;

att utredningsarbetet bedrivs på sådant sätt att de resultat, vartill det föranleder, kunna föreligga vid utformningen av 1953 års utrikeshandel.»

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 159 och II: 203 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! I den motion, som behandlas i förevarande utlåtande från bankoutsittet, framhålles såsom ett betydande svenskt intresse att utveckla handelsförbindelserna med öststaterna. I motionen rekommenderas även åtgärder för en utvidgning av vår handel i denna riktning.

I motionen har lämnats en rätt utförlig motivering för motionärernas synpunkter, och det torde vara överflödigt att här upprepa denna motivering, trots att den i ytterst ringa grad finns refererad i utskottsutlåtandet. De för sa-

ken intresserade kan givetvis ta del av motionens motivering. En annan orsak till att jag här inte går in på motiveringen för vår motion är, att varken de hörda remissinstanserna eller utskottet i och för sig motsatt sig motionens syfte att befordra utvecklingen av vår handel i österled.

I flera remissinstanser betonas Sveriges intresse av vidgad handel med öststaterna. Kommerskollegium framhåller bl. a.: »Däremot är det ett betydande svenskt intresse att vår handel med främmande länder, däribland Sovjetunionen och de östeuropeiska länderna, utvidgas inom ramen för de allmänna riktlinjerna för handelspolitiken. Det är därför av vikt att de möjligheter till ett vidgat varuutbyte med nyssnämnda länder som kunna förefinnas bli tillvaratagna.» Även andra remissinstanser betonar mer eller mindre denna sak.

Frågan om en utveckling av handeln mellan öst och väst har som bekant under hela efterkrigstiden varit en fråga, som spelat en väsentlig roll särskilt i den europeiska politiken. FN:s europakommission har ägnat denna sak ständigt uppmärksamhet, och det har från de mest skilda håll i Västeuropa betonats, att det måste betraktas som ett livsintresse, särskilt för de västeuropeiska länderna, att handeln mellan öst och väst kommer i gång och utvecklas.

Den nyligen hållna ekonomiska konferensen i Moskva sysselsatte sig som bekant uteslutande med frågan om världshandelns utveckling genom en vidgad handel mellan Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna å ena sidan och övriga delar av världen å andra sidan. Konferensens arbete har tilldragit sig betydande intresse i hela världen, inte minst i Västeuropa.

Även om de i utlåtandet citerade remissvaren är positiva i sak, polemiserar man likväl mot motionärernas konkreta yrkande. Först vänder man sig mot vad man tror skulle vara motionä-

Utrikeshandelns inriktning.

rernas syfte, nämligen att dirigera den svenska utrikeshandeln i en viss bestämd riktning. En sådan dirigering, menar man, skulle stå i motsättning till en fri och allsidig utveckling av vår utrikeshandel, vilket vårt folk vore bäst betjänt av. Det är uppenbart, att man åtminstone i viss mån missförstått motionärernas syfte. Vi har framhållit vårt lands behov och intresse för en vidgad handel med öststaterna. Vi har vidare förespråkade vissa konkreta mått och steg för att söka undanröja de hinder, som förefinns för en dylik utveckling. Att såvitt möjligt undersöka alla förutsättningar för en dylik utveckling av vår handel, granska möjligheterna att avlägsna föreliggande handelsförhinder och framlägga konkreta rekommendationer i hithörande hänseenden kan inte kallas för att på ett visst sätt dirigera vår utrikeshandel. Det är snarare fråga om att på ett naturligt sätt befördra handelns utveckling.

Vi har inte i motionen, såvitt jag minns, använt ordet dirigering men väl uttrycket omdisponering. Vad vi åsyftat är i alla händelser vad jag nyss sade. Är det ett svenskt intresse att utveckla den handel varom här är fråga, och det tycks i vart fall de flesta remissinstanser vara eniga om, så bör man självfallet söka avskaffa de svårigheter och hinder, som kan förefinns för en sådan utveckling av vår handel.

På tal om dirigering så skulle man av utskottets utlåtande kunna få den uppfattningen, att de svenska myndigheterna inte alls skulle syssla med att vidta några konkreta, medvetna åtgärder för att utveckla handeln med andra stater. Alla vet att motsatsen är förhållandet. Vi har ju senast här i dag diskuterat frågan om man med hjälp av exportavgifter skulle försöka dirigera den svenska handeln i en viss riktning. Har inte mycket aktiva åtgärder vidtagits för att utveckla vår handel med exempelvis Västtyskland? Alla vet att så är förhållandet, och under sådana om-

ständigheter är det väl rätt meningslöst att orda om dirigering. Den frågan som står är kort och gott vad som bör göras för att realisera ett uppenbart svenskt handelsintresse.

Vi har i vår motion inte ingått på arten av de svårigheter och hinder, som kan förefinns i fråga om utvecklingen av vår handel österut. Vi har inte ingått på spörsmålet om dessa hinder företrädesvis är att söka å vår sida eller å vidkommande länder. Det är ett spörsmål som enligt vår mening borde bli föremål för den utredning som vi yrkar på.

Vad denna fråga beträffar synes statens handels- och industrikommission anse, att dessa hinder och svårigheter inte är att söka hos oss utan i öststaternas handelspolitik. Så tvärsäkra är inte andra remissinstanser. Det finns väl för övrigt ingen som på allvar skulle vilja ifrågasätta att Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna inte skulle vilja utveckla handeln med andra länder. Vad den ekonomiska konferensen i Moskva nyss givit vid handen är betydande för strävandena. Som framgått av vissa meddelanden har denna konferens redan medfört initiativ till handelsförhandlingar mellan representanter för Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna å ena sidan och andra länder å andra sidan.

Men bortsett från var svårigheter och hinder för här berörda handels utveckling är att finna borde vi, om vi är intresserade av en sådan handelsutveckling, ta initiativ för att befördra den. Behovet av en utredning på hithörande område bestrides inte i och för sig av någon av remissinstanserna; tvärtom vitsordas detta behov. Däremot anses det inte att denna utredning om vidgat handelsutbyte österut bör läggas upp på det sätt motionärerna föreslår. Skånes handelskammare anser sålunda att Sveriges allmänna exportförening bör ha möjlighet att genomföra den begärda undersökningen. Kommerskollegium an-

Prisregleringslagen.

ser att handels- och industrikommissionen bör vara lämpligaste instans, och denna mening delas också av utskottet.

I och för sig skulle man naturligtvis kunna anse, att det väsentliga inte är vem som gör denna utredning utan att den blir gjord. Inte desto mindre anser vi att frågan om vem som skall ombesörja den är en väsentlig fråga. Det är ingen hemlighet att inflytelserika kretsar i vårt land även på det ekonomiska området inte önskar en vidgad handel österut, och av vissa remissutlåtanden framgår det att man, även om man i och för sig uttalar sig för en vidgad östhandel, inte vill vidta några åtgärder för att befordra en sådan. Det är med utgångspunkt från dessa omständigheter och med tanke på att det här gäller att komma till rätta med speciella problem som vi ansett att en speciell utredning vore befogad. Att en dylik speciell utredning på något sätt skulle kunna behöva betyda fara för planeringen av vår utrikeshandel i dess helhet kan naturligtvis ingen med fog hävda, särskilt som motionärerna ju inte har föreslagit att den praktiska ledningen av handeln österut skulle uppdras åt andra organ än dem som sköter handeln i övrigt.

Herr talman! Detta var några kommentarer till det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag har inte kunnat finna att utskottets motivering är hållbar och inte heller att den rimmar särskilt väl med det positiva intresse för saken, som man i och för sig ger uttryck åt. Med hänsyn till detta ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr SEVERIN: Herr talman! På grund av den långt framskridna tiden skall jag begränsa mig till att med hänvisning till vad utskottet anfört i sitt utlåtande yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogos vart för sig:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om ändrad lönegradsplacering för vaktmästarpersonalen i riksdagshuset; och

nr 14, i anledning av väckta motioner om utredning av det svenska bankväsendets strukturella förhållanden m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion om åtgärder för motverkande av spridning av könsjukdomar å utländska fartyg i svenska hamnar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Prisregleringslagen.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 februari 1952 dagtecknad proposition, nr 82, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303):

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947, vilken jämlikt lag den 8 juni 1951 (nr 390) gäller till och med den 30 juni 1952,

Prisregleringslagen.

skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1953.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 379 av herr *Ewerlöf m. fl.* och

nr 386 av herr *Petrén* samt

inom andra kammaren

nr 510 av herr *Hjalmarson m. fl.* och

nr 513 av herr *Åqvist m. fl.*

I motionerna I: 379 och II: 510, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 måtte uttala, att den statliga priskontrollen bör avvecklas i sådan takt att någon förlängning av prisregleringslagen icke behöver ifrågakomma efter den 30 juni 1953.»

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 386 och II: 513, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anført, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 379 och II: 510 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Wistrand* och *Hagård*, vilka ansett att utskottet i anledning av motionerna I: 379 och II: 510 bort uttala, att den statliga priskontrollen borde avvecklas i sådan takt, att någon förlängning av prisregleringslagen icke behövede ifrågakomma efter den 30 juni 1953.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HAGÅRD**: Herr talman! I anslutning till Kungl. Maj:ts förslag om prolongering av prisregleringslagen har det väckts två motioner av huvudsakligen samma innehåll. Den ena har dock för-

stärkts med ett yrkande om att den statliga priskontrollen borde upphöra vid tidpunkten den 30 juni 1953. I anslutning till detta yrkande har en reservation avgivits av herr *Wistrand* och mig, och jag ber att få yrka bifall till denna.

Herr **HELLBACKEN**: Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet anført i denna fråga ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ÅQVIST**: Herr talman! Som en av motionärerna i frågan om fortsatt giltighet av prisregleringslagen skall jag be att få ta kammarledamöternas tid i anspråk ett litet ögonblick.

Det är särskilt en reflexion som man gör när man läser andra lagutskottets utlåtande, och det är vilken makt som trögheten har när det gäller statliga regleringar och framför allt när det gäller att få dem upphävida. Det står på något ställe i början av prisregleringslagen att tillämpningen är beroende av krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Är det någon som tycker, att den situation vi nu är i kan betecknas med någon av dessa termer? Man behöver nog skaffa sig ett litet bättre underlag för prisregleringslagen i framtiden, ungefär som man ansåg sig nödsakad att göra beträffande förfogandelagens fortsatta tillämpning.

Jag skall inte på något sätt förneka, att vi i vissa avseenden har behov av en fortsatt priskontroll. Men jag vill bestämt förneka att ett sådant behov skulle föreligga på det område, som vi för en tid sedan debatterade här i kammaren, nämligen beklädnadsområdet. Jag har i en motion anført några siffror angående situationen på skomarknaden och jag har där framhållit, att lagren av läderskodon vid årsskiftet utgjorde ungefär 9,23 miljoner par, under det att konsumtionen under före-

Prisregleringslagen.

gående år var något under 8,5 miljoner par. Det finns alltså lager, som motsvarar över ett års förbrukning av denna vara. Jag kan tala om för kammarens ärade ledamöter att första kvartalet är en mycket dålig skoförsäljningsperiod, under vilken lagren ökar ytterligare. Nu uttalar sig utskottet som om det inte hade möjligheter att kontrollera de uppgifter som lämnats. Men jag kan kanske då få meddela att de uppgifter som jag har lämnat är tagna ur den statistik, som handels- och industrikommissionen fört, och de är alltså högeligen officiella och tillgängliga för utskottet. Vidare var det inte så länge sedan vi behandlade en proposition om beställning av ylleveror för försvaret, vilken gav en bild av situationen på textilområdet. Där gavs alltså av Kungl. Maj:t konkreta upplysningar om situationen, och jag vill minnas, att man räknade med en minskad konsumtion av 10 procent under föregående år och att det hade ägt rum en lagerökning, som bara den motsvarade tre månaders konsumtion. Det var alltså inte lagren som motsvarade tre månaders konsumtion, utan det var *den lagerökning som hade ägt rum*.

Det heter ju att människan glömmer så fort, och det är ju väl vid många tillfällen att så är förhållandet. Men om nu inte försvarsministerns påstående ges några höga vitsord av utskottet, så borde väl i varje fall finansministerns uttalanden i finansplanen ha något att säga. På s. 3 i bil. I framhåller finansministern i samband med ett uttalande av nationalbudgetdelegationen att lagren här i landet har ökat. Själva lagerökningen har taxerats till omkring en miljard. Lagren hade framför allt ökat i fråga om textilvaror.

Det är också denna omständighet som har utgjort grunden till en hel del av den ekonomiska lagstiftning, som vi har sysslat med. Det har framför allt framhållits att det gäller att se till, att icke investeringarna i lagren får för stor omfattning, och det är detta som är or-

saken till att vissa bestämmelser har antagits angående värdering av varulager.

Man frågar sig: Hur skall egentligen den situation vara beskaffad, då man anser sig ha tillräcklig säkerhet för att kunna avskaffa priskontrollen och prisregleringen? Man måste i alla fall, även om man säger att det är en bedömningsfråga, söka vad jag brukar kalla objektiva kriterier. Man måste bedöma detta med hänsyn till uppgifter om produktion, konsumtion och lager och kanske inte bara till vad som har varit utan framför allt till vad man kan vänta sig i framtiden på de områden det gäller.

Det är ganska märkligt, tycker jag, att man här i ekonomiska frågor gör *en* sak med ena handen och med den andra gör någonting annat. Man bekämpar prishöjningar men man bekämpar också de medel, varmed prishöjningar bekämpas. Man bekämpar lagerökningarna och detta kan i längden naturligtvis icke vara lämpligt. Detta är emellertid något vid sidan av det ämne, som vi i dag har att behandla.

Det heter ju att avvecklingen av priskontrollen är helt och hållet en bedömningsfråga och det kan jag också hålla med om. Därvidlag ligger dock avgörandet i Kungl. Maj:ts och priskontrollnämndens hand. Jag tror att det är lämpligt att vederbörande i regeringen håller ett öga på priskontrollnämnden, så att där icke utövas något slags konst för konstens egen skull. Det fanns en folkförsörjningsminister här i landet som var snabb med att avskaffa en hel del av de statliga regleringarna. Jag är icke övertygad om att det finns samma lust att med samma snabbhet avveckla de återstående. Jag tror dock att man på åtskilliga områden, framför allt dem jag nu pekat på, kan göra det i mycket snabbare takt utan någon fara för konsumenterna eller folkhushållet i övrigt.

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men jag har å andra sidan inte

Prisregleringslagen.

heller ansett att detta tillfälle bör gå förbi utan att det sägs något om priskontrollen på särskilt de områden, som jag i dag har berört.

Herr HJALMARSON: Herr talman! En statlig priskontroll kan vara lämplig i en krissituation i förening med ransoneringsåtgärder av olika slag. En statlig priskontroll kan vara användbar rent tillfälligtvis för att motverka spekulativa prisstegringar, men en statlig priskontroll är inte lämplig som ett medel för att komma till rätta med monopolistiska tendenser. En statlig priskontroll är inte ett effektivt medel att motverka en penningförsämring och en statlig priskontroll är inte lämplig som ett led i en ekonomisk politik på längre sikt. En statlig priskontroll är skadlig för konsumenterna därför att den försvårar produktionens anpassning efter konsumenternas fritt uttalade önskemål.

En utmärkt sammanfattning av några principiellt viktiga synpunkter på priskontrollen har lämnats i tidskriften »Balans» i ett av de senaste numren för förra året. Den som har fört penan i denna artikel är min ärade kamrat på stockholmsbänken, herr Frans Severin. Låt mig bara citera ett par viktiga punkter:

»Att priskontrollen», säger författaren, »skulle kunna hålla den totala prisnivån nere är osannolikt. — — På den effektivt kontrollerade och billiga nyttigheten kan uppkomma en i förhållande till efterfrågan mer eller mindre kännbar brist. Konsumenterna kunna icke efterfråga nyttigheten i den omfattning de inom ramen för sina totala resurser helst skulle vilja. De inrikta i stället sin efterfrågan på andra områden, där tillgången är såtillvida obegränsad att endast priset eller i huvudsak priset utgör hindret för ytterligare efterfrågan. Människorna få sålunda ett mindre kvantum av vissa varor än de eljest skulle ha köpt men till

lägre priser, och ett större kvantum av andra varor än de helst velat ha, men till högre priser.» Jag kan för min del, herr talman, helt och hållet instämma i dessa synpunkter.

Ursprungligen hade jag tänkt begagna detta tillfälle att ge en liten översikt över hur tillgången på varor gestaltar sig inom de ur konsumenternas synpunkt väsentliga områdena. Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inte göra det. En sådan översikt skulle emellertid ge vid handen, att tillgången på varor inom dessa områden nu i stort sett är så god, att en statlig priskontroll inte längre har någon uppgift att fylla.

Jag beklagar för min del att utskottet i sitt utlåtande endast anför den gamla standardfrasen, »att en allmän statlig priskontroll icke bör bibehållas längre än vad som med hänsyn till det ekonomiska läget är nödvändigt». När, herr talman, skall vi börja en avveckling av den statliga priskontrollen på allvar, om man inte *nu* tar tillfället i akt?

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få ansluta mig till det redan tidigare framställda yrkandet om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Jag hade trott att man vid denna sena timme skulle ha kunnat slippa debatt i denna fråga och jag hade också gjort upp därom med reservanten i denna kammare och hade därför, som sagt, hoppats att vi inte skulle behöva ödsla mera tid än nödvändigt på det spörsmål som här föreligger.

Jag skulle vilja säga till de båda talarna Aqvist och Hjalmarson, att deras anföranden inte på något sätt har jävat vad som anförts vare sig i den kungl. propositionen eller i utskottets utlåtande. Dagligen förekommer det — det vet den som följer med på området — att så fort man släpper priskontrollen på en vara, genast springer priset i höjden. I vissa fall kan man t. o. m. tala

Skydd för Smålands Taberg.

om uppskörtning. Vi behöver inte mer än titta i tidningarna, resonera med husmödrarna eller över huvud taget följa med prisutvecklingen för att finna svaret, om det är så absolut klokt att, som man här gör gällande, släppa priskontrollen innan vi får något annat som kontrollerar priserna.

Kungl. Maj:t har i sin proposition sagt, att när förhållandena så medger skall vi släppa priskontrollen. Utskottet har för sin del understrukt detta, och vid utskottsbehandlingen har icke något framkommit, som har ändrat den uppfattning utskottet samlade sig kring, ehuru givetvis motionärerna yrkade bifall till sina motioner. Men jag vill framhålla för herr Hjalmarson och andra, att vi kanske rätt snart kommer underfund med att för att hålla tillbaka prisökningar på vissa varor, där konkurrensbegränsningen har gått så långt att det kan uppkomma en skillnad i marginal på 30, 40 eller t. o. m. 50 procent, måste det statliga åtgärder till. Detta blir, som Kipling sade, en annan historia, vilket kanske inte berör dagens ämne.

För närvarande kan jag inte finna att vad som framhållits här på något sätt kan föranleda en ändring av det uttalande, som utskottet föreslagit riksdagen att godta och till vilket jag, herr talman, hemställer om bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till den vid utlåtagendet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hjalmarson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtagende nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtagendet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtagende nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Skydd för Smålands Taberg.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtagende nr 15, i anledning av väckta motioner om utredning angående särskilda lagstiftningsåtgärder för att tillgodose de till Smålands Taberg knutna naturskyddsintressena.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet *Norup* hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr von Seths interpellation angående gruvbrytningen i Smålands Taberg.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet *NORUP*, som anförde: Herr talman! I en till chefen för handels-

Skydd för Smålands Taberg.

departementet ställd interpellation har herr von Seth frågat, om handelsministern har sin uppmärksamhet riktad på riskerna för att Smålands Taberg kommer att utplånas genom forcerad gruvbrytning och om han kommer att vidtaga åtgärder för att för eftervärlden bevara detta märkliga naturminnesmärke i de delar som fortfarande finns kvar.

Eftersom ärenden rörande naturminnesmärken hör under jordbruksdepartementet, tillkommer det närmast mig att besvara interpellationen. Det har förefallit mig lämpligast att svaret lämnas i samband med överläggningen om det utlåtande från tredje lagutskottet som kammaren nu skall behandla.

Hr von Seths interpellation har för yttrande remitterats till vetenskapsakademien, kommerskollegium och länsstyrelsen i Jönköpings län. Vetenskapsakademien har som eget utlåtande åberopat ett yttrande av akademiens naturskyddskommitté. Kommerskollegium har vid sitt utlåtande fogat yttranden från vederbörande bergmästare och från Sveriges geologiska undersökning. De avgivna yttrandena är i sina väsentliga delar återgivna i tredje lagutskottets utlåtande och jag skall därför inte nu lämna någon närmare redogörelse för deras innehåll. Ett par kortfattade upplysningar kan dock kanske vara på sin plats.

Smålands Taberg, som ligger ungefär 1½ mil söder om Jönköping och reser sig högt över den omgivande bygden, består så gott som helt och hållet av järnmalm. Man beräknar att i berget finns åtminstone 140 miljoner ton malm. Malmbrytning ägde rum redan på 1300-talet, och från 1621 pågick brytning praktiskt taget kontinuerligt fram till 1892. Ett av de branta stup som ger berget dess karakteristiska profil har för övrigt tillkommit just genom denna äldre brytning. Efter 1892 låg gruvdriften nere rätt länge, främst beroende på övermäktig konkurrens från de mellansvenska och norrländska

malmfälten. År 1937 togs emellertid arbetet upp igen, och sedan dess har det brutits något mer än 1 100 000 ton. Det är denna förnyade brytning som har givit anledning till oro för att berget kommer att få sin kontur förstörd och så småningom bli helt utplånat. Brytningen sker nämligen som dragbrytning. Man gör så, att man från en transportort spränger en stigort upp till dagytan, och sedan spränger man lös malmen kring stigorten kraterformigt, så att den kan tappas ned genom stigorten till vagnar i transportorten. När all åtkomlig malm i en krater är utbruten, tar man upp en ny krater på omkring 100 meters avstånd från den gamla.

Tydligt är att en på dylikt sätt anordnad brytning medför allvarliga risker för att bergsprofilen förändras och att bergets högsta delar förintas. Ur naturskyddssynpunkt vore en sådan utveckling synnerligen olycklig. Smålands Tabergs värde som terrängformation och utsiktspunkt är enligt min mening så stort, att det måste betraktas som ett allmänt intresse att bergets viktigaste partier bevaras orörda. Jag lyser sålunda full förståelse för de önskemål som framställts om ett statsingripande i detta syfte.

Å andra sidan måste naturligtvis naturskyddsintresset avvägas mot det ekonomiska intresset av att bergets malmtillgångar kan utnyttjas. För närvarande lär den nationalekonomiska betydelsen av malmbrytningen vara ganska liten. Järnhalten i malmen är nämligen relativt låg (ca 30 %), och malmen är därför ej så begärlig. Rörelsen har också vissa tider gått med förlust och visar för de sista åren endast obetydlig vinst. Saken kan emellertid komma i ett annat läge, om det visar sig möjligt att utvinna det titan som också förekommer i malmen. Om detta lyckas och om, såsom kan förväntas, metallen titan blir efterfrågad för industriella ändamål, låter det tänka sig att

Skydd för Smålands Taberg.

tabergsmalmens nationalekonomiska betydelse blir så stor att det är uppenbart att naturskyddsintresset måste vika.

Även om man endast tar hänsyn till nuvarande förhållanden är det i vart fall klart att skydd för berget eller vissa delar därav inte kan åstadkommas utan ekonomiska uppoffringar från statens sida. Hur stora kostnader ett statsingripande kan dra med sig är svårt att säga. Om man inte kan komma fram till en rimlig uppgörelse med gruvbolaget, står för närvarande ingen annan möjlighet till buds än att tillgripa expropriation, och det skulle säkert bli mycket dyrbart.

En smidigare utväg än expropriation erbjuder sig emellertid, om riksdagen antar det förslag till ny naturskyddslag som framlagts genom propositionen nr 188. Enligt det förslaget skall område, som finnes böra särskilt skyddas på grund av sin betydelse för kändedomen om landets natur, sin skönhet, egenart eller eljest märkliga beskaftenhet, kunna fridlysas som naturminne även mot ägarens och andra rättsinnehavares vilja. Fridlysning kan göras mer eller mindre omfattande, alltefter omständigheterna i det särskilda fallet. Sakägare som lider avsevärt men genom fridlysning skall enligt förslaget vara berättigad till ersättning av kronan. Det är tänkt att sådan ersättning i allmänhet skall utgå som en engångssumma, avseende gottgörelse för all framtid. Men ingenting hindrar att fridlysning göres tidsbegränsad, och då kan ersättningen bestämmas till årliga belopp med rätt för sakägaren och kronan att erhålla omprövning vid ändrade förhållanden. Om överenskommelse inte kan träffas om ersättningen, kan kronan hänskjuta frågan till expropriationsdomstol innan fridlysning definitivt beslutas. Man har alltså möjlighet att redan på förhand säkert bedöma vad fridlysningen kommer att kosta. Skulle statsmakterna finna kostnaden för hög, slår det fritt för

kommuner eller enskilda att lämna bidrag till ersättningen.

Statsverkets kostnader för ett eventuellt ingripande till skydd för Taberg blir också beroende på hur långt man vill gå i frågan om reglering av malm-brytningen. Utomordentligt dyrbart skulle naturligtvis bli ett helt förbjuda all brytning. Mot detta talar också det allmänna intresset av att gruvbolaget får fortsätta den försöksverksamhet som nu pågår för att få fram bättre utvinningsmetoder. En tänkbar lösning vore, att brytningen i framtiden finge ske endast som underjordsbrytning. Det kan beräknas att detta skulle leda till en tredubbling av brytningskostnaderna. Kanske kan det därför visa sig lämpligare att söka lösa frågan så, att dagbrytning tillåtes även i fortsättningen, men begränsad till mindre känsliga områden.

Av det sagda framgår att frågan om att skydda Smålands Taberg mot förstörelse är ganska invecklad och inte lämpligen kan slutligt prövas utan närmare utredning. Jag är för min del beredd att medverka till att en sådan utredning kommer till stånd. Hur man sedan skall göra, får bli beroende på utredningens resultat.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ånyo ledningen av förhandlingarna.

Härefter yttrade

Herr von SETH: Herr talman! Jag anhaller att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret och jag ber också att få framföra mitt tack för den åsikt som statsrådet klart har låtit komma fram, nämligen att statsrådet hyser full förståelse för möjligheterna att bevara Smålands Taberg som naturminnesmärke. Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inskränka mig till ett par mycket korta reflexioner.

Anslag till hushållningssällskapen.

Statsrådet omnämnde den naturskyddslag som tredje lagutskottet skall upptaga till behandling under höstriksdagen. Jag hyser dock en viss tvekan om huruvida det är möjligt att på denna väg komma till rätta med de svåra problem som föreligger på detta område. Däremot skulle jag vilja peka på den möjlighet som tredje lagutskottet i sitt föreliggande utlåtande framlägger, nämligen att man skulle försöka att få till stånd en rimlig uppgörelse med gruvbolaget. Sedan denna interpellation framlades har det hänt bara en sak i den bygd det här gäller, nämligen att efter tredje lagutskottets besök där har den allmänna opinionen — det vågar jag utan överdrift säga — blivit hundra procentig i den fasta förvisningen om att Taberg skall bevaras som naturminnesmärke. Jag vill endast uttrycka den förhoppningen, att den utredning som herr statsrådet talade om snart måtte tillsättas och att snabba åtgärder vidtagas. Ty för varje månad som går riskerar man att bergets profil förändras.

Efter samråd med herr vice ordföranden i tredje lagutskottet tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets enhälliga förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Anslag till hushållningssällskapen.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 14, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hushållningssällskapen för budgetåret 1952/53 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra ledamöter av denna kammarväckt tre motioner med anledning

av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hushållningssällskapen, och jag vill med anledning därav säga några ord, även om jag inte har möjlighet att här åstadkomma något ändringsyrkande lika litet som jag hade möjlighet härtill i jordbruksutskottet. Nu har emellertid tiden gått, och jag är närmast generad över att taga till orda vid denna sena timma, men jag skall försöka att göra det så kort som möjligt.

Jag vill först säga det, att frågan om fördelningen av anslagen till hushållningssällskapen är icke av den underordnade betydelse, som utskottet synes anse, i vad avser hur de olika fördelningsgrunderna, utöver grundbelopp, avvägs inbördes. För närvarande fördelas nämligen enligt gällande bestämmelser 524 000 kronor eller 17,5 procent av hela omkostnadsanslaget efter annan folkmängd än den som är sysselsatt inom jordbruk och fiske inom respektive hushållningssällskaps område. Bifall till utskottets förslag innebär, att nämnda procenttal visserligen stannar vid 13 procent, men till följd av ökningen av anslagets totalbelopp kommer summan praktiskt taget att bli oförändrad eller 524 000 kronor.

Vad särskilt fördelningsfaktorn »övrig folkmängd» angår, vidtogs redan för trettio år sedan en viss begränsning med avseende på folkmängden i städer med mer än 10 000 invånare. Detta skedde för att hushållningssällskap, inom vilkas område folkrikare städer fanns, icke skulle tillerkännas ett i förhållande till andra sällskap oskäligt stort statsanslag. Om detta var befogat för trettio år sedan, då endast 1 400 000 av städernas sammanlagda invånarantal på i runt tal 1 750 000 personer bodde i städer med mer än 10 000 invånare, så synes detta i än högre grad påkallat nu, då städernas sammanlagda folkmängd utgör 3 300 000 invånare, varav 2 950 000 personer i städer med mer än 10 000 invånare. Som följd härav har under de senaste årtiondena en fortlöpande över-

Anslag till hushållningssällskapen.

flyttning av de bidragsbelopp, som utgår enligt ifrågavarande fördelningsfaktor, ägt rum till områden med större städer. Hushållningssällskapen har enligt sina stadgar att främja jordbruket och därtill hörande binärningar, även som fiske och hemslöjd. Det är därför självfallet, att verksamheten måste bedrivas på landsbygden och i de mindre tätorterna, ibland med långa resor och stora kostnader. Den verksamhet, som hushållningssällskapen bedriver i städerna, är väl främst trädgårdsodling och hemslöjd. Det är klart, att detta inte är av den betydelse, som verksamheten på landsbygden äger. Dessutom ligger ju hushållningssällskapens lokaler i de större städerna och detta minskar resekostnaderna och traktamentsersättningarna.

Utskottet har i sitt utlåtande framhållit, att ändring i Kungl. Maj:ts förslag av det slag, som förordas i motionen II: 483, syntes kunna medföra mycket ogynnsamma verkningar för de hushållningssällskap, inom vilkas områden de största städerna är belägna. Detta uttalande synes innebära en betydande överdrift, då med utgångspunkt från nu tillämpade folkmängdsuppgifter vid anslaget fördelning minskning endast skulle drabba fem hushållningssällskap, nämligen Stockholms läns och stads, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus läns samt Älvsborgs läns södra hushållningssällskap. I det sistnämnda fallet understiger dock beloppet 100 kronor. Östergötlands läns hushållningssällskap, beträffande vilket minskningen skulle utgöra omkring 600 kronor, har i sitt yttrande över det betänkande, som ligger till grund för propositionen, självt förordat, att fördelningsfaktorn »övrig folkmängd» skulle utgå vid anslaget fördelning. För övriga hushållningssällskap skulle en minskning av de större städernas roll vid anslaget fördelning medföra en reduktion av anslaget med i runda tal resp. 14 000, 4 000 och 6 500 kronor enligt 1940 års folkmängdssiff-

ror, vilka för närvarande gäller för anslaget fördelning. Till följd av de senaste årtiondenas befolkningsutveckling kommer dock nämnda minskning att bli något större, så snart omräkning skett till färskare folkmängdssiffror. Beloppens storlek kan emellertid ej ha de av utskottet befarade verkningarna, då nyssnämnda hushållningssällskap genom höjningen av omkostnadsanslaget skulle komma i åtnjutande av betydande höjningar av omkostnadsanslagen. För Stockholms läns och stads vidkommande utgör denna sålunda omkring 36 000 kronor, vilket är en betydligt större ökning än vad övriga syd- och mellansvenska län erhålla. Mot bakgrunden av vad som här anförts rörande hushållningssällskapens arbetsuppgifter kan det sålunda icke föreligga någon fara för att ett bifall till de i motion II: 483 framförda förslagen skulle medföra mera påtagliga olägenheter för de hushållningssällskap, inom vilkas områden de största städerna är belägna. Det framstår som ett obestridligt rättvisekrav, att de hushållningssällskap, som är verksamma inom sådana områden, där större städer icke finnes, ej otillbörligt missgynnas vid omkostnadsanslagets fördelning, vilket blir fallet om utskottets utlåtande i detta hänseende bifalles.

När det sedan, herr talman, gäller frågan om bestämmelserna rörande ortsbidrag skulle jag vilja ha något berört den här, men med anledning av den sena timmen skall jag bara säga, att när det gäller fröodling, berberisbekämpning, nötboskapsavel, kontrollföreningsverksamhet, svinskötsel och fårskötsel innebär Kungl. Maj:ts förslag, att bestämmelserna rörande dessa ortsbidrag skall upphöra, men när det gäller arbetet på fiskets och undervisningens område är förhållandet inte likartat. Jag vill bara peka på, att det givetvis är något egendomligt, såvitt jag kan se, att det här göres skillnad. Det torde vara precis samma sak som i det förra fallet,

Existensminimum.

och jag tycker nog att vanlig rättvisa kräver att de behandlas lika.

När det gäller den personal som hushållningssällskapen har, så har en förstärkning av hushållningssällskapens statsbidragsavlönade personal länge framstått som ett angeläget önskemål. Redan vid behandlingen av 1947 års proposition angående omorganisationen av hushållningssällskapen uppmärksammade vederbörande utskott förevarande spörsmål och underströk ett av departementschefen gjort uttalande om att en utökning av antalet kontorstjänster borde upptagas till övervägande, sedan den nya organisationen varit i verksamhet någon tid och det möjligen visat sig, att stadigvarande behov av ytterligare biträdespersonal föreläge. Utredningen 1950, vars betänkande är grundvalen för propositionen, har gjort en undersökning och funnit en utvidgning på detta område motiverad. Vid undersökningen visade det sig, att 20 hushållningssällskap har två eller flera — upp till sju — kontorsbiträden, som ej innehar statsbidragsavlönade tjänster. Det synes mig obestriddigt att ett stadigvarande behov av tjänster föreligger, då hushållningssällskapen måste anställa över dubbelt så många som angives i den av Kungl. Maj:t fastställda personalförteckningen. Nu föreslås emellertid en utökning med endast 15 befattningar. Det blir med detta antal inte möjligt att tillgodose det föreliggande behovet. Förslaget i motionen II:485 om utökning med 20 stycken skulle ha medfört, att några hushållningssällskap med tydligt ådagalagt behov av en utökning skulle ha fått en välbehövlig förstärkning. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att jag hoppas att det som nu beslutas endast är en provisorisk lösning av frågan om biträdespersonalen, vilken i många fall icke kunnat lösas tillfredsställande.

Ja, herr talman, jag skall inte ställa något yrkande, och jag skall inte heller pröva kammarens tålmod längre med dessa anmärkningar, ehuru den omstän-

digheten att damerna och herrarna är oroliga inte inverkar det minsta härpå, utan jag gör det uteslutande med hänsyn till den långt framskridna tidpunkten, en tidpunkt på dygnet som är mycket olämplig för behandling av en så viktig fråga. Det förekommer för övrigt inte sällan att jordbruksutskottsutlåtanden behandlas vid liknande tidpunkt. Jag kan vid lämpligare tillfällen återkomma.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! När herr Johnsson i Kastanjegården inte hade något yrkande kanske det kunde vara onödigt att replikera honom. Men jag vill ändå ha sagt att man här har gjort ett försök att dela upp dessa grundanslag till hushållningssällskapen i förhållande till den verksamhet som sällskapen bedriver. Det är självklart att de sällskap, som har haft en liten verksamhet tidigare, i många fall kanske känna sig missnöjda.

När det sedan gäller biträdespersonalen kan jag nog intyga att det kunde behövas en ökning till 20 i stället för 15 som Kungl. Maj:t har förordat. Men på grund av vissa skäl som vi alla känner till är detta inte möjligt att genomföra.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Nötboskapsavels befämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Existensminimum.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 15,

Existensminimum.

över motion om utredning och förslag i frågan om vad som skall vara att anse som existensminimum.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 473, hade herr *Senander m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i frågan om vad som skulle vara att anse som existensminimum.

Utskottet hemställde, att motionen II: 473 ej måtte till någon andra kammararens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Under åtta år har denna fråga om existensminimum figurerat i ett mycket stort antal motioner och utskottsutlåtanden. Och även i år citerar utskottet socialstyrelsens förklaring, att frågan om huru mycket som skall anses för existensminimum är en fråga av fundamental betydelse för socialvården. Samma formulering har använts när det gäller en rättvisare avvägning i skattefrågor o. s. v.

Det har emellertid skett en påtaglig förändring i såväl regeringens som utskottets hållning till denna fråga, sedan den aktualiserades i samband med efterkrigsprogrammet och till nu. För åtta år sedan var också regeringens medlemmar och utskottsordföranden anhängare av åtgärder för att snarast möjligt få fastställt vad som kan betraktas som en ur hälsovårdssynpunkt tillfredsställande levnadsstandard. Då anslöt sig också riksdagen till kravet på en utredning om den saken. Under några år hänvisade man till denna framställning om utredning och ansåg det därför inte nödvändigt att påyrka eller genomföra de omedelbara åtgärder som vi hade förordat i en motion. Nu däremot vill utskottet inte alls längre vara med om saken. Vi vidhåller däremot att frågan fortfarande har den

stora betydelse, som riksdagen också tidigare tillmätte den. Det finns nämligen inte någon täckning för ett påstående, som förekommer i årets utskottsutlåtande, nämligen att man i själva verket försöker anknyta såväl socialvården som socialförsäkringens förmåner till medborgarnas allmänna levnadsstandard.

För det första är det ju ett fullständigt kaos i bedömningen av vad som skall anses vara existensminimum. Det skiftar från den ena platsen till den andra, från den ena socialvårdsformen till den andra. Men för det andra — och det är enligt min mening det viktigaste av allt — så ligger alla nuvarande siffror som anges för existensminimum långt under vad som kan anses vara rimligt. Detta leder till att folk, vilkas inkomster är så små att de omöjligt kan leva människovärdigt därpå, i alla fall måste betala betydande summor av sin knappa inkomst i skatt.

Bristen på normer för vad en person oundgängligen behöver för livets nödortf leder också till den nuvarande behandlingen exempelvis av folkpensionärerna. Jag skulle vilja fråga: På vilket sätt kan man påstå, att utformningen av den grenen av socialvården anknytes till medborgarnas allmänna levnadsstandard — som det står i utskottets utlåtande? När den allmänna folkpensioneringen genomfördes var det ett betydande framsteg jämfört med de förhållanden som rådde dessförinnan, men jag vågar påstå, att folkpensionerna inte ens från början motsvarade ett rimligt existensminimum. Sedan har som bekant den påstådda anknytningen till den allmänna levnadsstandard för folkpensionärernas del skett på det sättet, att man bara givit folkpensionärerna kompensation för hälften av levnadskostnadsökningen, och på liknande sätt är det för alla, som helt eller delvis är beroende av socialhjälp för att kunna leva.

Förmåner för sockersjuka.

För att åstadkomma ett enhetligare och rättvisare system i detta hänseende är det alltså inte mindre angeläget utan mer angeläget än när riksdagen begärde utredning om denna sak, att man åstadkommer en sådan utredning. Behovet gäller som sagt inte bara i fråga om socialvården, det är lika nödvändigt för att åstadkomma en rättvisare skattepolitik. Med hänsyn till detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till motionen nr 473.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18.

Förmåner för sockersjuka.

Föredrogos i ett sammanhang andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 16, över motion om beredande av vissa förmåner åt sockersjuka personer, och till kammaren överlämnat utdrag, nr 366, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om beredande av vissa förmåner åt sockersjuka personer.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 160, hade herrar *Hagård* och *Hagberg* i Malmö hemställt, att riksdagen måtte, med beaktande av vad i motionen anförts om de sockersjukas problem, i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå, att möjlighet måtte beredas för arbetsföra sockersjuka att erhålla fast anställning i statens tjänst för sådana arbetsuppgifter, som de kunde sköta lika bra som personer utan sockersjuka, att bestämmelserna rörande körkort för sockersjuka ändrades så, att patienter som hade förändringar i näthinnan men ändå fullgod synskärpa

kunde erhålla tidsbegränsat körkort och möjlighet att få detsamma förlängt efter omprövning.

Andra kammarens beredningsutskott hemställde, att andra kammaren för sin del måtte besluta att riksdagen i anledning av motionen II: 160 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle ge till känna vad utskottet i motiveringen anförde.

Av det från första kammaren överlämnade protokollsutdraget framgick, att första kammaren bifallit sitt allmänna beredningsutskotts hemställan, innefattande att kammaren i anledning av motion I: 222 för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i motiveringen anförde. Denna motivering var likalydande med andra kammarens beredningsutskotts motivering med det undantag, att sista meningen i andra stycket å s. 11 i andra kammarens beredningsutskotts tryckta utlåtande, vilken mening började med orden »Utskottet förutsätter» och slutade med orden »frågan uppmärksamhet», ej återfanns i första kammarens beredningsutskotts motivering.

Andra kammarens beredningsutskotts hemställan föredrog; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Av formella skäl och med hänsyn till ett beslut som första kammaren nyligen träffat skall jag be att få hemställa att på s. 11 i utskottsutlåtandet, andra stycket, sista meningen, nämligen: »Utskottet förutsätter emellertid att landstingen ägnar frågan uppmärksamhet», måtte utgå ur utlåtandet. För övrigt hemställer jag om bifall till vad utskottet har anförde.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Jag förstår den formella ändring som måste vidtagas här och ber att få yrka bifall till densamma. Jag vill i det här sammanhanget dock säga, att det föreligger

Tillgodoräknande i merithänseende av militärutbildning för civil tjänst.

skäl att anknyta något till vad utskottet anfört. Jag hoppas att den ojämnhet, som för närvarande förekommer när det gäller tilldelningen av insulin från landstingen, skall bli jämnare än för närvarande. Detta kan bli föremål för en närmare framställning från dem det vederbör.

Slutligen, herr talman, vill jag uttrycka motionärernas erkännande av den vidsynthet varmed utskottet behandlat denna fråga. Det gäller en så behjärtansvärd grupp som de sockersjuka. Jag förstår att man gått så långt man kunnat i positiv riktning trots den reserverade hållning, som särskilt medicinalstyrelsen intagit till denna för de sockersjuka så viktiga fråga. Jag ber att få uttrycka min tacksamhet för detta. Visserligen har slutsatsen inte blivit en skrivelse till Kungl. Maj:t, men det uttalande som gjorts går väl i huvudsak i den riktningen. Jag hoppas att Kungl. Maj:t tar det på samma sätt som utskottet har avsett, och då tror jag att denna fråga, som gäller bistånd åt denna stora grupp av sjuka medborgare, föres ett stycke framåt.

Jag ber att i övrigt få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Svensson i Alingsås; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen, vadan kammaren fattat samma beslut som första kammaren.

§ 19.**Tillgodoräknande i merithänseende av militärutbildning för civil tjänst.**

Föredrogos i ett sammanhang andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 17, över motion angående tillgodoräknande i merithänse-

ende för civil tjänst av tid, under vilken värnpliktig genomgått officers- eller underofficersutbildning eller värnpliktstjänstgöring, och till kammaren överlämnat utdrag, nr 365, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammares beslut över dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion i samma ämne.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 225, hade herrar *Braconier* och *Anderson* i Sundsvall anhållit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående det meritvärde, som i civilt anställnings- och befordringshänseende kunde tillmätas den utbildningstid, vilken dels ålades värnpliktiga, som underginge officers- eller underofficersutbildning, dels värnpliktiga över huvud taget.

Andra kammarens beredningsutskott hemställde, att andra kammaren i anledning av förevarande motion för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående det meritvärde, som i civilt anställnings- och befordringshänseende kunde tillmätas den utbildningstid, vilken dels ålades värnpliktiga, som underginge officers- eller underofficersutbildning, dels värnpliktiga över huvud taget, samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Svensson* i Alingsås och *Forsberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att motionen II: 225 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Av det från första kammaren överlämnade protokollsutdraget framgick, att kammaren bifallit sitt allmänna beredningsutskotts hemställan, innefattande att kammaren i anledning av motion I: 175 för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl.

Tillgodoräknande i merithänseende av militärutbildning för civil tjänst.

Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående det meritvärde, som i civilt anställnings- och befordringshänseende kunde tillmätas den utbildningstid, vilken dels ålades värnpliktiga, som underginge officers- eller underofficersutbildning, dels värnpliktiga över huvud taget.

Andra kammarens beredningsutskotts hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Jag hoppas att kammaren håller mig räkning för att jag inte håller det tal som jag egentligen tänkt hålla i detta ärende, ty ärendet är kanske en smula komplicerat. Jag ber emellertid att få hänvisa till vad som anförts i den reservation, som jag jämte herr Forsberg anförde till utskottets utlåtande. Jag ber också att få erinra om att detta ärende, i stort sett samma ärende åtminstone, var föremål för kammarens prövning under föregående års riksdag och att kammaren då beslutade att avslå en i ämnet väckt motion.

Vi baserar vårt ställningstagande i reservationen på vad statens lönenämnd har anförde i detta ärende, nämligen att den anser att man icke rimligen kan utfärda dessa bestämmelser som motionärerna och även utskottets majoritet velat att riksdagen skall besluta.

Jag ber att få sluta med att hänvisa till att i statens lönenämnds beslut ingår representanter för praktiskt taget alla lönegrupper som har med detta ärende att göra.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Forsberg*.

Herr ANDERSON i Sundsvall: Herr talman! När denna fråga var föremål för behandling i kammaren i fjol, var det ungefär vid denna tid på dygnet, och klockslaget tillät tyvärr inte någon debatt. Situationen är ju i dag den-

samma som den var då, och jag skall därför bli mycket fåordig.

Vi har tidigare i dag fattat beslut om viss utökning av militärtjänstgöringen, särskilt av övningstiden för dem som undergår befälsutbildning av något slag. Detta beslut aktualiserar denna fråga på ett alldeles särskilt sätt, eftersom det här är fråga om att bereda just dem som underkastas militärutbildning av något slag kompensation för den tidsförlust som militärtjänstgöringen innebär när det gäller att skaffa sig meriter för befordran i civil tjänst. När det här talas om meriter för civil tjänst, är det alltså inte fråga om att militärtjänsten i och för sig skulle skaffa dem betygsmeriter, utan det gäller den tidsförlust, som militärutbildningen innebär och som under viss tid hindrar dem från befordran i civil tjänst. Denna tidsförlust bör om möjligt kompenseras.

Det skulle vara åtskilligt att säga i denna sak, men jag skall inskränka mig till att erinra om att riksdagen själv i samband med behandlingen av 1941 års försvarsproposition gav uttryck åt den tanken, att detta problem skulle upptas till prövning i hela dess vidd. Det tillsattes året efteråt en utredning, och dåvarande försvarsministern, statsrådet Sköld, hänvisade i direktiven för utredningen till vad riksdagen hade sagt och uttalade, att riksdagen i sin skrivelse hade betonat önskvärheten av att åtgärder vidtoges i syfte att fullgjord värnpliktstjänstgöring över huvud taget i skäligen utsträckning måtte räknas den värnpliktiga till godo i skilda avseenden.

Även andra utredningar har sysslat med denna fråga. Jag kan hänvisa till en utredning av 1947 angående försvarets organisation, som tog upp samma spörsmål och uttalade sig i positiv riktning för en revision av de bestämmelser som redan fanns och en samordning av de regler som redan tillämpades på detta område.

Tillgodoräkande i merithänseende av militärutbildning för civil tjänst.

Reservanterna har byggt sitt avstyrkande förnämligast på lönenämndens ställningstagande. Jag vill sluta med att omtala, att jag i min hand har ett yttrande av statens lönenämnd från 1949. Lönenämnden yttrade sig då över en framställning från Sveriges yngre läroverkslärares förening i en liknande fråga och slutade med följande: »Lönenämnden vill slutligen ifrågasätta, huruvida icke hela problemkomplexet om värdering i merit-hänseende av olika slags militärtjänstgöring är i behov av en översyn.»

Denna skrivelse är från april 1949. Det är en sådan översyn som motionärerna syftar till med sin framställning, och det är en dylik översyn som utskottets majoritet har ansett vara önskvärd.

Jag skall med detta, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det har tyvärr genom ett förbiseende blivit så, att andra kammarens allmänna beredningsutskotts hemställan icke helt överensstämmer med motsvarande hemställan från första kammarens allmänna beredningsutskott. Jag skall därför tillåta mig hemställa om den ändringen, att det i utskottets slutkläm sättes punkt efter uttrycket »över huvud taget», samt att det som står därefter: »samt vidtagna åtgärder, vartill utredningen kan föranleda», strykes i utskottets kläm, varigenom denna kommer att överensstämma med motsvarande förslag i första kammaren. Jag ber således att i anslutning till vad utskottet i sitt utlåtande anfört samt vad jag här andragit få hemställa om bifall till utskottets förslag med den ändring däri som jag nyss har angivit.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Anderson i Sundsvall dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade

reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Forsberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17 med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Anderson i Sundsvall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning, och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med den av herr Anderson i Sundsvall föreslagna ändringen och således fattat samma beslut som första kammaren.

§ 20.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till en konvention angående upprättandet av ett råd för samarbete på tullområdet m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 76 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i

vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

§ 22.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1952/53 till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. jämte i ämnet väckt motion m. m.;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet;

nr 81, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för statliga befattningshavare att åtnjuta tjänstledighet mot B-avdrag för arbete inom personalsammanslutning;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till en konvention angående upprättande av ett råd för samarbete på tullområdet m. m., såvitt propositionen avser medelsanvisning;

nr 83, i anledning av väckta motioner om en snabbtredning rörande verksamhetsläkarinstitutionen samt verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden; och

nr 84, i anledning av väckta motioner om beredande av familjepension åt efterlevande till vissa polismän m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1946 (nr 408) om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 23.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952 m. m.; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.

Vidare anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

från andra lagutskottet, nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.

§ 24.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 234, angående reglering av sockernärningen i riket m. m., tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 25.

Anmälades följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen:

nr 612, av herrar *Gavelin* och *Jansson* i Kalix, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 176, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52;

nr 613, av herr *Jacobson* i Vilhelmina *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, med förslag till allmänt resereglemente m. m.;

nr 614, av herrar *Utbult* och *Svensson* i Ljungskile, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 200, med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.;

nr 615, av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 213, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 616, av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Östlund*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 213;

nr 617, av herr *Larsson* i Julita,

nr 618, av fru *Torbrink m. fl.*, och

nr 619, av herr *Bengtsson* i Varberg *m. fl.*,

de tre sistnämnda motionerna i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.;

nr 620, av herr *Jacobson* i Vilhelmina *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 228, med förslag till lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954, m. m.;

nr 621, av herr *Bengtsson* i Halmstad *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382); samt

nr 622, av fru *Johansson* i Skövde *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 230.

Dessa motioner bordlades.

§ 26.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.58 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.